

**Univerzita Karlova v Praze**

**Filozofická fakulta**

Ústav translatologie

# **Diplomová práce**

Eva Novotná

**Uplatnění absolventů oboru  
překladatství a tlumočnictví v praxi**

Graduates of the Institute of Translation Studies  
and Their Opportunities on the Labour Market

Praha 2013

Vedoucí práce: Prof. PhDr. Ivana Čeňková, CSc.



### **Poděkování**

Děkuji Prof. PhDr. Ivaně Čenkové, CSc. za cenné připomínky k této práci a za vstřícnost a trpělivost při jejím vedení. Dále bych chtěla poděkovat Jednotě tlumočnicků a překladatelů za pomoc při realizaci dotazníkového šetření a také všem absolventům oboru překladatelství a tlumočnictví, kteří se šetření zúčastnili. Všem svým blízkým děkuji za podporu během psaní práce.



**Prohlášení**

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 26. srpna 2013

.....  
Jméno a příjmení

## **Abstrakt**

Diplomová práce mapuje profesní uplatnění absolventů magisterského oboru překladatelství a tlumočnictví na Ústavu translatologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze (v dřívějších letech Katedra překladatelství a tlumočnictví Filozofické fakulty Univerzity Karlovy a Universita 17. listopadu). Práce navazuje na průzkum uplatnění absolventů uvedených ústavů realizovaný v roce 1997 (Čeňková). Teoretická část práce pojednává o uplatnění z hlediska vzdělávací politiky i z hlediska translatologie a popisuje trendy v odvětví jazykových služeb a problémy trhu s překlady a tlumočením, s důrazem na české prostředí. Empirická část představuje výsledky dotazníkového šetření zaměřeného na aktuální postavení absolventů oboru překladatelství a tlumočnictví z let 1967–2010 na pracovním trhu, na průběh jejich profesní dráhy, na jejich přechod na pracovní trh po ukončení studia, dále na některé aspekty práce překladatelů a tlumočnicků na volné noze, na hodnocení absolvovaného studia a okrajově také na vnímání překladatelské a tlumočnické profese u absolventů.

Klíčová slova: absolventi, uplatnění, překladatelé, tlumočníci, trh práce, trh s překlady a tlumočením, Ústav translatologie

## **Abstract**

The thesis focuses on the position of graduates of the master's programme in translation and interpreting at the Institute of Translation Studies at the Faculty of Arts of Charles University in Prague (formerly Department of Translation and Interpreting at the Faculty of Arts of Charles University; University of 17 November) on the labour market. It follows up on the survey of employment possibilities of graduates of these institutions which was carried out in 1997 (Čeňková). The theoretical part of the thesis addresses graduate placement from the viewpoint of education policy and of translation studies. This part also provides a description of language industry trends and problems of the translation and interpreting market, with particular emphasis on the Czech environment. The empirical part presents the results of a questionnaire survey among graduates in the field of translation and interpreting from 1967 to 2010. The survey focuses on the current position of the graduates on the labour market, on the development of their professional careers, on the transition of graduates to the labour market after completing their studies, on some aspects of the work of freelance translators and interpreters, on an assessment of the study programme and on the perception of the translating and interpreting profession among graduates.

Key words: graduates, graduate placement, translators, interpreters, labour market, translation and interpreting market, Institute of Translation Studies

# Obsah

1	Úvod.....	13
2	Teoretická část .....	15
2.1	Problematika uplatnění.....	15
2.1.1	V kontextu vzdělávací politiky .....	15
2.1.2	V širším kontextu translatologie .....	16
2.1.3	V didaktice překladu a tlumočení .....	19
2.1.4	V pregraduálních studijních programech ÚTRL FF UK .....	22
2.1.5	Projekty zaměřené na uplatnění a kurzy CŽV na ÚTRL FF UK.....	23
2.2	Trh s překlady a tlumočením – obecná charakteristika.....	25
2.2.1	Globální trendy – trh s překlady .....	25
2.2.2	Globální trendy – trh s tlumočením .....	28
2.2.3	Odvětví jazykových služeb – makroekonomická data .....	29
2.2.4	Překlad a tlumočení z hlediska EU .....	32
2.2.5	Některé problémy trhu s překlady a tlumočením.....	35
2.2.5.1	Roztříštěnost.....	35
2.2.5.2	Nepřehlednost trhu, problematika profesionalizace .....	36
2.2.5.3	Segmentace.....	40
2.2.5.4	Trh překladatelských služeb jako trh s asymetrickými informacemi .....	42
2.3	Český trh s překlady a tlumočením.....	45
2.3.1	Současný stav zkoumání.....	45
2.3.2	Vývoj poptávky a konkurence, problematika uplatnění .....	46
2.3.3	Míra profesionalizace .....	52
2.3.4	Cenová problematika .....	54
2.3.5	Vybrané výsledky průzkumů překladatelského trhu – srovnání.....	56
3	Empirická část.....	61
3.1	Úvod do empirické části.....	61
3.1.1	Vymezení pojmů.....	61
3.1.2	Současný stav zkoumání .....	61
3.2	Základní charakteristiky výzkumu .....	62
3.2.1	Výzkumné otázky .....	62
3.2.2	Metodika .....	63
3.2.2.1	Populace .....	63
3.2.2.2	Struktura dotazníku .....	64
3.2.2.3	Sběr dat.....	65
3.2.2.4	Návratnost dotazníků.....	67
3.2.2.5	Reprezentativita vzorku.....	69
3.2.2.6	Zpracování dat – vysvětlení použitých metod.....	71

3.3	Vyhodnocení výsledků dotazníkového šetření.....	79
3.3.1	Základní údaje o respondentech .....	79
3.3.1.1	Rok ukončení studia .....	79
3.3.1.2	Studijní obory .....	80
3.3.1.3	Podíl mužů a žen .....	82
3.3.1.4	Místo bydliště .....	83
3.3.2	Aktuální profesní profil respondentů .....	84
3.3.2.1	Současná sociálně-ekonomická situace .....	84
3.3.2.2	Práce v oboru a mimo obor .....	89
3.3.2.3	Výše příjmů .....	96
3.3.2.4	Obavy ze ztráty zaměstnání (resp. z nedostatku zakázek) .....	99
3.3.3	Průběh profesní dráhy respondentů .....	101
3.3.3.1	Podíl PT v profesní dráze .....	101
3.3.3.2	Práce pro instituce EU .....	103
3.3.3.3	Pedagogická činnost .....	106
3.3.3.4	OSVČ / pracovní poměr .....	110
3.3.3.5	Zvyšování kvalifikace .....	112
3.3.3.6	Splnění představ o profesní dráze.....	114
3.3.4	Přechod na pracovní trh po ukončení studia.....	117
3.3.4.1	Hledání práce po ukončení studia.....	117
3.3.4.2	Čerství absolventi – práce v oboru a mimo obor.....	119
3.3.4.3	Nástupní plat po ukončení studia (absolventi z let 1990–2010)...	120
3.3.4.4	Práce při studiu .....	122
3.3.5	Odpovědi na otázky zaměřené na práci překladatelů a tlumočnicků ....	124
3.3.5.1	Otázky pro překladatele/tlumočníky na volné noze: profil respondentů.....	124
3.3.5.2	Objem práce.....	127
3.3.5.3	Míra zprostředkování práce .....	130
3.3.5.4	Nejčastější zadavatelé přímých zakázek .....	132
3.3.5.5	Obory překladu .....	133
3.3.5.6	Druhy tlumočení .....	134
3.3.5.7	Pracovní jazyky .....	135
3.3.5.8	Členství v profesních organizacích .....	137
3.3.5.9	Využívání nástrojů CAT a překladatelských portálů .....	138
3.3.5.10	Názory na vývoj na trhu s překlady a tlumočením.....	140
3.3.5.11	Obavy z cenového dumpingu a názory na další problémy trhu ...	147
3.3.6	Hodnocení studia, vnímání překladatelské a tlumočnické profese a další otázky .....	152
3.3.6.1	Celkové hodnocení studia.....	152
3.3.6.2	Názory na zastoupení jednotlivých předmětů (absolventi z let 1998–2010).....	157



3.3.6.3	Hypotetická opakovaná volba vzdělávací dráhy .....	167
3.3.6.4	Názory respondentů na atraktivnost překladatelské a tlumočnické profese .....	170
3.3.6.5	Názory na perspektivy uplatnění současných absolventů .....	172
3.4	Hlavní závěry výzkumu .....	175
3.4.1	Odpovědi na výzkumné otázky .....	175
3.4.2	Profil typického respondenta .....	182
4	Závěr .....	183
	Bibliografie .....	185
	Seznam obrázků, grafů a tabulek .....	193
	Seznam příloh .....	197

## Seznam zkratek

ASKOT	Asociace konferenčních tlumočnicků
AV ČR	Akademie věd ČR
CAT	computer aided/assisted translation (počítačem podporovaný překlad)
CSA	Common Sense Advisory
CŽV	celoživotní vzdělávání
ČERAPT	Česká rada pro překlad a tlumočení
ČJL	Český jazyka a literatura (studijní obor)
EK	Ekonomie (studijní obor)
POLT	Politologie (studijní obor)
SOC	Sociologie (studijní obor)
EC DGT	Generální ředitelství pro překlady Evropské komise
EMCI	European Masters in Conference Interpreting
EMT	European Master's in Translation
EN, DE apod.	zkratky jazyků podle standardu ISO 639-1
EUATC	European Union of Associations of Translation Companies
FIT	Fédération internationale des traducteurs (Mezinárodní federace překladatelů)
FRVŠ	Fond rozvoje vysokých škol
FSV UK	Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze
HR	lidské zdroje
Jazyk A	mateřský jazyk
Jazyk B	aktivní cizí jazyk
Jazyk C	pasivní cizí jazyk
JTP	Jednota tlumočnicků a překladatelů
KAA FF MU	Katedra anglistiky a amerikanistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity
KPT FF UK	Katedra překladatelství a tlumočnictví Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze
KST ČR	Komora soudních tlumočnicků ČR
LLM	Master of Laws
LTC	The Language Technology Centre
MBA	Master of Business Administration

MPSV ČR	Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR
MŠMT ČR	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR
NÚV	Národní ústav vzdělávání
NVF	Národní vzdělávací fond
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
PEMT	post-editing machine translation
PR	veřejné vztahy
PT	překladařství a tlumočnictví, popř. překlad a tlumočení
PTA	Překladařství a tlumočnictví – angličtina (studijní obor)
PTN	Překladařství a tlumočnictví – němčina (studijní obor)
PTF	Překladařství a tlumočnictví – francouzština (studijní obor)
PTŠ	Překladařství a tlumočnictví – španělština (studijní obor)
PTR	Překladařství a tlumočnictví – ruština (studijní obor)
SBS	Structural Business Statistics
SCIC	Generální ředitelství pro tlumočení Evropské komise
SVP PedF UK	Středisko vzdělávací politiky Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze
SWOT analýza	analýza silných stránek, slabých stránek, příležitostí a hrozeb
SZZK	státní závěrečná zkouška
TransCert	Trans-European Voluntary Certification for Translators
USL	Universita 17. listopadu
ÚTRL FF UK	Ústav translatologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze
VŠCHT	Vysoká škola chemicko-technologická v Praze
$n_R$	počet respondentů
$n_O$	počet odpovědí



# 1 Úvod

Problematika uplatnění absolventů oboru překladatelství a tlumočnictví (PT), které pro účely této diplomové práce chápeme nejen jako přechod absolventů na trh práce bezprostředně či krátce po ukončení studia, ale rovněž jako aktuální profesní situaci a průběh profesní dráhy těch absolventů, od jejichž absolvování již uplynula delší doba, je aktuální v obecném kontextu současné politiky rozvoje terciárního vzdělání v České republice a zasahuje rovněž do několika oblastí, jimiž se zabývá současná translatologie.

V nedávné době v celé Evropské unii došlo k důležitým změnám v oblasti terciárního vzdělávání (vytvoření Evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání v rámci tzv. Boloňského procesu zahájeného v roce 1999<sup>1</sup>). Počty absolventů vysokých škol v Evropské unii rychle rostou a v souvislosti s tímto vývojem se stále častěji hovoří o problému překvalifikovanosti absolventů a o snižování hodnoty vysokoškolských diplomů. Problematika zaměstnatelnosti absolventů a přizpůsobení vysokoškolského studia kvalifikačním potřebám trhu práce a sledování uplatnění absolventů škol je v tomto kontextu vysoce aktuálním tématem, které se týká rovněž didaktiky překladu a tlumočení.

Někteří translatologové zastávají názor, že v translatologii v souvislosti s rostoucím zájmem o sociální aspekty překladu a tlumočení v posledních letech došlo k tzv. sociálnímu či sociologickému obratu. Ve více či méně explicitní návaznosti na tuto výzkumnou orientaci vznikla mimo jiné řada prací zabývajících se trhem s překlady a tlumočením, postavením překladatelů a tlumočnicků a statusem překladatelské a tlumočnické profese, což jsou oblasti, které s uplatněním překladatelů a tlumočnicků úzce souvisejí. Z některých prací pojednávajících o této problematice budeme čerpat v teoretické části naší práce.

Hlavním cílem této diplomové práce je prostřednictvím dotazníkového šetření získat informace o uplatnění absolventů oboru PT na trhu práce, o průběhu jejich profesní dráhy a o tom, jak z hlediska přínosu pro využití v praxi hodnotí

---

<sup>1</sup> [http://europa.eu/legislation\\_summaries/education\\_training\\_youth/lifelong\\_learning/c11088\\_cs.htm](http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/lifelong_learning/c11088_cs.htm) [cit. 31-05-2013]

absolvované studium. Šetření je zaměřené na absolventy magisterských studijních programů překladatelství a tlumočnictví na Ústavu translatologie FF UK (resp. v dřívějších letech na Katedře překladatelství a tlumočnictví FF UK a na Universitě 17. listopadu) a navazuje na obdobné šetření realizované v roce 1997 (Čeňková 1997). Výsledky našeho výzkumu by měly přispět ke zpřesnění profilu absolventa oboru PT a poskytnout zpětnou vazbu na studium využitelnou například při eventuálních úpravách ve studijních plánech Ústavu translatologie či při přípravě programů celoživotního vzdělávání.

Dílčí cíle práce jsou:

- získat informace o trhu s překlady a tlumočením v České republice a porovnat je s výsledky dalších dostupných výzkumů na toto téma;
- porovnat některé výsledky našeho výzkumu s výsledky zmíněného dotazníkového šetření I. Čeňkové z roku 1997 a na základě této komparace identifikovat vývojové tendence v uplatnění absolventů oboru PT.

Stanovené cíle budou splněny v empirické části práce, která se bude opírat o část teoretickou. V teoretické části se budeme nejprve stručně věnovat problematice propojení vysokoškolského vzdělávání s trhem práce – obecně i v kontextu vzdělávání překladatelů a tlumočnicků. V dalších kapitolách se budeme podrobněji zabývat různými aspekty trhu překladatelských a tlumočnických služeb – globálními trendy v tomto odvětví i specifiky českého prostředí. V empirické části práce pak představíme metodiku a výsledky provedeného výzkumu.

Jsme si vědomi, že téma uplatnění absolventů oboru PT v praxi je velmi široké. Zasahuje do několika vědních oborů – kromě translatologie rovněž do sociologie povolání, s přesahy do ekonomie a vzdělávací politiky. Vzhledem k rozsahu práce a k interdisciplinární povaze otázky uplatnění si neklademe za cíl vyčerpávající popis tématu, ale spíše povrchovou sondu do problematiky, její zařazení do kontextu současné translatologie a poskytnutí podnětů k dalšímu zkoumání jejích jednotlivých aspektů.

## 2 Teoretická část

### 2.1 Problematika uplatnění

#### 2.1.1 V kontextu vzdělávací politiky

Příprava studentů pro uplatnění na trhu práce je jedním ze základních cílů terciárního vzdělávání. Průzkumy uplatnění absolventů jsou jedním z nástrojů, které umožňují zhodnotit, nakolik se vzdělávací instituci daří tento cíl plnit, a které poskytují informace umožňující předvídat kvalifikační potřeby trhu práce. Údaje o uplatnění stávajících absolventů tak mohou školy využít jako podnět k takovým změnám ve studijních plánech, které mohou zajistit lepší zaměstnatelnost budoucích absolventů.

Důraz na zaměstnatelnost je ve školství patrný zejména v posledních letech. Po roce 1989 došlo v českém vysokém školství k „*posunu do tržního prostředí*“ (Paulovčáková 2007: 7), který se projevuje tlakem na charakter vzdělávání a na podobu profilu absolventů a reformami, jejichž cílem je větší přizpůsobení profilu pracovní síly potřebám zaměstnavatelů (Keller a Tvrđý 2010: 43).

V souvislosti s požadavkem na flexibilizaci pracovní síly přikládá současná vzdělávací politika velký význam také celoživotnímu vzdělávání. Práce s absolventy, přehled o jejich uplatnění a analýza jejich potenciálních potřeb v oblasti CŽV jsou pro přípravu programů dalšího vzdělávání klíčové (Palán 2001: 7–9).

Uplatnění absolventů různých vysokých škol na celostátní úrovni systematicky zkoumá SVP PedF UK, které se v průběhu let zapojilo do několika mezinárodních projektů srovnávajících uplatnění absolventů a kvalitu výuky na vysokých školách v různých zemích. Šetření vlastních absolventů provádějí i jednotlivé vysoké školy či fakulty. Jako vzor bývá často uváděna Masarykova univerzita v Brně, která své absolventy pravidelně zkoumá již od 90. let (Koucký, Zelenka 2009: 5). Uplatněním absolventů vysokých škol se zabývají rovněž různé projekty celé řady dalších institucí – na národní úrovni např. FRVŠ, MPSV ČR, MŠMT ČR, NVF,

NÚV, v mezinárodním měřítku pak např. OECD. Problematika uplatnění absolventů vysokých škol je tedy bohatě empiricky zpracovaná, zejména v podobě zpráv z rozsáhlých, převážně kvantitativních výzkumů.

Je třeba podotknout, že mezi sociology a odborníky v oblasti vzdělávání nepanuje jednotný názor na to, do jaké míry by vysoké školy měly podřizovat své osnovy požadavkům trhu práce a snažit se připravovat své absolventy zejména s ohledem na jejich zaměstnatelnost a budoucí uplatnění, a do jaké míry má být vysokoškolské studium spíše zdrojem osobnostního rozvoje. Někteří odborníci nahlízejí tendence k těsnějšímu propojování akademické sféry a pracovního trhu s obavami ze ztráty nezávislosti vysokoškolského prostředí. Úskalími marketizace školství se podrobně zabývají např. Keller a Tvrdý v publikaci *Vzdělanostní společnost? Chrám, výtah a pojišťovna*, která se opírá o myšlenky řady zahraničních teoretiků vzdělávání. Keller a Tvrdý vyjadřují obavy mimo jiné z instrumentalizace vzdělávání:

Od vzdělání se začíná, na rozdíl od minulosti, vyžadovat bezprostředně praktický přínos a právě použitelnost na trhu práce se má stát testem této přínosnosti. Smysl vzdělávání je od nynějška spatřován především v tom, že umožňuje jednotlivcům flexibilně se přizpůsobovat nepředvídatelným změnám a stále novým požadavkům světa práce. Kritici upozorňují na to, že vzdělání se tak postupně mění z cíle v pouhý prostředek, a to jak pro jednotlivce, tak také pro společnost. (Keller a Tvrdý: 2010: 43)

### **2.1.2 V širším kontextu translatologie**

Zhruba od poloviny 90. let minulého století se někteří translatologové začali přiklánět k uplatňování sociologického přístupu v translatologii. Tato orientace v mnohém vychází z kulturního obratu, k němuž v translatologii došlo koncem 70. let (Snell-Hornby 2010). V některých publikacích se v této souvislosti hovoří dokonce o tzv. „sociologickém obratu“ (Wolf 2007: 6). Pym tento pojem ve svém glosáři, zaměřeném zejména na sporné termíny z v oblasti translatologie, definuje takto:



**Social turn, sociological turn:** A research orientation proposed by Wolf (2006), broadly to undertake the sociology of translation, as one in a series of “turns” (q.v.). The terms falsely suggest that sociological concerns were somehow absent from the rich history of European descriptive studies. They also lack some precision in that they tend to cover several different things: 1) attempts at a sociology of translators as members of mediating groups, 2) descriptions of the role played by translations within societies (closer to the traditional concerns of descriptive studies), 3) applications of Bourdieu’s concepts of habitus and capital to describe the way translators interact with other social actors, 4) a general view of all social interactions as modes of translation (after the actor–network theory of Callon and Latour), 5) attention to translating as a mode of social activism (cf. community translating). All in all, this is anything but a simple “turn”. Recommendation: Use a clearer term for the thing you want to talk about. (Pym 2011: 92; zvýrazněno v originále)

Z této definice je patrné, že Pym považuje pojem sociologického obratu za zavádějící a příliš široký a obecně se staví spíše odmítavě ke konceptu paradigmatického obratu. Snell-Hornbyová, která na rozdíl od Pyma nezpochybňuje koncept obratu jako takový, podotýká, že k příklonu translatologie k sociálním vědám došlo teprve v nedávné době, a proto prozatím nelze s dostatečným odstupem zhodnotit, zda se skutečně jedná o změnu paradigmatu ve smyslu zřetelného obratu ve směřování této vědní disciplíny, či pouze o přizpůsobení její strategie a metod (2010).

Z hlediska tématu naší práce je sociologicky orientovaná translatologie relevantní z toho důvodu, že považuje roli a status překladatelů a tlumočnicků ve společnosti za důležitý sociologický jev (Dam a Zethsen 2008: 72). Jak konstatuje Chesterman, v jejím rámci dochází k posunu od zkoumání zaměřeného především na texty k výzkumům, jejichž hlavním předmětem jsou aktéři překladatelského procesu:

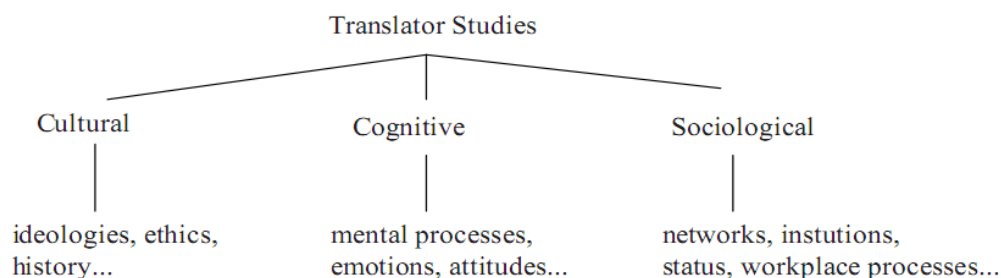
Sociological research includes such topics as the **translation market**, the role played by the publishing industry and other patrons or agents, the **social status and roles of translators and the translator’s profession**, translating as a social practice, and what Toury (1995: 249) has called the translation event. [...] **The sociological focus is thus mainly on people and their observable actions.** (Chesterman 2007: 173–174; zvýrazněno autorkou)

Ve své stati *The Name and Nature of Translator Studies* se Chesterman pokouší zařadit výzkumy, jejichž hlavním předmětem jsou aktéři překladatelského procesu, do klasické Holmesovy mapy translatologie. Dochází k závěru, že Holmesova koncepce translatologie nepokrývá všechny aspekty translatologického výzkumu zaměřeného na aktéry – nelze do ní zařadit zejména sociologii překladatelů (*sociology of translators*) a sociologii překladatelského procesu (*sociology of the translating process*) (překlad autorky), a proto navrhuje takto zaměřené výzkumy zařadit do nového podoboru translatologie – „Translator Studies“, který definuje takto:

Translator Studies covers research which focuses primarily and explicitly on the agents involved in translation, for instance on their activities or attitudes, their interaction with their social and technical environment, or their history and influence. (Chesterman 2009: 20)

Chesterman předkládá rovněž schéma dalšího rozvětvení podoboru „Translator Studies“, přičemž, jak zdůrazňuje, každá z uvedených větví zahrnuje teoretický, deskriptivní i aplikovaný výzkum:

**Obrázek 1: Translator Studies** (zdroj: Chesterman 2009: 19)



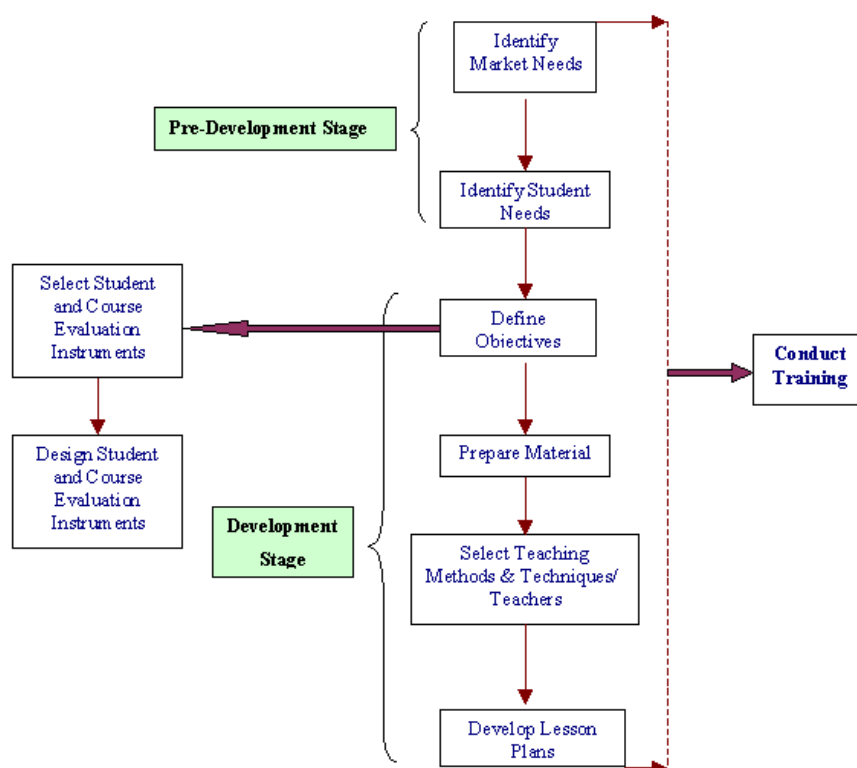
S příklonem translatologie k sociálním vědám a s přesunem jejího těžiště od textů směrem k aktérům překladatelského procesu se do středu zájmu translatologů dostávají také praktické aspekty překladatelské a tlumočnické profese, které úzce souvisejí s uplatněním překladatelů a tlumočnicků na trhu práce – konkrétně problematika trhu s překlady a tlumočením a problematika statusu překladatelské a tlumočnické profese a postavení překladatelů a tlumočnicků ve společnosti. V dalších částech práce se budeme podrobněji zabývat některými publikacemi pojednávajícími o těchto otázkách, ať už se explicitně hlásí k „sociologickému obratu“, či nikoli.

### 2.1.3 V didaktice překladu a tlumočení

Vzdělávání překladatelů a tlumočnicků probíhá v pregraduálních i postgraduálních vzdělávacích programech, které se liší délkou, úrovní specializace a mírou důrazu na teorii (Kelly 2010: 7). V oblasti vzdělávání v oboru PT je problematika uplatnění a otázka, do jaké míry a jakým způsobem by vzdělávání překladatelů a tlumočnicků mělo být přizpůsobeno požadavkům trhu, aktuálním tématem zejména v kontextu kurikulárních reforem v rámci Boloňského procesu. V této podkapitole v obecné rovině nastíníme některé rozpory, které tato otázka vyvolává v oblasti pregraduálního univerzitního vzdělávání překladatelů a tlumočnicků.

Jak uvádí Gabr (2000) či Kellyová (Kelly in Kearns 2006: 132–133), požadavky trhu by měly být jedním z východisek při plánování studijních programů v oboru PT, jak je patrné z následujícího schématu:

**Obrázek 2: Cyklus projektování a rozvoje kurikula v oboru PT (zdroj: Gabr 2000)**



Obdobný postoj vyjadřuje např. Gouadec, který ve své stati (Gouadec 2002), apeluje na používání takových výukových metod a nástrojů, jež absolventy překladatelských oborů připraví nejen pro povolání překladatele, ale i pro celou

řadu dalších pracovních pozic v odvětví jazykových služeb. Obecně zdůrazňuje nutnost orientace studia na požadavky trhu:

Whatever universities decide to teach in their own right, the requirements of the translation market should be the driving force and translator training should definitely be vocational. (Gouadec 2002: 40)

Ovšem, jak upozorňoval Wilss již v roce 1977, zjišťování a předvídání potřeb trhu je v oblasti překladu a tlumočení v praxi poměrně obtížně proveditelné:

It is very difficult to obtain reliable data on the prospective qualitative and quantitative development of the labour market, i.e. on the number of the required junior personnel, on the presumable demand for certain foreign language combinations and expert subjects, etc. In this respect, our students [...] are therefore rather disadvantageously placed compared with other university departments, e.g. teacher-training, medicine or law, where curricular planning is determined – or at least to some degree determinable – by factors such as the relative strength of age groups (birth-rates), by retirement regulations, by technological and scientific developments, by trade cycles and so on. (Wilss 1977: 117–118)

Dalším problémem, který Wilss rovněž nastiňuje, je, že různí potenciální zaměstnavatelé absolventů oboru PT mají na překladatele a tlumočníky velmi různé požadavky (1977: 117). Na tento problém upozorňuje také Pym ve svém seznamu deseti nejčastějších mýtů o profesní přípravě překladatelů – vyvrací mimo jiné mýtus o existenci „*jednoho velkého trhu s překlady*“. Tvrdí, že trh s překlady a tlumočením je ve skutečnosti rozdělen do několika segmentů, které se vyznačují velmi různými kvalifikačními potřebami, a proto by se studijní programy měly specializovat na jeden či dva konkrétní segmenty, a nesnažit se připravovat univerzální „*ideální profesionální překladatele*“ (Pym 2005; překlad autorky). Segmentaci trhu s překlady a tlumočením se budeme podrobněji věnovat v podkapitole 2.2.5.3.

Oba výše zmínění autoři se ve svých dalších publikacích vyjadřují poněkud skepticky k otázce, zda je vůbec důraz na profesní uplatnění a potřeby trhu tou správnou cestou v oblasti přípravy překladatelů a tlumočnicků. Wilss píše:

One particularly striking development in [the area of language mediation] is the move away from the idea of education (Bildung) towards that of training (Ausbildung). [...] The vast size of German universities has virtually killed off Humboldt's famous "Bildungsideal". **The discussion on the future of the universities is dominated by the idea of (specialist) training rather than (general) education. The universities are no longer autonomous islands of disinterested learning.** The university as envisaged by Humboldt no longer exists, if, indeed, it ever did. (Wilss 1999: 197; zvýrazněno autorkou)

Pym se ve svém článku *On the market as a factor in the training of translators* zamýšlí nad řadou aspektů trhu s překlady, které by v profesní přípravě překladatelů měly být zohledněny. Nicméně text zakončuje slovy:

[...] There are also quite ideological reasons for distancing any strict market rationality. All of our students, whether they become translators or not, enter a vague intercultural community, a group of professionals whose work it is to promote and carry out relations between different cultures. [...] Intermediaries require more than technical expertise; they require a few of the ideals of a general humanistic education, able to transcend the outlooks of their cultures and professions of origin. That is why translator training in Spain is perhaps in danger of becoming too specific. We are churning out many technicians but few real thinkers. **Ideally, students should be able to do more than find work in the market.** They should eventually improve the intercultural relations they are engaged in. And that means having a few ideas about improving the market itself. (Pym 1998; zvýrazněno autorkou)

Někteří autoři vyjadřují pochybnosti nad tím, zda trh s překlady vůbec nabízí dostatek výhodných pracovních příležitostí pro kvalifikované překladatele:

We should be aware that most of our students are not likely to become full-time professional translators, that those who do find such employment are likely to change to an associated profession in the course of their career. [...] It should be remembered that the market for translators is not the only one interested in our students, nor is it always the most lucrative, lasting or fulfilling. (Pym 1998)

[...] [T]he market, which often expects either secretaries or subject specialist to do their translations, does not always appreciate either the need to train language services providers to graduate level or the consequent expectations of decent payment for the services required. (Maia 2002: 10)

Is there a developed labour market for professional translators? Easy to check. Just keep a track of how many full-time jobs are advertised for translators. In most countries you will soon start to wonder why anyone would want to be trained for a field with so few openings. (Pym 2005)

Vzhledem k výše uvedenému se domníváme, že při přizpůsobování studijních programů v oboru PT požadavkům trhu je třeba postupovat s rozmyslem. Podobně jako Choucová a Calvová (2010: 84) však zastáváme názor, že je v každém případě důležité trh s překlady a tlumočením a uplatnění absolventů oboru PT monitorovat, přinejmenším proto, aby bylo možné poskytnout studentům a uchazečům o studium tohoto oboru co nejrealističtější informace o možnostech budoucího uplatnění.

#### **2.1.4 V pregraduálních studijních programech ÚTRL FF UK**

Na ÚTRL FF UK v současné době dobíhají pětileté magisterské studijní programy Překladatelství a tlumočnictví (PT) (jejich akreditace končí v září 2013). V akademickém roce 2007/08 zahájili studium první studenti tříletých bakalářských studijních programů Mezikulturní komunikace (jednooborové a dvouoborové studium). Dvouleté navazující studijní programy Překladatelství a Tlumočnictví (dvouoborové studium) jsou otevřeny od roku 2010/11<sup>2</sup>. Profily absolventů ukazují, že se jedná o spíše všeobecně orientované studium s důrazem na široké možnosti uplatnění, na vyváženost „*akademické a praktické složky*“<sup>3</sup> a na „*širší humanitní základ studia*“:

Absolvent bakalářského studia najde uplatnění v podniku či instituci jakéhokoliv charakteru, a to jako interní překladatel/tlumočník, jednatel, asistent pro vyšší management, případně manažer překladatelských projektů v agenturách. Absolvent magisterského studia může pracovat jako profesionální překladatel a/nebo tlumočník na českém i mezinárodním trhu, včetně oblasti konferenčního tlumočení. Širší humanitní základ studia ovšem umožňuje pracovat i v řadě dalších povolání, např. jako redaktor cizojazyčné rozhlasové/televizní redakce, redaktor v nakladatelství, řídicí pracovník v oblasti překladatelsko-tlumočnických služeb atp.<sup>4</sup>

---

<sup>2</sup> <http://utrl.ff.cuni.cz/UTRLFF-142.html> [cit. 31. 5. 2013]

<sup>3</sup> <http://utrl.ff.cuni.cz/UTRLFF-58.html> [cit. 31. 5. 2013]

<sup>4</sup> <http://utrl.ff.cuni.cz/UTRLFF-211.html> [cit. 31. 5. 2013]

Specifikem studia na ÚTRL FF UK je od 90. let možnost studia oboru PT v kombinaci s řadou oborů vyučovaných na jiných katedrách FF UK.

ÚTRL FF UK v letech 2010–2012 realizoval projekt *Inovace a rozvoj studijního programu Překladařství a tlumočnictví na ÚTRL FF UK v Praze*<sup>5</sup>. V roce 2011 byly v rámci tohoto projektu zavedeny nové studijní plány studijních oborů Mezikulturní komunikace, Překladařství a Tlumočnictví. Ze změn ve studijních plánech ÚTRL FF UK je patrné směřování k většímu přiblížení studijních programů profesní praxi. V rozvrzích studentů se tak od akademického roku 2011/2012 objevily nové, prakticky zaměřené překladařské a tlumočnické předměty (např. počítačem podporovaný překlad, nakladatelská a redakční práce, komunitní tlumočení, překlad pro mezinárodní instituce, analýza a kritika překladu, profesní návyky v překladařské praxi) a zvýšený důraz je kladen také na získávání praxe – kromě již dříve povinné 15denní praxe se objevila možnost 30denní odborné tlumočnické praxe u neziskových a nevládních organizací.<sup>6</sup> Koncepce rozvoje ÚTRL v letech 2013–2015 předvídá mimo jiné posílení orientace výuky na projektovou práci (Rubáš 2012: 1).

### 2.1.5 Projekty zaměřené na uplatnění a kurzy CŽV na ÚTRL FF UK

ÚTRL rovněž v současné době realizuje projekt *Udržitelná zaměstnatelnost (sustainable employability) absolventů ÚTRL FF UK: V čem spočívá a jak ji lze podporovat? (pohled ze strany podnikatelské sféry jakožto zaměstnavatele)*, jehož cílem je podpořit konkurenceschopnost absolventů ÚTRL na trhu práce (Stehlík 2012: 21). V dubnu 2012 se ÚTRL stal regionálním koordinačním centrem programu OPTIMALE (Optimising Professional Translator Training in a Multilingual Europe), který si klade za cíl mimo jiné „sledovat potřeby trhu a společnosti a profesní požadavky a standardy relevantní pro vzdělávání a odbornou přípravu budoucích překladařů.“<sup>7</sup>

---

<sup>5</sup> <http://utrl.ff.cuni.cz/UTRLFF-58.html> [cit. 31. 5. 2013]

<sup>6</sup> <http://utrl.ff.cuni.cz/UTRLFF-279.html> [cit. 31. 5. 2013]

<sup>7</sup> <http://utrl.ff.cuni.cz/UTRLFF-220.html> [cit. 31. 5. 2013]

V roce 2014 se ÚTRL plánuje ucházet o členství v programu EMT (European Master's in Translation zaměřeného na výměnu zkušeností v oblasti vzdělávání překladatelů mezi vybranými vysokoškolskými pracovišti a na spolupráci s DGT (Rubáš 2012: 2).

I. Čeňková v roce 1997 v rámci rozvojového projektu FRVŠ *Uplatnění absolventů překladatelství a tlumočnictví v praxi* z roku 1997 provedla rozsáhlé dotazníkové šetření uplatnění absolventů ÚTRL FF UK, KPT FF UK a USL. Čeňková zmapovala uplatnění absolventů z let 1967–1997 a jejich názory na studium na ÚTRL (resp. KPT či USL). V rámci tohoto projektu byla také vytvořena elektronická databáze absolventů. Dotazníkem použitým v rámci tohoto projektu jsme se inspirovali při vytváření dotazníku pro náš empirický výzkum, který jsme záměrně sestavili tak, aby bylo možné některé výsledky porovnat s výsledky výzkumu z roku 1997 (Čeňková 1997).

Otázka celoživotního vzdělávání je v oboru překladatelství a tlumočnictví důležitá nejen z toho důvodu, že se jedná o aktuální trend v současné vzdělávací politice. Neustálé vzdělávání a sebevzdělávání je neodmyslitelnou součástí překladatelské a tlumočnické profese – tlumočníci a překladatelé by měli být „*prototypy lidí inteligentních, pro které vzdělávání a především samovzdělávání nikdy nekončí*“ (Jettmarová et al. 2000: 5). Předpokládáme tedy, že zejména ti absolventi PT, kteří působí ve vystudovaném oboru, by o kurzy CŽV potenciálně mohli mít zájem. ÚTRL FF UK v současné době nabízí jeden program CŽV – *Tlumočnické kurzy CŽV pro odbornou veřejnost se zaměřením na problematiku Evropské unie a potřeby veřejné a státní správy*<sup>8</sup>.

Do našeho dotazníkového šetření jsme vzhledem k již i tak obsáhlému dotazníku nezahrnuli otázky týkající se preferencí absolventů v oblasti CŽV, nicméně se domníváme, že i obecné zmapování jejich profesní situace může být pro účely případného plánování dalších takových kurzů užitečné.

---

<sup>8</sup> <http://linguaczv-public.ff.cuni.cz/> [cit. 31. 5. 2013]



## 2.2 Trh s překlady a tlumočením – obecná charakteristika

### 2.2.1 Globální trendy – trh s překlady

Velká část překladatelů pracuje z domova a díky možnostem informačních technologií může se zadavateli překladů komunikovat pouze prostřednictvím elektronické pošty a vůbec s nimi nemusí přicházet do přímého kontaktu. Tento způsob práce, který je v oblasti překladu běžnou praxí, potenciálně umožňuje přijímat zakázky od zadavatelů z celého světa. Omezení teoreticky představuje pouze jazyková kombinace. Pro překladatele, kteří pracují v jazykových kombinacích s malým jazykem, jakým je například čeština, to sice v praxi nejspíše v konečném důsledku znamená, že většina zakázek bude pocházet od tuzemských zadavatelů, nicméně i trh překladatelských služeb z/do češtiny bezpochyby do určité míry podléhá globálním trendům, a proto se pokusíme je v této kapitole stručně nastínit.

Cronin, který se zabývá vztahy mezi překladem a globalizací, vychází z klasické Giddensovy definice globalizace jako „*procesu zintenzivnění celosvětových sociálních vztahů, které spojují vzdálené lokality takovým způsobem, že místní události jsou formovány událostmi dějícími se mnoho mil daleko a naopak.*“ (Giddens 2003: 62). Zdůrazňuje, že ke zintenzivnění sociálních vztahů může dojít pouze tehdy, pokud existují nástroje, které umožňují spojení vzdálených lokalit. Upozorňuje, že tzv. časoprostorová komprese, kterou umožnil rozvoj dopravy a informačních technologií a o níž se hovoří v řadě teorií globalizace, by sama o sobě k propojení vzdálených lokalit nestačila, pokud by neexistovaly nástroje k překonání jazykové bariéry mezi obyvateli těchto lokalit. Jedním z klíčových nástrojů komunikace v globalizované společnosti je právě překlad, bez jehož ústřední role by podle Cronina fenomén globalizace byl doslova nemyslitelný (Cronin 2010: 134). Přesto, jak upozorňují někteří translatologové, teoretici globalizace roli překladu překvapivě většinou přehlížejí (Bielsa 2005; Kapsaskis 2011).

Vzhledem ke klíčové roli překladu v procesu globalizace a v důsledku rozvoje informačních technologií odvětví překladu zejména v posledních dvou desetiletích

zažívá dynamický růst a proměnilo se ve skutečný průmysl. Řada translatologů reflektuje tento vývoj ve svých pracích (Dunne 2012, Gouadec 2007, O'Hagan 1996, O'Hagan a Ashworth 2002, Pym 2006, Wilss 1999). Dunne ho shrnuje následujícími slovy:

Translation as a profession has historically been a solitary craft practiced by individuals. In recent decades, however, the globalization of markets (Levitt 1983), the digital revolution, the advent of the information economy (Drucker 1988) and the globalization of production (Ghemawat 2007) have transformed translation from a profession confined primarily to individuals, to a cottage industry model and finally to a full-fledged industrial sector (Shreve 1998, 2000). (Dunne 2012: 143)

Pym se ve své studii (2006) zamýšlí nad zdánlivě paradoxní současnou situací, kdy na jedné straně roste vliv a rozšíření angličtiny, která stále více funguje jako celosvětová lingua franca, a na druhé straně stabilně roste také globální poptávka po jazykových službách. Podle jeho názoru vliv angličtiny roste zejména v oblasti výroby, kde probíhá výměna znalostí a kde působí např. nadnárodní společnosti, které často využívají angličtinu jako firemní jazyk. Poptávka po překladu (resp. lokalizaci) naopak roste zejména v oblasti distribuce – v důsledku globalizace narůstá mobilita zboží a produkty směřují ke spotřebitelům na celém světě, které je třeba oslovit v jejich mateřském jazyce, a takto vznikají zakázky na překlady marketingových a dalších materiálů do několika cílových jazyků.

Těmto mechanismům se podrobně věnuje také Gouadec, který vysvětluje, proč jsou překladové toky (*translation flows*) dobrým indikátorem kulturní a ekonomické situace jednotlivých zemí (2007: 10). Podrobně popisuje také dopad globálních změn na odvětví jazykových služeb. Společnosti s celosvětovou distribucí poptávají překlady obsáhlé dokumentace, často do deseti i více cílových jazyků současně a na krátký termín. Takové zakázky pochopitelně vyžadují spolupráci několika překladatelů a také další personál zajišťující jejich koordinaci a efektivní komunikaci se zákazníkem, takže je nejčastěji realizují velcí poskytovatelé jazykových služeb. Tyto společnosti se rozrůstají, zakládají pobočky v různých zemích, rozšiřují se prostřednictvím fúzí a akvizic a jejich podíl na globálním trhu stále roste. V rámci těchto společností vznikají nové

překladatelské profese jako interní korektor, terminolog, projektový manažer a další (Gouadec 2007).

Charakteristickými jevy současného překladatelského trhu jsou outsourcing a offshoring. Outsourcing znamená „*převedení (přemístění, vytěsnění) jedné nebo více aktivit, které doposud organizace realizovala výhradně ve vlastní režii, na externí organizaci, od které výsledky těchto aktivit (výrobky a služby) nakupuje*“ (Dvořáček a Tyll in Dvořák 2011: 96) a v oblasti jazykových služeb spočívá v tom, že velké firmy ruší interní překladatelská oddělení a zajištěním překladatelských služeb pověřují externí poskytovatele. Někteří poskytovatelé jazykových služeb využívají tzv. offshoring – zadávají překlady agenturám nebo překladatelům v „levnějších“ zemích, což vyvolává tlak na snižování cen na globálním trhu překladatelských služeb. Konkurenční boj se vyostřuje, překladatelé bojují s agenturami o koncové zákazníky a překladatelé i agentury konkurují také mezi sebou, a to jak na domácím trhu, tak v globálním měřítku (Gouadec 2007: 298–316; Wilss 188–194).

Vedle změn souvisejících s globalizací se překladatelská profese mění také v důsledku rozvoje technologií, zejména strojového překladu a počítačem podporovaného překladu:

The traditional tasks that professional translators perform have been intensively modified by the language engineering industry and the recent development of highly sophisticated and customized computerized programs and tools. Increasing numbers of translators are already working with computer assisted translation software, and are expected to know desktop publishers and other presentation software. It is also becoming increasingly common for translators to interact with and revise the output of machine translation software. Consequently, translators are expected to acquire a growing number of new translation skills as they build their professional profiles, such as technological project management, production of translated texts using computer assisted terminology databases, ability to use localization software, as well as methodologies of corpus linguistics. (Baer a Koby 2003: ix)

### 2.2.2 Globální trendy – trh s tlumočením

Co se týče práce z domova, v oblasti tlumočení je situace jiná než v oblasti překladu. Dostupné informační a komunikační technologie v současné době umožňují různé druhy tlumočení na dálku, ať už se jedná o tlumočení po telefonu či tlumočení s využitím jiných informačních technologií (např. internetové videokonference). Lze předpokládat, že v budoucnu se tento typ tlumočení bude dále rozvíjet, vzhledem k úsporám, jaké představuje:

Despite the objections of many professionals, cost concerns are forcing employers, professional organizations and researchers to explore the potential consequences of distance interpreting. (Diriker 2004: 3)

Na řadě trhů je však tlumočení po telefonu i tlumočení videokonferencí stále spíše okrajovou záležitostí. Z tohoto důvodu a z dalších důvodů vyplývajících z rozdílů mezi překladatelskou a tlumočnickou činností se vlivy globalizace v oblasti tlumočení projevují jiným způsobem než v oblasti překladu.

Phelanová na základě rozsáhlého empirického šetření konstatuje na jedné straně tendenci ke snižování poptávky po konferenčním tlumočení, a na druhé straně rostoucí poptávku po soudním a komunitním tlumočení v důsledku rostoucí mobility osob:

English is the international language of business and is used in boardrooms and business meetings throughout the world. English is also the international language of science. In the 1960s and 1970s when foreign languages were not widely taught, international meetings of doctors and scientists needed interpreters. Nowadays most educated people learn foreign languages and as a result the need for interpreters at this type of meeting has diminished. However, the need for Community and Court interpreters has increased dramatically. There is far greater movement of people now than ever before. These include tourists, people living and working in foreign countries, illegal immigrants, refugees and asylum seekers. (Phelan 2001: xiii–xiv)

Donovanová předpokládá, že v dlouhodobém horizontu lze očekávat snížení celkové poptávky po tlumočení způsobené rozšířením angličtiny, což se však netýká politicky motivované poptávky po tlumočnících ze strany mezinárodních

organizací jako EU či OSN, jejichž poptávka bude pravděpodobně dále růst. Podle jejího názoru obecně dochází ke změnám ve vnímání konferenčního tlumočení a role tlumočnicka – na mezinárodních konferencích je tlumočení v současné době běžnou záležitostí, ovšem účastníci těchto konferencí mají stále lepší jazykové znalosti a jsou na tlumočnický méně odkázáni. Konferenční tlumočení v této situaci přestává být nutností a stává se pouze přidanou hodnotou, a proto jsou také kladeny vysoké nároky na jeho kvalitu. V důsledku těchto změn a také dalších faktorů (feminizace tlumočnické profese, spíše nízké společenské postavení tlumočnicků) se status konferenčního tlumočení mění a tyto změny u tlumočnicků vyvolávají obavy ze ztráty prestiže tlumočnické profese (2006).

### 2.2.3 Odvětví jazykových služeb – makroekonomická data

Podle dostupných ekonomických údajů se odvětví jazykových služeb v evropském i globálním měřítku dynamicky rozvíjí a celkově se jedná o velmi perspektivní sektor:

Studie *The Size of the Language Industry in the EU* (LTC 2009) zahrnuje trh s překlady a tlumočením do odvětví jazykových služeb (*language industry*), které je rozděleno na následujícími sektory:

- překlad
- tlumočení
- titulkování a dabing
- lokalizace softwaru a globalizace internetových stránek
- technologické nástroje
- organizování vícejazyčných konferencí
- výuka jazyků

Podle uvedené studie bylo odvětví jazykových služeb v EU zasaženo ekonomickou krizí méně než jiná odvětví. Jeho celkový obrat, odhadovaný v roce 2008 na 8,4 miliard eur, by se v následujících letech měl každoročně zvyšovat v průměru o 10 % (**Tabulka 1** na následující straně). Významný podíl na tomto růstu mají sektory lokalizace softwaru a globalizace internetových stránek a technologických nástrojů (LTC 2009: 36).

**Tabulka 1: Odhadovaný vývoj obratu odvětví jazykových služeb v EU**  
(zdroj: LTC 2009: 36)

	Celkový obrat (v miliónech EUR)							
	Meziroční růst obratu v %							
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Překlady a tlumočení, lokalizace softwaru a globalizace internetových stránek a technologických nástrojů *	5675	6243	6876	7554	8309	9140	10054	11059
Jazykové technologie	568	624	687	755	831	914	1005	1106
Titulkování a dabing	633	696	765	842	926	1019	1121	1233
Výuka jazyků	1579	1737	1911	2102	2312	2543	2797	3077
Organizování vícejazyčných konferencí	143	157	172	190	209	229	252	278
<b>Celkem</b>	8454	9300	10230	11252	12378	13616	14977	16475

(\* Lokalizace softwaru a globalizace internetových stránek a technologických nástrojů podle odhadů LTC představují přibližně 25 % obratu celého sektoru překladů, tlumočení, lokalizace a globalizace.)

Uvedená data jsou oficiální a prakticky jediné dostupné makroekonomické údaje o odvětví jazykových služeb v EU, nicméně jejich věrohodnost nelze přeceňovat. Samotní autoři citované studie opakovaně upozorňují, že vzhledem k tomu, že existuje jen velmi málo věrohodných údajů o odvětví jazykových služeb, mohou být uváděná data značně zkreslená (LTC 2009: 5–9, 81, 86–88). Na internetových stránkách platformy LIND-Web<sup>9</sup> je dostupná zpráva, v níž jeden ze členů ediční rady této platformy, emeritní statistik Nizozemského statistického úřadu Nino Platteel porovnává výsledky této studie (LTC 2009) s údaji z databáze Structural Business Statistics (SBS) a konstatuje významné nesrovnalosti:

**Tabulka 2: Srovnání výsledků studie LTC a SBS**  
(zdroj: Platteel 2012: 8)

LTC's survey results:

	2008	2009
Translation and interpreting, software localisation and website globalisation		
<b>Total turnover in million euro</b>	5 675	6 243

SBS results:

	2008	2009
Translation and interpretation activities (NACE 74.30)		
<b>Total turnover in million euro</b>	4.877	3.951

<sup>9</sup> [http://ec.europa.eu/dgs/translation/programmes/languageindustry/platform/index\\_en.htm](http://ec.europa.eu/dgs/translation/programmes/languageindustry/platform/index_en.htm)  
[cit. 31. 5. 2013]

Obviously the coverage of the LTC survey and SBS are not exactly the same. In the first place the LTC survey also includes software localisation and website globalisation, while these activities are not included in the SBS data. By definition SBS is furthermore limited to market activities, whereas the results of the LTC survey also include governmental and other non-profit organisations. **This difference in coverage could explain the different levels of turnover observed by LTC on the one hand and SBS on the other, but certainly not the divergent developments. Where LTC estimates a growth of 10% shows SBS a decrease of 19%!** (Platteel 2012: 8; zvýrazněno autorkou)

Podle údajů americké společnosti Common Sense Advisory (CSA), která se dlouhodobě zabývá zkoumáním odvětví jazykových služeb, v roce 2010 dosáhl globální obrat tohoto odvětví 26 miliard amerických dolarů a meziročního růstu 13,5 %, navzdory globální ekonomické recesi (CSA 2011).

Ekonomické údaje ukazují, že v globálním měřítku rostou podíly největších překladatelských agentur na trhu, především díky akvizicím menších agentur (Olohan 2007: 44–45). V roce 2006 mělo 15 největších poskytovatelů jazykových služeb dohromady 47% podíl na světovém trhu (Fišer 2008). O tomto trendu hovoří rovněž autoři studie LTC:

As regards the sector of translation and interpreting, market consolidation continues and this trend is likely to remain constant in the future. As a result, the currently fragmented nature of the language industry will continue to consolidate into larger commercial entities. (LTC 2009: v)

According to EUATC, the overall market share of translation *companies* represented approximately 25% of the total revenue of the market in 2006 (EUATC, 2006) but will tend towards 30 to 40% in 2016. The market share of self-employed *freelancers* (working directly with the client) will drop from 75% to 60%, the main cause being the growing number of languages requested for each project (EUATC, 2006). (LTC 2009: 26)

Otázkou zůstává, do jaké míry globální vývoj ovlivňuje trhy s malými jazyky. Fišerová například konstatuje, že slovinští poskytovatelé jazykových služeb navzdory růstu velkých agentur a globálním tendencím k offshoringu své podíly na trhu neztrácejí. Tuto skutečnost vysvětluje následovně:

[T]here are not many offshore translation companies who can provide large-scale, high-quality translations for Slovene. If clients were attracted by lower prices but were not satisfied with the quality of translations they received, they soon returned to local translation providers. (Fišer: 2008)

Domníváme se, že trh s překlady a tlumočením z/do češtiny, svou velikostí srovnatelný např. trhem s překlady a tlumočením z/do slovinštiny, se pravděpodobně nachází spíše na okraji globálních trendů, a proto je třeba ho zkoumat individuálně.

#### 2.2.4 Překlad a tlumočení z hlediska EU

Vzhledem ke skutečnosti, že EU patří k největším zaměstnavatelům překladatelů a tlumočnicků na světě, a k tomu, že pro její instituce překládá a tlumočí řada absolventů ÚTRL FF UK (resp. KPT FF UK či USL) považujeme za důležité alespoň stručně zmínit základní principy její jazykové politiky a její iniciativy týkající se odvětví překladu a tlumočení.

Jednou z nejdůležitějších priorit EU je politika mnohojazyčnosti. Ta v praxi v současné době spočívá v tom, že instituce EU zveřejňují „*právní předpisy a dokumenty se zásadním významem pro veřejnost či dokumenty, o něž se veřejnost velkou měrou zajímá*“<sup>10</sup> ve všech 23 úředních jazycích EU. Všechny dokumenty Evropského parlamentu jsou rovněž zveřejňovány ve všech úředních jazycích EU a poslanci Evropského parlamentu se mohou vyjadřovat v každém z těchto jazyků. Realizaci této politiky zajišťují interní a externí překladatelé a tlumočníci různých institucí EU. Evropský parlament je největším zaměstnavatelem překladatelů a tlumočnicků na světě. Co se týče nákladů na politiku mnohojazyčnosti, EU na svých internetových stránkách uvádí, že na překladatelské a tlumočnické služby všech orgánů dohromady se vydává méně než 1 % celkového rozpočtu EU, což odpovídá částce 2 eura na jednoho občana ročně.<sup>10</sup>

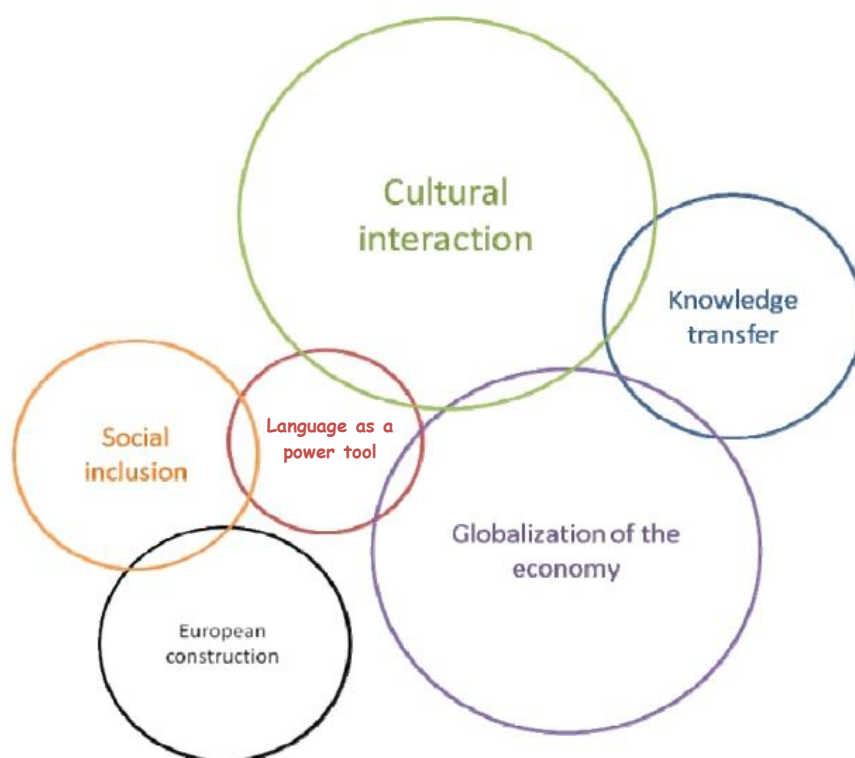
---

<sup>10</sup> [http://ec.europa.eu/languages/orphans/faq\\_cs.htm](http://ec.europa.eu/languages/orphans/faq_cs.htm) [cit. 31. 5. 2013]



Generální ředitelství pro překlady (DGT) v posledních letech publikovalo několik studií o odvětví jazykových služeb průmyslu. Z těchto studií i z dalších iniciativ Unie vyplývá, že představitelé EU si uvědomují důležitost překladu a tlumočení pro sjednocenou Evropu a věnují velkou pozornost jak trhu s překlady a tlumočením, tak vzdělávání překladatelů a tlumočnicků, a to nejen s ohledem na poptávku po překladatelských a tlumočnických službách ze strany evropských institucí. Ve zprávě z roku 2010 (EC DGT 2010) DGT uvádí následující schéma, které představuje oblasti, v nichž překlad v evropské společnosti sehrává důležitou roli (velikost jednotlivých kruhů odpovídá relativní důležitosti, jakou daným oblastem přiřadil panel 9 evropských odborníků, a kruhy se protínají, tak jako se prolínají jednotlivé oblasti, které představují):

**Obrázek 3: Oblasti, v nichž překlad sehrává důležitou úlohu v evropské společnosti**  
(zdroj: EC DGT 2010: 5)



V rámci DGT vznikla také již zmíněná internetová platforma LIND-Web (Language Industry Web Platform)<sup>11</sup>, jejímž cílem je sdílení statistik o odvětví jazykových služeb, navázání kontaktů mezi DGT, odvětvím jazykových služeb,

<sup>11</sup> [http://ec.europa.eu/dgs/translation/programmes/languageindustry/platform/index\\_en.htm](http://ec.europa.eu/dgs/translation/programmes/languageindustry/platform/index_en.htm)  
[cit. 31. 5. 2013]

profesními organizacemi a univerzitami a zvýšení povědomí o tomto odvětví prostřednictvím změn v Evropské klasifikaci ekonomických činností (NACE) za účelem jeho lepšího monitorování.

V rámci DGT rovněž běží již zmíněné programy zaměřené na vzdělávání překladatelů – EMT (European Master's in Translation)<sup>12</sup> a OPTIMALE (Optimising Professional Translator Training in a Multilingual Europe), který si klade za cíl „sledovat vývoj překladatelských profesí v éře internetu, sociálních sítí a rostoucí automatizace“ a „dávat podněty k inovacím a zvyšování kvality v oblasti přípravy profesionálních překladatelů“<sup>13</sup> (překlad autorky). EU také podporuje postgraduální kurzy konferenčního tlumočení zaměřené na potřeby evropských institucí (EMCI – European Masters in Conference Interpreting), které v současné době zajišťuje 11 partnerských univerzitních pracovišť v různých evropských zemích (včetně ÚTRL FF UK)<sup>14</sup>.

V rámci Programu celoživotního učení Evropské komise vznikla v letošním roce iniciativa TransCert, která se zaměřuje na celoživotní vzdělávání překladatelů a na zvýšení profesionalizace překladatelského povolání (prostřednictvím zavedení celoevropské certifikace poskytovatelů překladatelských služeb)<sup>15</sup> (Budin et al. 2013).

V roce 2006 vydal Evropský výbor pro normalizaci normu EN 15038:2006, která od listopadu 2006 platí rovněž v ČR pod označením ČSN EN 15038:2006 a názvem *Překladatelské služby – Požadavky na poskytování služby*. Tato norma usnadňuje zákazníkům překladatelského trhu výběr kvalitního poskytovatele překladatelských služeb – dává záruku, že certifikovaný poskytovatel splňuje požadavky uvedené v této normě, které se týkají „lidských a technických zdrojů, managementu kvality a projektů, rámcových smluvních podmínek a postupů poskytování služeb“. Norma EN 15038:2006 se nevztahuje na tlumočnické služby.<sup>16, 17</sup>

---

<sup>12</sup> [http://ec.europa.eu/dgs/translation/programmes/emt/network/index\\_en.htm](http://ec.europa.eu/dgs/translation/programmes/emt/network/index_en.htm)  
[cit. 31. 5. 2013]

<sup>13</sup> <http://www.translator-training.eu/optimale/index.php> [cit. 31. 5. 2013]

<sup>14</sup> <http://www.emcinterpreting.org/> [cit. 31. 5. 2013]

<sup>15</sup> <http://transcert.eu> [cit. 6. 6. 2013]

<sup>16</sup> <http://www.acta-cz.org/documents/CertifEN15038.pdf> [cit. 31. 5. 2013]

## 2.2.5 Některé problémy trhu s překlady a tlumočením

### 2.2.5.1 Roztříštěnost

Navzdory rostoucím podílům velkých poskytovatelů se trh s překlady a tlumočením stále vyznačuje vysokým stupněm roztříštěnosti:

The “language industry” is largely an industry in name only – a convenient rubric for patchwork of sole practitioners, in-house language departments, and small translation companies. Translation is often literally “mom and pop,” with husband-and-wife teams of translators operating from home. Although a recent wave of mergers and acquisitions has created a half-dozen US\$-million companies, the market remains highly fragmented, with no player holding much more than one percent. (Sprung a Jaroniec 2000: xi)

Ze studie *The Size of the Language Industry in the EU* vyplývá, že v sektoru překladu a tlumočení převažují malé firmy – průměrný počet pracujících osob v podniku je ve skupině NACE 74.30 (Překladatelské a tlumočnické činnosti) výrazně nižší než v celém oddílu NACE 74 do kterého tato skupina spadá:

**Tabulka 3: Údaje o sektoru překladů a tlumočení v EU 27 (2009)**

(zdroj: LTC 2009: 29; překlad autorky)

	Skupina NACE 74.3 Překladatelské a tlumočnické činnosti	Oddíl NACE 74 <b>Ostatní odborné, vědecké a technické činnosti</b>
Počet podniků	66 886	507 665
Průměrný obrát podniku (EUR)	59 069	137 886
Průměrný počet pracujících osob v podniku	1,23	1,83
Průměrný počet zaměstnanců v podniku	0,54	0,81
Průměrná mzda na zaměstnance (EUR)*	17 686	31 220

\* Pravděpodobně se jedná o průměrnou roční mzdu na pracující osobu.

Podle této studie představují překladaelé na volné noze zhruba 50 % trhu s překlady:

The translation sector is one of the most fragmented in the world (EUATC, 2005) due to the large number of freelancers. In a 2008 Common Sense Advisory survey, the majority of language service providers employed less than five people, suggesting

---

<sup>17</sup> <http://www.mmspektrum.com/clanek/ceske-verze-mezinarodnich-a-evropskych-norem.html> [cit. 31. 5. 2013]

a large proportion of freelancers in the market (DePalma 2008). This was confirmed by our primary research: out of 700 participants, 43% have no employees at all (and consequently belong to the category of freelancers or sole proprietors) and 36% have between 1 to 10 employees. [...] This seems to indicate that in an overall market growth within the language industry, the market share of freelancers in relation to translation companies is in the region of 50%. (LTC 2009: 23–24)

Autoři studie *The Status of the Translation Profession in the European Union* uvádějí ještě vyšší podíl překladatelů na volné noze – podle nich odvětví překlada ze 74 % představují překladatelé na volné noze a ze 60 % překladatelé, kteří pracují na částečný úvazek (EC DGT 2012: 1).

Roztříštěnost odvětví ještě zvyšuje skutečnost, že velká část překladatelů a/nebo tlumočnicků se kromě překlada a/nebo tlumočení věnuje rovněž jiným činnostem. Z dotazníkového šetření, které v roce 2008 provedl Katan (890 respondentů – překladatelů a tlumočnicků z 25 zemí), vyplývá, že řada překladatelů a tlumočnicků má více než jednu profesní roli. Každý pátý překladatel se věnuje rovněž tlumočení, každý třetí tlumočnick se věnuje rovněž překlada. Více než dvě třetiny respondentů (69 %) uvádějí, že mají dvě profesní role, a více než polovina (54 %), že někdy působí i ve třetí profesní roli (Katan 2011: 69).

#### 2.2.5.2 Nepřehlednost trhu, problematika profesionalizace

Jak vyplývá ze studie *The status of the translation profession in the European Union* (EC DGT 2012), ve většině evropských i mimoevropských zemí nejsou k výkonu překladatelské a tlumočnické činnosti (s výjimkou profese soudního tlumočnicka) požadovány žádné zákonem stanovené kvalifikace.<sup>18</sup> Stejně tak ve většině zemí neexistují zákony regulující činnost překladatelských agentur.

---

<sup>18</sup> V rámci EU tvoří výjimku Slovensko, kde se po novele živnostenského zákona (Zákon č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní) z roku 2007 překladatelská a tlumočnická činnost, stejně jako vyučování cizích jazyků, stala vázanou živností, k jejímuž výkonu je nutné „*dokončené štúdium príslušných jazykov na vysokej škole alebo vysvedčenie o zložení štátnej jazykovej skúšky, alebo preukázanie aspoň desaťročného pobytu v štáte s úradným jazykom, ktorý sa má vyučovať, prekladať alebo tlmočiť.*“ (<http://www.podnikajte.sk/start-podnikania/c/6/category/zivnost/article/zoznam-viazanych-zivnosti.xhtml> [cit. 31. 5. 2013]) Nicméně, jak upozorňují Pym a kol., existují způsoby, kterými lze tento zákon poměrně snadno obejít (EC DGT 2012: 20-21).

V důsledku těchto skutečností je na trhu s překlady a tlumočením vysoká konkurence a tento trh je poměrně nepřehledný:

Entry barriers to the field of translation and interpreting are low. The main consequence is increasingly fierce and sometimes unfair competition, as well as a decrease in prices combined with a decline in quality levels. (LTC 2009: v)

Tato situace negativně ovlivňuje také postavení překladatelů a tlumočnicků a vnímání jejich činnosti jako profese.

Podle Ornsteina a Levina (in Průcha 2011) se „úplné profese“ vyznačují následujícími 14 charakteristikami:

- Soubor znalostí a dovedností, který přesahuje znalosti a dovednosti laických osob;
- Smysl pro službu veřejnosti a celoživotní angažovanost pro ni;
- Aplikace výzkumu a teorie v praxi;
- Dlouhá doba speciálního výcviku;
- Kontrola nad licenčními standardy a/nebo nad požadavky zahájení výkonu příslušného povolání;
- Autonomie v rozhodování o vybraných sférách vlastní pracovní činnosti;
- Přijetí zodpovědnosti za výkon činnosti a existující soubor výkonových standardů;
- Oddanost práci a klientům
- Používání administrativy k usnadnění práce profesionálů;
- Existence samostatných sdružení (komor) příslušníků profese;
- Organizace poskytující akreditace pro individuální profesionály;
- Etický kód pomáhající řešit sporné záležitosti při výkonu profese;
- Vysoká úroveň důvěry v jednotlivé pracovníky profese;
- Vysoká sociální prestiž a vysoký ekonomický status profesionálů.

(Ornstein a Levine in Průcha 2011: 174–175)

Překladatelská a tlumočnická profese některá z vyjmenovaných kritérií nesplňuje. Jedná se zejména o následující charakteristiky:

- Kontrola nad licenčními standardy a/nebo nad požadavky zahájení výkonu příslušného povolání – Toto kritérium není splněno v těch zemích, kde je překladatelská a tlumočnická činnost (s výjimkou soudního tlumočení) neregulovaným povoláním, k jehož výkonu nejsou požadovány žádné zákonem stanovené kvalifikace.<sup>19</sup>

---

<sup>19</sup> Detailní analýzu výhod a nevýhod tohoto stavu věcí předkládá Gouadec (2007: 258-263).

- Organizace poskytující akreditace pro individuální profesionály – Takový systém funguje pouze v některých zemích – např. v Austrálii, ve většině zemí však toto kritérium není splněno (EC DGT 2012).

Také některá další z vyjmenovaných kritérií jsou u překladatelské a tlumočnické profese problematická:

- Dlouhá doba speciálního výcviku – Absolvování vysokoškolského studia PT či filologického oboru není považováno za striktní podmínku pro výkon překladatelské a tlumočnické profese, a to ani na nejvyšší úrovni. Příkladem této skutečnosti je již zmíněná evropská norma EN 15038:2006 nebo vstupní požadavky na překladatele a tlumočníky pro evropské instituce:

- Certifikaci dle evropské normy EN 15038:2006 mohou získat organizace poskytující překladatelské služby, které splní stanovené podmínky, mimo jiné v oblasti způsobilosti překladatelů, s nimiž spolupracují. Tato norma definuje „*profesionální odbornou způsobilost překladatelů*“ jako soubor kompetencí, které „*by měly být získány*“ jedním z následujících způsobů:

- Vyšší formální překladatelské vzdělání (uznávaný diplom);
- Ekvivalentní kvalifikace v jakémkoli jiném oboru plus minimálně dva roky doložených překladatelských zkušeností;
- Nejméně pět let doložené odborné překladatelské praxe.<sup>20</sup>

Formální překladatelské vzdělání je tedy pouze jednou z cest, jak se stát odborně způsobilým překladatelem podle této normy.

- EU aktivně podporuje vzdělávání překladatelů a tlumočníků (konkrétní iniciativy jsme uvedli v podkapitole 2.2.4), nicméně instituce EU v současné době u kandidátů na překladatelské a tlumočnické pozice striktně nepožadují vzdělání v oboru PT či filologické vzdělání.<sup>21,22</sup>

---

<sup>20</sup> <http://ces.proz.com/pro-tag/info/about/freelancers> [cit. 10. 6. 2013]

<sup>21</sup> [http://ec.europa.eu/dgs/scic/become-an-interpreter/interpret-for-dg-interpretation/index\\_en.htm](http://ec.europa.eu/dgs/scic/become-an-interpreter/interpret-for-dg-interpretation/index_en.htm) [cit. 10. 6. 2013]

<sup>22</sup> [http://ec.europa.eu/dgs/translation/workwithus/staff/profile/index\\_en.htm](http://ec.europa.eu/dgs/translation/workwithus/staff/profile/index_en.htm) [cit. 10. 6. 2013]

- Soubor znalostí a dovedností, který přesahuje znalosti a dovednosti laických osob – Překladačství a tlumočnictví je v současné době, zejména v evropských zemích, již zavedenou akademickou disciplínou a profesionální překladačské a tlumočnické profese nepochybují o náročnosti své profese a jsou si vědomi, že, kromě zvládnutí cizího jazyka, vyžaduje specializované znalosti a dovednosti (ať už získané vysokoškolským studiem PT nebo jiným způsobem). V obecném povědomí je však stále rozšířené přesvědčení, že překládat či tlumočit, může téměř kdokoli, kdo zná cizí jazyk, což se také v praxi často děje, jak zdůrazňuje např. Gouadec:

Translations are [...] frequently carried out by people with some vague knowledge of languages but lacking any kind of training or qualification in translation. It is a well-known fact that, in many companies, translations are done by whoever happens to be free or willing to do the work: the manager's personal secretary, the trainee from the marketing department who happens to have spent two months abroad, an engineer or technician who is "perfectly bilingual"... (Gouadec 2007: 103)

V oblasti komunitního tlumočení je působení neprofesionálních tlumočnicků zcela běžnou záležitostí:

Community (or community-based) interpreting – also referred to as dialogue interpreting or liaison interpreting or public service interpreting – is still all too often the domain of children or other relatives, of bilingual neighbours, of hospital cleaners, of passers-by, of the patient in the next bed, or of anyone who has, or claims to have, a knowledge of two languages. (Shlesinger 2010)

- Nelze jednoznačně říci, že by se překladačská a tlumočnická profese těšila vysoké sociální prestiži a vysokému ekonomickému statusu. Problematikou statusu překladačské a tlumočnické profese se, zejména v současné době, zabývá řada publikací (např. Dam a Zethsen 2008, EC DGT 2012 Sela-Sheffy a Shlesinger 2011). V českém prostředí téma postavení překladačů a tlumočnicků ve společnosti obsáhle zpracovala Sobolevičová (2013) ve své diplomové práci. Uvedení autoři často zmiňují, že překladačská a tlumočnická profese se potýká s tím, že je často považována za profesi nízkého statusu.

Na základě výše uvedených kritérií je tedy překladatelská a tlumočnická činnost spíše semiprofesí či aspirujících profesí, tedy povoláním, jehož profesionalizace teprve probíhá. K obdobnému závěru dochází rovněž Pym et al., kteří operují s různými definicemi profesionalizace a aplikují různé modely tohoto procesu (EC DGT 2012: 80–84).

#### 2.2.5.3 Segmentace

Segmentace trhu práce „stav kdy se podmínky, za kterých lidé vstupují na trh práce, liší podle toho, kam a na jaká pracovní místa nastupují, a kdy se trh práce drobí na velký počet dílčích trhů, na kterých platí různá pravidla obsazování pracovním míst a jejich mzdového i nemzdového ohodnocení, různá úroveň definice pracovních jistot a různá realizace zájmů zúčastněných aktérů“ (Kuchař 2007: 31). K nejznámějším segmentačním teoriím patří teorie duálního trhu práce, která rozlišuje primární a sekundární trh práce. Primární trh práce soustřeďuje lepší, prestižnější pracovní místa, s lepšími možnostmi profesního růstu, větší jistotou zaměstnání a vyššími výdělky. Sekundární trh práce se vyznačuje nižší mzdovou úrovní, nižšími požadavky na kvalifikaci a vyššími šancemi na získání pracovního místa. Perspektivy profesního růstu jsou zde však nižší a existuje zde velká fluktuace spojená se značnou nejistotou zaměstnání (Mezihorák et al. 2006).

Podrobnější teorii segmentace, která dělí pracovní pozice do osmi kategorií na základě různých kombinací tří kritérií – výše příjmu, míra autonomie a status zaměstnání (podmíněný jeho mírou jistoty), vypracovali francouzští sociologové F. Dubet a D. Martuccelli (Dubet a Martuccelli in Keller a Tvrdý 2010: 89–91). Shrnuje ji následující tabulka (**Tabulka 4**):



**Tabulka 4: Dubetova a Martuccelliho typologie pracovních pozic**  
(zdroj: Keller a Tvrď 2010: 89)

		Autonomie			
		Silná		Slabá	
Příjem	Vysoký	1	2	3	4
	Nízký	5	6	7	8
		Chráněný	Prekérní	Chráněný	Prekérní
Status					

V kontextu trhu s překlady a tlumočením o segmentaci pojednává Pym (2000), který navrhuje následující přibližné rozdělení na tři segmenty:

1. První, nejpočetnější segment tvoří špatně placené překladatelské a tlumočnické zakázky, které často vykonávají studenti, čerství absolventi nebo lidé, pro něž překlad nestanoví hlavní zdroj příjmů. Někteří z překladatelů působících v tomto segmentu trhu mají překladatelské či jazykové vysokoškolské vzdělání, jiní ne.
2. Druhý segment zahrnuje literární překladatele, překladatele a tlumočníky na volné noze, pro něž je překlad a/nebo tlumočení hlavním zdrojem příjmů, konferenční tlumočníky, kteří se tlumočení věnují na částečný úvazek, bilingvní asistenty vyššího managementu a akademické pracovníky.
3. Třetí segment zahrnuje dobře placená pracovní místa vysoce kompetentních jazykových profesionálů, kteří často překládají a/nebo tlumočí dvěma směry (z i do mateřského jazyka, případně mezi dvěma mateřskými jazyky), v odvětvích jako informatika, ekonomie, marketing a obecně provoz nadnárodních společností:

This demand mostly goes beyond restricted conceptions of translation; it would have more to do with notions such as the ‘intercultural management assistant’ or ‘consultant’, the ‘language-services provider’ or ‘information broker’, with what has more modestly been termed the ‘multitasking translator’, or perhaps even with a conscious extension of the IT term ‘localization’. In all these areas, professionals are called upon to do more than just translate. (Pym 2000)

#### 2.2.5.4 Trh překladatelských služeb jako trh s asymetrickými informacemi

Chan ve svých publikacích konstatuje, že mezi překladateli obecně převládá názor, že nejsou za svou práci dostatečně placeni (2005; 2008). Tento jev vysvětluje na základě teorie trhů s asymetrickými informacemi G. Akerlofa a J. Stiglitze a teorie signalizace na trhu práce, jejíž základy položil A. M. Spence. Podle teorie asymetrických informací na trzích, na nichž mají prodávající dokonalejší informace o kvalitě produktu než kupující, může docházet k negativnímu výběru, a potažmo ke snižování kvality a cen nabízených produktů (Chan 2008: 24–25; Sojka 2010: 426, 438).

Problém informační asymetrie na trhu překladatelských služeb spočívá v tom, že zadavatel překladu sice ví, že na trhu působí dobří i špatní překladatelé, ale před obdržení hotového překladu nemá možnost posoudit kvalitu práce překladatele. K informační asymetrii dochází zejména v případě jednorázových zakázek či na počátku spolupráce zadavatele s překladatelem, ne v případě dlouhodobé spolupráce mezi zadavatelem a překladatelem, ovšem jednorázové zakázky jsou na trhu s překlady velmi časté. Zadavatel v takové situaci při zadávání překladu vychází z předpokladu, že existuje pravděpodobnost  $q$ , že narazí na dobrého překladatele a obdrží kvalitní překlad, a pravděpodobnost  $1 - q$ , že překlad nekvalitně vyhotoví špatný překladatel. Zadavatel si uvědomuje, že existuje riziko, že obdrží nekvalitní překlad, a proto nechce „přeplatit“ a není ochoten zaplatit cenu, jakou by si zasloužil kvalitní překladatel. Za předpokladu, že by odpovídající cena za kvalitní překlad byla 400 Kč za normostranu a za nekvalitní překlad 200 Kč za normostranu, bude zadavatel podle Chana ochoten za normostranu zaplatit maximálně  $400q + 200(1 - q)$ . Pokud by se tedy zadavatel domníval, že pravděpodobnost, že obdrží kvalitní překlad je 50 % (což je podle Chana optimistický odhad), bude ochoten zaplatit maximálně  $400 \times 0,5 + 200 \times 0,5 = 300$  Kč. V důsledku této situace pak dochází k tzv. negativnímu výběru či nepříznivému výběru – tedy k tržnímu procesu, kdy dobří překladatelé za svou práci nedostávají adekvátní odměnu, a proto mají tendenci trh opouštět, zatímco horší překladatelé zůstávají. V důsledku toho se postupně zvyšuje pravděpodobnost  $1 - q$ , že zadavatel obdrží nekvalitní překlad, což způsobuje další snižování cen.

Lze namítnout, že zadavatel může za účelem snížení informační asymetrie překladatele požádat o zkušební překlad nebo o reference, ale kvalitně provedený zkušební překlad ani dobré reference v praxi nemusejí nutně znamenat, že zadavatel ve výsledku obdrží kvalitní překlad. To ukazuje například případ výběrových řízení na překlady pro instituce EU v ČR, v nichž některé agentury, jež se ucházely o zakázky, ve svých nabídkách pravděpodobně předkládaly životopisy kvalifikovaných překladatelů, a, pokud zakázku získaly, zadávaly překlady překladatelům bez požadovaných kvalifikací, kteří pracovali za dumpingové ceny (Diabová: 2007).

Chan se domnívá, že k řešení problémů vyplývajících z informační asymetrie by mohlo přispět zavedení účinného systému akreditace či certifikace překladatelů, na základě něhož by zadavatelé mohli snáze odlišit dobré překladatele od špatných. Ve smyslu Spenceovy teorie signalizace by akreditace či certifikace fungovala jako tržní signál, který by zadavatelům umožňoval se lépe zorientovat v nabídce. Tento systém by teoreticky měl být prospěšný jak zadavatelům, kteří by měli jistotu kvalitních překladů, tak dobrým překladatelům, kteří by za svou práci dostávali odpovídající finanční ohodnocení, a tedy ve výsledku celému trhu s překlady.

Autoři studie *The status of the translation profession in the European Union* se zamýšlejí nad možnými způsoby, jak v praxi posílit možnosti signalizace na trhu překladatelských služeb v EU. Analyzují výhody a nevýhody různých kroků, které by EU v tomto směru mohla učinit (EC DGT 2012: 117–128). Závěry SWOT analýzy navrhovaných opatření shrnuje tabulka na následující straně (**Tabulka 5**).

**Tabulka 5: SWOT analýza opatření týkajících se signalizace na trhu s překlady**  
(zdroj: EC DGT 2012: 127)

	Strengths	Weaknesses	Opportunities	Threats
Laissez faire	Zero cost	Uncertainty about market directions; does not address current problems	Market may move to efficient electronic signalling	Market disorder; good translators leave profession
Professional Card / Common Platform	Low long-term cost (user pays); available information	Limited to authorised/sworn Requires support of many authorities	Will bring attention to the areas of market disorder	Fraud and abuse
Apostille	Low long-term cost (user pays) Can be based on the Hague apostille	Limited to authorised/sworn Requires support of many authorities	May support a Professional Card/ Common Platform	Fraud and abuse
Accreditation of bodies	Low long-term cost (user pays); accreditation can be withdrawn; global in scope	High initial cost; requires consensus from many parties	May produce high-strength signalling; may promote wide consensus	May not be sanctioned by an accreditation authority
Accreditation of training	Extends EMT; strengthens value of EMT label	High initial cost; no checking of individuals; no comparison of national training levels	May promote harmonisation of training	Trainers may give easy passes; insufficient testing of language skills
Standard exams	Extends current exams; signals skills of individuals; high degree of control	High initial cost; requires consensus	May lead to harmonisation of all existing certification exams	If narrow in focus, may not address all market segments

## 2.3 Český trh s překlady a tlumočením

### 2.3.1 Současný stav zkoumání

Vzhledem k tomu, že většina absolventů oboru PT se po ukončení studia uplatňuje na českém trhu s překlady a tlumočením, rádi bychom stručně pojednali o situaci na tomto trhu. Domníváme se, že pro český trh do značné míry platí to, co bylo v předchozím textu řečeno o trzích s překlady a tlumočením v obecném smyslu (roztříštěnost, segmentace, nepřehlednost, nedostatečná profesionalizace, informační asymetrie a problém dumpingu), nicméně na toto téma není v současné době k dispozici žádná ucelená studie.

Existuje však řada zejména empirických a teoreticko-empirických studií, které se zabývají dílčími aspekty českého trhu s překlady a tlumočením. Svoboda (2011) v roce 2009 ve spolupráci s JTP uspořádal anketu, která se zabývá trhem s překlady a tlumočením (2011). Čeňková (2007) v roce 2006 provedla dotazníkové šetření zaměřené na situaci na českém trhu s tlumočením. Macháčková (2008) se ve své ročníkové práci v rámci kurzu EMCI věnuje uplatnění absolventů kurzu EMCI. Křivdová (2000) se, také v rámci ročníkové práce EMCI, zabývá trhem s překlady a tlumočením v ČR z pohledu překladatelských a tlumočnických agentur.

Na ÚTRL FF UK bylo obhájeno několik diplomových prací zabývajících se různými aspekty problematiky postavení překladatelů a tlumočnicků: Adamovská (2005) se zabývá postavením konferenčního tlumočnicka ve společnosti v České republice a v Rakousku, Sojáková (2012) postavením soudního tlumočnicka v české společnosti a Salajková (2012) obrazem tlumočnicka v médiích. Hrůzová (2010) se ve své ročníkové práci v rámci kurzu EMCI zabývá společenským statutem tlumočnicků. Jak jsme již zmínili, Sobolevičová (2013) se ve své diplomové práci komplexně věnuje statusu překladatelské a tlumočnické profese.

Zajímavé jsou rovněž některé diplomové práce obhájené na KAA FF MU v Brně: Čtvrtečková (2012) ve své práci vychází ze sociologických konceptů Pierra

Bourdieu a předkládá výsledky empirického výzkumu zaměřeného na překladatele pracující pro české překladatelské agentury. Badlíková (2008) se zabývá otázkou, jak zvýšit kvalitu odborných překladů na trhu.

V této podkapitole budeme čerpat z některých ze zmíněných prací a v jejím závěru předložíme přehledné srovnání vybraných výsledků empirických výzkumů Svobody (2011), Čtvrtečkové (2012) a Sobolevičové (2013).

### **2.3.2 Vývoj poptávky a konkurence, problematika uplatnění**

Po roce 1989 výrazně stoupla poptávka po překladatelských i tlumočnických službách v ČR v důsledku zájmu zahraničních investorů o celý region střední a východní Evropy a později také v souvislosti se vstupem ČR do EU, přičemž nejžádanějšími jazyky byly angličtina, němčina a francouzština (Čeňková 2007).

V roce 2000 Jettmarová et al píše:

Vzhledem k současné vysoké poptávce trhu po překladatelích a tlumočnících je hladina konkurence v této oblasti natolik snížena, že v tomto oboru pracují i lidé velmi nekompetentní. Překlady nejsou až na výjimky redigovány, kvalita práce není kontrolována a vzniká dojem, že překládat a tlumočit může každý, kdo „zná“ cizí jazyk a je tuto práci ochoten dělat. (Jettmarová et al. 2000: 5)

V současné době je poptávka po překladech z/do češtiny stále spíše vysoká, vzhledem k tomu že objem komunikátů celosvětově narůstá. Jak uvádí Svoboda (2012: 108–109), objevují se trendy do značné míry související s rozvojem nových technologií, které již v současné době ovlivňují překladatelskou profesi a jejichž vliv bude v budoucnu pravděpodobně stále silnější:

- Přestože v současné době v případě češtiny strojový překlad nepředstavuje konkurenci pro lidské překladatele, lze předpokládat, že bude přibývat požadavků na editaci výstupů strojového překladu (post-editing machine translation – PEMT);

- Od překladatelů bude vyžadována stále vyšší počítačová gramotnost (nástroje CAT, terminologický software, v budoucnu také strojový překlad), specializace a širší nabídka služeb.

Svoboda konstatuje, že v tomto kontextu dochází k proměnám role překladatele, které ilustruje následující tabulka:

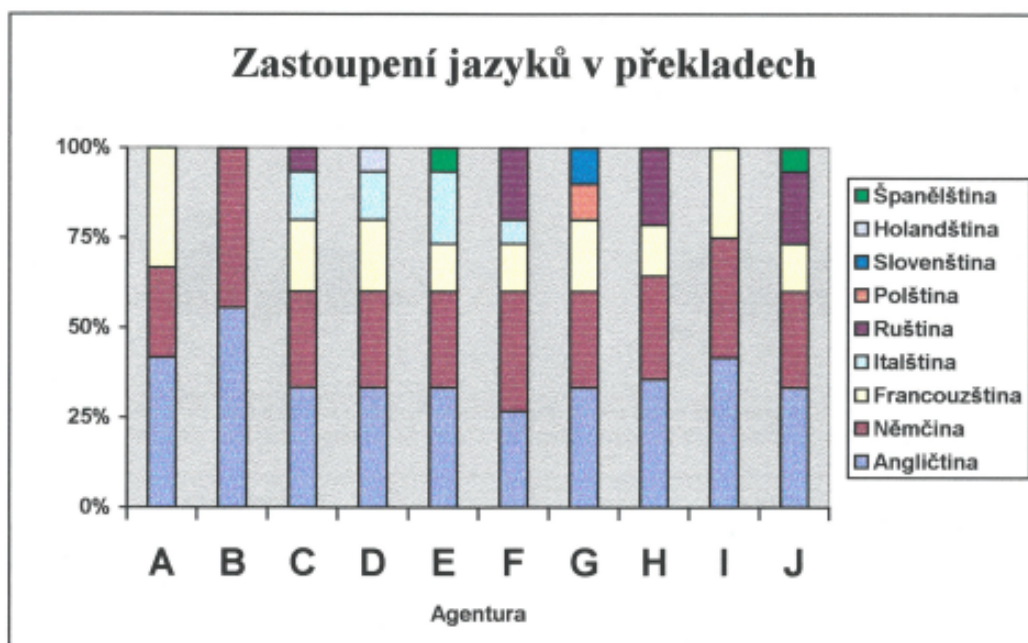
**Tabulka 6: Proměna role překladatele**  
(zdroj: Svoboda 2012: 108)

Překladatel „v. 1.0“	Překladatel „v. 2.0“
kreativní jazykový tvůrce	profesionál v oblasti řízení informací/dat
individualista	týmový hráč, vytváří informační zdroje, spravuje a sdílí údaje/data
druzí překladatelé = konkurence	vysoká míra specializace, vysoká efektivita a profesionální přístup

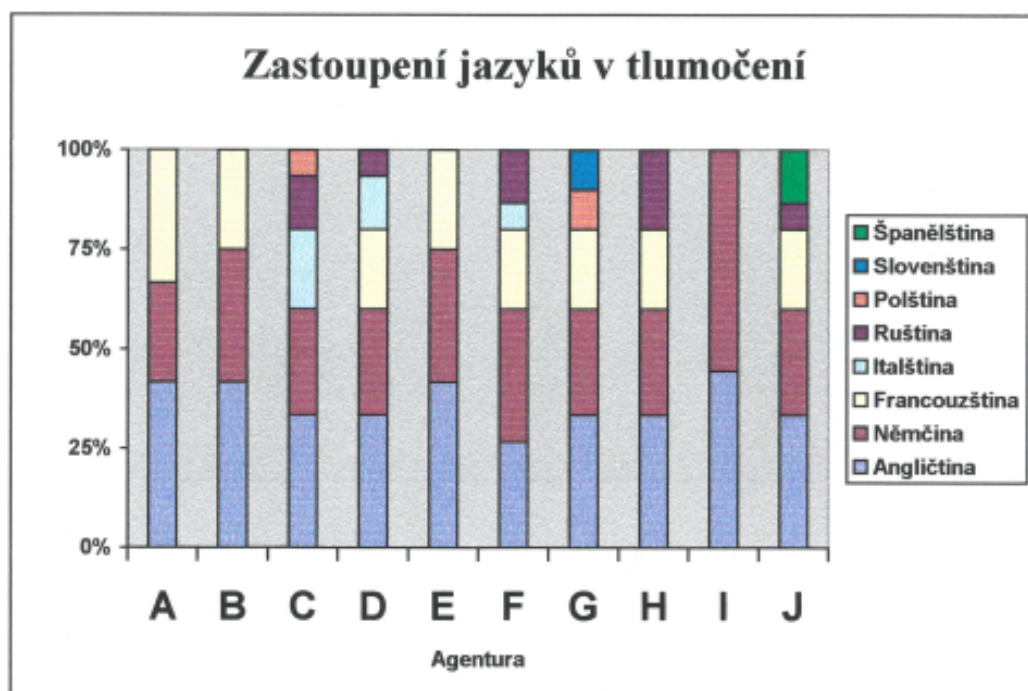
Co se týče nejžádanějších jazykových kombinací na českém trhu s překlady a tlumočením, určitou představu si lze utvořit na základě výsledků průzkumu překladatelského trhu, který v rámci své ročníkové práce realizovala Křivdová (2000), přestože se jedná o průzkum poměrně malého rozsahu (10 překladatelských a tlumočnických agentur) provedený již před 13 lety – u všech dotazovaných agentur tvoří většinu zakázek překlady a tlumočení z/do angličtiny a němčiny, podíly ostatních jazyků jsou ve srovnání s angličtinou a němčinou výrazně nižší (**Grafy 1A a 1B** na následující straně).

**Grafy 1A a 1B: Podíl jednotlivých jazyků na objemu zakázek agentur**  
(zdroj: Křivdová 2000: 7–8)

**A**



**B**





Pro český trh (stejně jako pro ostatní trhy s malými jazyky) je charakteristické, že překladatelé a tlumočníci často překládají a tlumočí nejen do češtiny, ale i do cizího jazyka. Křivdová (2000: 10–11) konstatuje, že dotazované agentury průměrně uvádějí 47% podíl překladů do cizího jazyka a 10% podíl překladů mezi cizími jazyky a, co se týče tlumočení, prakticky se nesetkávají se zakázkami, které by nevyžadovaly tlumočení oběma směry. 61 % překladatelů a tlumočnicků, kterých se dotazoval Svoboda (2011: 6), uvádí, že překládají do češtiny i do cizího jazyka, 10 % do češtiny, do cizího jazyka i mezi cizími jazyky.

Na trhu s překlady na straně nabídky působí velké množství překladatelů, a proto je na tomto trhu i při rostoucí poptávce velmi vysoká konkurence (což platí zejména pro nejčastěji poptávané jazykové kombinace), která se projevuje mimo jiné tlakem na ceny a termíny ze strany zadavatelů:

[...] the extensive number of translators leads to a very competitive atmosphere which negatively influences translators' rates and social position, tightens the translation deadlines and allows the translation market to impose increasing demands on skills of various kinds that a translator should possess. [...] Both the issue of intense competition among translators and the one of the onset of 'so-called' translators typically concern specific language pairs which include English as well as some other widely spread languages, such as German (as far as the Czech translation market is concerned). (Čtvrtečková 2012: 39)

[...] v jazycích, kde je velká poptávka (angličtina, němčina, francouzština), je konkurence přímo ďábelská a v jazycích, kde konkurence tolik nezuří (arabština, čínština, arménština), zas nemusíte dva roky zavádět o práci.<sup>23</sup>

Situace na trhu s tlumočením je, zejména co se týče uplatnění čerstvých absolventů, pravděpodobně ještě obtížnější než situace na trhu s překlady, protože poptávka po tlumočnických službách celkově klesá:

Pro tlumočníky je bohužel realitou, že se tlumočnický trh v ČR stále vyvíjí – mění se a zmenšuje. Snižuje se poptávka po tlumočnických službách, zejména u některých jazyků. Stále více našich občanů ovládá cizí jazyky, převážně angličtinu, takže ve většině situací nepotřebují tlumočení. Mnohé zahraniční firmy přecházejí na jednotný firemní jazyk, obvykle angličtinu, kterým musí komunikovat všichni

---

<sup>23</sup> [http://www.jtpunion.org/spip/article.php3?id\\_article=1108](http://www.jtpunion.org/spip/article.php3?id_article=1108) [cit. 10. 6. 2013]

zaměstnanci – ruší se tlumočnická oddělení, nenajímají se již externí tlumočnické služby. To znamená, že mizí příležitosti firemního tlumočení z němčiny, francouzštiny, španělštiny a jiných velkých evropských jazyků, u nichž tak zůstává relativně málo příležitostí k tlumočení na nižší úrovni. (Prokešová Sitařová 2011: 9)

Čeňková (2007) ve svém průzkumu trhu s tlumočením, jehož součástí bylo dotazníkové šetření mezi tlumočníky (66 respondentů), zjistila, že pouze tlumočením se živí 19,7 % dotazovaných (vesměs se jednalo o tlumočníky pracující pro evropské instituce), 54,6 % kromě tlumočení také překládá, a 25,8 % se věnuje překladu, tlumočení i dalším činnostem. Svoboda (2011) ve svém průzkumu (209 respondentů), který však byl zaměřeným primárně na překlad, konstatuje, že pouze tlumočením se živí jen 3 % respondentů (90–100% podíl tlumočení na celkovém příjmu), 70–80% podíl tlumočení na celkovém příjmu uvádí 5 % respondentů.

Macháčková (2008) ve své ročníkové práci v rámci kurzu EMCI dochází k závěru, že uplatnit se na českém trhu s tlumočením je obtížné i pro absolventy tohoto prestižního kurzu:

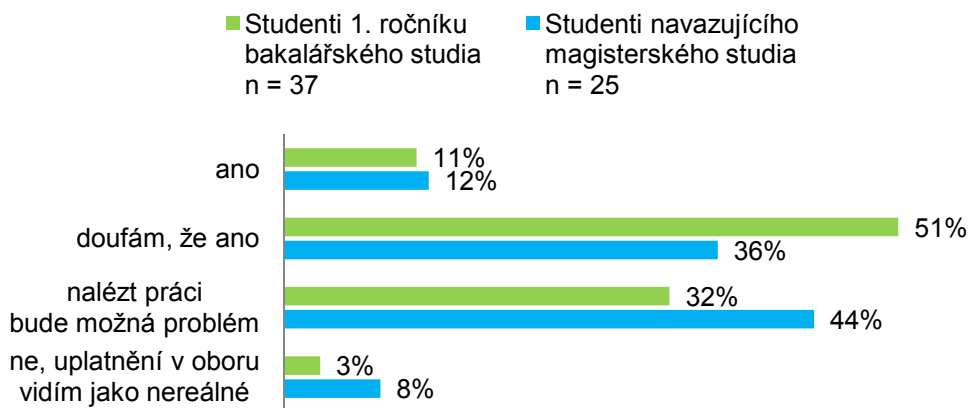
Bohužel se [...] zdá, že na českém institucionálním a soukromém trhu není dostatek pracovních příležitostí, protože několik dotázaných [absolventů kurzu EMCI] se svěřilo, že nejsou schopni si tlumočením vydělat na běžné živobytí, a z toho důvodu se věnují spíše překladu. [...] Pro ty, kteří [neuspěli u akreditačních testů do institucí EU], bývá relativně složité najít si práci jako tlumočníci. Absolvování EMCI kurzu v tomto ohledu podle výpovědí studentů příliš nepomáhá, protože český trh funguje prozatím především na základě známostí a osobních doporučení. (Macháčková 2008: 20–21)

Vzhledem k vysoké konkurenci na trhu s překlady a tlumočením v ČR je pochopitelné, že část současných studentů oboru PT má obavy, že pro ně bude obtížné se ve vystudovaném oboru uplatnit, jak vyplývá z průzkumu, který v rámci své diplomové práce provedla Sobolevičová (2013) (**Grafy 2A a 2B** na následující straně).

**Grafy 2A a 2B: Názory studentů ÚTRL na perspektivy uplatnění**  
(zdroj: Sobolevičová 2013)

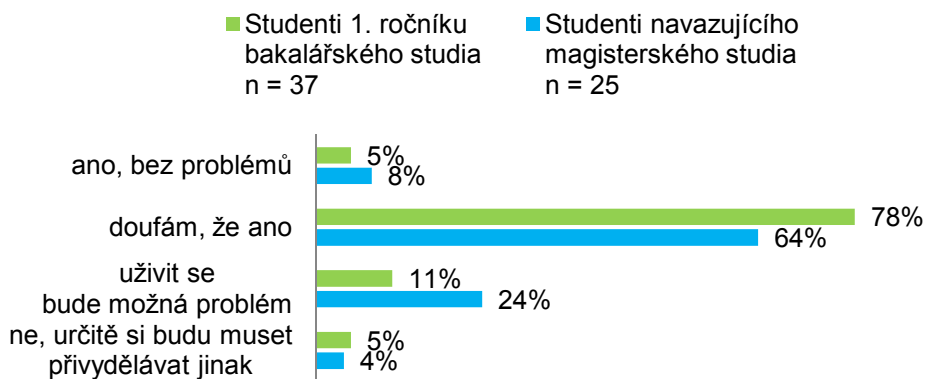
**A**

*Myslíte si, že pro vás bude snadné nalézt práci v oboru a uplatnit se?*



**B**

*Myslíte si, že se ve své profesi uживíte?*



### 2.3.3 Míra profesionalizace

České právo nestanovuje žádné kvalifikační požadavky pro výkon překladatelské a tlumočnické činnosti (s výjimkou povolání soudního tlumočníka). Tyto činnosti lze vykonávat v pracovním poměru, na základě živnostenského zákona nebo ve svobodném povolání. Překladaelé a tlumočníci na volné noze pracují nejčastěji na základě:

- a) živnostenského oprávnění, které se řídí ustanoveními živnostenského zákona (zákon č. 455/1991 Sb.) – Překladatelská a tlumočnická činnost patří mezi volné ohlašovací činnosti, kterou může vykonávat kdokoli, kdo splní obecné provozování živnosti). Tento způsob výkonu překladatelského a tlumočnického povolání je nejčastější.
- b) autorské smlouvy podle autorského zákona (zákon č. 121/2000 Sb.)
- c) smlouvy o dílo podle občanského zákoníku (zákon č. 40/1964 Sb.)
- d) zákona o znalcích a tlumočnících (zákon č. 36/1967 Sb.) – V tomto případě jsou stanoveny následující, poměrně abstraktní, kvalifikační požadavky:

Jmenovat znalcem (tlumočníkem) lze toho, kdo [...] má potřebné znalosti a zkušenosti z oboru (jazyka), v němž má jako znalec (tlumočník) působit, především toho, kdo absolvoval speciální výuku pro znaleckou (tlumočnickou) činnost, jde-li o jmenování pro obor (jazyk), v němž je taková výuka zavedena.<sup>24</sup>

Česká překladatelská a tlumočnická obec usiluje o to, aby byl výkon překladatelské a tlumočnické činnosti podmíněn složením kvalifikačních zkoušek, nicméně tyto snahy doposud nebyly úspěšné.

---

<sup>24</sup> KST ČR k těmto požadavkům na svých internetových stránkách uvádí: „Ačkoliv konkrétní zkouška (absolvovaná škola) není zatím v platných právních předpisech ČR přesně vymezena, v současné praxi platí, že krajské soudy požadují buď vysokoškolské vzdělání v příslušném jazyce na kterékoliv filozofické fakultě v České republice (tj. absolvování oboru tlumočnictví-překladatelství nebo filologie), nebo nejvyšší (třetí) stupeň státní jazykové zkoušky složené na jazykové škole s právem státní jazykové zkoušky, tj. speciální státní jazykovou zkoušku tlumočnickou nebo překladatelskou – obě jsou v tomto ohledu postaveny naroveň a zpravidla stačí jen jedna z nich.“ (<http://www.kstcr.cz/dotazy> [cit. 10. 6. 2013])

V roce 1997 vznikla v rámci evropské iniciativy Mezinárodní federace překladatelů (FIT) Česká rada pro překlad a tlumočení (ČERAPT). Tato organizace (která formálně stále existuje, ale v současné době nevyvíjí žádnou činnost<sup>25</sup>) sdružuje profesní a vzdělávací organizace a instituce působící v oblasti překladatelství a tlumočnictví (JTP, ASKOT, ÚTRL FF UK a agentura Artlingua).<sup>26</sup> ČERAPT připravila a v minulosti také několikrát vypisala kvalifikační zkoušky pro překladatele a tlumočníky a jednala s Ministerstvem průmyslu a obchodu ČR o tom, aby se složení těchto zkoušek stalo povinnou podmínkou pro výkon překladatelské a/nebo tlumočnické činnosti. To se však nepodařilo prosadit a ČERAPT zkoušky přestala vypisovat.<sup>27</sup>

V roce 2007 vznikla oborová specifikace CEPRES:2007, na jejímž sestavení se podíleli zástupci překladatelské agentury Channel Crossings, ÚTRL a společností TRITON Cert a Zentiva (Badlíková 2008: 31). Tato oborová specifikace *„navazuje na mezinárodní normu ISO 9001:2000 Systémy managementu jakosti – požadavky a rozvíjí národní normu ČSN EN 15038 Překladatelské služby – Požadavky na poskytování služby.“* Jejím cílem je *„zajistit profesionální kvalitu překladatelských služeb prostřednictvím plnění profesionálních podmínek pro jejich vyhotovení.“*<sup>28</sup> CEPRES:2007 stanoví přísnější požadavky na nabytí odborné způsobilosti překladatelů než již zmíněná norma ČSN EN 15038 – požaduje magisterské vzdělání v oboru překladatelství nebo vysokoškolské vzdělání na srovnatelné úrovni v jiném oboru a nejméně dvouletou praxi v oblasti překladu (Badlíková 2008: 49). Nicméně, podle informací, které nám ústně poskytli tajemník JTP P. Kautský a Ing. Rudolf Štefec, CSc., jenž se na jejím podílel, je podle oborové specifikace CEPRES:2007 v současnosti certifikován jen velmi malý počet poskytovatelů překladatelských služeb, a proto tato specifikace nemá na situaci na trhu s překlady prakticky žádný vliv.

---

<sup>25</sup> Informaci poskytl P. Kautský během osobní konzultace.

<sup>26</sup> <http://strategie.e15.cz/zurnal/kam-lze-jit-pro-radu> [cit. 10. 6. 2013]

<sup>27</sup> Informaci poskytl P. Kautský během osobní konzultace.

<sup>28</sup> <http://www.acro-cz.cz/akce.php?ID=63> [cit. 10. 6. 2013]

### 2.3.4 Cenová problematika

JTP každoročně publikuje v podzimním čísle časopisu ToP doporučené tarify za překlad a tlumočení pro ČR a SR pro nadcházející rok. V letech 2010–2013 se tarify prakticky neměnily. Pro orientaci uvádíme základní doporučené tarify pro ČR pro roky 2010–2013:

**Tabulky 7A a 7B: Doporučené tarify za překlad a tlumočení 2010–2013**  
(zdroj: JTP 2009, 2010, 2011, 2012)

#### A Překlad

Výchozí jazyk	Cílový jazyk	Sazba za normostranu (1500 znaků bez mezer) v Kč
Skupina 1	Čeština	390
Skupina 2	Čeština	430
Skupina 3	Čeština	670
Čeština	Skupina 1	430
Čeština	Skupina 2	600
Čeština	Skupina 3	760
Skupina 1 / 2	Skupina 2 / 1	670

*Skupina 1:* angličtina, běloruština, francouzština, italština, němčina, polština, ruština, španělština, ukrajinština.

*Skupina 2:* afrikánština, albánština, bosenština, bulharština, dánština, esperanto, estonština, fínština, furlánština, chorvatština, litevština, lotyština, maďarština, maltština, moldavština, nizozemština, norština, novořečtina, portugalština, romština, rumunština, slovinština, srbština, švédština.

*Skupina 3:* arabština, arménština, čínština, gruzínština, hebrejština, hindština, islandština, japonština, latina, mongolština, perština, sámština, starořečtina, turečtina, vietnamština.

#### B Tlumočení

Kategorie tlumočení	Sazba*
Konferenční tlumočení – simultánní	8500 Kč za každého z minimálně 2 tlumočnicků/den (kabina, šepták)
Konferenční tlumočení – vysoká konsekvutiva (s tlumočnickým zápisem)	8500 Kč / 1 tlumočnick / den
Konsekvutivní tlumočení (liaison)	6000 Kč /den

\* Tlumočnickým agenturám nebo jiným zprostředkovatelům je možno poskytnut slevu 10 % z těchto tarifů.; Tlumočnick a objednatel se mohou předem domluvit na honoráři ve výši 50 % denní sazby, pokud pracovní nasazení nepotrvá déle než 3 hodiny. Zcela výjimečně je možno dohodnout hodinovou sazbu při pracovním nasazení kratším než 2 hodiny. V takovém případě činí hodinová sazba za každou započatou hodinu nejméně 15 % minimální sazby. Nasazení delší než 3 hodiny mimo profesní adresu tlumočnicka se chápe jako celodenní.

Výsledky empirických průzkumů překladatelského trhu naznačují, že řada překladatelů pracuje za nižší než minimální doporučené ceny:

- Svoboda (2011) ve svém průzkumu zjistil, že **56 %** respondentů překládá do češtiny za cenu 300 Kč a nižší (150 Kč: 12 %; 200 Kč: 12 %; 300 Kč:

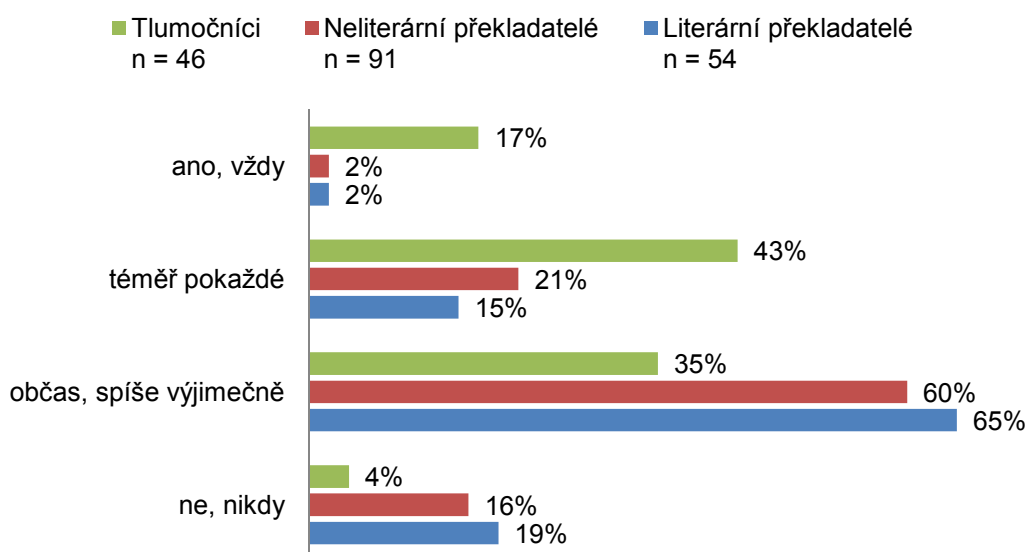
31 %); **30 %** z nich překládá do cizího jazyka za cenu 300 Kč a nižší (200 Kč a méně: 6 %; 300 Kč: 24 %; 400 Kč: 43 %); **65 %** překládá mezi cizími jazyky za cenu 500 Kč a nižší (300 Kč: 8 %; 400 Kč: 30 %; 500 Kč: 27 %). K těmto výsledkům navíc Svoboda podotýká:

„Anketa byla distribuována profesní organizací (JTP) a respondenty jsou také v drtivé většině (84 %) členové sdružení v profesních organizacích. Jedná se tak o výsledky převážně profesně organizované překladatelské veřejnosti, a nemáme proto před sebou pohled na celý překladatelský trh. Vzhledem k poněkud specifickému postavení profesně organizovaného překladatele/tlumočnicka oproti nečlenovi takových organizací (např. přístup k informacím, zastoupení, ale též většinou zpoplatněné členství) lze usuzovat na to, že respondenti naší ankety se pozitivním způsobem vymykají průměru dodavatelské strany trhu. Ačkoli zatím schází studie o celkové situaci na trhu, domníváme se, že např. zde vykázané sazby za normostranu jsou oproti průměrně účtovaným cenám vyšší.“ (Svoboda 2012: 107)

- Sobolevičová (2013) uvádí následující data (která pravděpodobně také vypovídají převážně o profesně organizovaných překladatelích a tlumočnících, protože dotazníky byly distribuovány zejména prostřednictvím profesních organizací):

**Graf 3: Prosazování tarifů JTP v praxi**  
(zdroj: Sobolevičová 2013)

*Daří se vám u českých zadavatelů prosadit honoráře podle aktuálních doporučených tarifů JTP?*



Co se týče spokojenosti s finančním ohodnocením, Sobolevičová zjistila, že u literárních překladatelů převládá nespokojenost (**83 %**), u tlumočnicků spokojenost (**82 %**), u neliterárních překladatelů je poměr spokojených a nespokojených zhruba vyrovnaný (2013: xiii). K těmto údajům je třeba doplnit, že nízké cenové ohodnocení literárních překladatelů v ČR je obecně známým faktem – této otázce se Sobolevičová ve své práci podrobně věnuje (2013: 63–65).

Cenová problematika – zejména pak problémy jako dumping či tlak na ceny ze strany překladatelských agentur, je v překladatelských kruzích velmi diskutovaným tématem. O tom svědčí například vysoká účast v diskusních fórech na toto téma na portálu ProZ.com – např. fóra *Překladatelské sazby, 500 Kč za normostranu, Že se nestydíte překládat za 0,04 EUR za slovo...* nebo *Ach ty agentury...*<sup>29</sup>, či příspěvky z diskusních skupin JTP publikované na internetových stránkách JTP věnované této problematice – např. *Minimální sazby – proč miluji levné české překladele (Radek Pletka)*, *Příspěvek Jany Kopecké do diskuse na téma tarify za překlady* nebo *Úvaha nad sazbami za překlad (od Ing. Ferdinanda Tótha)*<sup>30</sup>.

### 2.3.5 Vybrané výsledky průzkumů překladatelského trhu – srovnání

V tabulce na následujících stranách (**Tabulka 8**) předkládáme některé výsledky tří nedávných empirických průzkumů českého překladatelského trhu (Svoboda 2011, Čtvrtečková 2012 a Sobolevičová 2013), které umožňují si utvořit alespoň dílčí představu o tom, kdo jsou a jakým způsobem pracují překladatelé, kteří na tomto trhu působí.

---

<sup>29</sup> <http://www.proz.com/forum/czech-127.html> [cit. 12. 6. 2013]

<sup>30</sup> [http://www.jtpunion.org/spip/rubrique.php3?id\\_rubrique=46](http://www.jtpunion.org/spip/rubrique.php3?id_rubrique=46) [cit. 12. 6. 2013]



**Tabulka 8: Srovnání vybraných výsledků nedávných empirických výzkumů trhu s překlady**  
(zdroje: Svoboda 2011, Čtvrtečková 2012, Sobolevičová 2013)

<p>T. Svoboda (2011)</p> <p><i>Anketa – průzkum překladatelského trhu</i></p> <p>Dotazníkové šetření bylo realizováno v roce 2009, dotazníky byly distribuovány prostřednictvím časopisu ToP; návratnost 17,4 %.</p> <p>209 respondentů (68 % žen)</p>	<p>I. Čtvrtečková (2012)</p> <p><i>Translator Sociology: Who Works for Czech Translation Agencies</i> (dipl. práce KAA FF MU)</p> <p>Dotazníky zaměřené na překladatele pracující pro překladatelské agentury, distribuovány prostřednictvím agentur a prostřednictvím sociálních sítí; návratnost nelze určit.</p> <p>98 respondentů (62 % žen)</p>	<p>R. Sobolevičová (2013)</p> <p><i>Vnímání překladatelské a tlumočnické profese v České republice</i> (dipl. práce ÚTRL FF UK)</p> <p>Dotazníkové šetření zaměřené zejména na otázku, jak překladatelé a tlumočníci vnímají svou profesi. Dotazníky byly distribuovány prostřednictvím profesních organizací a sekretariátů ÚTRL a vybraných filologických ústavů FF UK; návratnost nelze určit.</p> <p>195 respondentů (73 % žen)</p>
<p><u>Profil respondenta:</u></p> <p>„Žena – členka JTP, překladatelka z a do angličtiny, která převážně pracuje pro přímé zadavatele z ČR a za normostranu překladu do češtiny si účtuje cca 350 Kč, do jazyka pak 400 Kč. Nejčastěji překládá texty právní, nástroje CAT nepoužívá, pracuje ve svobodném povolání (překlad tvoří převážnou část jejího příjmu) a disponuje 14letou praxí.“ (Svoboda 2012: 107)</p>	<p><u>Profil respondenta:</u></p> <p>Žena ve věku 23–41 let, bezdětná nebo se dvěma dětmi. Překládá z/do dvou nebo tří jazyků. Má VŠ vzdělání v jiném oboru než PT, překladatelské vzdělání získala jiným způsobem (překladatelské semináře na filologických oborech, semináře pořádané profesními organizacemi či překladatelskými portály). Není členkou žádné profesní organizace. Pracuje jako OSVČ, překlad je jejím hlavním zdrojem příjmů. Má pravděpodobně i další zdroje příjmů (tlumočení, výuka jazyků nebo jiná práce s využitím jazyků). Začala překládat během studia nebo bezprostředně po jeho ukončení, má 10,5letou praxi v oblasti překladu (4,8 roku se mu však věnovala jen na částečný úvazek). Pracuje pro agentury (nejčastěji 1–3 menší agentury) i pro přímé klienty. (2012: 92–5)</p>	<p><u>Profil respondenta:</u></p> <p>Žena, překladatelka na volné noze (OSVČ) zabývající se neliterárním překladem. (Jednotlivé věkové skupiny byly zastoupeny rovnoměrně.)</p>

<ul style="list-style-type: none"> <li>• <b>62 %</b> respondentů pracuje spíše pro přímé klienty (52 % výhradně nebo téměř výhradně pro přímé zadavatele, 10 % převážně pro přímé zadavatele), 28 % spíše pro agentury, u 10 % je poměr vyrovnaný</li> <li>• <b>81 %</b> respondentů pracuje převážně pro české subjekty (69 % výhradně nebo téměř výhradně, 12 % převážně), 16 % spíše pro zahraniční subjekty; pro instituce EU pracuje 6 % respondentů</li> </ul>		
<ul style="list-style-type: none"> <li>• <b>53 %</b> pracuje jako OSVČ na živnostenský list, <b>21 %</b> dle zákona o soudních znalcích a tlumočnících, <b>19 %</b> na smlouvu dle autorského zákona</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• <b>77 %</b> respondentů pracuje jako OSVČ (pro 47 % je překlad hlavním zdrojem příjmu, pro 29 % vedlejším), <b>20 %</b> pracuje na smlouvu o dílo</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• <b>69 %</b> respondentů pracuje jako OSVČ, <b>4 %</b> dle zákona o soudních znalcích a tlumočnících, <b>12 %</b> uvedlo obě tyto odpovědi</li> </ul>
<ul style="list-style-type: none"> <li>• podíl překladu na příjmech: <ul style="list-style-type: none"> <li>- 90–100 %: <b>22 %</b> respondentů</li> <li>- 70–80 %: <b>22 %</b> respondentů</li> <li>- 50–60 %: <b>17 %</b> respondentů</li> <li>- 30–40 %: <b>16 %</b> respondentů</li> <li>- Do 20 % (včetně): <b>22 %</b> respondentů</li> </ul> </li> <li>• podíl tlumočení na příjmech: <ul style="list-style-type: none"> <li>- 0 %: <b>41 %</b></li> <li>- 10–20 %: <b>28 %</b></li> <li>- 30 a více %: <b>31 %</b></li> </ul> </li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• pro <b>32 %</b> respondentů je překlad jediným zdrojem příjmů, pro <b>26 %</b> hlavním, ale ne jediným zdrojem příjmů, pro <b>29 %</b> vedlejším zdrojem příjmů, <b>12 %</b> se překládání věnuje při studiu</li> </ul>	

<ul style="list-style-type: none"> <li>co se týče získaného překladatelského vzdělání, <b>49 %</b> respondentů vystudovalo FF UK či USL (<b>58 %</b> z nich obor PT), <b>28 %</b> složilo překladatelskou státní zkoušku na jazykové škole, ostatní vystudovali jiné VŠ</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li><b>94 %</b> respondentů má VŠ vzdělání; <b>32 %</b> z nich vystudovalo PT, <b>24 %</b> filologický obor, <b>44 %</b> jiný obor (řada z nich má překladatelskou státní zkoušku)</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li><b>96 %</b> respondentů má vysokoškolské vzdělání; <b>30 %</b> respondentů vystudovalo PT, <b>33 %</b> filologický obor, ostatní jiný obor</li> </ul>
<p><u>Nejčastěji překládané texty:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- právní texty, soudní překlady (<b>18 %</b>)</li> <li>- ekonomika a bankovníctví (<b>13 %</b>)</li> <li>- technické texty (<b>12 %</b>)</li> <li>- literární překlad (<b>10 %</b>)</li> <li>- obchodní texty (<b>8 %</b>)</li> <li>- tematika EU (<b>2 %</b>)</li> <li>- architektura a stavebnictví (<b>3 %</b>)</li> </ul> <p>(Ostatní obory specializace jsou zastoupeny pěti a méně procenty.)</p>	<p><u>Nejčastěji překládané texty:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- obchodní texty (<b>14 %</b>)</li> <li>- právní texty (<b>12 %</b>)</li> <li>- IT (<b>12 %</b>)</li> <li>- ekonomika a bankovníctví (<b>9 %</b>)</li> <li>- tematika EU (<b>7 %</b>)</li> <li>- architektura, stavebnictví (<b>7 %</b>)</li> </ul> <p>(Ostatní obory specializace jsou zastoupeny pěti a méně procenty.)</p> <p>(<b>62 %</b> respondentů uvádí, že jsou zaměřeni všeobecně nebo uvádějí čtyři a více oborů specializace, <b>38 %</b> respondentů se specializuje na tři příbuzné obory nebo pouze na jeden nebo dva různé obory.)</p>	<p><u>Převládající činnost:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- neliterární překlad (<b>44 %</b>)</li> <li>- literární překlad (<b>25 %</b>)</li> <li>- tlumočení (<b>20 %</b>)</li> </ul>
<ul style="list-style-type: none"> <li><b>51 %</b> nepoužívá žádné nástroje CAT, <b>67 %</b> těch, kteří je používají, akceptuje snížení cen za opakující se segmenty textu</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li><b>27 %</b> respondentů vůbec nepoužívá nástroje CAT</li> </ul>	
	<ul style="list-style-type: none"> <li><b>94 %</b> respondentů je spokojeno</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li><b>91 %</b> respondentů je celkově spokojeno</li> </ul>

	<p>s překladatelskou profesí (51 % spokojeno, 43 % spíše spokojeno) zejména proto, že se jedná o flexibilní, poměrně dobře placenou práci, kterou je možné vykonávat z domova; někteří rovněž uváděli, že se jedná o kreativní a prestižní povolání</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <b>89 %</b> respondentů se hodlá v budoucnu dále věnovat překladu; <b>18 %</b> uvažuje o otevření vlastní překladatelské agentury</li> </ul>	<p>se svou profesí (33 % velmi spokojeno, 58 % spokojeno)</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <b>45 %</b> považuje status překladatele za spíše vysoký, <b>43 %</b> za spíše nízký</li> <li>• status tlumočníka respondenti považují nejčastěji za spíše vysoký (<b>55 %</b>) popř. vysoký (<b>16 %</b>)</li> </ul>
--	---	--

## 3 Empirická část

### 3.1 Úvod do empirické části

#### 3.1.1 Vymezení pojmů

- Pojmem absolventi oboru PT v empirické části práce označujeme pouze absolventy a absolventky magisterského studia oborů PT na ÚTRL FF UK (resp. v dřívějších letech KPT FF UK či USL), kteří ukončili studium v letech 1967–2010. Náš výzkum tedy nezahrnuje absolventy současné podoby studia na ÚTRL FF UK (tříleté bakalářské a dvouleté navazující magisterské studium) – v době provádění šetření jich byl pouze malý počet, a proto jsme je do výzkumu nezahrnuli.
- Pojmem uplatnění absolventů v praxi rozumíme jak přechod tzv. „čerstvých absolventů“ (tzn. absolventů přibližně do dvou let po ukončení studia) na trh práce bezprostředně či krátce po ukončení studia a naplňování jejich profesních aspirací v krátké době po ukončení studia (Nekuda a Sirovátka 2012: 13), tak aktuální profesní situaci a průběh profesní dráhy absolventů, od jejichž ukončení studia již uplynula delší doba.

#### 3.1.2 Současný stav zkoumání

V českém prostředí se uplatněním absolventů oboru PT v současné době zabývá T. Svoboda (např. v rámci již zmíněného projektu *Udržitelná zaměstnatelnost (sustainable employability) absolventů ÚTRL FF UK: V čem spočívá a jak ji lze podporovat?*). Touto problematikou se empiricky zabývala rovněž Čeňková v rámci projektu, na nějž náš výzkum navazuje a s jehož výstupy budeme některé naše výsledky srovnávat (1997).

Některé výsledky našeho výzkumu budeme srovnávat rovněž s výsledky empirických prací citovaných v teoretické části – zejména Svoboda (2011), Sobolevičová (2013) a také s dalšími daty (Ryška a Zelenka 2011, Ryška et al. 2012, Sládek 2011).

## 3.2 Základní charakteristiky výzkumu

### 3.2.1 Výzkumné otázky

Náš výzkum je zaměřen na obecné zmapování různých aspektů profesního uplatnění absolventů oboru PT s využitím převážně kvantitativních metod. Formou dotazníkového šetření jsme hledali odpovědi na následující otázky, které jsme seskupili do pěti tematických okruhů:

#### 1) Aktuální postavení absolventů oboru PT na pracovním trhu

- Jaký podíl absolventů působí (pouze) ve vystudovaném oboru?
- Jaké je procentuální zastoupení absolventů, kteří pracují v zaměstnaneckém poměru, a těch, kteří soukromě podnikají?
- Je překladatelská a/nebo tlumočnická činnost hlavním zdrojem příjmů absolventů?
- V jakých dalších oborech pracují a kolik profesních rolí zastávají?
- Jaké jsou jejich platové podmínky?
- Hodnotí svou pozici na pracovním trhu jako stabilní?

#### 2) Průběh profesní dráhy absolventů oboru PT

- Do jaké míry se absolventi během své profesní dráhy věnují oboru PT a nakolik i jiným oborům?
- Zvyšují si absolventi oboru PT kvalifikaci po ukončení magisterského studia?
- Jak velká část absolventů pracuje nebo v minulosti pracovala pro instituce EU?
- Do jaké míry se splnily jejich představy o profesní dráze?

#### 3) Přechod absolventů oboru PT na pracovní trh po ukončení studia

- Jak dlouho absolventi hledali první zaměstnání či čekali na první zakázku?
- Bylo pro ně snadné či obtížné se po ukončení studia pracovně uplatnit?
- Jak vysoký nástupní plat po absolvování studia dostali?

#### 4) Způsob práce překladatelů a tlumočnicků na volné noze

- Pro jaké klienty pracují aktivní překladatelé a tlumočníci z řad absolventů?
- Jakým druhům překladu (resp. tlumočení) se nejčastěji věnují?
- Do jaké míry spolupracují s překladatelskými a tlumočnickými agenturami?
- Jsou členy profesních organizací?
- Využívají překladatelé nástroje CAT a překladatelské portály?
- Jaké jsou názory absolventů na vývoj na trhu s překlady a tlumočením?
- Obávají se konkurence nabízející překlady a/nebo tlumočení za dumpingové ceny?

#### 5) Hodnocení absolvovaného studia a vnímání překladatelské a tlumočnické profese

- Jak absolventi celkově hodnotí své studium?
- Jak hodnotí zastoupení jednotlivých předmětů?
- Jaké studium by zvolili v případě možnosti opakované volby vzdělávací dráhy?
- Považují absolventi povolání překladatele a tlumočníka za atraktivní?
- Jak hodnotí vyhlídky současných absolventů ÚTRL na uplatnění?

### **3.2.2 Metodika**

#### 3.2.2.1 Populace

Zkoumanou populací našeho výzkumu jsou absolventi ÚTRL FF UK, KPT FF UK a USL z let 1967–2010. Ve srovnání s obecnějšími výzkumy zaměřenými na uplatnění absolventů vysokých škol či jednotlivých fakult se jedná o populaci poměrně homogenní z hlediska uplatnění na pracovním trhu – lze předpokládat, že většina z nich se profesně věnuje překladu a/nebo tlumočení, popřípadě příbuzným oborům (výuka cizích jazyků, jiné činnosti s využitím jazyků). Proto jsme do dotazníku zahrnuli podrobnější otázky zaměřené právě na tyto obory. Nicméně, jak jsme nastínili v teoretické části práce, trh s překlady a tlumočením je velmi roztržštěný a skýtá řadu velmi různých možností uplatnění. Z tohoto hlediska může být základní soubor poměrně heterogenní. Tuto potenciální

diverzitu je při vyhodnocování výsledků třeba mít neustále na paměti, abychom se vyhnuli přílišnému zobecnění. Kromě toho je zkoumaná cílová populace heterogenní z toho důvodu, že se jedná o absolventy, kteří končili studium v rozmezí 43 let. Při analýze a interpretaci některých odpovědí tedy bude třeba zohlednit také skutečnost, že absolventi, kteří ukončili studium před rokem 1989, vstupovali na pracovní trh za naprosto odlišných celospolečenských podmínek než pozdější absolventi.

Z hlediska reprezentativnosti vzorku je problematické, že se nám nepodařilo získat kompletní seznam absolventů oboru PT za období 1967–2010. ÚTRL nám umožnil pracovat s elektronickou databází absolventů ÚTRL FF UK, KPT FF UK a USL<sup>31</sup>, která obsahuje celkem 1438 jmen a další údaje o absolventech (rok zahájení studia, rok absolvování, kombinace studijních oborů, kontaktní údaje). Nicméně údaje o počtech absolventů z období 1967–1981 v této databázi jsou neúplné a ani informace o absolventech z ostatních let nejsou kompletní – u 453 absolventů chybí rok ukončení studia, kontaktní údaje jsou uvedeny pouze u části jmen a řada uvedených korespondenčních adres již není aktuální. Teprve po provedení dotazníkového šetření se nám podařilo ze studijního oddělení získat další údaje, které se však týkají pouze části absolventů (kompletní základní data o absolventech magisterského studia oborů PT z let 1999–2010).

### 3.2.2.2 Struktura dotazníku

Při sestavování dotazníku pro náš výzkum jsme zčásti replikovali dotazník použitý v rámci projektu z roku 1997 (Čeňková 1997). Tento dotazník obsahoval 32 otázek, přičemž některé byly převzaty z dotazníku vypracovaného Fakultou sociálních věd UK pro účely projektu *Uplatnění absolventů vysokých škol* realizovaného v letech 1998–2000<sup>32</sup> v rámci mezinárodního srovnávacího výzkumu uplatnění absolventů vysokých škol *Higher Education and Graduate Employment in Europe*<sup>33</sup>. Z tohoto dotazníku jsme převzali několik dalších otázek a upravili jsme je s ohledem na specifika překladatelské a tlumočnické profese.

---

<sup>31</sup> <http://utrl.ff.cuni.cz/UTRLFF-160.html> [cit. 4. 4. 2013]

<sup>32</sup> Grant FRVŠ MŠMT ČR č. 1494/1998 *Uplatnění absolventů vysokých škol*

<sup>33</sup> TSER Project SOE-CT97-2023 *Higher Education and Graduate Employment in Europe*



Dotazník jsme rovněž rozšířili o otázky, které byly nasnadě v souvislosti se společenskými změnami a se změnami na trhu s překlady a tlumočením, k nimž došlo od roku 1997 (vstup České republiky do EU, rostoucí pracovní mobilita, rozšíření používání internetu a nástrojů CAT).

Sestavení dotazníku jsme konzultovali se sociologem a před zahájením dotazníkového šetření jsme provedli pilotní průzkum, v rámci něhož jsme dotazník rozeslali desítce studentů vyšších ročníků oboru PT s prosbou o zhodnocení jeho srozumitelnosti. Na základě jejich odpovědí a připomínek jsme dotazník upravili.

V konečné podobě dotazník obsahuje celkem 65 převážně uzavřených a polouzavřených otázek (Řezanková 2007: 12), které se vztahují k jednotlivým tematickým okruhům uvedeným v podkapitole 3.2.1. Je strukturován do bloků, z nichž některé jsou adresovány všem respondentům (úvodní otázky, otázky týkající se hodnocení absolvovaného studia, závěrečný blok identifikačních otázek) a jiné pouze některým z nich (otázky pro absolventy, kteří mají pracovní zkušenosti, otázky pro překladatele a/nebo tlumočníky, kteří pracují jako OSVČ nebo na základě autorského zákona, otázky pro absolventy, kteří v současné době nepracují). Zařadili jsme také několik tzv. třídících analytických otázek (Řezanková 2007: 11). Na základě odpovědí na tyto otázky mohli respondenti přeskakovat bloky otázek, které se nevztahovaly k jejich profesní situaci.

### 3.2.2.3 Sběr dat

Pro náš výzkum jsme zvolili metodu jednorázového průřezového šetření, která je, jak píše Hendl, hlavní metodou sociologického výzkumu a spočívá ve zkoumání výběru cílové populace v jednom časovém bodu (2004: 55). Abychom získali co nejpočetnější vzorek zkoumané populace, rozhodli jsme se vytvořit jak papírovou, tak elektronickou podobu dotazníku (internetový formulář vytvořený v aplikaci Google Documents). Papírový dotazník tvoří přílohu této práce (Příloha 5). Dotazník byl anonymní a distribuovali jsme ho několika způsoby:

- Prostřednictvím časopisu ToP a internetových stránek JTP: Využili jsme vstřícnosti Jednoty tlumočnicků a překladatelů, která nám umožnila papírové dotazníky spolu s ofrankovanými odpovědními obálkami přiložit k časopisu ToP (Tlumočení – Překlad č. 97/2010; náklad 1600 výtisků). V průvodním dopise v úvodu takto rozesílaných dotazníků byl uveden odkaz na internetový formulář, aby si respondenti mohli zvolit, zda vyplní papírovou či elektronickou podobu dotazníku. JTP tento odkaz spolu s průvodním dopisem umístila také na svých internetových stránkách a navíc rozeslala prosbu o vyplnění dotazníku všem svým členům v e-mailovém newsletteru.
- Elektronickou poštou: Absolventy uvedené v databázi ÚTRL jsme se snažili kontaktovat přednostně prostřednictvím elektronické pošty, vzhledem k minimálním nákladům a také z toho důvodu, že elektronická komunikace s absolventy se od samého počátku šetření osvědčovala – zaznamenali jsme vysokou návratnost po odeslání prvních e-mailů s prosbou o vyplnění dotazníku. V databázi sice nejsou uvedeny e-mailové adresy všech absolventů, ale některé se nám na základě ostatních údajů o respondentech podařilo dohledat v jiných zdrojích: databáze tlumočnicků a překladatelů JTP<sup>34</sup>, vyhledávač členů KST ČR<sup>35</sup>, seznam členů ASKOT<sup>36</sup>, internetové stránky překladatelských agentur, e-mailové seznamy získané od studentů a vyučujících, e-mailové konference absolventů oborů PTA a PTF, vyhledávání na internetu a sociální síť Facebook. Takto jsme od září do listopadu 2010 rozeslali přibližně 400 personalizovaných e-mailů. V případě nedoručení e-mailu jsme se vždy snažili dohledat funkční elektronickou adresu daného absolventa. S prosbou o rozeslání průvodního dopisu s odkazem na dotazník v hromadném e-mailu jsme se obrátili také na KST ČR, která o dotazníku informovala v newsletteru pro své členy, a na vedoucí českých překladatelských a tlumočnických sekcí v institucích EU – ti odkaz na dotazník spolu s průvodním dopisem rozeslali českým překladatelům a tlumočnickům působícím v institucích EU.

<sup>34</sup> [http://www.jtpunion.org/spip/rubrique.php3?id\\_rubrique=4](http://www.jtpunion.org/spip/rubrique.php3?id_rubrique=4) [cit. 13. 11. 2013]

<sup>35</sup> <http://www.kstcr.cz/clenove/> [cit. 13. 11. 2012]

<sup>36</sup> <http://www.askot.cz/tlumocnici/> [cit. 13. 11. 2012]

- Poštou: Koncem října 2010 jsme poštou rozeslali dalších 945 papírových dotazníků spolu s odpovědními obálkami na korespondenční adresy z databáze ÚTRL. Na dotaznících byl opět uveden odkaz na elektronickou podobu dotazníku, aby měli adresáti možnost volby. 20 dotazníků bylo zasláno na Slovensko a 13 jinam do zahraničí, zbylých 912 po ČR. 170 z takto rozeslaných dopisů se vrátilo s uvedením různých důvodů nedoručení (adresát neznámý – 133 obálek, adresát se odstěhoval – 35 obálek, adresát zemřel – 2 obálky). Zpět jsme poštou získali celkem 103 odpovědi. Ve většině případů (672 obálek) se tedy dopis nevrátil ani nepřišel zpět vyplněný dotazník.

### 3.2.2.4 Návratnost dotazníků

Návratnost dotazníků nelze přesně určit, vzhledem k následujícím skutečnostem souvisejícím se zvolenou metodou sběru dat:

- Na papírových dotaznících byl uveden odkaz na internetový formulář – respondenti tedy mohli zvolit vyplnění internetového formuláře místo odeslání vyplněného dotazníku zpět poštou. Nelze zjistit, kolik respondentů této možnosti využilo.
- Chybí přesné informace o podílu absolventů ÚTRL FF UK, KPT FF UK a USL mezi odběrateli časopisu ToP (podle odhadu tajemníka JTP pana P. Kautského je to maximálně jedna třetina odběratelů, tedy přibližně 500 osob).
- Neznáme přesné informace o podílu absolventů ÚTRL FF UK, KPT FF UK a USL v členské základně JTP a KST ČR a mezi zaměstnanci evropských institucí, jimž byly rozeslány hromadné e-maily s odkazem na dotazník.
- Oslovené podskupiny se pravděpodobně zčásti překrývají – je pravděpodobné, že někteří absolventi např. odebírají časopis ToP a zároveň jsou členy KST ČR apod. Nelze tedy vyloučit, že někteří absolventi byli s prosbou o vyplnění dotazníku osloveni několika způsoby – např. e-mailem, poštou i prostřednictvím časopisu ToP.

Z těchto důvodů můžeme spočítat pouze orientační návratnost dotazníků, kterou uvádíme v následující tabulce:

**Tabulka 9: Orientační návratnost dotazníků**  
(zdroj: vlastní výpočty)

Metoda rozesílání	n (dor) <sup>i</sup>	n (odp) <sup>ii</sup>	Celkem	Návratnost
Personalizované e-maily s odkazem <a href="http://tiny.cc/pruzkum">tiny.cc/pruzkum</a>	≈ 400	103 poštou 223 elektronicky	326	≤ 27,8 %
Dotazníky (s odkazem <a href="http://tiny.cc/pruzkum">tiny.cc/pruzkum</a> ) rozesílané poštou	775			
Hromadné e-maily s odkazem <a href="http://tiny.cc/pruzkum">tiny.cc/pruzkum</a>	? (≥ 0)			
Dotazníky přiložené k časopisu ToP (s odkazem <a href="http://tiny.cc/jtpunion">tiny.cc/jtpunion</a> )	≈ 500 <sup>iii</sup>	29 poštou	52	≤ 10,4 %
Newsletter JTP e-maily s odkazem <a href="http://tiny.cc/jtpunion">tiny.cc/jtpunion</a>	? (≥ 0)	23 elektronicky		
<b>Orientační celková návratnost</b>	≥ 1675		<b>378</b>	<b>≤ 22,6 %</b>

<sup>i</sup> počet úspěšně doručených dotazníků (po odečtení vrácených dopisů a nedoručených e-mailů)

<sup>ii</sup> počet doručených odpovědí (po vyřazení 6 neplatných dotazníků, z nichž vyplývá, že respondenti nejsou absolventi ÚTRL FF UK, KPT FF UK ani USL)

<sup>iii</sup> přibližný počet absolventů ÚTRL FF UK (resp. KPT FF UK či USL) mezi odběrateli časopisu ToP (dle odhadu tajemníka JTP pana P. Kautského)

Orientační celková návratnost dotazníků (22,6 %) je obstojná. Dotazníky přiložené k časopisu ToP měly nižší návratnost, ale vzhledem k tomu, že se jednalo o metodu podobnou poštovnímu dotazování, není tento výsledek překvapivý. Hendl uvádí slabou návratnost vyplněných dotazníků jako jednu z hlavních nevýhod poštovního dotazování (2004: 57). Jandourek píše, že při poštovním dotazování dotazník obvykle zpět pošle 10–40 % dotázaných (2008: 45). Pro srovnání, návratnost šetření uplatnění absolventů oboru překladatelství a tlumočnictví z roku 1997 dosáhla 42,25 % (Čeňková 1997). *Anketa – průzkum překladatelského trhu*, kterou v roce 2010 realizoval T. Svoboda měla návratnost 17,4 % (209 z 1200 dotazníků přiložených k časopisu ToP) (2011).

### 3.2.2.5 Reprezentativita vzorku

Jak vyplývá z našeho popisu zvolené metody sběru dat, náš vzorek nepochází z náhodného výběru, tak jak ho definuje Hendl, což však není u šetření tohoto typu nijak neobvyklé:

Základní doporučení říká, že [náhodný výběr] je pro statistické šetření nejlepší. Představuje však ideál, který je v praxi jen nedostatečně uskutečněný, resp. neuskutečnitelný. Náhodný nebo pravděpodobnostní výběr ze základní populace je takové vytvoření její podmnožiny, kdy: 1. každý prvek populace má známou pravděpodobnost, že bude do výběru zařazen; 2. výběr je proveden pomocí metody, jež tyto pravděpodobnosti výběru realizuje; 3. pravděpodobnost výběru prvků se uvažují při zpracování získaných dat. [...] V mnoha případech nevíme, zda byl náš výběr proveden jako náhodný. Pak předpokládáme, že pracujeme s množinou prvků získanou prostým náhodným výběrem a doufáme, že náš předpoklad není příliš nesprávný. (Hendl 2004: 52–54)

Vzhledem k tomu, že nebylo možné získat kontaktní údaje celé zkoumané populace, nemohli jsme provést náhodný výběr. Cílovou populaci jsme mohli oslovit pouze metodou výběru na základě dostupnosti (Hendl 2004: 52) – tj. oslovili jsme ty absolventy, u nichž byly v databázi uvedeny kontaktní údaje, případně další absolventy, na které se nám podařilo získat kontakt jiným způsobem. Absolventy jsme kontaktovali korespondenčně, formou ankety, a proto má náš výběr rovněž rysy výběru na základě dobrovolnosti – oslovení absolventi se mohli sami rozhodnout, zda dotazník vyplní, a proto je pravděpodobné, že odpověděli pouze ti motivovanější z nich (Hendl 2004: 52). Z důvodu neexistence kompletního seznamu všech členů populace a vzhledem k použité metodě výběru je reprezentativita našeho vzorku omezená, a proto má zobecňování výsledků cílovou populaci pouze orientační hodnotu.

Jak uvádí Jeřábek, „výběr je reprezentativní v té míře, nakolik odráží charakteristiky populace“ (1992: 40). O populaci máme k dispozici pouze neúplné údaje, nicméně z výsledků porovnání těchto údajů se vzorkem lze usuzovat, že náš výběrový soubor do jisté míry reprezentativní je – jak vyplývá z následujících tabulek, zastoupení jednotlivých oborů PT a podíl mužů a žen v databázi absolventů jsou poměrně přesně zachovány i ve vzorku. Co se týče

absolventů z let 1999–2010, o kterých máme kompletní základní údaje, i zde vykazují parametry výběrového souboru vysokou míru shody s populací (**Tabulky 10B a 11B**), a navíc i vysokou návratnost (**Tabulka 12**).

**Tabulky 10A a 10B: Zastoupení oborů PT v populaci a ve vzorku**  
(zdroj: vlastní výpočty)

**A Absolventi z let 1967–2010**

	Populace <sup>1</sup>		Vzorek	
	Počet	%	Počet	%
PTA	723	31,6	191	32,5
PTN	444	19,4	131	22,3
PTF	366	16,0	106	18,0
PTR	576	25,2	120	20,4
PTŠ	179	7,8	40	6,8
<b>Celkem</b>	<b>2288</b>	<b>100,0</b>	<b>588</b>	<b>100,0</b>

<sup>1</sup> Informace o studijních oborech v databázi nejsou kompletní – z 1438 jmen u 73 není uvedena kombinace studijních oborů, u 122 pouze jeden obor, u 14 tři obory.

**B Absolventi z let 1999–2010**

	Populace <sup>1</sup>		Vzorek	
	Počet	%	Počet	%
PTA	173	34,3	98	34,4
PTN	140	27,7	75	26,3
PTF	101	20,0	62	21,8
PTR	36	7,1	24	9,1
PTŠ	55	10,9	26	8,4
<b>Celkem</b>	<b>505</b>	<b>100,0</b>	<b>285</b>	<b>100,0</b>

**Tabulky 11A a 11B: Podíl mužů a žen v populaci a ve vzorku**  
(zdroj: vlastní výpočty)

**A Absolventi z let 1967–2010**

	Populace		Vzorek	
	Počet	%	Počet	%
žena	1243	86,4	324	86,2
muž	195	13,6	52	13,8
<b>Celkem</b>	<b>1438</b>	<b>100,0</b>	<b>376<sup>1</sup></b>	<b>100,0</b>

<sup>1</sup> Počet platných odpovědí.

**B Absolventi z let 1999–2010**

	Populace		Vzorek	
	Počet	%	Počet	%
žena	301	83,1	159	81,5
muž	61	16,9	38	18,5
<b>Celkem</b>	<b>362</b>	<b>100,0</b>	<b>195<sup>1</sup></b>	<b>100,0</b>

<sup>1</sup> Počet platných odpovědí.

**Tabulka 12: Absolventi z let 1999–2010 – Počet absolventů/Počet respondentů**  
(zdroj: vlastní výpočty)

Rok ukončení studia	Populace	Vzorek	Populace/Vzorek
	Počet	Počet	%
1999	23	7	30,4
2000	48	23	47,9
2001	25	14	56,0
2002	30	15	50,0
2003	38	13	34,2
2004	24	18	75,0
2005	25	16	64,0
2006	31	15	48,4
2007	26	16	61,5
2008	30	18	60,0
2009	32	21	65,6
2010	30	20	66,7
<b>Celkem</b>	<b>362</b>	<b>196</b>	<b>54,1</b>

#### 3.2.2.6 Zpracování dat – vysvětlení použitých metod

Za účelem statistického zpracování výsledků dotazníkového šetření jsme na základě obdržených dotazníků vytvořili datový soubor – s využitím aplikace Microsoft Excel 2007 jsme všem odpovědím (kromě odpovědí na otevřené otázky) přidělili číselné kódy a vytvořili soubor, se kterým lze pracovat pomocí statistického softwaru (ukázky z datového souboru uvádíme v příloze – Příloha 1). Analýzu odpovědí jsme poté prováděli pomocí softwaru IBM SPSS Statistics Version 19. Tuto aplikaci jsme zvolili z toho důvodu, že umožňuje poměrně snadné třídění druhého stupně a také vyhodnocování vícečetných odpovědí. Využívali jsme pouze základní funkce aplikace SPSS – zejména kontingenční tabulky, slučování kategorií (rekódování proměnných), filtrování, vyhodnocování vícečetných odpovědí, testování statistických hypotéz pomocí chí-kvadrát testu nezávislosti proměnných v kontingenční tabulce, znaménkové schéma na základě adjustovaných reziduí. Grafy jsme vytvářeli buď v této aplikaci, nebo v programu Microsoft Excel 2007. U dvou otevřených otázek jsme k vyhodnocení odpovědí využili program pro analýzu kvalitativních dat Atlas.ti (konkrétně funkci otevřeného kódování).

Přestože si jsme vědomi omezení našeho výzkumu spojených s omezenou reprezentativitou vzorku, budeme u některých otázek provádět testování

statistických hypotéz. Pro tyto účely budeme náš výběrový soubor považovat za náhodný výběr z populace. Výsledky tohoto testování je však třeba vzhledem ke zmíněným omezením chápat jako orientační.

Vzhledem k tomu, že tato práce je určena primárně translatologům, a ne sociologům či statistikům, v následujícím textu překládáme stručné vysvětlení použitých statistických metod – chí-kvadrát testu nezávislosti kategorií v kontingenční tabulce a znaménkového schématu založeného na adjustovaných standardizovaných reziduích.

Ve snaze o srozumitelnost budeme tyto metody vysvětlovat co nejjednodušeji, na příkladu, tak, aby bylo možné je intuitivně pochopit. Definice statistických konceptů budeme uvádět pouze tam, kde to usnadňuje intuitivní porozumění použitému postupu. Hlubší porozumění těmto metodám vyžaduje alespoň základní znalosti statistiky – odkazujeme na základní literaturu (např. Hendl 2004, Chráska 2007, Řezanková 2007).

### **PŘÍKLAD: Chí-kvadrát test nezávislosti kategorií a znaménkové schéma**

---

Na základě odpovědí respondentů na otázky: „*Uved'te prosím rok ukončení studia.*“ a „*Používáte nástroje CAT?*“ jsme získali následující kontingenční tabulku zjištěných četností:

		Používání nástrojů CAT		Celkem
		ano	ne	
Rok ukončení studia	1967–1989	7	42	49
	1990–1997	9	23	32
	1998–2010	45	59	104
Celkem		61	124	185

Pokud nás zajímá, zda tyto odpovědi z našeho vzorku ukazují na statisticky významnou závislost (souvislost) mezi rokem ukončení studia a používáním nástrojů CAT v cílové populaci, přikročíme k testování hypotéz podle následujícího postupu:



### Krok 1

Formulujeme hypotézy – nulovou hypotézu  $H_0$  a alternativní hypotézu  $H_A$ :

$H_0$ : Mezi rokem ukončení studia a tím, zda absolventi používají nástroje CAT, nebo nikoli, není závislost (souvislost).

$H_A$ : Mezi rokem ukončení studia a tím, zda absolventi používají nástroje CAT, nebo nikoli, je závislost (souvislost).

### Krok 2

Vypočítáme očekávané četnosti  $O$  pro všechna pole tabulky. Očekávané četnosti jsou „teoretické“ četnosti, které by odpovídaly nulové hypotéze (Chráška 2007: 77). Očekávaná četnost je dána vztahem:

$$O = \frac{\text{řádková marginální četnost } n_{i+} \times \text{sloupcová marginální četnost } n_{j+}}{\text{celková četnost } n}$$

Např. pro žlutě zvýrazněné pole dosazením do tohoto vzorce získáme:

$$O = \frac{49 \times 61}{185} \cong 16,2$$

Po vypočítání očekávaných četností pro všechna pole podle stejného vzorce dostáváme následující tabulku pozorovaných a očekávaných četností:

			Používání nástrojů CAT ano		Celkem
Rok ukončení studia	1967–1989	Zjištěná četnost	7	42	49
		Očekávaná četnost	16,2	32,8	49,0
	1990–1997	Zjištěná četnost	9	23	32
		Očekávaná četnost	10,6	21,4	32,0
	1998–2010	Zjištěná četnost	45	59	104
		Očekávaná četnost	34,3	69,7	104,0
Celkem		Zjištěná četnost	61	124	185
		Očekávaná četnost	61,0	124,0	185,0

Pro provádění chí-kvadrát testu musí být splněny následující podmínky týkající se očekávaných četností:

- pro více než 80 % polí tabulky platí  $O \geq 5$
- pro všechna pole tabulky platí  $O \geq 1$

Pokud jsou tyto podmínky splněny, můžeme postupovat dále (v opačném případě by bylo třeba zvolit jinou metodu testování).

### Krok 3

Pro každé pole tabulky vypočítáme hodnotu  $h$  danou vztahem:

$$h = \frac{(\text{zjištěná četnost} - \text{očekávaná četnost})^2}{\text{očekávaná četnost}}$$

Např. pro žlutě zvýrazněné pole takto získáváme:

$$h = \frac{\left(7 - \frac{61 \times 49}{185}\right)^2}{\frac{61 \times 49}{185}} \cong 5,190$$

Po vypočítání očekávaných četností všech polí podle stejného vzorce dostáváme:

			Používání nástrojů CAT		Celkem
			ano	ne	
Rok ukončení studia	1967–1989	Zjištěná četnost	7	42	49
		Očekávaná četnost	16,2	32,8	49,0
		<i>h</i>	5,190	2,553	
	1990–1997	Zjištěná četnost	9	23	32
		Očekávaná četnost	10,6	21,4	32,0
		<i>h</i>	0,229	0,112	
	1998–2010	Zjištěná četnost	45	59	104
		Očekávaná četnost	34,3	69,7	104,0
		<i>h</i>	3,344	1,645	
Celkem		Zjištěná četnost	61	124	185
		Očekávaná četnost	61,0	124,0	185,0

#### Krok 4

Vypočítáme hodnotu tzv. **testového kritéria neboli testové statistiky chí-kvadrát** ( $\chi^2$ ) pro celou tabulku. Testové kritérium je dáno součtem hodnot  $h$  pro jednotlivá pole tabulky.

Pro výše uvedenou tabulku má tedy  $\chi^2$  následující hodnotu:

$$\chi^2 \cong 5,190 + 2,553 + 0,229 + 0,112 + 3,344 + 1,645 \cong 13,073$$

#### Krok 5

Vypočítáme počet stupňů volnosti  $df$  pro naši kontingenční tabulku. Počet stupňů volnosti  $df$  pro kontingenční tabulku o  $r$  řádcích a  $s$  sloupcích je dán vztahem:

$$df = (r - 1)(s - 1)$$

Naše tabulka má 3 řádky a 2 sloupce (tedy  $r = 3$  a  $s = 2$ ). Počet stupňů volnosti  $df$  naší tabulky je tedy:

$$df = (3 - 1)(2 - 1) = 2$$

Výše uvedené kroky jsme zde rozepsali za účelem vysvětlení postupu chí-kvadrát testu. Při vlastní analýze výsledků jsme výpočty uvedené v krocích 2–5 neprováděli „ručně“, ale pomocí systému SPSS.

Výstup ze systému SPSS s výsledkem chí-kvadrát testu pro naši tabulku vypadá takto:

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	13,071a	2	,001
Likelihood Ratio	14,075	2	,001
Linear-by-Linear Association	12,643	1	,000
N of Valid Cases	185		
a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 10,55.			

Hodnota testového kritéria  $\chi^2$  je žlutě zvýrazněna. Modře jsme zvýraznili tzv. *p*-hodnotu, neboli dosaženou hladinu významnosti (Šafr 2010b: 9).

## Krok 6

Ve statistických tabulkách (ukázka z příslušné tabulky viz níže) vyhledáme kritickou hodnotu testového kritéria  $\chi^2$  pro daný počet stupňů volnosti *df* a pro zvolenou hladinu statistické významnosti. **Kritická hodnota testového kritéria  $\chi^2$**  je mezní hodnota vymezující obor přijetí nulové hypotézy, zjednodušeně řečeno maximální hodnota, které  $\chi^2$  nabývá za předpokladu platnosti nulové hypotézy. **Statistická významnost** je pravděpodobnost, že náš vzorek pochází ze základního souboru, ve kterém platí nulová hypotéza (Soukup 2007).

Kritické hodnoty testového kritéria $\chi^2$					
Hladina statistické významnosti					
<i>df</i>	0,10	0,05	0,025	0,01	0,005
1	2,706	3,841	5,024	6,635	7,879
2	4,605	5,991	7,378	9,210	10,597
3	6,251	7,815	9,348	11,345	12,838
4	7,779	9,488	11,143	13,277	14,860
5	9,236	11,070	12,833	15,086	16,750

Pokud je **vypočítaná hodnota testového kritéria  $\chi^2$**  vyšší než **kritická hodnota** v tabulce pro danou hladinu statistické významnosti, **zamítáme nulovou hypotézu o nezávislosti** na této hladině významnosti. Pokud je vypočítaná hodnota  $\chi^2$  nižší než kritická hodnota, nemůžeme nulovou hypotézu na zvolené hladině významnosti zamítnout.

U našeho příkladu – pokud bychom si zvolili hladinu významnosti 0,05, docházíme k závěru, že vypočítaná hodnota  $\chi^2$  (13,073) je vyšší než kritická hodnota  $\chi^2$  pro tuto hladinu významnosti (5,991).

(Ke stejnému závěru lze dospět rovněž na základě porovnání *p*-hodnoty vypočítané statistickým softwarem se zvolenou hladinou významnosti – pokud je *p*-hodnota menší než zvolená hladina významnosti, můžeme na této hladině významnosti zamítnout nulovou hypotézu. Pokud je *p*-hodnota vyšší než zvolená hladina významnosti, nulovou hypotézu nezamítáme.)

Co se týče našeho příkladu, na základě výše uvedených výsledků na hladině významnosti 0,05 zamítáme formulovanou nulovou hypotézu  $H_0$ .

Tento výsledek nám říká, že mezi rokem ukončení studia a tím, zda absolventi používají nástroje CAT, či ne, je v základním souboru s 95% pravděpodobností určitá souvislost. Neboli, že je zde pouze 5% riziko, že v základním souboru tato souvislost není (tzn. 5% pravděpodobnost, že platí nulová hypotéza).

Takový výsledek znamená pouze, že existuje souvislost mezi alespoň jednou kategorií proměnné „Rok ukončení studia“ a alespoň jednou kategorií proměnné „Používání nástrojů CAT“. Neříká však, které kategorie to jsou, ani kolik jich je a jak je souvislost silná. Intuitivně na to můžeme usuzovat z rozdílů mezi zjištěnými a očekávanými četnostmi. Můžeme rovněž vypočítat adjustovaná standardizovaná rezidua, která nám ukážou, kde je souvislost a jak je silná, a na jejich základě sestavit tzv. znaménkové schéma (Šafr 2010b: 9).

### Krok 7

Vypočítáme **adjustovaná standardizovaná rezidua**. Vzorec pro výpočet adjustovaného standardizovaného rezidua  $z_{ij}$  pro dané pole kontingenční tabulky:

$$z_{ij} = \sqrt{n} \frac{nn_{ij} - n_{i+}n_{j+}}{\sqrt{n_{i+}(n - n_{i+})n_{j+}(n - n_{j+})}}$$

Kde:  
 $n_{ij}$  ..... zjištěná četnost v daném poli  
 $n_{i+}$  ..... řádková marginální četnost  
 $n_{j+}$  ..... sloupcová marginální četnost  
 $n$  ..... celková četnost

Pro žlutě zvýrazněné pole tedy dostáváme:

$$z = \sqrt{185} \frac{185 \times 7 - 49 \times 61}{\sqrt{49 \times (185 - 49) \times 61 \times (185 - 61)}} \cong -3,2$$

Pro celou tabulku (výstup z SPSS):

			Používání nástrojů CAT		Celkem
			ano	ne	
Rok ukončení studia	1967–1989	Zjištěná četnost	7	42	49
		<i>z</i>	−3,2	3,2	49,0
	1990–1997	Zjištěná četnost	9	23	32
		<i>z</i>	−0,6	0,6	32,0
	1998–2010	Zjištěná četnost	45	59	104
		<i>z</i>	3,4	−3,4	104,0
Celkem		Zjištěná četnost	61	124	185

Platí, že **čím vyšší je absolutní hodnota adjustovaného rezidua** v daném poli tabulky (uvažujeme ale pouze hodnoty vyšší než 1,96), **tím větší je souvislost mezi kategoriemi obou proměnných** v tomto poli. Kategorie jsou buď nadreprezentovány (kladné hodnoty  $z$ ) nebo podreprezentovány (záporné hodnoty  $z$ ) oproti četnostem očekávaným v případě platnosti nulové hypotézy.

Graficky to lze vyjádřit tzv. znaménkovým schématem:

- $\text{abs}(z) \geq 3,29$  nahradíme **+++** resp. **---**
- $\text{abs}(z) \geq 2,58$  nahradíme **++** resp. **--**
- $\text{abs}(z) \geq 1,96$  nahradíme **+** resp. **-**
- $\text{abs}(z) < 1,96$  nahradíme **0** (popř. ponecháme v tabulce nenahrazenou hodnotu  $z$ )

Což odpovídá klíči:

**0** (popř. nenahrazená hodnota  $z$ ) ..... statisticky nevýznamné

**+, -** ..... významná odchylka na 5% hladině statistické významnosti  
(tzn. pravděpodobnost náhodného výskytu odchylky menší než 5 %)

**++, --** ..... významná odchylka na 1% hladině statistické významnosti

**+++ , ---** ..... významná odchylka na 0,1% hladině statistické významnosti

(Šafr 2010b: 10–11)

Výsledná tabulka pro náš příklad:

			Používání nástrojů CAT		Celkem
			ano	ne	
Rok ukončení studia	1967–1989	Zjištěná četnost $z$	7 -3,2 --	42 3,2 ++	49 49,0
	1990–1997	Zjištěná četnost $z$	9 -0,6	23 0,6	32 32,0
	1998–2010	Zjištěná četnost $z$	45 3,4 +++	59 -3,4 ---	104 104,0
Celkem		Zjištěná četnost	61	124	185



### 3.3 Vyhodnocení výsledků dotazníkového šetření

Vzhledem k velkému množství zjištěných informací a k omezenému rozsahu práce se budeme věnovat pouze vyhodnocení těch nezajímavějších výsledků dotazníkového šetření, které se bezprostředně vztahují k výzkumným otázkám formulovaným v podkapitole 3.2.1. Některé další zjištěné informace pro zajímavost uvádíme v přílohách.

#### 3.3.1 Základní údaje o respondentech

##### 3.3.1.1 Rok ukončení studia

Rok ukončení studia vyplnilo 375 respondentů, 3 respondenti rok absolvování neuvedli (tito respondenti nebudou bráni v potaz při analýze odpovědí na další otázky v závislosti na roku ukončení studia). Počty absolventů v jednotlivých intervalech podle roku ukončení studia v našem vzorku nejsou vyrovnané. Většina respondentů v našem vzorku (**54,8 %**) ukončila studium v letech 1998–2010. To je pravděpodobně způsobeno neúplností údajů o absolventech z let 1967–1981 v databázi ÚTRL a tím, že absolventi z nedávných let pro nás byli nejsnáze dosažitelní díky osobním kontaktům.

**Tabulka 13: Rok ukončení studia**  
(zdroj: vlastní výpočty, Čeňková 1997)

					Čeňková (1997)	
		Počet respondentů	% platných odpovědí	Kumulativní %	Počet respondentů	% platných odpovědí
Platné odpovědi	1967–1989	115	30,7	30,7	212	69,5
	1990–1997	53	14,1	44,8	93	30,5
	1998–2010	207	55,2	100,0	-	-
Celkem		<b>375</b>	100,0		305	100,0
Chybějící		3				
Celkem		378				

### 3.3.1.2 Studijní obory

Studium PT bylo od založení tohoto oboru při Společenskovědní fakultě USL v akademickém roce 1963/64 koncipováno jako čtyřleté dvouoborové studium – posluchači si volili hlavní jazyk (angličtina nebo francouzština, od akademického roku 1964/65 také španělština) a vedlejší jazyk (němčina nebo ruština). Od akademického roku 1971/72 bylo studium prodlouženo na pět let (Serrano 2001).

Rozdělení na hlavní a vedlejší jazyky bylo v následujících letech zrušeno a jazyky bylo možné volně kombinovat (přičemž v některých letech nebyla povolena kombinace PTR–PTŠ). Od 90. let byly povoleny rovněž různé kombinace oborů PT s dalšími obory vyučovanými na jiných pracovištích FF UK, přičemž vypisované oborové kombinace se v průběhu let měnily. Obor PT bylo v některých letech možné studovat také formou tzv. jednooborového studia s doplňkem – tj. studium jednoho oboru PT zaměřené na překlad pouze ve směru z cizího jazyka do češtiny v oboru, který si student zvolil jako doplněk (např. ekonomie, sociologie). Z doplňkového oboru studenti nemohli psát diplomovou práci a tento obor byl jedním z předmětů SZZK z hlavního oboru.<sup>37</sup>

V našem vzorku se kombinace oboru PT s jiným oborem objevují u respondentů, kteří ukončili studium v roce 1993 nebo později. V letech 1993–2010 jejich podíl postupně narůstá (viz **Graf 4** na následující straně).

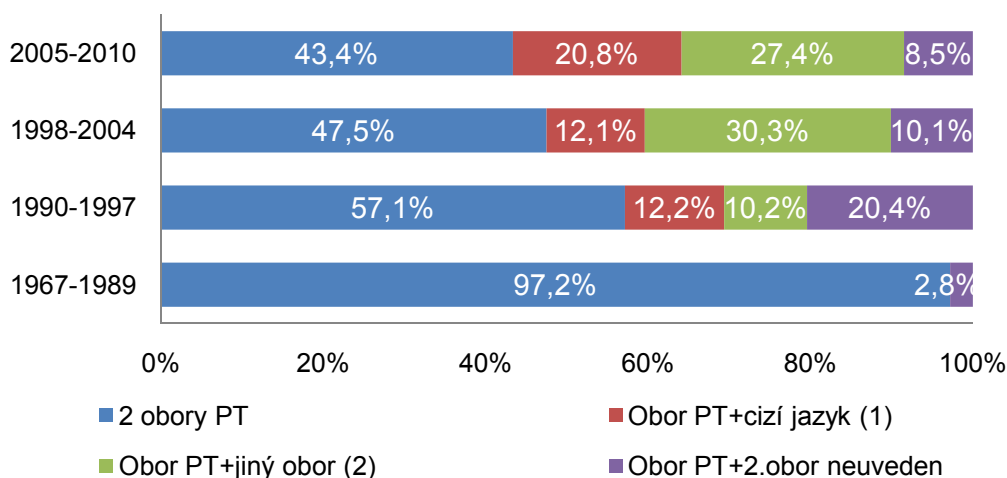
K interdisciplinárním oborovým kombinacím oboru PT s jiným oborem bude třeba přihlédnout při interpretaci odpovědí na otázku, zda absolventi působí v oboru PT. Lze předpokládat, že někteří z absolventů, kteří vystudovali obor PT v kombinaci s nefilologickým oborem, se budou profesně zabývat právě tímto oborem a překladu a/nebo tlumočení se budou věnovat buď jen částečně, nebo se mu nebudou věnovat vůbec.

---

<sup>37</sup> <http://www.cuni.cz/FF-6738.html> [cit. 6. 4. 2013]



**Graf 4: Kombinace studijních oborů x Rok ukončení studia**  
(% respondentů,  $n_R = 361$ ) (zdroj: vlastní výpočty)

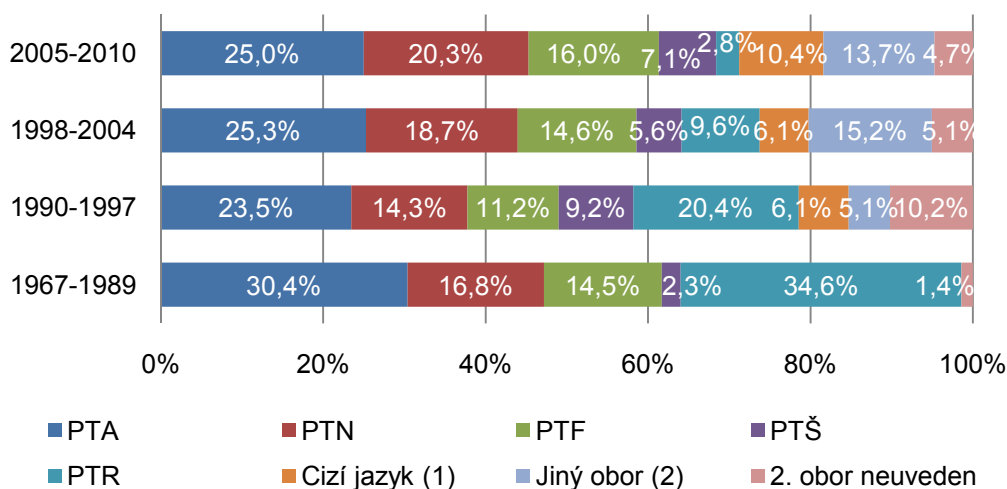


(1) anglistika a amerikanistika, bulharština, dánština, francouzština, italština, japanologie, kroatistika, lotyština, maďarština, mongolistika, nizozemština, norština, portugalština, sinologie, slovenistika, švédština, španělština, ukrajinština

(2) český jazyk a literatura, lingvistika a fonetika, ekonomie, politologie, sociologie, historie, psychologie, obory mimo FF UK (veřejná a sociální politika na FSV UK, technologie ochrany prostředí na VŠCHT)

Co se týče zastoupení jednotlivých oborů PT a ostatních oborů v průběhu let, respondenti z let 1967–1989 nejčastěji studovali obor PTR (34,6 % odpovědí). V pozdějších letech podíl PTR výrazně klesá. Vysoký podíl oboru PTA je naopak patrný u všech skupin respondentů utvořených podle roku ukončení studia:

**Graf 5: Jednotlivé studijní obory x Rok ukončení studia**  
(% odpovědí,  $n_O = 722$ ,  $n_R = 361$ ) (zdroj: vlastní výpočty)



(1), (2) viz legenda k předchozímu **Grafu 4**

Respondenti, kteří uvedli dva studijní obory, popř. hlavní studijní obor a doplněk, (329 z 378 respondentů), uvedli celkem 54 různých oborových kombinací. Nejčastější oborové kombinace shrnuje následující tabulka:

**Tabulka 14: Nejčastější kombinace studijních oborů**  
(zdroj: vlastní výpočty)

		Počet respondentů	% platných odpovědí	Kumulativní %
Platné odpovědi (uvedeny 2 obory)	PTA–PTN	56	17,0	17,0
	PTA–PTR	55	16,7	33,7
	PTF–PTR	29	8,8	42,6
	PTA–PTF	25	7,6	50,2
	PTN–PTR	16	4,9	55,0
	PTN–PTF	10	3,0	58,1
	PTF–PTŠ	10	3,0	61,1
	PTF–EK	10	3,0	64,1
	PTA–EK	8	2,4	66,6
	Ostatní kombinace	110	33,4	100,0
Celkem		<b>329</b>	100,0	
Obor neuveden		15		
Uveden pouze 1 obor		34		
Celkem		378		

### 3.3.1.3 Podíl mužů a žen

Na dotazník odpovědělo 324 žen (**89,2 %**) a 52 mužů (2 respondenti pohlaví neuvedli). Studijní obor PT je tedy silně feminizovaný. To platí rovněž obecně o překladatelské a tlumočnické profesi, jak v ČR, tak v zahraničí, jak konstatují například autoři zprávy *The Status of the Translation Profession in the European Union* na základě údajů z evropských i mimoevropských zemí: *“The proportion of translators who are women generally seems to be about 70 percent or over, although this depends very much on the sector concerned.”* (EC DGT 2012: 85)

Výsledky šetření naznačují růst podílu mužů v letech 1998–2010 – mezi respondenty, kteří ukončili studium v letech 1998–2010, je 18,4 % mužů, oproti 8,4 % mužů mezi absolventy z let předchozích. Získaná data tedy potvrzují tendenci, kterou zaznamenala v roce 1997 Jettmarová: *„V letech 1989–1996 se měnila i skladba uchazečů: zatímco do roku 1989 byli muži mezi uchazečkami a studentkami vzácnou výjimkou, jejich počet od roku 1990 dosti rychle stoupá.“*

**Tabulka 15: Podíl mužů a žen x Rok ukončení studia**  
(zdroj: vlastní výpočty, Čeňková 1997)

			Rok ukončení studia			Celkem	Čeňková (1997)
			1967–1989	1990–1997	1998– 2010		
Pohlaví	muž	Počet	10	4	38	52	33
		%	8,8%	7,5%	18,4%	13,9%	10,8%
	žena	Počet	104	49	168	321	272
		%	91,2%	92,5%	81,6%	86,1%	89,2%
Celkem		Počet	114	53	206	<b>373</b>	305
		%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

### 3.3.1.4 Místo bydliště

Většina respondentů (**61 %**) uvedla, že žije v Praze. V průzkumu z roku 1997 tuto odpověď uvedlo dokonce 71,4 % respondentů. V roce 1997 více respondentů žilo v městech s více než 100 000 obyvateli (13,5 % respondentů oproti 3,7 % v našem průzkumu). Ostatní velikosti obcí jsou v obou průzkumech zastoupeny podobnými procentními podíly. Odpovědi však nejsou zcela srovnatelné, protože dotazník z roku 1997 nezahrnoval možnost „Žiji v zahraničí.“, což je v našem šetření druhá nejčastější odpověď.

**Tabulka 16: Bydliště (počet obyvatel) x Rok ukončení studia**  
(zdroj: vlastní výpočty, Čeňková 1997)

		Počet	% platných odpovědí	Čeňková (1997)	
				Počet	% platných odpovědí
Místo bydliště (počet obyvatel)	Praha	228	61,0	212	71,4
	Více než 100 000 (kromě Prahy)	14	3,7	40	13,5
	20 000–100 000	29	7,8	18	6,1
	5 000–19 999	19	5,1	16	5,4
	500–4 999	20	5,3	7	2,4
	Méně než 500	7	1,9	4	1,3
	Zahraničí	57	15,2	-	-
	Celkem	<b>374</b>	100,0		100,0
Chybějící		4			
Celkem		378			

### 3.3.2 Aktuální profesní profil respondentů

Do úvodní části dotazníku jsme zařadili třídící analytickou otázku týkající se pracovních zkušeností respondentů. Odpovědělo na ni všech 378 respondentů z našeho vzorku.

**Tabulka 17: Pracovní zkušenosti respondentů**  
(zdroj: vlastní výpočty)

	Počet	%
V současné době pracuji.	340	89,9
V současné době nepracuji, ale v minulosti jsem pracoval(a).	34	9,0
V současné době nepracuji a od ukončení studia jsem nepracoval(a).	4	1,1
<b>Celkem</b>	<b>378</b>	<b>100,0</b>

Všichni 4 respondenti, kteří uvedli, že nemají žádné pracovní zkušenosti, ukončili studium v září 2010, tedy prakticky v době, kdy probíhalo dotazníkové šetření.

#### 3.3.2.1 Současná sociálně-ekonomická situace

338 respondentů (tedy 99,4 % těch, kteří uvedli, že v současné době pracují) odpovědělo také na otázku „Jaká je Vaše současná sociálně-ekonomická situace?“. Jejich odpovědi jsou uvedeny v **tabulce 18** a v **grafu 6** na následujících stranách. Údaje o sociálně-ekonomické situaci respondentů, kteří uvedli, že v současné době nepracují, uvádíme v příloze (Příloha 2 – Tabulka i).

**Tabulka 18:**  
**Sociálně-ekonomická situace pracujících respondentů x Rok ukončení studia**  
*(zdroj: vlastní výpočty)*

			Rok ukončení studia			Celkem
			1967–1989	1990–1997	1998–2010	
Soc.-ek. situace	Soukromé podnikání	Počet	46	20	71	137
		%	42,6%	39,2%	39,9%	40,7%
		Adjustované reziduum	,5	-,2	-,3	
	Soukromé podnikání + zaměstnání	Počet	11	7	26	44
		%	10,2%	13,7%	14,6%	13,1%
		Adjustované reziduum	-1,1	,2	,9	
	Česká veřejná instituce	Počet	31	7	13	51
		%	28,7%	13,7%	7,3%	15,1%
		Adjustované reziduum	4,8 +++	-,3	-4,2 ---	
	Zahraniční nebo mezinárodní veřejná instituce	Počet	8	7	20	35
		%	7,4%	13,7%	11,2%	10,4%
		Adjustované reziduum	-1,2	,8	,5	
	Česká soukromá firma	Počet	3	2	18	23
		%	2,8%	3,9%	10,1%	6,8%
		Adjustované reziduum	-2,0 -	-,9	2,5 +	
	Zahraniční soukromá firma	Počet	8	5	27	40
		%	7,4%	9,8%	15,2%	11,9%
		Adjustované reziduum	-1,7	-,5	2,0 +	
	Jiná odpověď	Počet	1	3	3	7
		%	,9%	5,9%	1,7%	2,1%
		Adjustované reziduum	-1,0	2,1 +	-,5	
Celkem		Počet	108	51	178	337
		%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

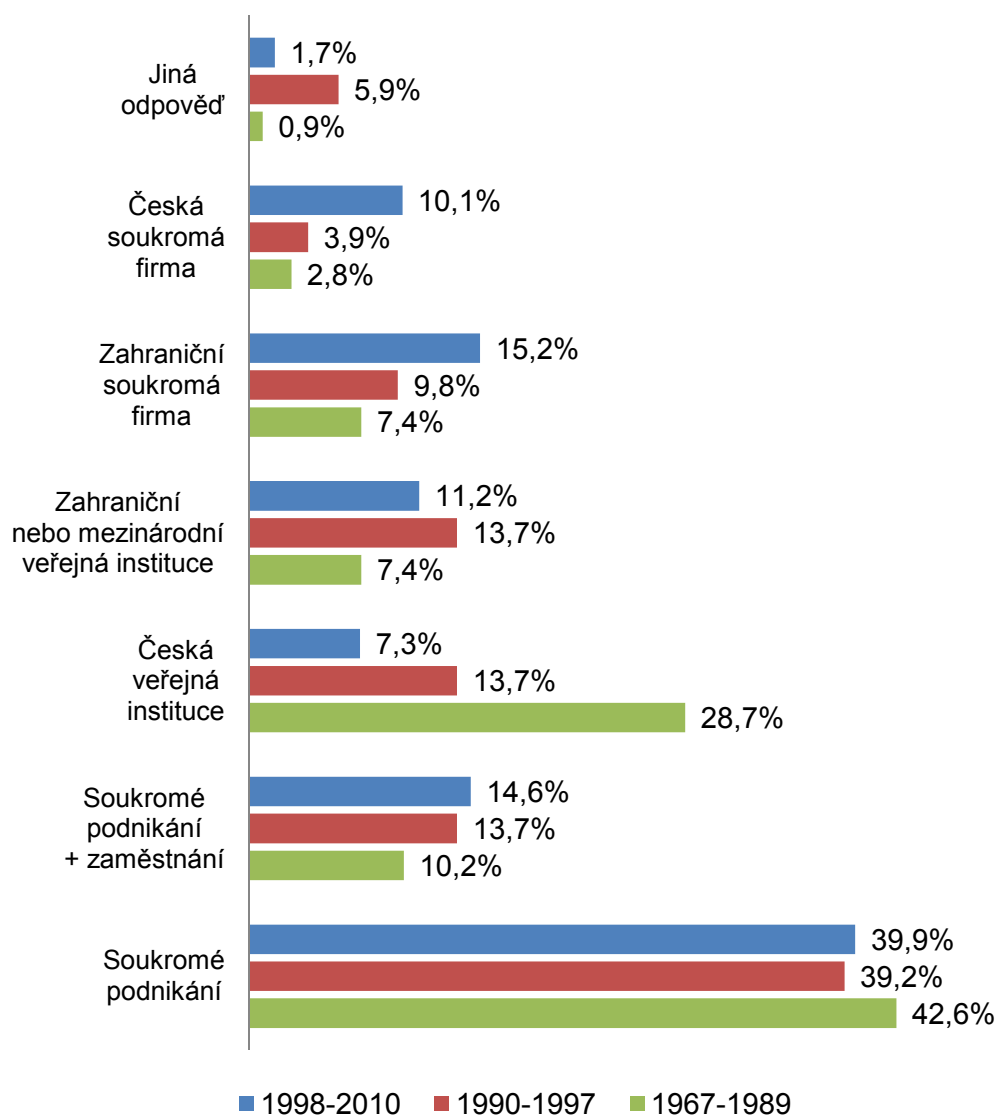
$$\chi^2 = 37,236$$

$$df = 12$$

$$p = 0,000$$

Chí-kvadrát testem byla prokázána závislost mezi odpověďmi na tuto otázku a kategoriemi proměnné „Rok ukončení studia“ na 1% hladině významnosti. Absolventi z let 1998–2010 častěji než ostatní respondenti pracují v soukromých firmách (českých i zahraničních). Absolventi z let 1967–1989 naopak výrazně častěji uvádějí, že jsou zaměstnání v českých veřejných institucích.

**Graf 6: Sociálně-ekonomická situace pracujících respondentů x Rok ukončení studia**  
 (% respondentů,  $n_R = 337$ ) (zdroj: vlastní výpočty)



Celkem **54,0 %** respondentů soukromě podniká (40,7 % se věnuje pouze soukromému podnikání, 13,1 % je zároveň zaměstnán). Jedná se převážně o OSVČ působící v oboru PT, popř. v oboru PT a zároveň v dalších oborech:

**Tabulka 19: Sociálně-ekonomická situace pracujících respondentů**  
(zdroj: vlastní výpočty)

			Celkový počet respondentů	Respondenti, kteří uvedli obor PT	Respondenti, kteří uvedli pouze obor PT
Soc.-ek. situace	Soukromé podnikání	Počet % z celkového počtu respondentů	139	124 89,2 %	92 66,2%
	Soukromé podnikání + zaměstnání	Počet % z celkového počtu respondentů	44	37 84,1%	6 13,6%
	Česká veřejná instituce	Počet % z celkového počtu respondentů	51	17 33,3%	8 15,7%
	Zahraniční nebo mezinárodní veřejná instituce	Počet % z celkového počtu respondentů	35	28 80,0%	22 62,9%
	Česká soukromá firma	Počet % z celkového počtu respondentů	23	8 34,8%	4 17,4%
	Zahraniční soukromá firma	Počet % z celkového počtu respondentů	40	13 32,5%	10 25,0%
	Jiná odpověď	Počet % z celkového počtu respondentů	8	5 62,5%	0 ,0%
Celkem		Počet % z celkového počtu respondentů	<b>340</b> 100,0%	<b>232</b> 68,2%	<b>142</b> 41,8%

Část respondentů, kteří uvedli, že v současné době pracují, zároveň uvedla, že v současné době si dále zvyšuje kvalifikaci a/nebo je na mateřské či rodičovské dovolené nebo ve starobním důchodu – to se týká dohromady 74 respondentů (22,0 % všech pracujících respondentů). Polovinu této skupiny respondentů tvoří absolventi z posledních let, kteří uvádějí, že pracují a zároveň pokračují ve studiu (např. doktorské studium či další studium v jiném oboru) – 37 respondentů.

**Tabulka 20:**  
**Sociálně-ekonomická situace pracujících respondentů x Rok ukončení studia**  
*(zdroj: vlastní výpočty)*

			Rok ukončení studia			Celkem
			1967–1989	1990–1997	1998–2010	
Soc.- ek. situace	Zvyšování kvalifikace	Počet odpovědí % respondentů	12 11,1%	6 11,8%	37 20,8%	55 16,3%
	Mateřská či rodičovská dovolená	Počet odpovědí % respondentů	1 0,9%	2 3,9%	10 9,3%	13 3,9%
	Starobní důchod	Počet odpovědí % respondentů	5 4,6%	1 1,9%	0 ,0%	6 1,8%
Celkem		Počet odpovědí	18	9	47	74
		Počet respondentů	108	51	178	337
		% respondentů	16,7%	17,7%	26,4%	22,0
		% odpovědí	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%



### 3.3.2.2 Práce v oboru a mimo obor

Následující tabulka a graf shrnují odpovědi respondentů na otázku „V jakém oboru (resp. v jakých oborech) v současné době pracujete?“ (s možností vícečetných odpovědí), na kterou odpovědělo 338 z 340 respondentů, kteří v současné době pracují. Zajímají nás jak četnosti jednotlivých oborů, tak jejich kombinace.

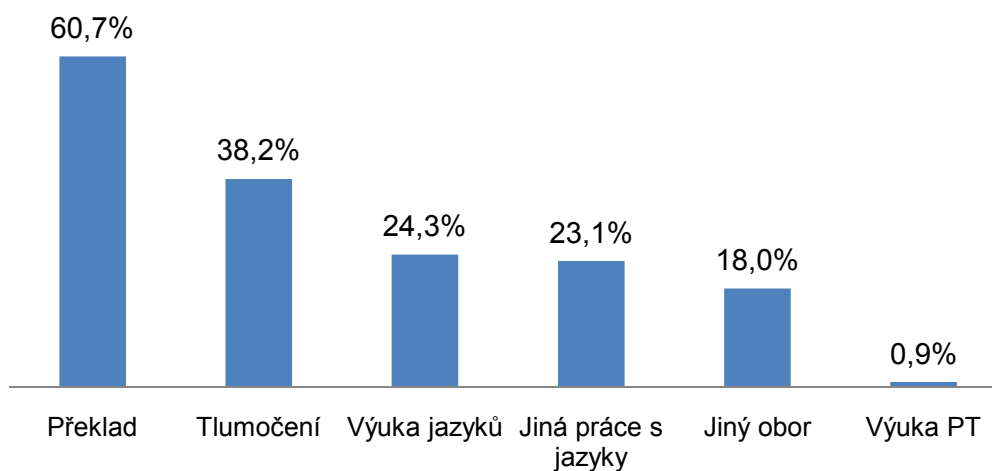
**Tabulka 21: Současné obory působení x Rok ukončení studia**  
(zdroj: vlastní výpočty)

			Rok ukončení studia			Celkem
			1967–1989	1990–1997	1998–2010	
Obor	Překlad	Počet odpovědí	61	31	112	204
		% respondentů	56,5%	60,8%	63,6%	60,9%
		% odpovědí	35,3%	36,5%	37,7%	36,8%
	Tlumočení	Počet odpovědí	37	18	74	129
		% respondentů	34,3%	35,3%	42,0%	38,5%
		% odpovědí	21,4%	21,2%	24,9%	23,2%
	Výuka jazyků	Počet odpovědí	32	13	36	81
		% respondentů	29,6%	25,5%	20,5%	24,2%
		% odpovědí	18,5%	15,3%	12,1%	14,6%
	Jiná práce s využitím jazyků	Počet odpovědí	24	15	39	78
		% respondentů	22,2%	29,4%	22,2%	23,3%
		% odpovědí	13,9%	17,6%	13,1%	14,1%
	Jiný obor	Počet odpovědí	17	8	35	60
		% respondentů	15,7%	15,7%	19,9%	17,9%
		% odpovědí	9,8%	9,4%	11,8%	10,8%
	Výuka PT	Počet odpovědí	2	0	1	3
		% respondentů	1,9%	,0%	,6%	,9%
		% odpovědí	1,2%	,0%	,3%	,5%
Celkem	Počet odpovědí	173	85	297	555	
	Počet respondentů	108	51	176	335	
	% respondentů	160,2%	166,7%	168,8%	165,7%	
	% odpovědí	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Nejčastější odpovědi se týkají práce v oboru PT (překlad – 36,7 % odpovědí, tlumočení – 23,1 % odpovědí), následuje výuka jazyků (14,7 %), poté s nižšími procenty další odpovědi.

Rozdíly v zastoupení jednotlivých oborů v závislosti na roku ukončení studia nejsou statisticky významné (chí-kvadrát test jsme provedli s pominutím kategorie „Výuka PT“, která není dostatečně reprezentována; výsledek:  $\chi^2 = 8,535$ ,  $df = 10$ ,  $p = 0,577$ ).

**Graf 7: Současné obory působení**  
(% respondentů,  $n_R = 338$ ) (zdroj: vlastní výpočty)



Překladu se v současné době věnuje **60,7 %** respondentů, tlumočení **38,2 %** respondentů.

Pracovali jsme také s odpověďmi po sloučení kategorií proměnné „Obor“ do tří skupin: „Obor PT“ (tzn. překlad a/nebo tlumočení a/nebo výuka PT), „Příbuzný obor“ (tzn. výuka jazyků a/nebo jiná práce s využitím jazyků) a „Jiný obor“, aby bylo možné zjištěná data porovnat s výsledky Čenkové (1997) (**Tabulka 22** a **Graf 8** na předchozí straně). Ani po tomto sloučení jednotlivých odpovědí do tří kategorií nebyla zjištěna statisticky významná závislost mezi uváděnými obory a skupinami podle roku ukončení studia.

**Tabulka 22: Současné obory působení x Rok ukončení studia**  
(zdroj: vlastní výpočty)

			Rok ukončení studia			Celkem	Čeňková (1997)
			1967–1989	1990–1997	1998–2010		
Obor	Obor PT	Počet odpovědí	67	33	131	231	199
		% respondentů	62,0%	64,7%	74,4%	69,0%	67,5%
		% odpovědí	50,0%	49,3%	55,7%	53,0%	60,5%
Příbuzný obor	Příbuzný obor	Počet odpovědí	50	26	69	145	90
		% respondentů	46,3%	51,0%	39,2%	43,3%	30,5%
		% odpovědí	37,3%	38,8%	29,4%	33,3%	27,4%
Jiný obor	Jiný obor	Počet odpovědí	17	8	35	60	40
		% respondentů	15,7%	15,7%	19,9%	17,9%	13,6%
		% odpovědí	12,7%	11,9%	14,9%	13,8%	12,2%
Celkem	Celkem	Počet odpovědí	134	67	235	436	329
		Počet respondentů	108	51	176	335	295
		% respondentů	124,1%	131,4%	133,5%	130,1%	111,5%
		% odpovědí	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

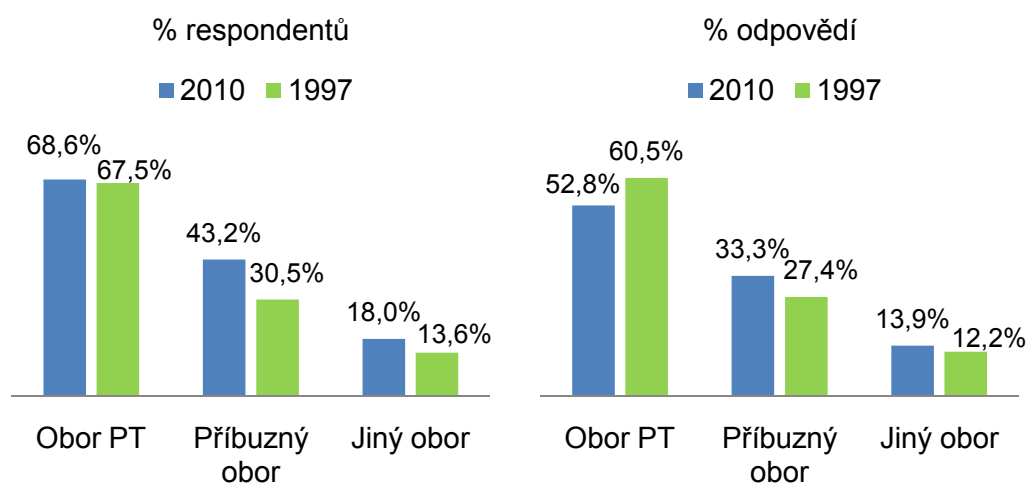
$\chi^2 = 9,118$

df = 6

p = 0,167

Procentuální zastoupení jednotlivých odpovědí je znázorněno také v následujících grafech (datová řada 2010). Pro srovnání v grafu uvádíme rovněž výsledky Čeňkové 1997 (datová řada 1997):

**Graf 8: Práce v oboru a mimo obor x Rok ukončení studia**  
(zdroj: vlastní výpočty, Čeňková 1997)



Z tabulky a z grafu vyplývá, že odpověď „Obor PT“ v našem dotazníku zvolilo mírně vyšší procento respondentů než v roce 1997 (68,6 % oproti 67,5 %). Procento odpovědí je však u této odpovědi nižší (52,8 % oproti 60,5 %). Podíl respondentů z našeho vzorku, kteří pracují v oboru PT je tedy srovnatelný

s podílem zjištěným v roce 1997, ale respondenti našeho šetření se však častěji kromě překladu a/nebo tlumočení věnují také dalším oborům.

Respondenti uvedli celkem 26 různých kombinací oborů působení. Nejčastější z nich jsou uvedeny v následující tabulce:

**Tabulka 23: Nejčastější kombinace oborů působení**  
(zdroj: vlastní výpočty)

		Počet respondentů	% respondentů	Kumulativní %
Kombinace oborů působení	P – T	62	18,3	18,3
	P	54	16,0	34,3
	JO	37	10,9	45,3
	JJ	37	10,9	56,2
	VJ	23	6,8	63,0
	T	23	6,8	69,8
	P – VJ	20	5,9	75,7
	P – T – VJ	20	5,9	81,7
	P – JJ	13	3,8	85,5
	P – T – JJ	10	3,0	88,5
	Ostatní kombinace	39	11,5	100,0
Celkem		<b>338</b>	100,0	

VJ = výuka jazyků, JJ = jiná práce s využitím jazyků, JO = jiný obor

Kombinace pouze v oboru PT jsou zvýrazněny žlutě, kombinace „pouze mimo obor PT“ modře.

Nejčastěji se respondenti uplatňují zároveň jako překladatelé i jako tlumočníci (**18,3 %**). Pokud bychom tuto odpověď počítali jako jednu profesní roli „překladatel-tlumočník“, pak více než dvě třetiny respondentů (**69,8 %**) mají pouze jednu profesní roli.

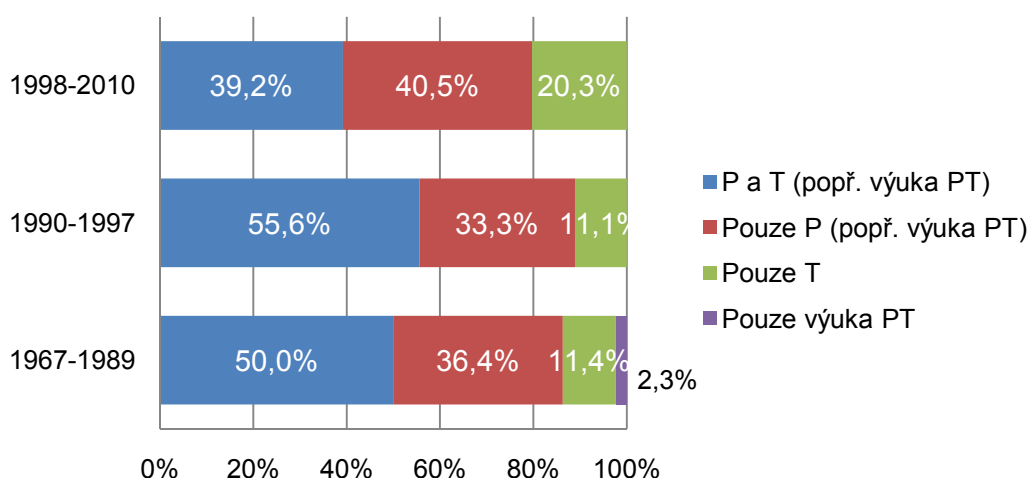
Z 232 respondentů, kteří uvedli, že působí v oboru PT, 217 odpovědělo na otázku, zda je pro ně překlad a/nebo tlumočení v současné době hlavním či vedlejším zdrojem příjmů. Z následující tabulky vyplývá, že pro převážnou většinu z nich (**77 %**) je překlad a/nebo tlumočení hlavním zdrojem příjmů:

**Tabulka 24: PT jako hlavní/vedlejší zdroj příjmů**  
(zdroj: vlastní výpočty)

		Počet	%	Kumulativní %
Obor PT	Hlavní zdroj příjmů	167	77,0	77,0
	Vedlejší zdroj příjmů	50	23,0	100,0
Celkem		<b>217</b>	100,0	

Pouze v oboru PT aktuálně působí **42,0 %** pracujících respondentů (142 ze 338). (Podle roku ukončení studia jsou procentní podíly následující: 1967–74: 40,7 %, 1975–97: 35,3 %, 1998–2010: 44,9 %). V následujícím grafu jsou uvedeny podrobnější informace o zastoupení jednotlivých činností, kterým se tito respondenti věnují.

**Graf 9:**  
**Respondenti působící pouze v oboru PT: kombinace činností x Rok ukončení studia**  
 (% respondentů,  $n_R = 141$ ) (zdroj: vlastní výpočty)



Relativní četnosti v grafu naznačují, že absolventi z let 1998–2010, kteří pracují pouze v oboru PT, ve srovnání s ostatními respondenty méně často uvádějí, že se zabývají zároveň překladem i tlumočením, častěji se věnují buď pouze překladu, nebo pouze tlumočení. Tyto rozdíly však nejsou statisticky významné (chí-kvadrát test, po vyloučení nedostatečně obsazené kategorie „Výuka PT“ – výsledek:  $\chi^2 = 2,301$ ,  $df = 4$ ,  $p = 0,681$ ).

106 z 338 respondentů, tedy téměř jedna třetina (**31,4 %**), se v současné době vůbec nevěnuje oboru PT. Jak vyplývá z **tabulky 23** na předchozí straně, věnují se buď výuce jazyků (23), nebo jiné práci s využitím jazyků (37), nebo jinému oboru (37), popřípadě kombinaci uvedených činností (zbývajících 9).

82 ze 106 respondentů, kteří uvedli, že nepracují v oboru PT, odpovědělo na otázku „Pokud v současné době nepracujete ve vystudovaném oboru, co je důvodem?“ Respondenti obecně nepracují ve vystudovaném oboru spíše z vlastní

vůle než z důvodů, které by nasvědčovaly nedostatku pracovních příležitostí v oboru. Nejčastěji uváděné odpovědi byly „Vystudovaný obor mě jako možné povolání přestal zajímat“ (36,6 %).

**Tabulka 25: Důvody pro práci mimo obor**  
(% respondentů,  $n_R = 82$ ) (zdroj: vlastní výpočty)

Odpověď	%	%
Vystudovaný obor mě přestal zajímat	36,6	<b>50,1</b>
Dostal(a) jsem nabídku zaměstnání v jiném oboru	9,8	
Pracuji ve svém druhém oboru	3,7	
Nesehnal(a) jsem práci v oboru, přestože jsem ji hledal(a)	8,5	<b>21,9</b>
Práce v oboru sice byla, ale špatně placená	8,5	
Práce v oboru sice byla, ale mimo místo mého bydliště	4,9	
Rodinné důvody	6,1	<b>11,0</b>
Shoda okolností	4,9	
Jiné důvody (převaha důvodů souvisejících s vlastní volbou respondenta)	17,1	<b>17,1</b>
Celkem	100,0	100,0

37 respondentů uvádí, že pracují pouze v jiném oboru (představují 10,9 % respondentů, kteří v současné době pracují). Obor, v němž působí, uvedlo 32 z nich. Tito respondenti jsou rovnoměrně rozloženi v mezi skupinami podle roku ukončení studia. Působí ve velmi různých oborech, přičemž převažují obory ekonomické:

**Tabulka 26: Práce v pouze v jiném oboru – obory**  
( $n_R = 32$ ) (zdroj: vlastní výpočty)

Ekonomické a příbuzné obory	Jiné obory 1	Jiné obory 2
<ul style="list-style-type: none"> <li>- finance 2x</li> <li>- ve druhém oboru (ekonomie) 2x</li> <li>- audit</li> <li>- HR</li> <li>- investiční management</li> <li>- marketing</li> <li>- nemovitosti, projektový management</li> <li>- pojišťovnictví</li> <li>- PR</li> <li>- řízení projektu</li> <li>- správa realit pro zahraniční investory</li> <li>- úřední EK – audit</li> <li>- projektový management v plynárenství</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- office manager</li> <li>- office manager v zahraniční firmě</li> <li>- kultura</li> <li>- diplomat</li> <li>- politologie</li> <li>- knihovnictví – katalogizace</li> <li>- archivnictví</li> <li>- žurnalistika</li> <li>- obchodní činnost</li> <li>- státní správa (oblast médií)</li> <li>- státní správa</li> <li>- francouzská nemocniční státní správa</li> <li>- Národní orgán pro koordinaci fondů EU</li> <li>- Ministerstvo Vnitra ČR</li> <li>- cestovní ruch</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- IT</li> <li>- lékařství</li> </ul>

Dalších 24 respondentů uvedlo, že se kromě překladu, tlumočení, výuky jazyků a/nebo jiné práce s využitím jazyků věnují také jinému oboru. 23 z nich upřesnilo, o jaký konkrétní obor se jedná – jejich odpovědi shrnuje následující tabulka:

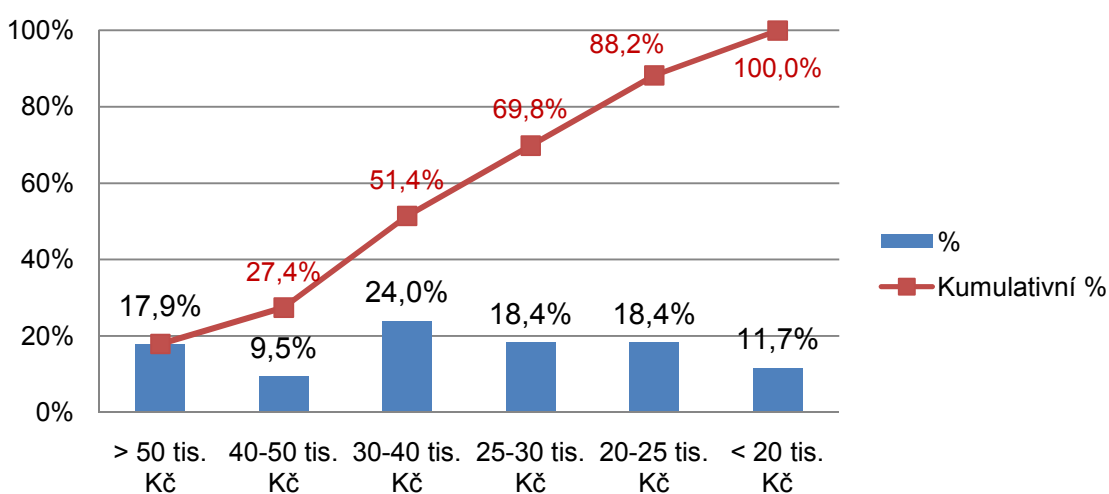
**Tabulka 27: Práce v rovněž v jiném oboru – obory**  
( $n_R = 22$ ) (zdroj: vlastní výpočty)

Ekonomické a příbuzné obory	Jiné obory 1	Jiné obory 2
<ul style="list-style-type: none"> <li>- ekonomie</li> <li>- personalistika</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- šéfredaktorka webů pro NGO</li> <li>- žurnalistika 2x</li> <li>- novinářská práce</li> <li>- média</li> <li>- administrativa 2x</li> <li>- office management</li> <li>- office management, PR</li> <li>- Slovanský ústav AV ČR – byzantologie</li> <li>- mezinárodní školení</li> <li>- odborný referent – agenda EU</li> <li>- konzultační činnost</li> <li>- sociální oblast</li> <li>- příprava učitelů a překladatelů</li> <li>- řešení konfliktů, mediace</li> <li>- výuka literatury</li> <li>- lokalizace</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- stavebnictví</li> <li>- výuka matematiky na VŠ, lektor probačního programu</li> </ul>

### 3.3.2.3 Výše příjmů

Následující graf znázorňuje hrubé měsíční příjmy z hlavní pracovní činnosti těch respondentů, kteří uvedli příjem v hlavní pracovní činnosti, uvedli, že nemají vedlejší pracovní činnost a žijí v ČR<sup>38</sup>. (Tato skupina čítá 179 respondentů, představuje tedy 52,7 % všech respondentů, kteří uvedli, že v současné době pracují.)

**Graf 10: Hrubý měsíční příjem**  
(% respondentů,  $n_R = 179$ ) (zdroj: vlastní výpočty)



Příjmy respondentů jsou poměrně rovnoměrně rozmístěny na nabízené škále odpovědí, nejčastější odpověď je 30–40 000 Kč (24 % respondentů). Z grafu vyplývá, že **51,4 %** respondentů vydělává více než 30 000 Kč, **69,8 %** více než 25 000 Kč. Příjmy většiny respondentů jsou tedy vyšší než medián hrubých měsíčních mezd zaměstnanců ve třídě KZAM 2000 (vědeckí a odborní duševní pracovníci), do níž spadají mimo jiné překladatelé a tlumočníci, který v roce 2010 činil 29 720 Kč (viz Příloha 4).

Na 5% hladině významnosti nebyly chí-kvadrát testem zjištěny statisticky významné závislosti mezi výší příjmů a pohlavím, místem bydliště, ani tím, zda respondenti působí pouze v oboru PT, či nikoli.

<sup>38</sup> Co se týče respondentů žijících v zahraničí, kteří uvedli příjem z hlavní činnosti a uvedli, že nemají vedlejší činnosti (41 respondentů), 78 % z nich uvádí měsíční mzdu v hlavní pracovní činnosti vyšší než 50 000 Kč, ostatní kategorie jsou u této skupiny respondentů rovnoměrně zastoupeny nízkými procenty (2,4-4,9 %).



V následující tabulce uvádíme rozložení odpovědí podle roku končení studia. Nebylo možné provést chí-kvadrát test pro příjem respondentů v závislosti na skupině podle roku ukončení studia z důvodu nedostatečné obsazenosti tabulky. Ani vizuální analýza tabulky takové závislosti nenasvědčuje.

**Tabulka 28: Hrubý měsíční příjem x Rok ukončení studia**  
(zdroj: vlastní výpočty)

			Rok ukončení studia			Celkem
			1967–1989	1990–1997	1998–2010	
Hrubý měsíční příjem	< 20 000 Kč	Počet	6	4	10	20
		%	9,7%	17,4%	10,9%	11,3%
	20 001–25 000 Kč	Počet	14	5	13	32
		%	22,6%	21,7%	14,1%	18,1%
	25 001–30 000 Kč	Počet	11	3	19	33
		%	17,7%	13,0%	20,7%	18,6%
	30 001–40 000 Kč	Počet	17	3	23	43
		%	27,4%	13,0%	25,0%	24,3%
	40 001–50 000 Kč	Počet	6	3	8	17
		%	9,7%	13,0%	8,7%	9,6%
	> 50 000 Kč	Počet	8	5	19	32
		%	12,9%	21,7%	20,7%	18,1%
Celkem		Počet	62	23	92	177
		%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Co se týče respondentů, kteří žijí v ČR a mají hlavní i vedlejší pracovní činnost (67 respondentů), jejich příjmy z hlavní činnosti jsou nejčastěji nižší než 20 000 Kč a příjmy z vedlejší pracovní činnosti rovněž – tuto kombinaci odpovědí uvedla přibližně jedna čtvrtina těchto respondentů (**26,9 %**). Podrobně uvádíme odpovědi těchto respondentů v příloze (Příloha 2 – Tabulky ii-a–c).

Zaznamenali jsme rozdíly v příjmech v závislosti na tom, zda respondenti pracují pro EU, či nikoli. Hypotézu o nezávislosti kategorií však nelze s jistotou zamítnout vzhledem k nedostatečnému obsazení některých polí tabulky. V tabulce pro zajímavost uvádíme jako zvláštní kategorii také respondenty, kteří pro instituce EU v současné době nepracují, ale pracovali pro ně v minulosti. Na základě vizuální analýzy tabulky se lze domnívat, že tato skutečnost má vliv na jejich současné příjmy, přestože nelze prokázat statisticky významnou závislost:

**Tabulka 29: Hrubý měsíční příjem x Práce pro EU**  
(zdroj: vlastní výpočty)

			Hrubý měsíční příjem				Celkem
			< 25 000 Kč	25–30 000 Kč	30–40 000 Kč	> 40 000 Kč	
Práce pro EU	V současné době pracuji pro EU	Počet	2	1	5	10	18
		%	11,1%	5,6%	27,8%	55,6%	100,0%
	Adjustované reziduum	-1,9	-1,5	,4	2,8 ++		
		V minulosti jsem pracoval(a) pro EU	Počet	2	5	3	7
	%		11,8%	29,4%	17,6%	41,2%	100,0%
	Adjustované reziduum	-1,7	1,2	-,6	1,3		
Nikdy jsem nepracoval(a) pro EU		Počet	50	27	35	32	144
	%	34,7%	18,8%	24,3%	22,2%	100,0%	
Adjustované reziduum	2,7 ++	,2	,2	-3,1 --			
	Celkem	Počet	54	33	43	49	179
	%	30,2%	18,4%	24,0%	27,4%	100,0%	

$\chi^2 = 16,003$        $df = 6$        $p = 0,014$   
Očekávaná četnost v 6 polích tabulky (50,0 %) je menší než 5.

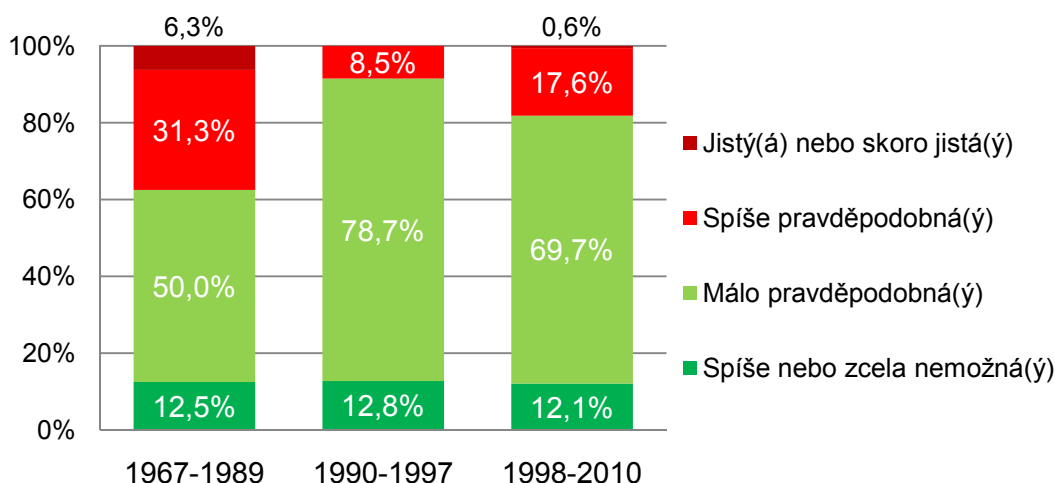
Bezpochyby by bylo zajímavé, kdybychom mohli porovnat příjmy překladatelů s příjmy tlumočnicků, kteří působí zejména na českém trhu. Vzhledem k tomu, že pouze tlumočení se věnuje jen 12 ze 179 respondentů, jejichž odpověďmi se zabýváme v této podkapitole, a navíc 9 z nich pracuje pro instituce EU, takové srovnání nelze provést.

### 3.3.2.4 Obavy ze ztráty zaměstnání (resp. z nedostatku zakázek)

**Otázka:** „Myslíte si, že ve Vašem případě je v blízké budoucnosti (zhruba do 3 let) ztráta zaměstnání (resp. nedostatek zakázek): Spíše nebo zcela nemožná(ý) – Málo pravděpodobná(ý) – Spíše pravděpodobná(ý) – Jistý(á) nebo skoro jistý(á).“

Na otázku odpovědělo 311 ze 340 respondentů, kteří v současné době pracují. Nejčastěji odpovídali „Málo pravděpodobný(á)“ (65,3 %). Tuto odpověď, nebo odpověď „Spíše nebo zcela nemožný(á)“ zvolilo dohromady 77,5 % dotázaných. Zdá se tedy, že většina respondentů nepocituje velké obavy ze ztráty zaměstnání (resp. nedostatku zakázek).

**Graf 11: Pravděpodobnost ztráty zaměstnání (resp. nedostatku zakázek)**  
(% respondentů,  $n_R = 308$ ) (zdroj: vlastní výpočty)



Z grafu vyplývá, že ztráty zaměstnání (resp. nedostatku zakázek) se nejvíce obávají nejstarší respondenti, nejméně pak absolventi z let 1990–1997. V každé časové skupině je přibližně stejný podíl respondentů (12–13 %), kteří svou pozici na pracovním trhu zřejmě považují za velmi stabilní a uvádějí odpověď „Spíše nebo zcela nemožný(á).“ Po sloučení méně obsazených kategorií „Spíše pravděpodobná(ý)“ a „Jistý(á) nebo skoro jistý(á)“ do jedné byla prokázána statisticky významná závislost odpovědí na roku ukončení studia (hladina významnosti 1 %) (**Tabulka 30** na následující straně).

**Tabulka 30: Pravděpodobnost ztráty zaměstnání (resp. nedostatku zakázek)**  
(zdroj: vlastní výpočty)

			Pravděpodobnost ztráty zaměstnání (resp. nedostatku zakázek)			Celkem
			Spíše nebo zcela nemožný(á)	Málo pravděpodobný(a)	Spíše pravděpodobný(á)/ Jistý(á) nebo skoro jistý(á)	
Rok ukončení studia	1967–1989	Počet	12	48	36	96
		%	12,5%	50,0%	37,5%	
		Adjust. reziduum	,1	-3,7 ---	4,2 +++	
	1990–1997	Počet	6	37	4	47
		%	12,8%	78,7%	8,5%	
		Adjust. reziduum	,1	2,2 +	-2,5 -	
	1998–2010	Počet	20	115	30	165
		%	12,1%	69,7%	18,2%	
		Adjust. reziduum	-,1	1,9	-2,0 -	
Celkem	Počet	38	200	70	308	
	%	12,3%	64,9%	22,7%		

$\chi^2 = 20,163$

df = 4

p = 0,000

Nebyla prokázána statisticky významná závislost mezi odpověďmi na tuto otázku a podílem PT v profesní dráze ani tím, zda respondenti v současné době působí (pouze) v oboru PT, či nikoli.

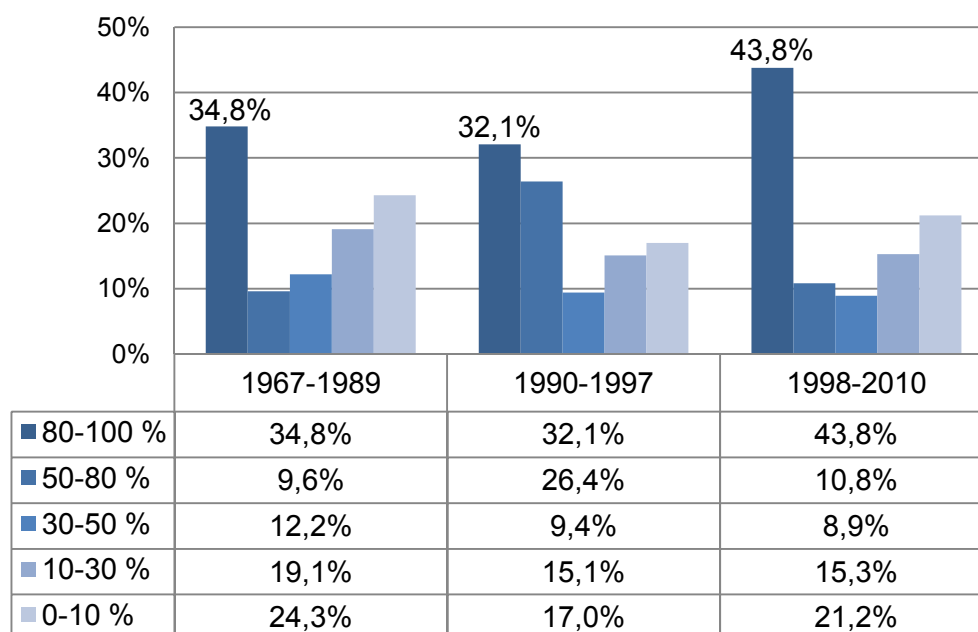
### 3.3.3 Průběh profesní dráhy respondentů

#### 3.3.3.1 Podíl PT v profesní dráze

Následující graf shrnuje odpovědi na otázku: „Jaký podíl představuje překlad a/nebo tlumočení celkově ve Vaší profesní dráze od ukončení studia? (Jedná se nám o podíl z hlediska odpracovaných hodin, ne o podíl na příjmech.)“

Tuto otázku zodpověděli všichni respondenti, kteří uvedli, že mají pracovní zkušenosti (tedy celkem 374 ze 378 dotázaných). Většina respondentů (**51,9 %**) se překladu a/nebo tlumočení věnovala po více než polovinu profesní dráhy (součet odpovědi „50–80 %“ – 47 respondentů, a „80–100 %“). Odpověď „80–100 %“ uvedlo 147 respondentů (**39,3 %**).

**Graf 12: Podíl PT v profesní dráze x Rok ukončení studia**  
(% respondentů,  $n_R = 371$ ) (zdroj: vlastní výpočty)



$$\chi^2 = 14,180, df = 8, p = 0,077$$

Podíl respondentů, kteří uvádějí, že překlad a/nebo tlumočení tvoří 80–100 % jejich profesní dráhy od ukončení studia, je téměř o 10 % vyšší v řadách absolventů z let 1998–2010 než u ostatních respondentů (43,8 % oproti 33,9 %). Z grafu je rovněž patrné, že u absolventů z let 1990–1997 je výrazně vyšší procento respondentů, u nichž obor PT představuje 50–80 % profesní dráhy, než u zbývajících dvou skupin.

Rozdíly mezi jednotlivými skupinami podle roku ukončení studia však na zvolené 5% hladině významnosti nejsou statisticky významné, na této hladině významnosti tedy nelze zamítnout hypotézu o nezávislosti kategorií.

Obávali jsme se, zda naše výsledky nezkreslují odpovědi nejčerstvějších absolventů, jejichž profesní dráha je ve srovnání s ostatními výrazně kratší. Z tohoto důvodu jsme provedli rovněž analýzu odpovědí absolventů z let 1998–2007 – procentní podíly v žádném poli tabulky se u těchto respondentů nelišily o více než 1,4 % od výsledků týkajících se absolventů, kteří ukončili studium v letech 1998–2010, a proto jsme tuto časovou skupinu z vyhodnocení nevyloučili.

### 3.3.3.2 Práce pro instituce EU

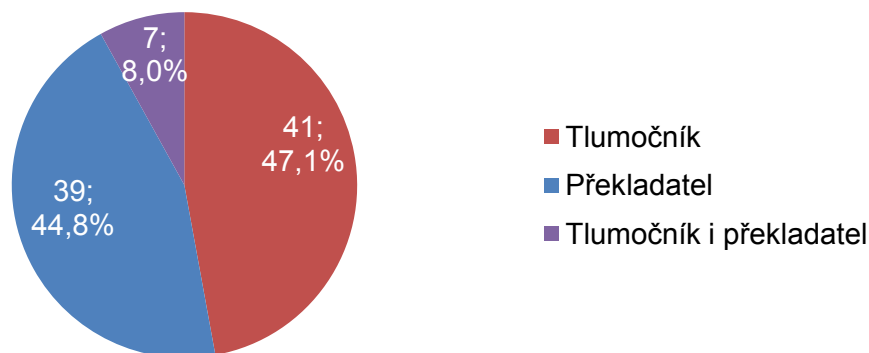
Filtr: Otázka, zda pracují či v minulosti pracovali pro EU, byla položena pouze respondentům, kteří uvedli podíl PT v profesní dráze vyšší než 10 % (293 respondentů). Odpovědělo na ni 270 respondentů.

Z odpovědí respondentů vyplývá, že pro instituce EU pracuje a/nebo v minulosti pracovalo 89 z nich – z toho 87 jako překladatelé a/nebo tlumočníci a 2 v jiných oborech – „úředník EK – audit“ (R313, 2001, PTA–PTN), „odborná stáž v rámci DG TREN“ (R127, 2004, PTF–EK).

Respondenti, kteří pracují, resp. pracovali pro EU v oboru PT, představují bezmála jednu čtvrtinu z celkového počtu respondentů, kteří mají pracovní zkušenosti (87 z 374 respondentů, tj. **23,3 %**). Pokud bychom brali v potaz pouze oněch 270 respondentů, kteří odpovídali na otázku týkající se práce pro EU, 87 respondentů, kteří uvedli pozitivní odpověď, představuje **32,2 %** z nich. Více než polovina z nich (49 respondentů) pro EU pracuje v současné době, 38 respondentů uvádí, že pro ni pracovalo v minulosti.

Četnosti respondentů, kteří pracovali pro EU jako překladatelé a jako tlumočníci, jsou téměř vyrovnané. 7 respondentů uvádí, že pro EU pracovali jako překladatelé i jako tlumočníci:

**Graf 13: Práce pro instituce EU**  
(% respondentů,  $n_R = 87$ ) (zdroj: vlastní výpočty)



Kromě zmíněných 89 respondentů uvádí určitou formu práce pro EU také několik dalších respondentů. Dvě respondentky uvedly, že pro EU pracovaly nepřímo: „*Ano, ale prostřednictvím agentury.*“ (R274, 1981, PTA–PTN), „*Jen zprostředkovaně přes překladatelskou agenturu – 2,5 roku.*“ (R374, 1980, PTA–PTR). Objevila se také odpověď: „*Nepřímo – překlady směrnice EU.*“ (R378, 1995, PTF–PTŠ). Jedna respondentka odpověděla: „*Byla jsem v Evropské centrální bance na placené stáži (na 2 měsíce), ale nepovažuji to za ‚práci pro EU‘, tj. nevyplnila jsem tu kolonku výše*“ (R50, 2005, PTA–ČJL), další uvedla odpověď „*práce na projektu*“ (R252, 1977, PTA–PTR). Je možné, že podobné situace se týkají i dalších respondentů v našem vzorku.

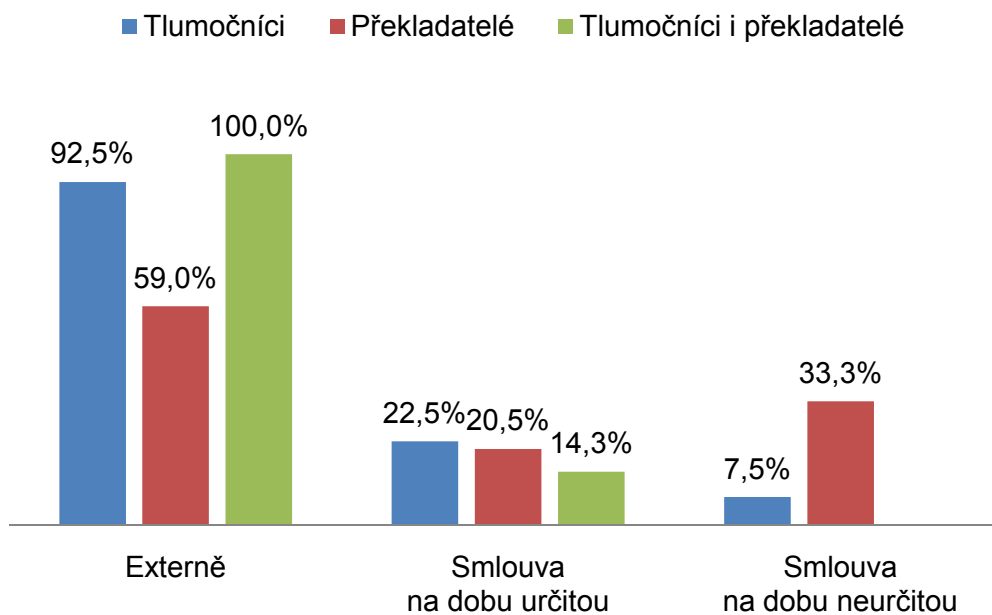
V níže uvedené **tabulce 31** a v **grafu 14** na následující straně uvádíme podrobné informace o způsobu práce respondentů pro instituce EU (na příslušnou otázku odpovědělo 86 z 87 respondentů, kterých se týkala). Z tabulky a z grafu vyplývá, že tito respondenti nejčastěji spolupracují (resp. spolupracovali) s institucemi EU externě, což platí zejména v případě tlumočnicků a těch, kteří pracovali pro EU jako překladatelé i jako tlumočníci (procento respondentů **92,5 %**, resp. **100 %**). Nejvyšší podíl smluv na dobu neurčitou uvádějí překladatelé – tímto způsobem pracuje pro EU jedna třetina z nich (**33,3 %** respondentů).

**Tabulka 31: Způsob práce pro EU**  
(zdroj: vlastní výpočty)

			Způsob práce pro EU			Celkem
			Tlumočník	Překladatel	Tlumočník i překladatel	
Způsob práce pro EU	Externě	Počet odpovědí	37	23	7	67
		% respondentů	92,5%	59,0%	100,0%	78,0%
		% odpovědí	75,5%	52,3%	87,5%	66,3%
	Smlouva na dobu určitou	Počet odpovědí	9	8	1	18
		% respondentů	22,5%	20,5%	14,3%	20,9%
		% odpovědí	18,4%	18,2%	12,5%	17,8%
	Smlouva na dobu neurčitou	Počet odpovědí	3	13	0	16
		% respondentů	7,5%	33,3%	,0%	18,6%
		% odpovědí	6,1%	29,5%	,0%	15,8%
Celkem		Počet odpovědí	49	44	8	101
		Počet respondentů	40	39	7	<b>86</b>
		% respondentů	122,5%	112,8%	114,3%	117,4%
		% odpovědí	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%



**Graf 14: Způsob práce pro EU**  
 (% respondentů,  $n_R = 86$ ) (zdroj: vlastní výpočty)



### 3.3.3.3 Pedagogická činnost

**Otázka:** „Věnujete se/věnoval(a) jste se někdy pedagogické činnosti?“  
Odpovědělo 369 respondentů.

**Tabulka 32: Pedagogická činnost**  
(zdroj: vlastní výpočty, Čeňková 1997)

		Počet	%	Čeňková (1997)	
				Počet	% platných
Pedagogická činnost	Ano, déle než 3 roky	131	35,5	73	24,4
	Ano, krátkodobě (méně než 3 roky)	143	38,8	116	38,8
	Ne	95	25,7	110	36,8
	Celkem	<b>369</b>	100,0	299	100,0
Chybějící		5			
Celkem		374			

Oproti výsledkům z roku 1997 menší část respondentů uvádí, že se pedagogické činnosti nikdy nevěnovali (25,7 % oproti 36,8 %). Procento, těch, kteří uvádějí, že se jí věnovali krátkodobě, je stejné. Naopak více respondentů uvádí, že se v průběhu své profesní dráhy pedagogické činnosti věnovali déle než 3 roky (35,5 % oproti 24,4 %). V závislosti na roku ukončení studia je zastoupení jednotlivých odpovědí následující:

**Tabulka 33: Pedagogická činnost x Rok ukončení studia**  
(zdroj: vlastní výpočty)

			Rok ukončení studia			Celkem
			1967–1989	1990–1997	1998–2010	
Pedag. činnost	Ano, déle než 3 roky	Počet	51	17	62	130
		%	45,1%	32,1%	31,0%	35,5%
		Adjustované reziduum	2,6 ++	-,6	-2,0 -	
	Ano, krátkodobě (méně než 3 roky)	Počet	28	26	87	141
		%	24,8%	49,1%	43,5%	38,5%
		Adjustované reziduum	-3,6 ---	1,7	2,1 +	
	Ne	Počet	34	10	51	95
		%	30,1%	18,9%	25,5%	26,0%
		Adjustované reziduum	1,2	-1,3	-,2	
Celkem		Počet	113	53	200	366
		%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$\chi^2 = 14,406$$

$$df = 4$$

$$p = 0,006$$

Z rozdělení odpovědí podle roku ukončení studia (**Tabulka 33** na předchozí straně), vyplývá, že dlouhodobě se pedagogické činnosti výrazně častěji věnovali absolventi z let 1967–89 (45,1 % oproti 31,2 % u ostatních respondentů; významná odchylka na 1% hladině statistické významnosti). Závislost v uvedené kontingenční tabulce je na 1% hladině významnosti statisticky významná.

Prokázána byla také souvislost mezi odpověďmi na tuto otázku a podílem oboru PT v profesní dráze (hladina významnosti 1 %):

**Tabulka 34: Pedagogická činnost x Podíl PT v profesní dráze**  
(zdroj: vlastní výpočty)

			Podíl PT					Celkem
			0–10 %	10–30 %	30–50 %	50–80 %	80–100 %	
Pedag. činnost	Ano, déle než 3 roky	Počet	26	34	17	24	30	131
		%	32,9%	54,8%	47,2%	51,1%	20,7%	35,5%
		Adjust. rezid.	-,5	3,5 +++	1,5	2,4 +	-4,8 ---	
	Ano, krátkodobě (méně než 3 roky)	Počet	25	17	12	19	70	143
		%	31,6%	27,4%	33,3%	40,4%	48,3%	38,8%
		Adjust. rezid.	-1,5	-2,0 -	-,7	,3	3,0 ++	
	Ne	Počet	28	11	7	4	45	95
		%	35,4%	17,7%	19,4%	8,5%	31,0%	25,7%
		Adjust. rezid.	2,2 +	-1,6	-,9	-2,9 --	1,9	
Celkem		Počet	79	62	36	47	145	369
		%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$\chi^2 = 39,006 \quad df = 8 \quad p = 0,000$$

Jedna pětina dotazovaných (20,7 %), kteří uvádějí, že se v průběhu své profesní dráhy od ukončení studia z 80–100 % věnovali oboru PT, se déle než 3 roky věnovali pedagogické činnosti. Není však vyloučeno, že respondenti započítali i své zkušenosti s pedagogickou činností získané již během studia. Otázkou také zůstává, s jakou intenzitou se respondenti pedagogické činnosti věnují, o tom výsledky nevypovídají a lze předpokládat, že v závislosti na podílu PT v profesní dráze bude intenzita různá.

Konstatovali jsme rovněž statisticky významnou závislost mezi odpověďmi na tuto otázku a pohlavím dotazovaných (hladina významnosti 5 %) – respondenti častěji než respondentky uvádějí, že se pedagogické činnosti vůbec nevěnovali:

**Tabulka 35: Pedagogická činnost x Pohlaví**

(zdroj: vlastní výpočty)

			Pohlaví		Celkem
			muž	žena	
Pedag. činnost	Ano, déle než 3 roky	Počet	15	115	130
		%	28,8%	36,5%	35,4%
		Adjustované residuum	-1,1	1,1	
	Ano, krátkodobě (méně než 3 roky)	Počet	15	128	143
		%	28,8%	40,6%	39,0%
		Adjustované residuum	-1,6	1,6	
	Ne	Počet	22	72	94
		%	42,3%	22,9%	25,6%
		Adjustované residuum	3,0 <b>++</b>	-3,0 <b>--</b>	
Celkem		Počet	52	315	<b>367</b>
		%	100,0%	100,0%	100,0%

$$\chi^2 = 8,924$$

$$df = 2$$

$$p = 0,012$$

Zjišťovali jsme také, jakému typu pedagogické činnosti se respondenti věnují (resp. věnovali):

**Tabulka 36: Druh pedagogické činnosti x Rok ukončení studia**

(zdroj: vlastní výpočty)

			Rok ukončení studia			Celkem
			1967–1989	1990–1997	1998–2010	
Pedag. činnost (druh)	Soukromé hodiny	Počet odpovědí	33	24	122	179
		% respondentů	42,3%	55,8%	82,4%	66,5%
		% odpovědí	27,7%	35,8%	51,9%	42,5%
	Soukromá škola	Počet odpovědí	25	19	67	111
		% respondent	32,1%	44,2%	45,3%	41,3%
		% odpovědí	21,0%	28,4%	28,5%	26,4%
	Státní škola	Počet odpovědí	55	21	35	111
		% respondentů	70,5%	48,8%	23,6%	41,3%
		% odpovědí	46,2%	31,3%	14,9%	26,4%
	Jiná odpověď	Počet odpovědí	6	3	11	20
		% respondent	7,7%	7,0%	7,4%	7,4%
		% odpovědí	5,0%	4,5%	4,7%	4,8%
Celkem	Počet odpovědí	119	67	235	421	
	Počet respondentů	78	43	148	269	
	% respondentů	152,6%	155,8%	158,8%	156,5%	
	% odpovědí	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

$$\chi^2 = 90,966$$

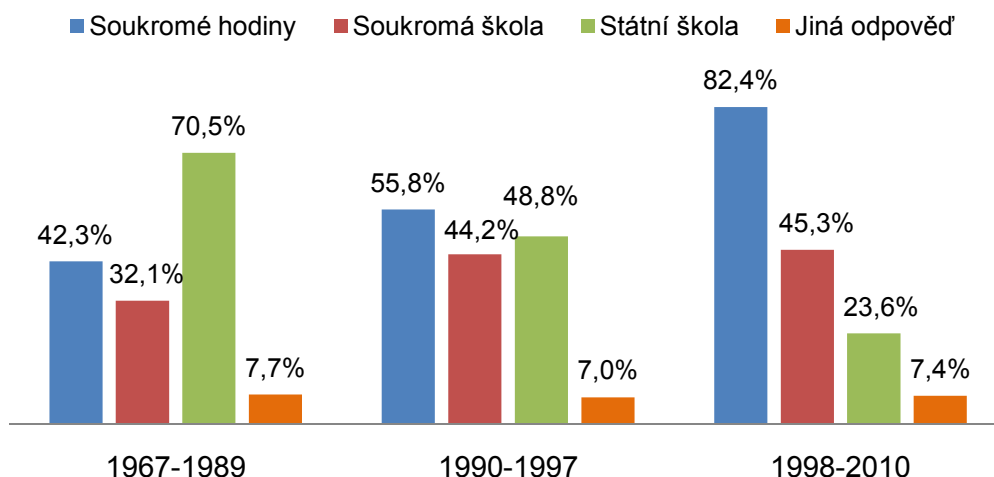
$$df = 8^{39}$$

$$p = 0,000$$

<sup>39</sup> Pro tabulku o  $r$  řádcích a  $s$  sloupcích s vícečetnými odpověďmi v řádcích je počet stupňů volnosti dán vztahem:  $df = r(s-1)$ .

Mezi kategoriemi v uvedené tabulce byla prokázána statisticky významná závislost na hladině významnosti 1 %. Vzhledem k tomu, že se jedná o vícečetné odpovědi, nelze aplikovat metodu adjustovaných reziduí. Na základě vizuální analýzy tabulky tedy alespoň zvýrazňujeme hodnoty, které se výrazně odchyľují.

**Graf 15: Typ pedagogické činnosti x Rok ukončení studia**  
(% respondentů,  $n_R = 269$ ) (zdroj: vlastní výpočty)



Nejvýraznější rozdíly mezi jednotlivými časovými skupinami respondentů:

- Absolventi z let 1967–1989 se častěji než ostatní věnují (resp. věnovali) výuce ve státních školách, absolventi z časové skupiny 1998–2010 se jí naopak věnují (resp. věnovali) nejméně. (Z dalších odpovědí respondentů, kteří působí/působili ve státních školách vyplývá, že nejčastěji vyučují/vyučovali cizí jazyky na středních nebo vysokých školách, nebo se věnují/věnovali výuce PT.)
- Absolventi z let 1998–2010 častěji než ostatní respondenti vyučují (resp. vyučovali) soukromě.

### 3.3.3.4 OSVČ / pracovní poměr

Na otázku „Jak byste souhrnně charakterizoval(a) Vaši profesní dráhu od ukončení studia“ s možností vícečetných odpovědí odpovědělo 358 respondentů.

Dotazovaní srovnatelně často uváděli odpovědi „Po většinu času jsem byl(a) OSVČ“ (**39,0 %**) a „Po většinu času jsem byl(a) zaměstnán(a)“ (**35,3 %**).

Závislost proměnných „Podíl PT“ a „OSVČ/pracovní poměr“ je statisticky významná (hladina významnosti 0,5 %):

**Tabulka 37: OSVČ/pracovní poměr x Podíl PT v průběhu profesní dráhy**  
(zdroj: vlastní výpočty)

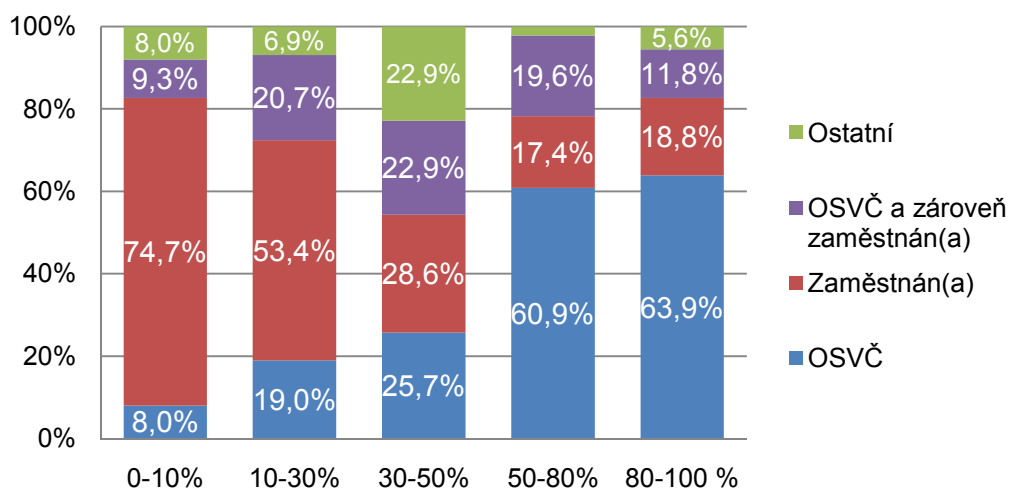
		Průběh profesní dráhy – OSVČ/pracovní poměr				Celkem
		OSVČ	Zaměstnán(a)	OSVČ a zároveň zaměstnán(a)	Ostatní	
Podíl PT	0–10 %	Počet 6 8,0% Adjustované reziduum -6,5 ---	56 74,7% 7,6 +++	7 9,3% -1,5	6 8,0% ,2	75 100,0%
	10–30 %	Počet 11 19,0% Adjustované reziduum -3,7 ---	31 53,4% 2,9 ++	12 20,7% 1,4	4 6,9% -,2	58 100,0%
	30–50 %	Počet 9 25,7% Adjustované reziduum -1,9	10 28,6% -1,1	8 22,9% 1,4	8 22,9% 3,6	35 100,0%
	50–80 %	Počet 28 60,9% Adjustované reziduum 3,0 ++	8 17,4% -2,9 --	9 19,6% 1,0	1 2,2% -1,5	46 100,0%
	80–100 %	Počet 92 63,9% Adjustované reziduum 7,3 +++	27 18,8% -5,8 ---	17 11,8% -1,3	8 5,6% -1,2	144 100,0%
Celkem		Počet 146 40,8%	132 36,9%	53 14,8%	27 7,5%	358 100,0%

$\chi^2 = 90,966$

df = 8

p = 0,000

**Graf 16: OSVČ/pracovní poměr x Podíl PT v průběhu profesní dráhy**  
(% respondentů,  $n_R = 358$ ) (zdroj: vlastní výpočty)



Většina respondentů (**63,2 %**), kteří uvádějí podíl PT v profesní dráze 50–80 % nebo 80–100 %, uvádí odpověď „Po většinu času jsem byla OSVČ“. Z tabulky a grafu je také patrné, že u respondentů, kteří uvádějí podíly PT 10–30 % nebo 30–50 %, se téměř dvakrát častěji než u ostatních respondentů objevuje odpověď „Po většinu času jsem byla OSVČ a zároveň zaměstnaná“ (20,9 % oproti 11 % ve skupinách „0–10 %“ a „80–100 %“).

Závislost mezi proměnnými „Rok ukončení studia“ a uvedenými odpověďmi na otázku týkající průběhu profesní dráhy nebyla prokázána (hladina významnosti 5 %). Oproti ostatním respondentům absolventi z let 1998–2010 častěji uvádějí, že po většinu své profesní dráhy byli OSVČ (44,8 % oproti 35,4 %). Absolventi z let 1967–89 naopak častěji uvádějí odpověď „Po většinu své profesní dráhy jsem byla zaměstnan(a)“. Tyto rozdíly pravděpodobně souvisejí s rozdíly v podílech PT v profesní dráze v těchto časových skupinách.

Zajímavé jsou rovněž odpovědi respondentů na otevřenou otázku „Uveďte maximálně 5 nejdůležitějších zaměstnání, kterými jste prošel/prošla (Uveďte i svobodná povolání, OSVČ, v domácnosti apod. Uveďte prosím také, jak dlouho jste dané zaměstnání vykonával(a).)“. Na tuto otázku odpovědělo více či méně detailně 342 respondentek a respondentů. Jejich odpovědi, seskupené podle odpovědi na otázku „Podíl PT v profesní dráze“ a seřazené podle roku ukončení studia, uvádíme v příloze (elektronická příloha – Soubor 1).

### 3.3.3.5 Zvyšování kvalifikace

**Otázka** (polootevřená): „Získal(a) jste po ukončení studia na ÚTRL (resp. KPT či USL) nějaké další vzdělání či kvalifikaci (další studium, doktorské studium, odborné semináře, kurzy ČŽV apod.)?“

Na tuto otázku kladně odpovědělo 223 z celkového počtu 378 respondentů v našem vzorku (**59,0 %**). Byla prokázána závislost na roku ukončení studia. Domníváme se, že je způsobena zejména délkou profesní dráhy (podíl respondentů, kteří uvádějí další kvalifikace, je nejvyšší v časové skupině 1967–89, nejnižší v časové skupině 2005–2010). Konstatovali jsme rovněž statisticky významnou závislost mezi proměnnou „Podíl PT v profesní dráze“ a získáním dalších kvalifikací, domníváme se však, že z této závislosti nelze činit závěry.

**Tabulka 38: Další vzdělání či kvalifikace x Podíl PT v průběhu profesní dráhy**  
(zdroj: vlastní výpočty)

			Další vzdělání či kvalifikace			Celkem
			Ne	Ano	Ano	
Podíl PT	0–10 %	Počet %	38 46,9%	43 53,1%	<b>53,1 %</b>	81 100,0%
	10–30 %	Počet %	20 32,3%	42 67,7%	<b>71,9 %</b>	62 100,0%
	30–50 %	Počet %	8 21,6%	29 78,4%		37 100,0%
	50–80 %	Počet %	13 27,7%	34 72,3%		47 100,0%
	80–100 %	Počet %	72 49,0%	75 51,0%	<b>51,0 %</b>	147 100,0%
Celkem		Počet %	151 40,4%	223 59,6%		<b>374</b> 100,0%

$\chi^2 = 16,218$        $df = 4$        $p = 0,003$

Zajímavé je spíše, jaký typ dalšího vzdělání či kvalifikací respondenti uvádějí. Podrobně jejich odpovědi uvádíme v příloze (elektronická příloha – Soubor 4). Z analýzy odpovědí vyplývá, že respondenti, kteří se překladu a tlumočení v průběhu své profesní dráhy prakticky nevěnovali (uvádějí podíl PT v profesní dráze 0–10 %), u této otázky v souladu s našimi očekáváními často uvádějí další studium, kurzy či školení v jiných oborech než PT.



Respondenti, kteří se oboru PT v průběhu své profesní dráhy věnovali nejvíce (tj. ti, kteří uvedli, že se překladu a/nebo tlumočení věnovali po více než 50 % profesní dráhy) nejčastěji uvádějí:

- JURIDIKUM – Doplnkové studium pro tlumočníky/překladaatele (25 x);
- další studium v jiném oboru (19 x);
- studium dalších jazyků či jazykové certifikáty (17 x);
- doktorské studium na ÚTRL (16 x) či v jiném oboru (2 x);
- získání titulu PhDr. (8 x);
- semináře KST a další odborné semináře (16 x);
- překladatelské/tlumočnické semináře/stáže pořádané institucemi EU (5 x);
- další méně časté odpovědi (získání titulu MBA či LLM, absolvování kurzu EMCI, pedagogické a další kurzy a semináře, školení týkající se práce s nástroji CAT, kurzy práce na počítači).

Otázka: S jak velkým rozsahem zvyšování kvalifikace počítáte do budoucna? Odpovědělo 365 dotazovaných; nejčastější odpověď „Spíše menším“ (**51,8 %**).

Nebyla prokázána statisticky významná závislost na podílu PT v profesní dráze (tabulka z důvodu nedostatečného obsazení polí nesplňuje podmínky pro provádění chí-kvadrát testu). Byla zjištěna statisticky významná závislost na roku ukončení studia (hladina významnosti 0,5 %), domníváme se, že souvisí opět zejména s délkou profesní dráhy – čím delší část profesní dráhy mají respondenti za sebou, tím menší je podíl těch, kteří plánují rozsáhlejší zvyšování kvalifikace.

**Tabulka 39: Plánované zvyšování kvalifikace x Rok ukončení studia**  
(zdroj: vlastní výpočty)

			Rozsah plánovaného zvyšování kvalifikace					Celkem
			Velký	Spíše velký	Spíše menší	Žádný	Nevím	
Rok ukončení studia	1967–1989	Počet	1	7	56	25	21	110
		%	,9%	6,4%	50,9%	22,7%	19,1%	100,0%
	1990–1997	Počet	5	7	32	1	6	51
		%	9,8%	13,7%	62,7%	2,0%	11,8%	100,0%
	1998–2010	Počet	14	57	99	9	22	201
		%	7,0%	28,4%	49,3%	4,5%	10,9%	100,0%
Celkem	Počet	20	71	187	35	49	362	
	%	5,5%	19,6%	51,7%	9,7%	13,5%	100,0%	

$\chi^2 = 58,481$        $df = 8$        $p = 0,000$   
Modální (nejčetnější) kategorie jsou žlutě zvýrazněny.

### 3.3.3.6 Splnění představ o profesní dráze

Na otázku „Jak dalece se splnily Vaše představy o zaměstnání z hlediska...“ odpovědělo 347 respondentů (někteří z nich však některé části otázky vynechali).

**Tabulka 40: Splnění představ o profesní dráze**  
(zdroj: vlastní výpočty, Čeňková 1997)

Jak dalece se splnily Vaše představy o zaměstnání z hlediska...		Rozhodně ano (1)	Spíše ano (2)	Spíše ne (3)	Rozhodně ne (4)	Celkem (Průměr)	Čeňková (1997) Průměr
Uplatnění získaného vzdělání	Počet %	190 54,8%	115 33,1%	34 9,8%	8 2,3%	347 (1,60)	-
Seberealizace a osobního rozvoje	Počet %	158 45,8%	143 41,4%	40 11,6%	4 1,2%	345 (1,68)	1,74 *
Výše platu	Počet %	103 29,9%	156 45,2%	70 20,3%	16 4,6%	345 (2,00)	2,14
Možnosti kariérního postupu	Počet %	66 20,1%	121 36,8%	119 36,2%	23 7,0%	329 (2,30)	2,29**
Zvyšování kvalifikace	Počet %	84 22,5%	163 43,6%	82 24,5%	6 1,8%	335 (2,03)	2,15
Postavení ve společnosti	Počet %	83 24,6%	185 54,7%	59 17,5%	11 3,3%	338 (1,99)	1,86
Možnosti sladit rodinný a profesní život	Počet %	126 36,7%	151 44,0%	54 15,7%	12 3,5%	343 (1,86)	
Celkem		810 34,0%	1034 43,4%	458 19,2%	80 3,4%	1,92	

Modální (nejčastější) kategorie jsou žlutě zvýrazněny.

V dotazníku z r. 1997 bylo jinak formulováno: \*Možnosti seberealizace

\*\*Možnosti funkčního postupu

U této otázky převládají pozitivní odpovědi – „rozhodně ano“ a „spíše ano“. Profesní situace respondentů se nejvíce shoduje s jejich představami, co se týče uplatnění získaného vzdělání a seberealizace a osobního rozvoje (nejčastější odpověď „rozhodně ano“). Na základě porovnání průměrů lze konstatovat, že výsledky se výrazně neliší od výsledků získaných v roce 1997.

Výsledky tedy naznačují, že většina absolventů oboru PT nepocituje výrazný rozpor mezi vlastní profesní dráhou a svými představami o ní. Je však třeba podotknout, že vypovídací hodnota této otázky je poněkud sporná: to, že se respondentům splnily představy o zaměstnání, nemusí nutně znamenat, že jsou se svou profesní situací spokojeni. Na toto úskalí upozornila i jedna

z respondentek: „*K dotazům na splnění mých představ ohledně uplatnění/zaměstnání bych chtěla uvést, že se velmi dobře splnily z toho prostého důvodu, že má očekávání byla velmi realistická...*“ (R153, 1981, PTA–PTŠ)

Abychom mohli použít chí-kvadrát test a adjustovaná rezidua, sloučili jsme méně obsazené kategorie „spíše ne“ a „rozhodně ne“ do jedné kategorie. Testování ukázalo, že respondenti, kteří uvádějí podíl PT v profesní dráze 80–100 %, častěji volí odpověď „rozhodně ano“ u splnění představ z hlediska uplatnění získaného vzdělání (což je logické), ale také u seberealizace a osobního rozvoje, výše platu a možnosti sladit rodinný a profesní život. (**Tabulky 42A–42D** na následující straně). Pokud tedy opomineme, že splnění představ nemusí nutně znamenat spokojenost, lze říci, že absolventi, kteří se překladu a tlumočení věnují nejvíce, jsou se svou profesní dráhou v těchto ohledech nejspokojenější. U ostatních kritérií nebyla zjištěna statisticky významná závislost na podílu PT v profesní dráze. Rovněž nebyly zjištěny statisticky významné rozdíly v závislosti na roku ukončení studia.

Porovnání průměrů všech odpovědí (po vyloučení odpovědi týkající se uplatnění získaného vzdělání) v závislosti na podílu PT v profesní dráze ukazuje na lineární závislost: čím více se absolventi věnují PT, tím jsou spokojenější:

**Tabulka 41: Splnění představ o profesní dráze x Podíl PT v profesní dráze**  
(zdroj: vlastní výpočty)

Podíl PT	Průměr
0–10 %	2,11
10–30 %	2,05
30–50 %	2,02
50–80 %	2,00
80–100 %	1,85
Celkem	<b>1,97</b>

Součty podílů odpovědí „rozhodně ano“ a „spíše ano“ u respondentů, kteří uvádějí podíl PT v profesní dráze 80–100 %:

- Uplatnění získaného vzdělání: **97,2 %**
- Seberealizace a osobní rozvoj: **91,5 %**
- Výše platu: **87,2 %**,
- Možnosti kariérního postupu: **58,3 %**
- Zvyšování kvalifikace: **77,5 %**
- Postavení ve společnosti: **83,1 %**
- Možnost sladit rodinný a profesní život: **82,1 %**

Pro srovnání: 91 % ze 195 překladatelů a tlumočnicků, kterých se dotazovala Sobolevičová, uvádí celkovou spokojenost se svou profesí, 48 % spokojenost s finančním ohodnocením (2013: xiii, xv).

**Tabulky 42A–D: Splnění představ o profesní dráze x Podíl PT v profesní dráze – adjustovaná rezidua (zdroj: vlastní výpočty)**

A	Uplatnění získaného vzdělání		
	Rozhodně ano	Spíše ano	Spíše ne / Rozhodně ne
Podíl PT 0–10 %	-5,0 ---	1,9	4,9 +++
10–30 %	-3,1 ---	1,9	2,0 +
30–50 %	-,6	,4	,3
50–80 %	-,4	1,6	-1,7
80–100 %	6,9 +++	-4,3 ---	-4,5 ---

$\chi^2 = 70,890$

df = 8

p = 0,000

B	Seberealizace a osobní rozvoj		
	Rozhodně ano	Spíše ano	Spíše ne / Rozhodně ne
Podíl PT 0–10 %	-1,7	-,3	3,0 ++
10–30 %	-,4	-,2	,9
30–50 %	-,2	,0	,4
50–80 %	-,7	1,9	-1,8
80–100 %	2,2 +	-,9	-2,0 -

$\chi^2 = 16,661$

df = 8

p = 0,034

C	Výše platu		
	Rozhodně ano	Spíše ano	Spíše ne / Rozhodně ne
Podíl PT 0–10 %	-1,3	-,7	2,2 +
10–30 %	-1,4	,6	,8
30–50 %	-1,0	-,7	1,8
50–80 %	-2,0 -	,7	1,3
80–100 %	4,0 +++	,1	-4,3 ---

$\chi^2 = 27,593$

df = 8

p = 0,001

D	Možnost sladit rodinný a profesní život		
	Rozhodně ano	Spíše ano	Spíše ne / Rozhodně ne
Podíl PT 0–10 %	-1,8	,7	1,3
10–30 %	-1,4	-,4	2,2 +
30–50 %	-,3	,9	-,8
50–80 %	-,3	2,2 +	-2,4 -
80–100 %	2,9 +++	-2,4 -	-,5

$\chi^2 = 19,415$

df = 8

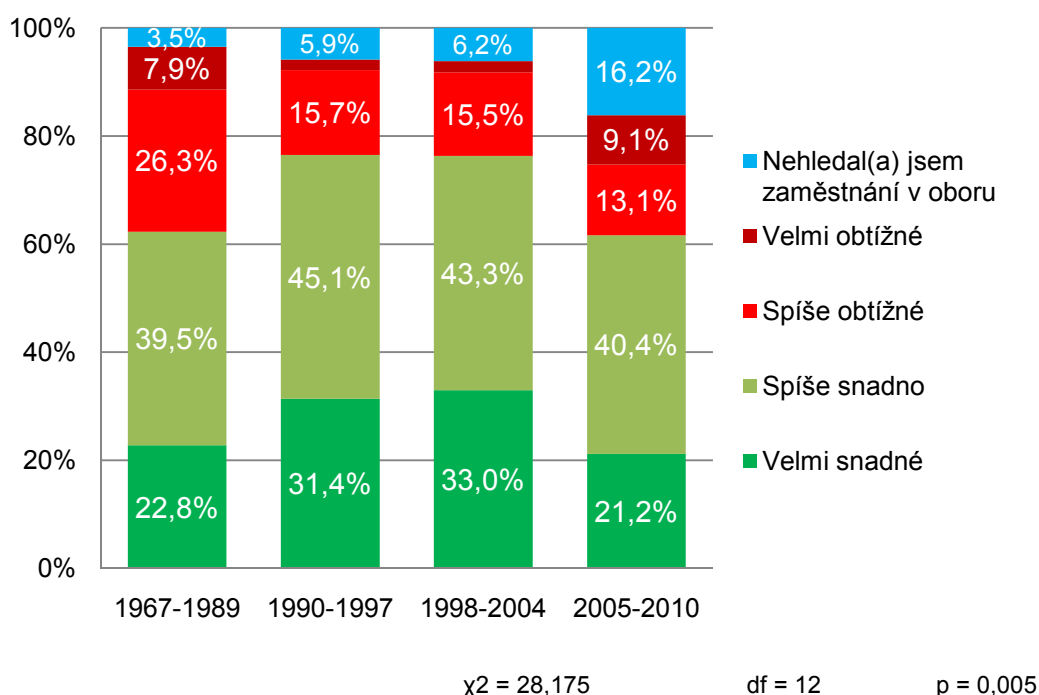
p = 0,013

### 3.3.4 Přechod na pracovní trh po ukončení studia

#### 3.3.4.1 Hledání práce po ukončení studia

**Otázka:** „Jak snadné pro Vás bylo po ukončení studia najít zaměstnání v oboru odpovídající Vaším představám?“ Odpovědělo 364 dotázaných.

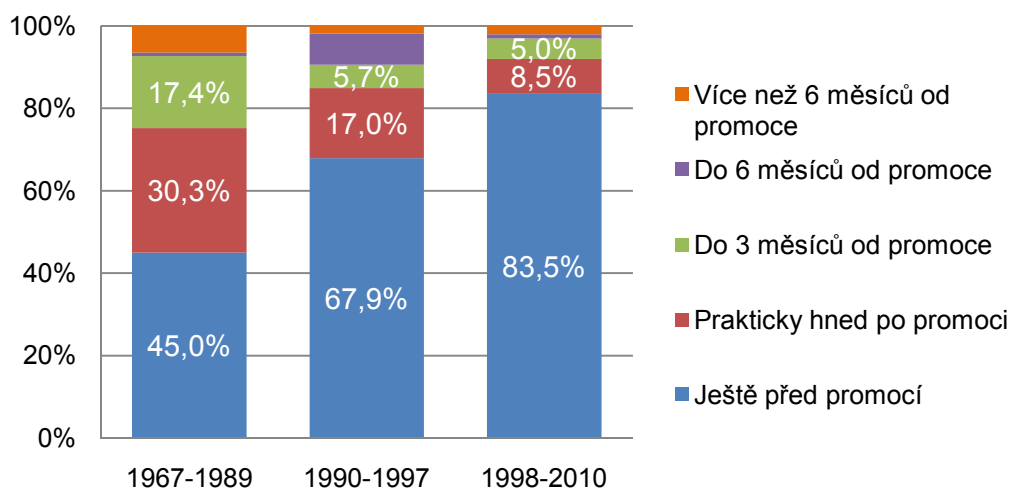
**Graf 17: Míra obtížnosti hledání prvního zaměstnání x Rok ukončení studia**  
(% respondentů,  $n_R = 361$ ) (zdroj: vlastní výpočty)



Byla prokázána statisticky významná závislost na roku ukončení studia (chí-kvadrát test; hladina významnosti 1 %). Absolventi do roku 1989 častěji uvádějí odpověď „spíše obtížné“ (adj. reziduum 2,7: významná odchylka na 1% hladině významnosti). Zde by bylo možné hledat souvislost s vysokým procentem absolventů z těchto let působících ve školství. Co se týče absolventů z posledních pěti let, výrazně častěji uvádějí, že nehledali zaměstnání v oboru. (adj. reziduum 3,5: významná odchylka na 0,1% hladině statistické významnosti). To může souviset s vyšším procentem interdisciplinárních oborových kombinací v této časové skupině. Vzhledem k rozložení ostatních odpovědí (oproti absolventům z let 1990–94 vyšší podíl odpovědi „velmi obtížné“ a nižší podíl odpovědi „velmi snadné“) je také možné, že přechod těchto absolventů na pracovní trh znesnadnila ekonomická krize.

**Otázka:** „Jak dlouho Vám trvalo, než jste po ukončení studia našel/našla první zaměstnání (resp. první zakázku)?“ Odpovědělo 365 dotázaných.

**Graf 18: Doba hledání prvního zaměstnání x Rok ukončení studia**  
(% respondentů,  $n_R = 362$ ) (zdroj: vlastní výpočty)



Po sloučení dvou nejméně obsazených kategorií do jedné: „Více než 3 měsíce od promoce“ byla prokázána statistická závislost (hladina významnosti 0,01):

**Tabulka 43: Doba hledání prvního zaměstnání x Rok ukončení studia**  
(zdroj: vlastní výpočty)

		Rok ukončení studia		
		1967–1989	1990–1997	1998–2010
„Time to 1 <sup>st</sup> job“	Ještě před promoci	-6,7 ---	-,3	6,4 +++
	Prakticky hned po promoci	4,7 +++	,1	-4,5 ---
	Do 3 měsíců od promoce	3,8 +++	-,9	-2,9 --
	Více než 3 měsíce od promoce	1,2	1,5	-2,1 -
$\chi^2 = 53,273$		df = 6		p = 0,000

Drtivá většina respondentů, kteří ukončili studium v letech 1990–1997 a 1998–2010 (**84,9 %** resp. **92 %**) našla první zaměstnání (resp. získala první zakázku) ještě před promoci nebo ihned po promoci. U respondentů z let 1967–1989 je toto procento nižší, ale stále se jedná o převážnou většinu (**75,3 %**).

Je třeba podotknout, že formulace otázky mohla vést k určitému zkreslení – to, že respondenti získali první zakázku nemusí nutně znamenat stabilní přísun zakázek a výdělky odpovídající mzdě v zaměstnání. Celkově však lze říci, že, zejména v posledních letech, se většina absolventů oboru PT uplatňuje na trhu práce již při studiu nebo ve velmi krátké době po jeho ukončení.

### 3.3.4.2 Čerství absolventi – práce v oboru a mimo obor

Co se týče přechodu absolventů na pracovní trh po ukončení studia, zajímalo nás rovněž, jak velká část z nich se uplatňuje ve vystudovaném oboru v krátké době po absolvování.

Filtr: Pouze odpovědi absolventů z let 2008-2010, kteří v současné době pracují (51 respondentů).

**Tabulka 44A a B: Absolventi z let 2008–2010 – Současné obory působení**  
(zdroj: vlastní výpočty)

<b>A</b>	Počet respondentů	Počet odpovědí	% respondentů	% odpovědí
Obor PT	39	39	76,5%	56,5%
Příbuzný obor	23	23	45,1%	33,3%
Jiný obor	7	7	13,7%	10,1%
<b>Celkem</b>	<b>51</b>	69	135,3%	100,0%

<b>B</b>	Počet respondentů	Počet odpovědí	% respondentů	% odpovědí
Překlad	37	37	72,5%	41,6%
Tlumočení	20	20	39,2%	22,5%
Výuka jazyků	12	12	23,5%	13,5%
Jiná práce s jazyky	13	13	25,5%	14,6%
Jiný obor	7	7	13,7%	7,9%
Výuka PT	0	0	,0%	,0%
<b>Celkem</b>	<b>51</b>	89	175,0%	100,0%

Z výše uvedených tabulek vyplývá, že procenta respondentů, kteří pracují ve vystudovaném oboru, jsou v časové skupině 2008–2010 poměrně vysoká. Data v tabulkách se celkově výrazně se neodchylují od údajů o práci v oboru a mimo obor pro celý náš vzorek (viz podkapitola 3.3.2.2). Poměrně vysoké jsou v této skupině respondentů i podíly těch, kteří působí převážně nebo pouze ve vystudovaném oboru (**72,5 %** uvádí překlad a/nebo tlumočení jako hlavní zdroj příjmů, **45,1 %** uvádí, že pracují pouze v oboru PT).

### 3.3.4.3 Nástupní plat po ukončení studia (absolventi z let 1990–2010)

**Otázka:** „Jak vysoký hrubý nástupní plat jste po ukončení studia dostal(a)? (Nezapomeňte prosím zohlednit pohyblivou složku platu. U OSVČ uveďte počáteční příjmy z podnikání.).“

**Filtr:** Budeme se zde zabývat pouze nástupními platy respondentů, kteří ukončili studium po roce 1989. Vzhledem k odlišnému společensko-politickému kontextu nejsou platové podmínky v předchozích letech srovnatelné s pozdějšími údaji. Nástupní plat více než 90 % absolventů z let 1967–1989 spadá do kategorie „Méně než 20 000 Kč“ a pravděpodobně se ve většině případů pohyboval hluboko pod touto hranicí. Analyzujeme tedy odpovědi 237 respondentů.

**Tabulka 45: Nástupní plat x Rok ukončení studia**  
(zdroj: vlastní výpočty)

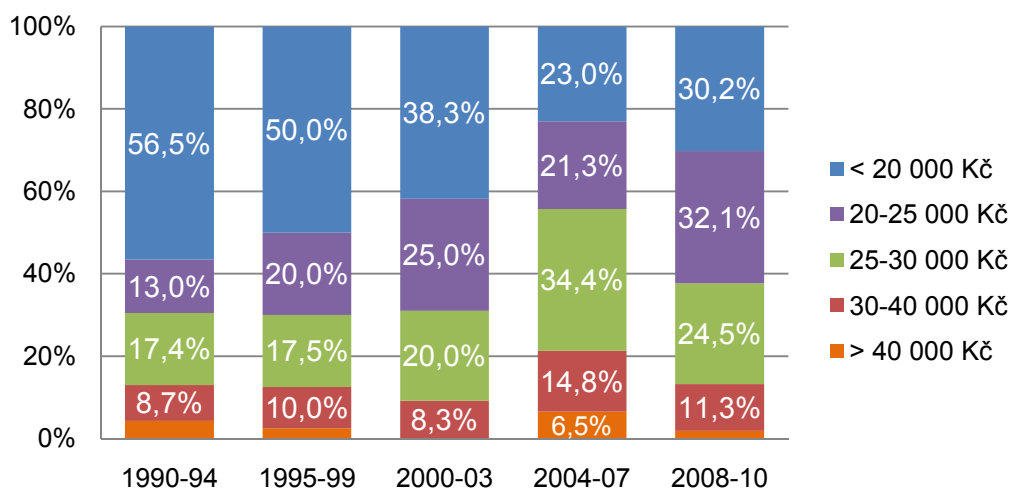
			Rok ukončení studia					Celkem
			1990–94	1995–99	2000–03	2004–07	2008–10	
Nástupní plat	< 20 tisíc Kč	Počet %	13 56,5%	20 50,0%	23 38,3%	14 23,0%	16 30,2%	86 36,3%
	20–25 tisíc Kč	Počet %	3 13,0%	8 20,0%	15 25,0%	13 21,3%	17 32,1%	56 23,6%
	25–30 tisíc Kč	Počet %	4 17,4%	7 17,5%	12 20,0%	21 34,4%	13 24,5%	57 24,1%
	30–40 tisíc Kč	Počet %	2 8,7%	4 10,0%	5 8,3%	9 14,8%	6 11,3%	26 11,0%
	> 40 tisíc Kč	Počet %	1 4,3%	1 2,5%	5 ,1%	4 6,5%	1 1,9%	12 5,1%
Celkem		Počet %	23 100,0%	40 100,0%	60 100,0%	61 100,0%	53 100,0%	237 100,0%

Modální (nejčetnější) kategorie jsou žlutě zvýrazněny.

Tabulka v této podobě není dostatečně obsazená na to, aby bylo možné použít chí-kvadrát test. Po redukci počtu kategorií proměnné „Nástupní plat“ na čtyři („Méně než 20 000 Kč“, „20–25 000 Kč“, „25–30 000 Kč“ a „Více než 30 000 Kč“) nelze na hladině významnosti 5 % zamítnout nulovou hypotézu o nezávislosti kategorií ( $\chi^2 = 17,432$ ,  $df = 12$ ,  $p = 0,134$ ).



**Graf 19: Absolventi z let 1990–2010 – Nástupní plat x Rok ukončení studia**  
(% respondentů,  $n_R = 237$ ) (zdroj: vlastní výpočty)



Přestože se nejedná o statisticky významné rozdíly, v grafu je zřetelný určitý vývoj: u absolventů do roku 2003 je nejčastější odpověď „< 20 000 Kč“, u následujících časových skupin je její podíl nižší, a podíl odpovědi „20–25 000 Kč“ naopak vyšší. U absolventů z let 2004–2007 je nejčastější odpověď „25–30 000 Kč“. V rozmezí 2008–10 je opět nejčastější odpověď „20–25 000 Kč“, s vysokým procentem rovněž u odpovědi „< 20 000 Kč“. Zdá se tedy, že nástupní platy respondentů v tomto období poklesly. Domníváme se, že to může souviset s dopady hospodářské krize.

### 3.3.4.4 Práce při studiu

Na otázku „Pracoval(a) jste již během studia na ÚTRL (KPT, USL)? Pokud ano, v jakém oboru (resp. v jakých oborech)?“ odpovědělo 368 respondentů.

Téměř všichni respondenti, kteří ukončili studium po roce 1989, v průběhu studia pracovali (**94,9 %**). U absolventů z předchozích let je situace jiná – během studia pracovalo 60,4 % z nich. Rozdíly v závislosti na roku ukončení studia jsou statisticky významné (hladina významnosti 0,5 %).

**Tabulka 46: Práce při studiu x Rok ukončení studia**  
(zdroj: vlastní výpočty)

			V průběhu studia jsem...		Celkem
			pracoval(a)	nepracoval(a)	
Rok ukončení studia	1967–1989	Počet	67	44	111
		%	60,4%	39,6%	100,0%
		Adjust. rez.	---	+++	
	1990–1997	Počet	48	5	53
		%	90,6%	9,4%	100,0%
		Adjust. rez.	1,3	-1,3	
	1998–2010	Počet	193	8	201
		%	96,0%	4,0%	100,0%
		Adjust. rez.	+++	---	
Celkem		Počet	308	57	365
		%	84,4%	15,6%	100,0%

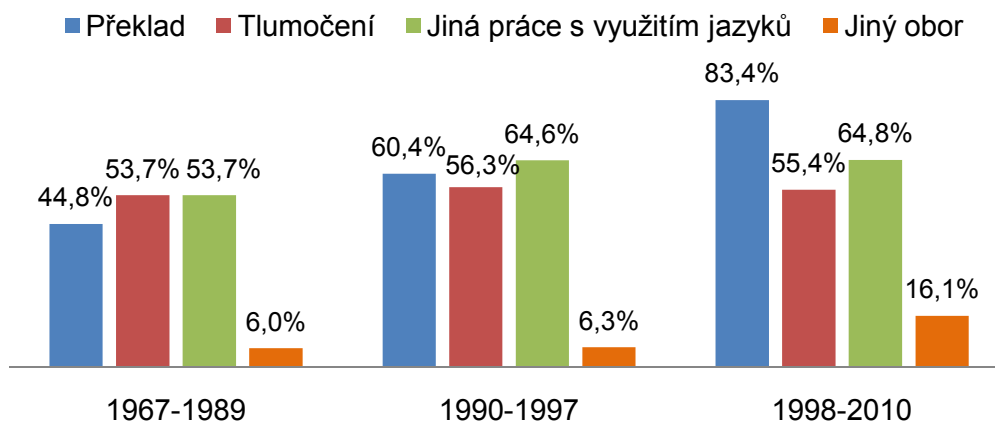
$\chi^2 = 70,803$

df = 2

p = 0,000

Co se týče oborů, ve kterých respondenti během studia pracovali, rozložení odpovědí je následující:

**Graf 20: Práce při studiu – obory x Rok ukončení studia**  
(% respondentů,  $n_R = 308$ ) (zdroj: vlastní výpočty)



**Tabulka 47: Práce při studiu – obory x Rok ukončení studia**  
(zdroj: vlastní výpočty)

			Rok ukončení studia			Celkem
			1967–1989	1990–1997	1998–2010	
Obory	Překlad	Počet odpovědí	30	29	161	220
		% respondentů	44,8%	60,4%	83,4%	71,4%
		% odpovědí	28,3%	32,2%	38,0%	35,5%
	Tlumočení	Počet odpovědí	36	27	107	170
		% respondentů	53,7%	56,3%	55,4%	55,2%
		% odpovědí	34,0%	30,0%	25,2%	27,4%
	Jiná práce s využitím jazyků	Počet odpovědí	36	31	125	192
		% respondentů	53,7%	64,6%	64,8%	62,3%
		% odpovědí	34,0%	34,4%	29,5%	31,0%
	Jiný obor	Počet odpovědí	4	3	31	38
		% respondentů	6,0%	6,3%	16,1%	12,3%
		% odpovědí	3,8%	3,3%	7,3%	6,1%
Celkem	Počet odpovědí		106	90	424	620
	Počet respondentů		97	48	193	308
	% respondentů		158,2%	187,5%	219,7%	201,3%
	% odpovědí		100%	100%	100%	100%

$\chi^2 = 49,189$

$df = 8^{40}$

$p = 0,000$

Nejčastější odpovědi v každé skupině podle roku ukončení studia jsou žlutě zvýrazněny.

Rozdíly v závislosti na roku ukončení studia jsou statisticky významné – hladina významnosti 0,5 %. Nejmarkantnější rozdíly a podobnosti mezi jednotlivými časovými skupinami respondentů:

- Rozdíly mezi procenty odpovědí v jednotlivých časových skupinách – respondenti z posledních let (časová skupina 1998–2010) pracovali při studiu průměrně ve více než 2 oborech – průměr 2,20) než absolventi z předchozích let (1967–89: průměr 1,58; 1990–98: průměr 1,88).
- Absolventi z let 1998–2010 nečastěji ze všech časových skupin pracovali během studia jako překladatelé (**83,4 %** respondentů), absolventi z let 1967–89 naopak nejméně často.
- Podíly respondentů, kteří v době studia pracovali jako tlumočníci, se napříč časovými skupinami výrazně neliší.

<sup>40</sup> Pro tabulku o  $r$  řádcích a  $s$  sloupcích s vícečetnými odpověďmi v řádcích je počet stupňů volnosti dán vztahem:  $df = r(s-1)$ .

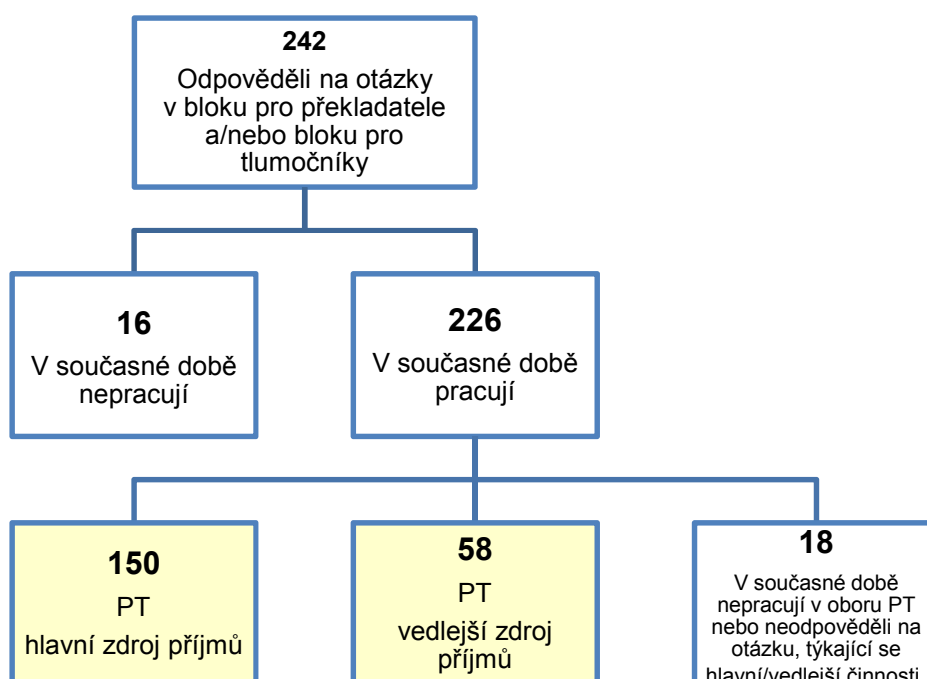
### 3.3.5 Odpovědi na otázky zaměřené na práci překladatelů a tlumočnicků

V této kapitole se budeme zabývat zejména vyhodnocením odpovědí na otázky 13–32, které byly určeny překladatelům (ot. 13–23) a tlumočnickům (ot. 24–32), kteří pracují či v minulosti pracovali jako OSVČ nebo na základě autorského zákona a uvedli podíl PT v profesní dráze 10–30 % nebo vyšší (respondenti, kteří uvedli podíl PT v profesní dráze 0–10 % tyto bloky dle instrukcí přeskakovali). Několik dalších otázek zaměřených zejména na aktivní překladatele a tlumočníky, ale nejen na ty z nich, kteří působí na volné noze, se v dotazníku nacházelo mimo tyto bloky otázek (otázka na pracovní jazyky, na členství v profesních organizacích, používání nástrojů CAT a na využívání překladatelských portálů). Vyhodnocení odpovědí na ně rovněž zahrnujeme do této kapitoly.

#### 3.3.5.1 Otázky pro překladatele/tlumočníky na volné noze: profil respondentů

Zmíněné bloky otázek pro překladatele/tlumočníky na volné noze vyplnilo celkem 242 respondentů, tedy **64,7 %** z 374 respondentů v našem vzorku, kteří uvedli, že mají pracovní zkušenosti. Někteří z nich zodpověděli pouze část položených otázek. Profesní situaci těchto respondentů shrnuje následující organigram:

**Obrázek 4:** Bloky otázek pro překladatele/tlumočníky na volné noze – údaje o respondentech (*zdroj: vlastní výpočty*)



Počty respondentů v závislosti na tom, které bloky otázek vyplnili, jsou uvedeny v následující tabulce:

**Tabulka 48:**  
**Počty respondentů u bloků otázek pro překladatele/tlumočníky na volné noze**  
*(zdroj: vlastní výpočty)*

	Počet	%
Pouze blok pro překladatele	100	41,3
Pouze blok pro tlumočníky	12	5,0
Oba bloky	130	53,7
<b>Celkem</b>	<b>242</b>	<b>100,0</b>

Pouze blok pro tlumočníky zodpovědělo jen 12 respondentů. 5 z nich uvádí, že v současné době pracují pro instituce EU, dalších 5 pro EU pracovalo v minulosti. 5 z nich jsou členové ASKOT. Jedná se tedy nejspíše vesměs o konferenční tlumočníky na nejprestižnějších pozicích.

Nízký počet respondentů, kteří vyplnili pouze blok pro tlumočníky, stejně tak jako nízký podíl respondentů, kteří uvedli, že v současné době pracují pouze v oboru tlumočení (23 z 338, tj. 6,8 % pracujících respondentů – viz **tabulka 23** v podkapitole 3.3.2.2), není překvapivý v kontextu výsledků nedávných průzkumů trhu s překlady a tlumočením v ČR citovaných v teoretické části (podkapitola 2.3.2), které ukazují, že převážná většina tlumočnicků působících na českém trhu se živí rovněž překlady.

Respondenty, kteří se v současné době oboru PT nevěnují, ale v minulosti se mu věnovali jako OSVČ nebo ve svobodném povolání, jsme v pokynech k těmto blokům otázek požádali, aby otázky zodpověděli na základě minulých pracovních zkušeností. V rámci snížení rizika zkreslení při vyhodnocování odpovědí na některé otázky tyto respondenty vyloučíme a budeme pracovat pouze s odpověďmi těch, kteří zároveň uvedli, že překlad a/nebo tlumočení je v současné době jejich hlavním či vedlejším zdrojem příjmů (celkem 208 respondentů – žlutě zvýrazněné rámečky v organigramu na předchozí straně – **Obrázek 4**).

### Základní charakteristiky těchto 208 respondentů:

- Jednotlivé časové skupiny podle roku ukončení studia jsou zastoupeny podobně jako v celém zkoumaném vzorku: 27,5 % ukončilo studium v letech 1967–89, 15,5 % v letech 1990–98, 57,0 % v letech 1998–2010;
- podíl mužů a žen je také srovnatelný se zastoupením pohlaví v celém vzorku: 83,6 % žen, 16,4 % mužů;
- 60,2 % respondentů žije v Praze, 16,0 % v zahraničí.

### Profesní charakteristiky těchto respondentů:

- 164 z nich (**72,6 %**) v současné době působí jako OSVČ (z toho 127 respondentů pracuje pouze jako OSVČ, 37 působí jako OSVČ a zároveň jsou zaměstnání);
- pro 150 z nich (**72,1 %**) je překlad a/nebo tlumočení v současné době hlavním zdrojem příjmů;
- 121 z nich (**58,2 %**) uvádí, že se v současné době věnují pouze oboru PT;
- 153 z nich (**73,6 %**) uvádí, že se věnovali oboru PT během více než 50 % své profesní dráhy, a více než polovina (**56,7 %**) během 80–100 % profesní dráhy;
- 71 z nich (**34,1 %**) pracuje nebo v minulosti pracovalo pro instituce EU;
- 70 z 205 (**34,1 %**) někdy pracovalo pro zahraniční překladatelskou a/nebo tlumočnickou agenturu (3 dotázaní na tuto otázku neodpověděli);
- 77 z nich (**37,0 %**) uvádí členství v nějaké profesní organizaci (nejčastěji JTP – 40 z 208 respondentů, tj. zhruba jedna pětina – **19,2 %**).

### 3.3.5.2 Objem práce

#### Otázky:

- „Kolik stran průměrně přeložíte za měsíc?“ (blok pro překladatele)
- „Kolik dnů v měsíci průměrně tlumočíte? (Jedním dnem rozumíme nasazení do akce v průběhu jednoho dne bez ohledu na počet odtlumočených hodin.)“ (blok pro tlumočníky)

Filtr: Uvádíme pouze odpovědi respondentů, kteří v současné době pracují a uvedli, že překlad a/nebo tlumočení je jejich hlavním či vedlejším zdrojem příjmů.

**Tabulka 49: Překladatelé: počet přeložených stran za měsíc**  
(zdroj: vlastní výpočty)

Počet stran za měsíc	Pouze blok pro překladatele				Blok pro překladatele a blok pro tlumočníky			
	PT hlavní zdroj příjmů		PT vedlejší zdroj příjmů		PT hlavní zdroj příjmů		PT vedlejší zdroj příjmů	
	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%
Méně než 10	0	0,0	5	14,3	6	6,7	4	22,2
10–20	2	4,8	8	22,9	7	7,9	6	33,3
20–40	4	9,5	6	17,1	20	22,5	3	16,7
40–60	3	7,1	8	22,9	16	18,0	2	11,1
60–100	14	33,3	5	14,3	18	20,2	2	11,1
Více než 100	19	45,2	3	8,6%	22	24,7	1	5,6
Celkem	42	100,0	35	100,0	89	100,0	18	100,0

Dvě nejčastější odpovědi v každém sloupci jsou žlutě zvýrazněny.

Zcela logicky nejvíce přeložených stran za měsíc uvádějí ti respondenti, kteří vyplnili pouze blok pro překladatele (u nichž tedy lze předpokládat, že se nezabývají nebo téměř nezabývají tlumočením) a uvedli, že obor PT (tedy nejspíše zejména překlad) je jejich hlavním zdrojem příjmů. Převážná většina z nich (**78,5 %**) přeloží více než 60 stran za měsíc, 45,2 % více než 100 stran za měsíc. Je třeba podotknout, že údaj o počtu přeložených stran sám o sobě neříká vše o pracovním vytížení překladatelů, protože to nezáleží pouze na počtu přeložených stran, ale také na typu a náročnosti překládaných textů.

U respondentů, kteří vyplnili blok pro překladatele i blok pro tlumočníky, a u těch, kteří uvádějí překlad a/nebo tlumočení jako vedlejší zdroj příjmů, nelze

identifikovat jednoznačnou tendenci, co se týče počtu přeložených stran – ten u nich bezpochyby do značné míry závisí na tom, s jakou intenzitou se věnují tlumočení a/nebo dalším činnostem.

**Tabulka 50: Tlumočníci: počet dnů tlumočení v měsíci**  
(zdroj: vlastní výpočty)

Počet dnů tlumočení v měsíci	Pouze blok pro tlumočníky				Blok pro překladatele a blok pro tlumočníky			
	PT hlavní zdroj příjmů		PT vedlejší zdroj příjmů		PT hlavní zdroj příjmů		PT vedlejší zdroj příjmů	
	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%
1–5 dnů	0	-	1	100,0	54	58,7	12	70,6
6–10 dnů	4	40,0	0	-	18	19,6	3	17,6
11–15 dnů	4	40,0	0	-	10	10,9	-	-
Více než 15 dnů	2	20,0	0	-	8	8,7	1	5,9
Příležitostně	0	-	0	-	2	2,2	1	5,9
<b>Celkem</b>	<b>10</b>	<b>100,0</b>	<b>1</b>	<b>100,0</b>	<b>92</b>	<b>100,0</b>	<b>17</b>	<b>100,0</b>

Nejčastější odpovědi v každém sloupci jsou žlutě zvýrazněny.

**6 z 10** respondentů, kteří vyplnili pouze blok pro tlumočníky a pro něž je PT hlavním zdrojem příjmů, tlumočí více než 11 dnů v měsíci.

Dotazovaní, kteří pracují jako překladatelé i jako tlumočníci, nejčastěji tlumočí 1–5 dnů v měsíci (**58,7 %** respondentů, kteří uvádějí PT jako hlavní činnost, **70,6 %** těch, kteří uvádějí PT jako vedlejší činnost). U těch z nich, kteří uvádějí PT jako hlavní zdroj příjmů, je poměrně vysoký i podíl těch, kteří tlumočí více – téměř jedna pětina (**19,6 %**) tlumočí 6–10 dnů v měsíci.

**Tabulka 51** na následující straně shrnuje kombinace počtu přeložených stran za měsíc a počtu dnů tlumočení v měsíci uváděné respondenty, kteří vyplnili blok pro překladatele i blok pro tlumočníky.



**Tabulka 51: Překladatelé a tlumočníci: počet přeložených stran za měsíc a počet dnů tlumočení v měsíci (zdroj: vlastní výpočty)**

Počet přeložených stran a počet dnů tlumočení (za měsíc)	PT hlavní zdroj příjmů		PT vedlejší zdroj příjmů	
	Počet	%	Počet	%
Více než 60 stran – 1–5 dnů	27	29,0	2	11,1
20–60 stran – 1–5 dnů	21	22,6	4	22,2
20–60 stran – 6–10 dnů	9	9,7	1	5,6
Více než 60 stran – 6–10 dnů	7	7,5	1	5,6
0–20 stran – 1–5 dnů	6	6,5	6	33,3
Jiná kombinace odpovědí (včetně nekompletních odp.)	23	24,7	4	22,2
<b>Celkem</b>	<b>93</b>	<b>100,0</b>	<b>18</b>	<b>100,0</b>

Dvě nejčastější odpovědi v každém sloupci jsou žlutě zvýrazněny.

### 3.3.5.3 Míra zprostředkování práce

Otázky (polootevřené): „Kolik procent Vaší překladatelské (resp. tlumočnické) činnosti přibližně představují zakázky získané prostřednictvím překladatelských (resp. tlumočnických) agentur?“

Filtr: Analyzujeme pouze odpovědi respondentů, kteří se v současné době věnují překladu a/nebo tlumočení jako hlavní či vedlejší pracovní činnosti. Na otázku týkající se překladatelské činnosti odpovědělo 190 z nich, na otázku ohledně tlumočení 119 z nich.

**Tabulka 52: Překladatelské zakázky: míra zprostředkování práce**  
(zdroj: vlastní výpočty)

Podíl práce přes agentury	Pouze blok pro překladatele				Blok pro překladatele a blok pro tlumočníky			
	PT hlavní zdroj příjmů		PT vedlejší zdroj příjmů		PT hlavní zdroj příjmů		PT vedlejší zdroj příjmů	
	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%
0 %	18	39,1	23	63,9	22	24,4	8	44,4
10 %, 20 %	7	15,2	6	16,7	22	24,4	1	5,6
30 %, 40 %	3	6,5	1	2,8	6	6,7	1	5,6
50 %, 60 %	3	6,5	4	11,1	13	14,4	1	5,6
70 %, 80 %	5	10,8	1	2,8	14	15,6	4	22,2
Více než 80 %	10	21,7	1	2,8	13	14,4	3	16,7
<b>Celkem</b>	<b>46</b>	<b>100,0</b>	<b>36</b>	<b>100,0</b>	<b>90</b>	<b>100,0</b>	<b>18</b>	<b>100,0</b>

Dvě nejčastější odpovědi v každém sloupci jsou žlutě zvýrazněny.

Nejvyšší četnosti v krajních kategoriích škály naznačují, že překladatelé pracují buď převážně přímo, nebo převážně přes agentury. Rovnoměrné zastoupení přímých a nepřímých zakázek je méně časté, zejména u překladatelů, pro něž je překlad (popř. překlad a tlumočení) hlavním zdrojem příjmů. Celkově mírně převažuje práce pro přímé klienty (více než 55 % respondentů v každém sloupci uvádí podíl práce pro agentury menší než 0–40 %).

U tlumočnických zakázek je převaha nezprostředkované práce mírně vyšší než u překladatelských zakázek – více než 60 % respondentů v každém sloupci uvádí podíl práce pro agentury 0–40 %.

**Tabulka 53: Tlumočnické zakázky: míra zprostředkování práce**  
(zdroj: vlastní výpočty)

Podíl práce přes agentury	Pouze blok pro tlumočníky				Blok pro překladatele a blok pro tlumočníky			
	PT hlavní zdroj příjmů		PT vedlejší zdroj příjmů		PT hlavní zdroj příjmů		PT vedlejší zdroj příjmů	
	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%
0 %	2	22,2	1		26	28,3	7	41,2
10 %, 20 %	6	66,7	0		26	28,3	3	17,6
30 %, 40 %	1	11,1	0		7	7,6	1	5,9
50 %, 60 %	0		0		11	12,0	1	5,9
70 %, 80 %	0		0		11	12,0	1	5,9
Více než 80 %	0		0		11	12,0	4	23,5
<b>Celkem</b>	<b>9</b>	<b>100,0</b>	<b>1</b>		<b>92</b>	<b>100,0</b>	<b>17</b>	<b>100,0</b>

Dvě nejčastější odpovědi v každém sloupci jsou žlutě zvýrazněny.

Svoboda uvádí výsledky srovnatelné s našimi – „Zatímco vyrovnaný poměr [práce pro agentury a práce pro přímé zákazníky] (50 % – 50 %) uvádí 10 % respondentů, přes agentury jich výhradně či převážně pracuje 28 %, avšak spíše pro přímé klienty pracuje 62 % respondentů“ (2011: 3). Ve své anketě se ale nedotazoval odděleně na překladatelské a tlumočnické zakázky (respondenti doplňovali pouze čísla u otázky „Podíl mé práce přes agentury představuje .... %, pro přímé zadavatele .... %“). Svoboda formuluje hypotézu, že vysoký podíl respondentů, kteří pracují spíše přímo, mohl být způsoben tím, že tlumočníci častěji pracují přímo. V našem vzorku se taková tendence příliš neprojevuje – celkové zastoupení respondentů, kteří uvádějí že pracují spíše přímo (podíl práce přes agentury 0–40 %) je sice u tlumočnických zakázek mírně vyšší, nicméně rozdíl není výrazný (67,3 % oproti 62,1 % u překladatelských zakázek) a i mezi tlumočníky je poměrně vysoké procento těch, kteří uvádějí, že většinou pracují přes agentury (24,4 %).

**Tabulka 54: Míra zprostředkování práce: překladatelské vs. tlumočnické zakázky**  
(zdroj: vlastní výpočty)

Podíl práce pro agentury	Překladatelské zakázky		Tlumočnické zakázky	
	Počet	%	Počet	%
0 %	71	37,4	36	30,3
10–40 %	47	24,7	44	37,0
50 %	14	7,4	10	8,4
Více než 60 %	58	30,5	29	24,4
<b>Celkem</b>	<b>190</b>	<b>100,0</b>	<b>119</b>	<b>100,0</b>

### 3.3.5.4 Nejčastější zadavatelé přímých zakázek

**Otázky:** „Co se týče zakázek získávaných přímo (ne přes agentury), pro jaké klienty nejčastěji překládáte (resp. tlumočíte)? Zaškrtněte prosím maximálně 3 skupiny klientů, pro které nejčastěji pracujete.)“

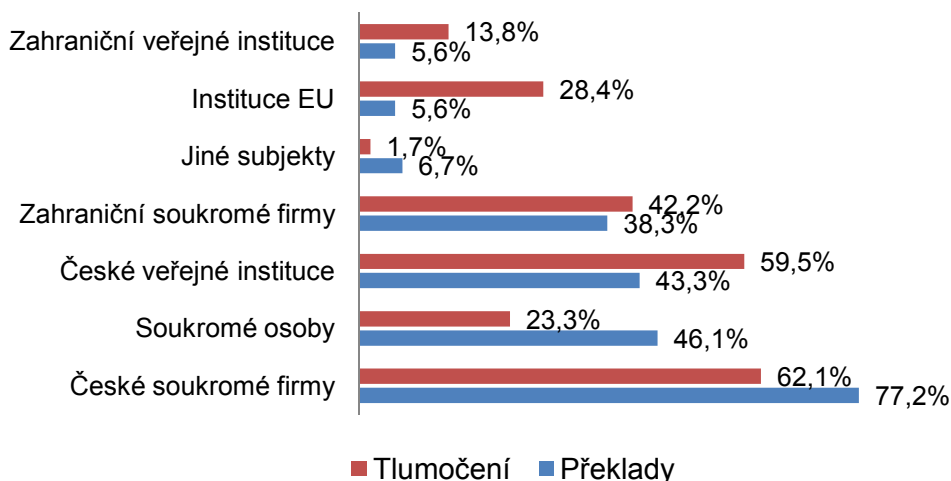
**Filtr:** Uvádíme pouze odpovědi respondentů, kteří se v současné době věnují překladu a/nebo tlumočení jako hlavní či vedlejší pracovní činnosti.

**Tabulka 55: Nejčastější přímí zadavatelé překladů a tlumočení**  
(zdroj: vlastní výpočty)

Nejčastější zadavatelé	Překlady (180 respondentů)			Tlumočení (116 respondentů)		
	Počet odpovědí	% odpovědí	% respondentů	Počet odpovědí	% odpovědí	% respondentů
České soukromé firmy	139	34,7	77,2	72	26,9	62,1
Soukromé osoby	83	20,7	46,1	27	10,1	23,3
České veřejné instituce	78	19,5	43,3	69	25,7	59,5
Zahraniční soukromé firmy	69	17,2	38,3	49	18,3	42,2
Jiné subjekty	12	3,0	6,7	2	0,7	1,7
Instituce EU	10	2,5	5,6	33	12,3	28,4
Zahraniční veřejné instituce	10	2,5	5,6	16	6,0	13,8
Celkem	401	100,0	222,8	268	100,0	231,0

Dvě nejčastější odpovědi jsou žlutě zvýrazněny.

**Graf 21: Nejčastější přímí zadavatelé překladů a tlumočení**  
(% respondentů) (zdroj: vlastní výpočty)



### 3.3.5.5 Obory překladu

Otázka (otevřená): „Na jaké druhy překladu se specializujete? (Uveďte prosím maximálně 4 druhy překladu, kterým se nejvíce věnujete. Př.: technické texty, právnické texty, texty pro instituce EU, lokalizace softwaru, filmové titulky, literární překlad, soudní překlad apod.)“

Filtr: Uvádíme pouze odpovědi respondentů, kteří se v současné době věnují překladu a/nebo tlumočení jako hlavní či vedlejší pracovní činnosti (180 respondentů). Odpovědi respondentů jsme v následující tabulce seskupili do několika větších kategorií, podrobně je uvádíme v příloze (elektronická příloha – Soubor 2).

**Tabulka 56: Překlad – obory specializace**  
(zdroj: vlastní výpočty)

	Počet odpovědí	% odpovědí	% respondentů
Právní, právnické, soudní	89	21,1	49,4
Technické	85	20,2	47,2
Ekonomické, obchodní	60	14,3	33,3
Literární	48	11,4	26,7
Filmové titulky, filmové scénáře, překlady pro dabing	31	7,4	17,2
Odborné texty – humanitní obory	25	5,9	13,9
Tematika EU	24	5,7	13,3
Všeobecné	22	5,2	12,2
Lokalizace	13	3,1	7,2
Lékařské a farmaceutické	11	2,6	6,1
Jiné	13	3,1	7,2
Celkem	421	100,0	233,9

Dvě nejčastější odpovědi jsou žlutě zvýrazněny.

Respondenti nejčastěji uvádějí několik různých oborů specializace. Výsledky se do značné míry shodují s údaji, které zjistili Svoboda (2011) a Čtvrtečková (2012) (viz **Tabulka 8** v podkapitole 2.3.5).

### 3.3.5.6 Druhy tlumočení

Zajímalo nás, jak často se respondenti, kteří pracují jako tlumočníci na volné noze, věnují jednotlivým druhům tlumočení.

Filtr: Uvádíme pouze odpovědi respondentů, kteří se v současné době věnují překladu a/nebo tlumočení jako hlavní či vedlejší pracovní činnosti (118 respondentů).

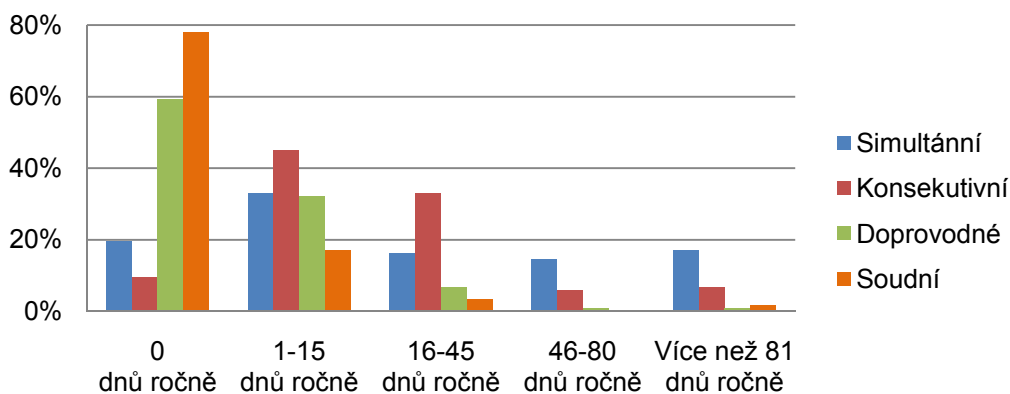
**Tabulka 57: Druhy tlumočení**  
(zdroj: vlastní výpočty)

	Simultánní		Konsekutivní		Doprovodné		Soudní		Komunitní	
	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%
0 dnů ročně	23	19,5	11	9,3	70	59,3	92	78,0	110	93,2
1–15 dnů ročně	39	33,1	53	44,9	38	32,2	20	16,9	8	6,8
16–45 dnů ročně	19	16,1	39	33,1	8	6,8	4	3,4	-	-
46–80 dnů ročně	17	14,4	7	5,9	1	0,8	-	-	-	-
Více než 81 dnů ročně	20	16,9	8	6,8	1	0,8	2	1,7	-	-
Celkem	118	100,0	118	100,0	118	100,0	118	100,0	118	100,0

Dvě nejčastější odpovědi jsou žlutě zvýrazněny.

V následujícím grafu neuvádíme data týkající se komunitního tlumočení, kterému se respondenti téměř nevěnují – pouze 8 z nich uvedlo, že se mu věnují 1–15 dnů ročně, ostatní se mu nevěnují vůbec. Rovněž u doprovodného a soudního tlumočení byla nejčastější odpověď „0 dnů ročně“.

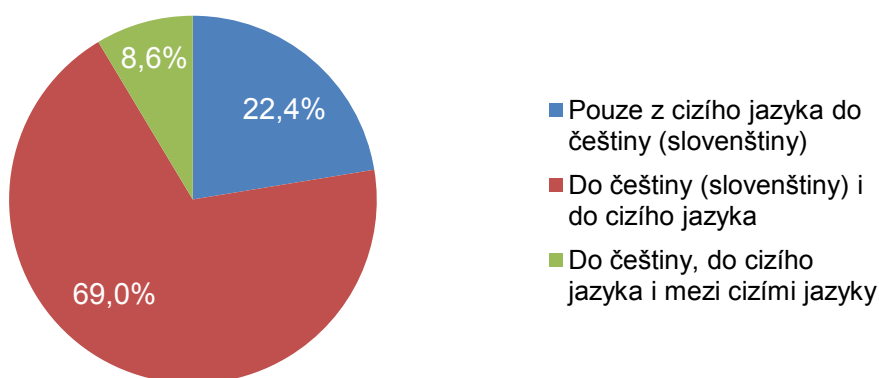
**Graf 22: Druhy tlumočení**  
(zdroj: vlastní výpočty)



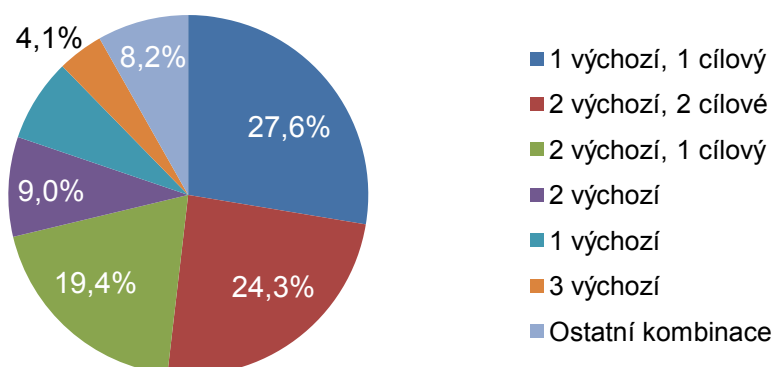
### 3.3.5.7 Pracovní jazyky

Otázku týkající se pracovních jazyků a směru překladu a/nebo tlumočení jsme položili všem respondentům, kteří uvedli, že v průběhu své profesní dráhy se zabývají překladem a/nebo tlumočením nejméně z 10 %. Odpovědělo na ni celkem 268 respondentů. (Několik respondentů uvádí, že překládají či tlumočí z/do slovenštiny. Slovenštinu jsme pro účely výpočtů pro následující grafy nezapočítávali jako cizí jazyk.)

**Graf 23: Směr překladu a/nebo tlumočení**  
(% respondentů,  $n_R = 268$ ) (zdroj: vlastní výpočty)



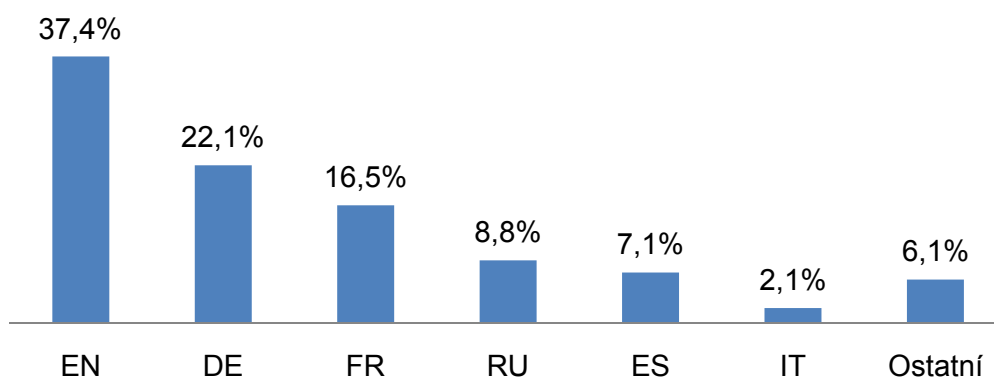
**Graf 24: Počet výchozích a cílových cizích jazyků**  
(% respondentů,  $n_R = 268$ ) (zdroj: vlastní výpočty)



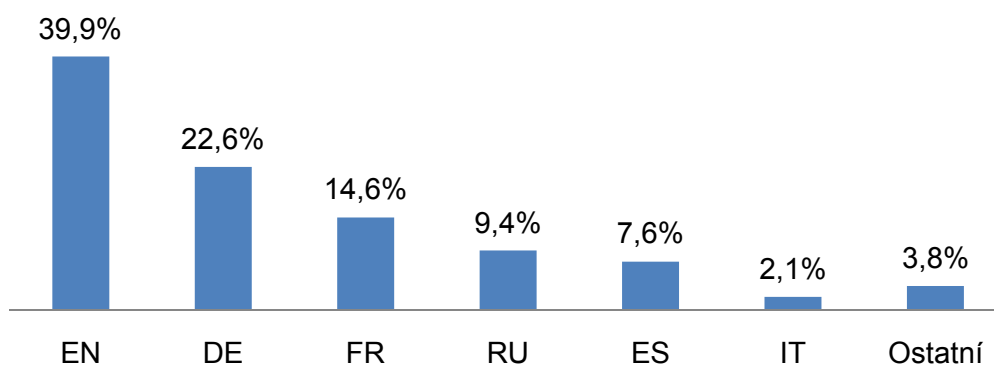
Respondenti v našem vzorku nejčastěji uvádějí, že překládají/tlumočí do češtiny (resp. slovenštiny) i do cizího jazyka (**69 %**). Nejčastěji uvádějí jazykové kombinace A–B (27,6 %), A–B–B (24,3 %), A–B–C (19,4 %). K obdobným výsledkům dochází i Svoboda (2011) (viz **Tabulka 8** v podkapitole 2.3.5).

Poměrné zastoupení nejčastějších výchozích a cílových cizích jazyků v jazykových kombinacích respondentů uvádíme v následujících grafech. Zjištěná data nevypovídají o objemech překladatelských či tlumočnických zakázek v uvedených jazykových kombinacích – domníváme se, že je pravděpodobné, že i ti respondenti, kteří uvádějí aktivní cizí jazyky, v praxi překládají či tlumočí nejčastěji do mateřského jazyka. Objemy zakázek z/do jednotlivých jazyků také nemusejí odpovídat poměrnému zastoupení těchto jazyků v jazykových kombinacích.

**Graf 25A: Nejčastější výchozí jazyky**  
(% odpovědí,  $n_O = 479$ ,  $n_R = 268$ ) (zdroj: vlastní výpočty)



**Graf 25B: Nejčastější cílové jazyky**  
(% odpovědí,  $n_O = 288$ ,  $n_R = 208$ ) (zdroj: vlastní výpočty)



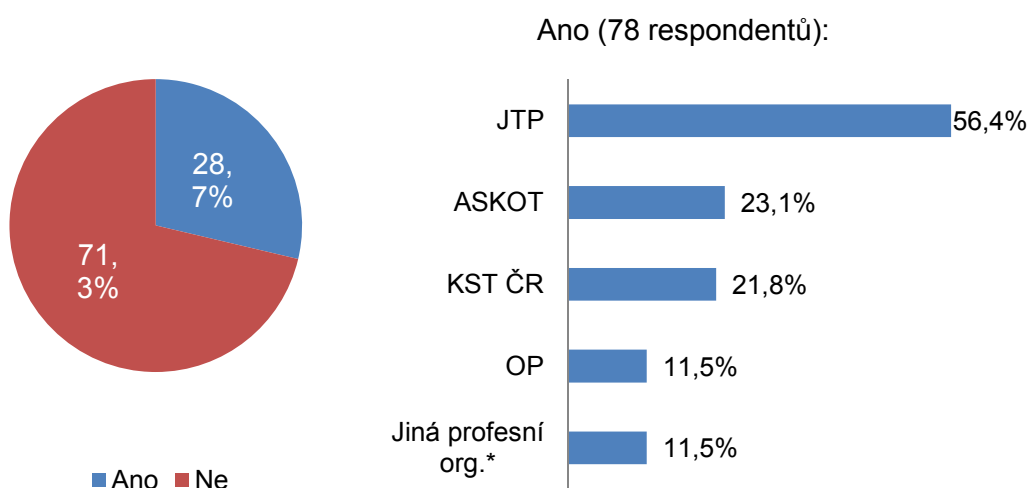


### 3.3.5.8 Členství v profesních organizacích

Otázku týkající se členství v profesních organizacích jsme položili všem respondentům, kteří uvedli, že se během své profesní dráhy zabývali překladem a/nebo tlumočením nejméně z 10 %. Odpovědělo na ni 272 respondentů, uvedli celkem 291 odpovědí (někteří respondenti jsou členy několika profesních organizací).

Většina respondentů (71,3 %) se nehlásí k žádné profesní organizaci. Zbývajících 78 respondentů (28,7 %) uvedlo členství v nejméně jedné profesní organizaci. Mezi členy profesních organizací převažují členové JTP (56,4 % respondentů, kteří uvedli, že jsou členy nějaké profesní organizace).

**Graf 26: Členství v profesních organizacích**  
(% respondentů,  $n_R = 272$ ; 78) (zdroj: vlastní výpočty)



\*Jiná profesní organizace (4 respondenti): ITI, Slovenská spoločnosť prekladateľov odbornej literatúry, AIIC, ITI, TILP, FITES, ACERT, Česká plynárenská společnost

Byla prokázána statisticky významná souvislost mezi členstvím v profesních organizacích a podílem PT v profesní dráze (hladina významnosti 1 %) – výrazně nejvyšší je podíl členů profesních organizací v řadách absolventů, kteří se PT věnovali po dobu 80–100 % své kariéry od ukončení studia (viz Příloha 2 – Tabulka iii-a). Co se týče rozdělení podle roku ukončení studia, byla rovněž prokázána souvislost (hladina významnosti 1 %) – z Tabulky iii-b (Příloha 2) vyplývá, že členy profesních organizací jsou nejčastěji absolventi z let 1967–89, nejméně často absolventi z posledních let.

### 3.3.5.9 Využívání nástrojů CAT a překladatelských portálů

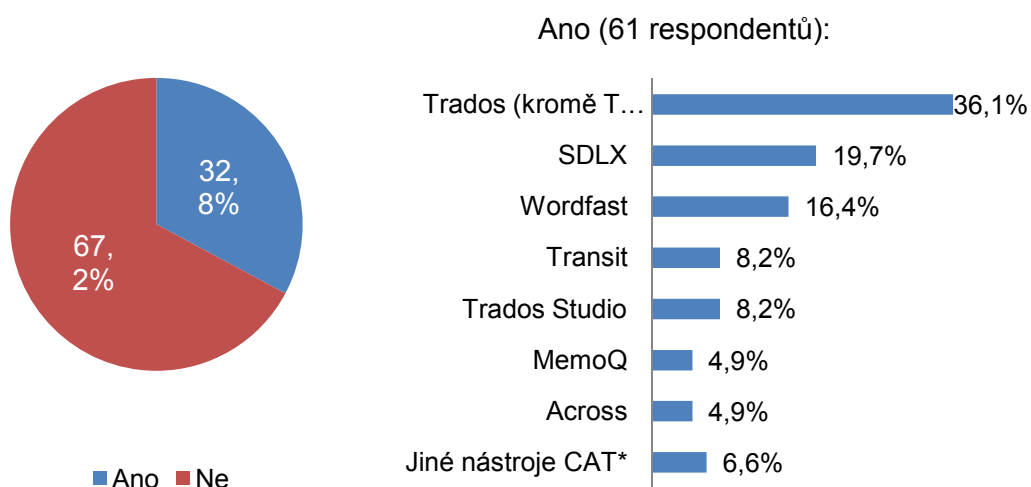
Otázky týkající se používání nástrojů CAT a využívání překladatelských portálů byly součástí bloku pro překladatele na volné noze. Týkaly se tedy pouze respondentů, kteří uvedli, že se překladem a/nebo tlumočením zabývali po více než 10 % své profesní dráhy.

**Filtr:** Analyzujeme pouze odpovědi respondentů, kteří uvedli, že se v současné době věnují překladu a/nebo tlumočení jako hlavní či vedlejší pracovní činnosti. Na otázku týkající se nástrojů CAT odpovědělo 186 z nich, na otázku na překladatelské portály 179 z nich.

Nástroje CAT používá 61 ze 186 respondentů (**32,8 %**). Nejčastěji používají různé verze softwaru Trados – Trados a/nebo Trados Studio používá téměř polovina (44,3 %) těch respondentů, kteří uvádějí, že používají nástroje CAT.

Pro srovnání: v anketě T. Svobody 49 % respondentů uvedlo, že používají nástroje CAT. To je výrazně vyšší podíl než u našich respondentů, nicméně tento rozdíl je nejspíše částečně způsoben tím, že v této anketě byla do nástrojů CAT zahrnuta i kategorie „on-line nástroje“, kterou respondenti pravděpodobně chápali velmi široce (Svoboda 2011: 9).

**Graf 27: Používání nástrojů CAT**  
(% respondentů,  $n_R = 186$ ; 61) (zdroj: vlastní výpočty)

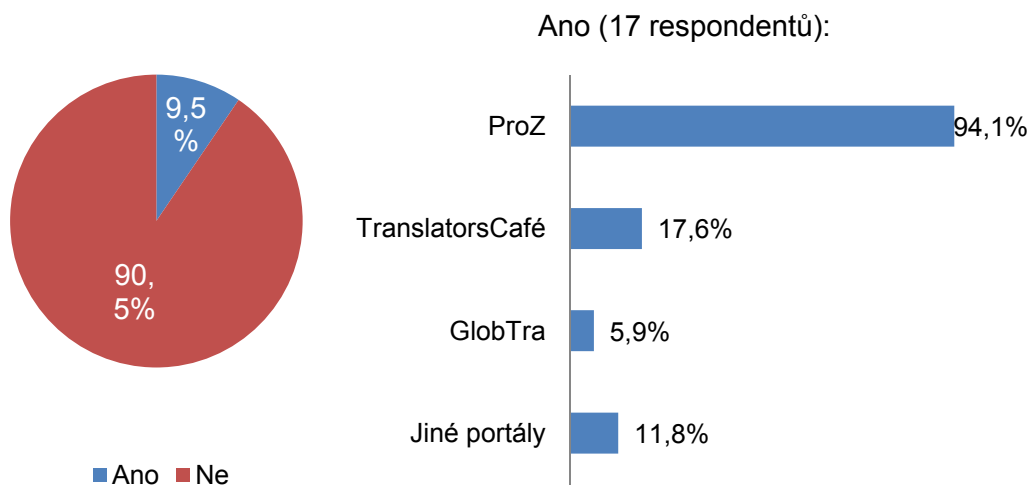


\*Jiné nástroje CAT (4 odpovědi): Idiom WorldServer, MetaTaxis, Xbench, Neuvedeno

Testování statistických hypotéz (série chí-kvadrát testů) ukazuje, že, v souladu s našimi očekáváními, nástroje CAT používají nejčastěji ti respondenti, kteří se překladu věnují nejvíce (překlad a/nebo tlumočení jako hlavní činnost, podíl PT v profesní dráze 80–100 %) – v těchto skupinách je používá více než **40 %** respondentů. Méně často je používají respondenti, kteří nepracují pro agentury a také ti, kteří přeloží méně než 20 stran za měsíc. Používání nástrojů CAT nejčastěji uvádějí mladší respondenti (rok absolvování 1998–2010). Podrobné výsledky testů uvádíme v příloze (Příloha 2 – Tabulky iv-a–e).

Získávání zakázek přes překladatelské portály je u respondentů v našem vzorku menšinovou záležitostí – tyto portály využívá pouze 17 ze 179 respondentů, kteří odpověděli na tuto otázku (**9,5 %**). 16 z nich využívá portál ProZ.com, ostatní nabízené odpovědi jsou zastoupeny nižšími procenty.

**Graf 28: Využívání překladatelských portálů**  
(% respondentů,  $n_R = 179$ ; 17) (zdroj: vlastní výpočty)



### 3.3.5.10 Názory na vývoj na trhu s překlady a tlumočením

#### Otázky:

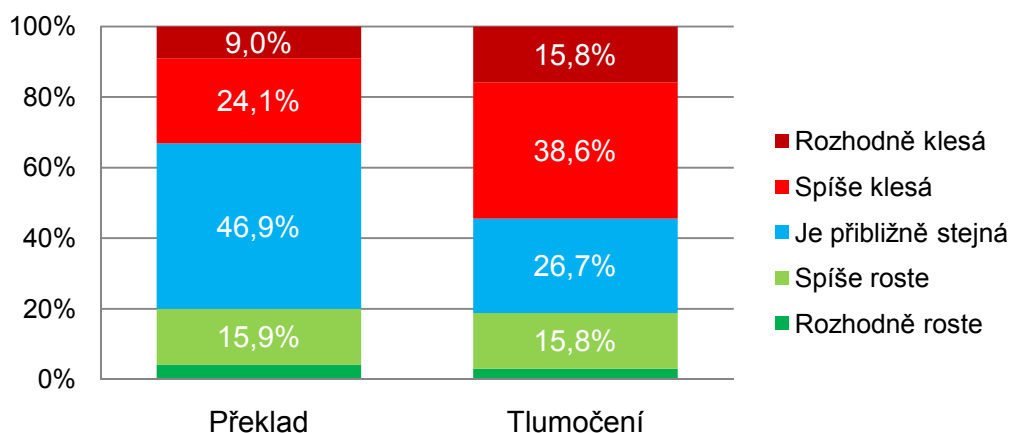
- „Domníváte se, že poptávka po překladech/tlumočení z/do Vašich pracovních jazyků v průběhu posledních let (od vstupu ČR do EU v roce 2004):  
rozhodně roste – spíše roste – je přibližně stejná – spíše klesá – rozhodně klesá – nemohu posoudit“ (Odpovědělo 222/142 respondentů.)
- „Domníváte se, že kvalita překladatelských/tlumočnických služeb na trhu od počátku Vaší profesní dráhy:  
rozhodně roste – spíše roste – je přibližně stejná – spíše klesá – rozhodně klesá – nemohu posoudit“ (Odpovědělo 224/143 respondentů.)

(Obě uvedené otázky byly součástí bloků pro překladatele a tlumočníky na volné noze, týkaly se tedy pouze části respondentů.)

U všech čtyř otázek byla nejčastější odpověď „nemohu posoudit“. Tuto odpověď zvolila u všech otázek zhruba jedna třetina respondentů (28,9–35,1 %). Domníváme se, že to může být způsobeno tím, že situace na trhu je velmi komplexní a pro respondenty bylo obtížné ji obecně zhodnotit. V grafech tuto odpověď nezahrnujeme.

Řada respondentů se však k vývoji poptávky a kvality na trhu vyjádřila v odpovědích na otevřené otázky „Chtěl(a) byste poznamenat něco dalšího k vývoji na trhu s překlady (resp. tlumočením)?“ Na otázku týkající se trhu s překlady odpovědělo 51 z 230 (22,2 %) respondentů, kteří vyplnili blok pro překladatele, a na otázku týkající se trhu s tlumočením 24 ze 142 (16,9 %) respondentů, kteří vyplnili blok pro tlumočníky. Respondenti se vyjadřovali především k problémům těchto trhů. Všechny odpovědi uvádíme v příloze (elektronická příloha – Soubor 3), přičemž některé z nich (nebo jejich části) budeme citovat také v této a následující podkapitole.

**Graf 29: Názory na vývoj poptávky po překladu a tlumočení od roku 2004**  
(% respondentů, n<sub>R</sub> = 145; 101) (zdroj: vlastní výpočty)



Co se týče poptávky po překladech, nejčastější odpověď je „je přibližně stejná“ (46,9 % respondentů). Podíl respondentů kteří se domnívají že poptávka „spíše klesá“ či „rozhodně klesá“ (dohromady 33,1 %) převažuje nad podílem těch, kteří se domnívají, že poptávka „spíše stoupá“ či „rozhodně stoupá“ (dohromady 20 %). Odpovědi týkající se poptávky po tlumočení jsou více vyhraněné: většina respondentů se domnívá, že poptávka klesá (odpovědi „spíš klesá“ a „rozhodně klesá“ – dohromady 54,4 %).

Jazykové kombinace respondentů jsou natolik rozmanité, že na základě jejich odpovědí nelze činit závěry týkající se poptávky po jednotlivých pracovních jazycích. Možnosti odpovědí nezahrnují situaci, kdy má překladatel či tlumočnick několik pracovních jazyků, u nichž se poptávka vyvíjí různě. Z toho důvodu mají odpovědi na tuto otázku omezenou vypovídací hodnotu. Větší vypovídací hodnotu zde tedy mají odpovědi na otevřené otázky.

Někteří respondenti v odpovědích na tuto otázku zmínili celkový pokles poptávky po překladech:

*„Se zánikem mnoha domácích podniků (a to i velkých) nebo jejich převzetím zahraničními vlastníky potřeba jazykových služeb neustále klesá (paradoxně – i u původně českých firem, které převzal zahraniční investor). Zřejmě to platí více pro regiony ve východní části ČR a oblasti mimo hlavní průmyslová a společenská centra.“ (R242, 1967, EN–DE)*

*„Rychlý rozvoj zdokonalení překladačů a rozšíření jazykových znalostí obyvatelstva snižuje přirozeně poptávku po překladatelských službách. Zbývají specializované, licenční překlady a korektury.“* (R294, 1975, pracovní jazyky neuvedeny)

*„Vzhledem k tomu, že se věnuji primárně literárnímu překladu, jsem v poptávce nezaznamenala propad, který je možné sledovat u překladu odborného. Od agentur vím, že v souvislosti s krizí přišly až o třetinu zakázek.“* (R196, 2010, EN)

Několik respondentů uvedlo, že zaznamenali zvýšení poptávky po překladech z/do angličtiny na úkor ostatních jazyků:

*„Zřetelný nárůst aj na úkor ostatních jazyků.“* (R34, 2006, EN–FR–ES)

*„Na úkor jiných světových jazyků se dosti rozmáhá angličtina.“* (R68, 2006, DE–NL)

*„Rostoucí trend překladů přes angličtinu, která je stále více používána jako lingua franca mezi sousedními evropskými státy, ostatní jazyky jsou považovány za ‚raritu‘.“* (R282, 2005, pracovní jazyky neuvedeny)

*„Poptávka: rozhodně roste – angličtina, spíše klesá – ruština.“* (376, 1998, pracovní jazyky neuvedeny)

*„Poptávka: Nedělám už cca 20 let RU.“* (R267, 1976, pracovní jazyky neuvedeny)

U tlumočnicků se do odpovědí na tuto otázku často promítalo, že řada z nich nepůsobí na českém trhu. Ti, kteří se k němu vyjádřili, rovněž hovořili nejčastěji o poklesu poptávky v posledních letech:

*„Poptávka po tlumočení v mých pracovních jazycích na místním trhu v ČR od roku 2004 rozhodně dramaticky poklesla. Od roku 2004 ale pracuji v EU, kde je poptávka po mých jazycích stále vysoká.“* (R91, 2000, FR–ES–IT)

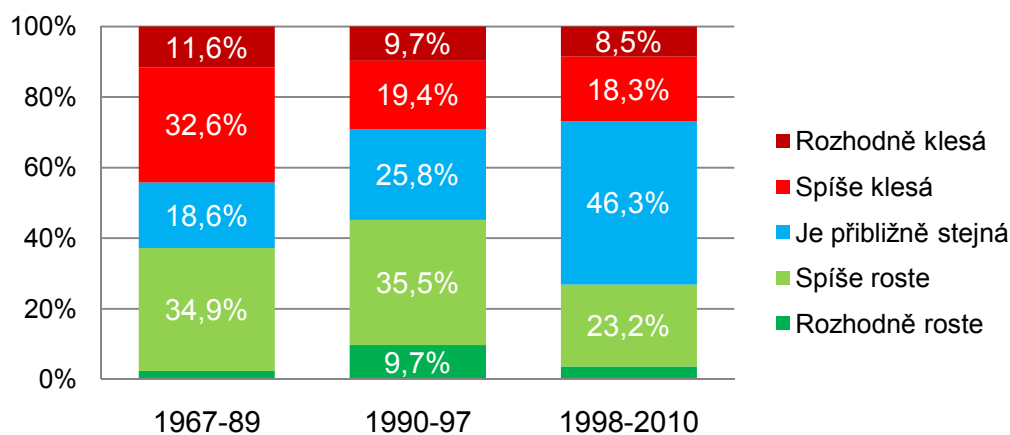
*„Podobně jako u překladu i zde platí, že poptávka klesá, pokud jde o firemní tlumočení, protože všichni šetří vzhledem ke krizi. Umělecké oblasti (tlumočení filmů apod.) se to zatím netýká.“* (R196, 2010, EN)

*„Co se týče tlumočení z mých pracovních jazyků: poptávka po němčině dle mého názoru klesá, poptávka po soudním tlumočení z nizozemštiny v mém kraji roste (poté, co místní soudy a policie zjistily, že mají ve svém obvodu holandštináře). Ale ve srovnání s poptávkou po němčině je poptávka po tlumočení nizozemštiny zanedbatelná.“ (R239, 2004, DE–NL)*

*„Průměr (odtlumočených dnů v měsíci) je velmi zkreslující – někdy také ani den, někdy 14 dní. Pokles je ale citelný.“ (268, 1974, FR–IT)*

*„Tlumočení je dle mého čím dál méně, protože už mnohem více lidí umí anglicky a také už není takový boom a poptávka jako v porevoluční době, kdy se obchody rozvíjely a byl zájem o výměnu informací – bylo potřeba vstřebat mnohem více nových dat než nyní, kdy už je informační nasycenost...“ (131, 1995, EN)*

**Graf 30A: Názory na vývoj kvality překladů od zahájení profesní dráhy respondentů**  
(% respondentů,  $n_R = 156$ ) (zdroj: vlastní výpočty)



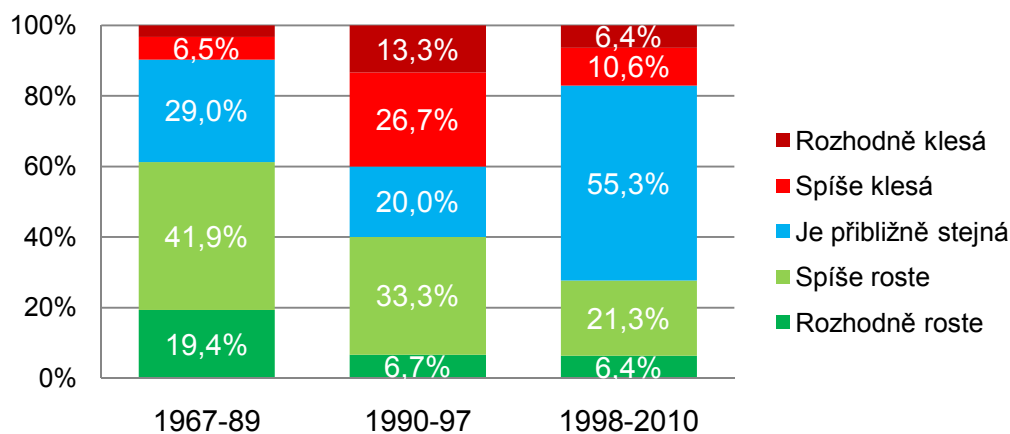
	Rok ukončení studia		
	1967–1989	1990–1997	1998–2010
Spíše/rozhodně roste	,6	1,6	-1,8
Je přibližně stejná	-2,6 --	-1,2	3,2 ++
Spíše/rozhodně klesá	2,0 +	-,4	-1,5

$\chi^2 = 12,433$

df = 4

p = 0,014

**Graf 30B: Názory na vývoj kvality tlumočení od zahájení profesní dráhy respondentů**  
(% respondentů,  $n_R = 93$ ) (zdroj: vlastní výpočty)



	Rok ukončení studia		
	1967–1989	1990–1997	1998–2010
Spíše/rozhodně roste	2,8 ++	-,1	-2,6 --
Je přibližně stejná	-1,6	-1,8	2,9 ++
Spíše/rozhodně klesá	-1,5	2,4 +	-,3

$\chi^2 = 15,404$

df = 4

p = 0,004



Z grafů na předchozí straně je patrné, že absolventi z let 1998–2010 se nejčastěji domnívají, že kvalita překladů (resp. tlumočení) na trhu je od počátku jejich profesní dráhy „přibližně stejná“, což je pochopitelné vzhledem k tomu, že ve srovnání s ostatními respondenty za sebou mají kratší profesní dráhu. Většina dotázaných absolventů z let 1967–89 se domnívá, že kvalita tlumočení od počátku jejich profesní dráhy „spíše roste“ nebo „rozhodně roste“ (dohromady 61,3 %). Domníváme se, že to může být způsobeno tím, že zahajovali kariéru v době, kdy byl na trhu nedostatek kvalifikovaných tlumočnicků. U ostatních časových skupin nejsou patrné tendence k pozitivním či negativním odpovědím. Rozdíly mezi názory absolventů z různých časových skupin na vývoj kvality překladů a tlumočení jsou statisticky významné na 5%, resp. 1% hladině významnosti, jak vyplývá z výsledků chí-kvadrát testů provedených po sloučení méně obsazených kategorií (viz tabulky ke **Grafům 30A a 30B** na předchozí straně).

Domníváme se, že respondenti mohou mít na vývoj kvality jazykových služeb značně rozdílné názory z toho důvodu, že trh je velmi roztržitý a není snadné identifikovat obecné trendy – tomu by nasvědčovaly i některé jejich odpovědi na otevřené otázky týkající se vývoje na trhu, které i zde mají vyšší vypovídací hodnotu než uzavřená otázka:

*„Na českém trhu jsou překlady vynikající, průměrné i ty, které byly spáchány s minimální znalostí jazyka a tématu.“* (R109, 1992, EN–IT)

*„Kvalita roste, ale jen někde (v některých situacích, spolu s rostoucí kvalifikací překladatelů). Jinde naopak klesá. Kvalita tlumočení jednoznačně roste, spolu s rostoucím počtem kvalifikovaných tlumočnicků.“* (R130, 1976, NL–EN–DE)

*„Po revoluci šla kvalita překl./tlum. nahoru, což trvalo poměrně dlouho díky přílivu stále lépe vzdělaných bilingvních pracovníků, ale nyní pod vlivem strojových překladů, snižování cen a nepřehlednosti nabízené kvality (zprostředkování atp.), kvalita spíše klesá, ale stále se dá i tak najít dost překvapivě výborných překladů (vzhledem k nabízeným cenám).“* (R131, 1995, EN)

*„Stále častěji se objevují překladatelé bez formálního překladatelského vzdělání, kteří se ‚za pochodu‘ učí překladatelskému řemeslu. Tento stav má negativní vliv na kvalitu. Další významný rys je snaha zadavatele, který má uživatelskou znalost cizího jazyka, zasahovat do konečné podoby překladu.“* (R234, 2000, DE)

*„Se zvyšující se cenovou citlivostí zákazníků zákazníci stále více preferují nižší cenu před kvalitou jazykové služby, čímž dávají příležitost levnějším, ale často i méně kvalitním překladatelům. Tím se zvyšuje konkurence právě těch méně kvalitních překladatelů, kteří by jinak měli jen malou šanci na trhu překladatelských služeb se uplatnit.“ (R242, 1967, EN, DE)*

*„Kvalita tlumočení po r. 1989 nijak výrazně nestoupala, ač je od té doby mohou provozovat lidé, kteří v dané zemi měli možnost studovat či i žít. Ukazuje to, že tlumočení je velmi náročná profese, kdy tlumočnick na sobě musí hodně pracovat.“ (R228, 1977, pracovní jazyky neuvedeny)*

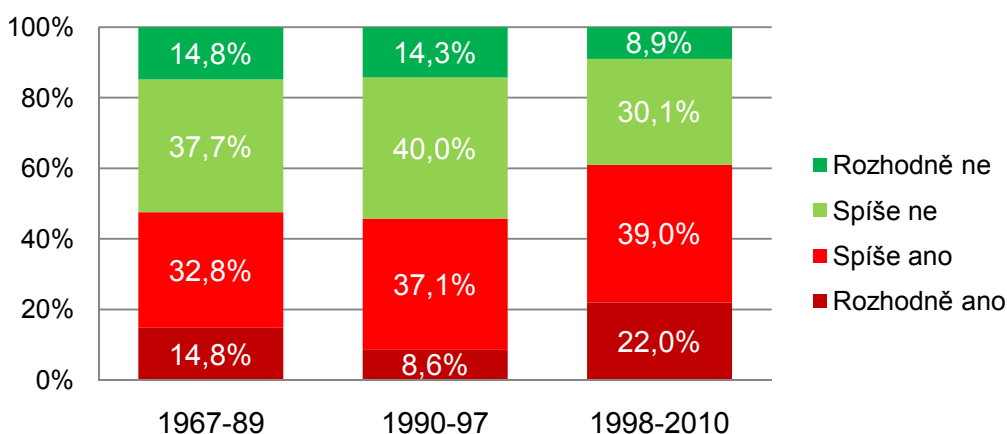
*„Obzvláště v institucích EU se zvýšenou poptávkou po tlumočení s češtinou po vstupu do unie v roce 2004 výrazně poklesla kvalita akreditovaných a zaměstnávaných tlumočnicků.“ (R247, 1997, EN)*

### 3.3.5.11 Obavy z cenového dumpingu a názory na další problémy trhu

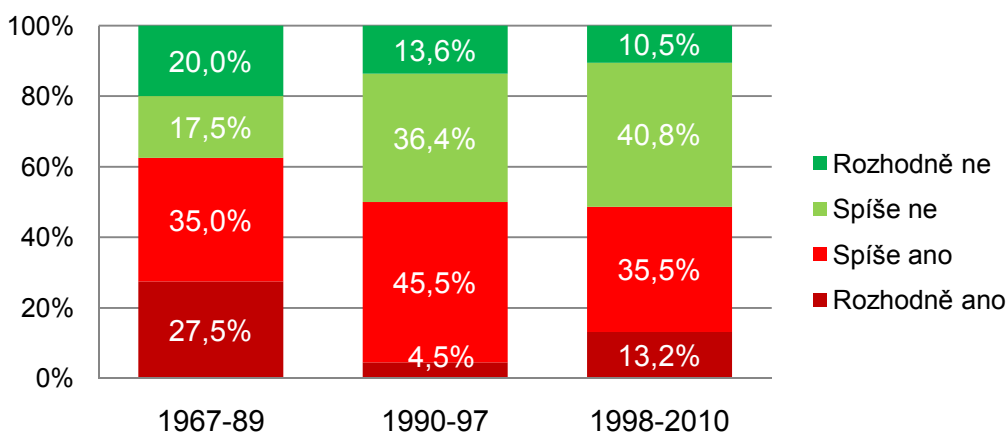
Na otázky „Cítíte se ohrožen(a) konkurencí, která nabízí překlady (resp. tlumočení) za dumpingové ceny?“, odpovědělo 220 respondentů (blok pro překladatele na volné noze) a 138 respondentů (blok pro tlumočníky na volné noze).

Mírná většina respondentů se dumpingu obává (tzn. odpověď „spíše ano“ nebo „rozhodně ano“) – **54,5 %** u otázky týkající se překladů, **52,9 %** u otázky týkající se tlumočení. Rozdíly v odpovědích mezi jednotlivými skupinami respondentů podle roku ukončení studia nejsou statisticky významné a ani na základě vizuální analýzy se nejeví jako příliš výrazné.

**Graf 31A: Obavy z cenového dumpingu v oblasti překladu**  
(% respondentů,  $n_R = 219$ ) (zdroj: vlastní výpočty)



**Graf 31B: Obavy z cenového dumpingu v oblasti tlumočení**  
(% respondentů,  $n_R = 138$ ) (zdroj: vlastní výpočty)



Odpovědi na otevřené otázky nasvědčují tomu, že respondenti cenový dumping vnímají jako jeden z problémů trhu jazykových služeb:

V oblasti překladu:

*„Nabídka převyšuje poptávku a zejména překladatelské agentury dohádají s klienty čím dál nižší ceny, takže překladatelé, kteří nejsou sami schopni si dostatek překladů sehnat, jsou nuceni pracovat za velmi nízké ceny. Postrádám u těchto kolegů profesní čest.“ (R143, 1979, EN–DE)*

*„Pokud chci dostávat zakázky od překladatelských firem, musím nabídnout nízkou cenu překladu.“ (R261, 1995, DE–RU)*

*„Se zvyšující se cenovou citlivostí zákazníků zákazníci stále více preferují nižší cenu před kvalitou jazykové služby, čímž dávají přednost levnějším, ale často i méně kvalitním překladatelům. Tím se zvyšuje konkurence právě těch méně kvalitních překladatelů, kteří by jinak měli jen malou šanci se na trhu překladatelských služeb se uplatnit.“ [...] Existence relativně velkého počtu překladatelských agentur, leckdy i pochybné úrovně, v ČR, které stále více tlačí cenu jazykových služeb dolů.“ (R242, 1967, EN–DE)*

*„Neprodávat překlady pod cenou – je to krátkozraké a překladatelé si tím škodí sami sobě. Provádět osvětu zákazníků, kde se jen dá. Nelze požadovat kvalitní služby jako v Hiltonu a platit za ně jako v noclehárně pro bezdomovce.“ (R148, 1978, DE)*

*„Myslím, že by agentury měly překladatelům platit slušnější sazby, pokud chtějí zákazníkům poskytovat kvalitní služby. Zaměstnáváním nekvalifikovaných pracovníků mohou jen ztratit. Případně by měly zajistit redakci dodávaných překladů. Zákazník bohužel často ale požaduje službu nejlevnější, a nikoli kvalitní.“ (R160, 1994, EN)*

*„Domnívám se, že vedle malého počtu kvalitních literárních překladů je český trh zavalen velmi špatnými překlady, a to jak co se týče literatury, tak především všech návodů, dokumentace apod. Člověk má dojem, že překlady jsou často zadávány nekompetentním lidem, snad jen proto, že jsou ochotni pracovat levněji než kolegové, či že zakázky jsou motivovány známostmi.“ (R228, 1977, pracovní jazyky neuvedeny)*

*„Obrovský tlak agentur na nízké ceny (viz ASPENA, která poptává právnické překlady českých zákonů do EN za cenu 120–150 Kč/NS ve snaze vyhrát výběrové řízení.“ (R268, 1974, FR–IT)*

*„Agenturám jde jenom o peníze, kvalita (skoro) nikoho nezajímá (max. překl. oddělení Evropského parlamentu). Sebevědomí některých překladatelů do cizího jazyka je nepoměrné vzhledem k jejich faktickým znalostem. Všichni lžou o svých zkušenostech, protože klienti chtějí, aby se jim lhalo (mají představu, že kvalitní překlad zajistí jenom ‚odborník‘ na danou oblast, přitom tito ‚odborníci‘ často neumějí ani česky natožpak německy, neřkuli anglicky).“ (R18, 2009, EN–DE)*

*„V současné době pracuji jako překladatelka pro instituce EU [...]. Obávám se, že v případě, že bych se rozhodla pro návrat do ČR, bych se zřejmě jako překladatelka-OSVČ živit nemohla/nechtěla a změnila bych profesní orientaci. Trh je deformován velkým podílem nekvalifikovaných překladatelů, dumpingovými cenami atd.“ (R211, 2002, EN–FR–ES)*

K dumpingu v oblasti tlumočení (na českém i zahraničním trhu):

*„Obecně je dumpingová nabídka významnou hrozbou, protože odlákává klienty skutečně profesionálním tlumočnickům. Nějakou dobu pak trvá, než si klient uvědomí rozdíl mezi tlumočením a snahou rádobykolegů. Někdy je to až po škodách způsobených levným rádobytlumočením. Jindy taková zkušenost oťře se důvěrou v celou tlumočnickou profesi.“ (R109, 1992, EN–IT)*

*„Necítím se ohrožena dumpingovými cenami, protože pracuji převážně pro instituce EU. K situaci na českém trhu bych odpověděla ano. Téměř žádné zakázky už ale nemám, také kvůli vytíženosti v zahraničí. Ovšem práce v institucích pro nezávislé tlumočníky se sídlem v Praze také ubývá.“ (R98, 2003, DE–FR)*

*„Díky konkurenci z ‚nových zemí‘, m. j. Česka a Slovenska, tady v Beneluxu ceny od r.1990 spíše klesly, navzdory inflaci, zavedení eura atd. Kolegové nepochopili, že mohli žádat totéž co my tady a dostali by to.“ (R130, 1976, EN–DE–NL)*

*„I pro tlumočení platí totéž, co pro překlady: čeští tlumočníci se v zahraničí nabízejí hluboko pod cenou, která je zde obvyklá, a tvoří tak nekalou konkurenci svým kolegům. Pokud pracují čeští tlumočníci v zahraničí pro zahraniční instituce nebo firmy, je třeba to dělat za ceny, které jsou v zahraničí obvyklé. Bohužel, realita je jiná.“ (R148, 1978, DE; žijící v Německu)*

Další problémy trhu, o kterých se překladatelé a tlumočníci opakovaně zmiňovali ve svých odpovědích na otevřené otázky týkající se trhu s překlady (resp. s tlumočením) byly:

- Problematika profesionalizace:

*„Vzhledem k tomu, že je překladatelství/tlumočnictví stále volná živnost, je trh poměrně přesycen neprofesionálními překladateli a získání práce je vzhledem k jejich nízkým sazbám náročnější.“* (R1, 2009, EN–FR)

*„Překlady a tlumočení se stále považují za nevázanou činnost, což by se ve prospěch kvality mělo změnit.“* (R72, 2007, EN–ES)

*„Je smutné, že se [trh] příliš neprofesionalizuje a že hlavní roli hraje cena, přičemž klient málokdy hledí na kvalitu.“* (R237, 2004, EN–SV)

- Tlak na ceny:

*„Stále více práce a stále méně peněz... Všichni počítají TRADOSOVOU analýzu a strhávají za opakování, a neberou v potaz, že překlad by měl probíhat na úrovni vyšší jednotky, než je věta, a že když tomu tak není, nevznikají texty, ale žblebty.“* (R18, 2009, EN–DE)

*„Ve srovnání s 90. lety je třeba pracovat na stejné peníze více.“* (R179, 1981, EN)

*„Patrný vliv ekonomické krize jako záminky pro tlak na ceny ze strany překladatelských agentur.“* (R44, 2007, EN–ES–HU–IT–FR)

- Problémy týkající se literárního překladu:

*„Nejednotnost, přezíravý přístup některých nakladatelů, neoptimální míra spolupráce ze strany některých redaktorů.“* (R60, 2000, EN–DE)

*„Skandálně nízké ceny za překlad beletrie a knižní překlady obecně.“* (R66, 2008, EN–FR)

*„Honorování literárních překladů je na hranici přijatelnosti.“* (R379, 1999, EN–RU)

*„Nemožnost ovlivnit tarify za umělecký překlad nabízené nakladatelstvím.“* (R258, 1991, EN)

„Nízké ceny za literární překlad.“ (R334, 2003, FR)

„Pracuji spíše v oblasti literárních překladů a nevycházím z údivu nad mizernou kvalitou většiny odevzdaných překladů.“ (R337, 2005, DE–LOT)

- Problémy s uplatněním na trhu s překlady a tlumočením:

„Uplatnění překladatelů a tlumočnicků v regionech mimo Prahu je spíše tristní. Zaměstnanecký poměr v tomto oboru téměř neexistuje, o výši odměny za tuto práci nemluvě.“ (R73, 2008, EN–DE)

„Po mnoho let nebyla vhodná uplatnění v oboru ruština–polština. V souč. době dochází ke zlepšení (ruština), ale pokud jsem s jazykem dříve nepracoval, dnes už je těžké se uplatnit (jsou mladí absolventi, lidé, co pracovali v zahraničí, ev. rodilí mluvčí – tím je uplatnění na trhu práce mizivé). Jedinou možností je zvyšování kvalifikace (u mladších ročníků) nebo rekvalifikační kurzy.“ (R322, 1982, pracovní jazyky neuvedeny)

[Tlumočení] „Velkou roli hrají kontakty a trh mají rozebrány zejm. starší kolegové.“ (R18, 2009, EN–DE)

[Překlady] „Bylo těžké na trh proniknout po ukončení studia.“ (R334, 2003, FR)

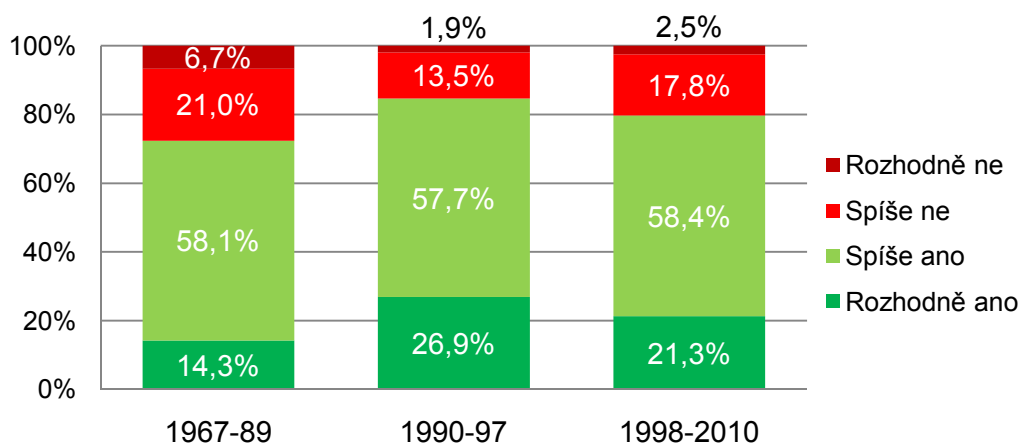
### 3.3.6 Hodnocení studia, vnímání překladatelské a tlumočnické profese a další otázky

#### 3.3.6.1 Celkové hodnocení studia

V odpovědích na otázku „Jak byste, na základě svých dosavadních zkušeností, posoudil(a) výuku na ÚTRL (KPT, USL)?“ respondenti hodnotili své studium podle sedmi kritérií na čtyřbodové škále odpovědí („rozhodně ano“ – „spíše ano“ – „spíše ne“ – „rozhodně ne“). Na otázku odpovědělo celkem 357 respondentů, některé odpovědi však nejsou kompletní.

Na otázku, zda si myslí, že výuka na ÚTRL (resp. KPT, USL) celkově poskytla kvalitní přípravu pro vstup do praxe, převážná většina dotázaných odpovídá pozitivně (součet podílů odpovědí „rozhodně ano“ a „spíše ano“ činí **78,2 %**). Nebyly prokázány statisticky významné rozdíly v hodnocení respondentů v závislosti na roku ukončení studia (hladina významnosti 5 %;  $\chi^2 = 14,180$ ,  $df = 8$ ,  $p = 0,077$ ).

**Graf 32: Myslíte si, že výuka na ÚTRL (KPT, USL) celkově poskytla kvalitní přípravu pro vstup do praxe? (% respondentů, nR = 354) (zdroj: vlastní výpočty)**





Rozložení odpovědí u jednotlivých kritérií v celém zkoumaném vzorku jsou uvedeny v následující tabulce:

**Tabulka 58: Hodnocení výuky na ÚTRL (KPT, USL)**

(zdroj: vlastní výpočty, Čeňková 1997)

Myslíte si, že:		Rozhodně ano (1)	Spíše ano (2)	Spíše ne (3)	Rozhodně ne (4)	Průměr do 1997 od 1998	Čeňková (1997) Průměr
Poskytla široké základní poznatky	Počet %	102 29%	194 55,1%	50 14,2%	6 1,7%	2,01 1,78	1,85
Dala možnosti specializace	Počet %	61 17,4%	142 40,6%	129 36,9%	18 5,1%	2,36 2,25	2,41*
Byla zatížena vzájemným překrýváním se poznatků	Počet %	6 1,8%	64 18,8%	228 66,9%	43 12,6%	3,03 2,81	2,87
Preferovala kvantitu poznatků před hlubším a kvalitnějším poznáním	Počet %	18 5,2%	95 27,6%	207 60,2%	24 7,0%	2,68 2,70	2,53
Preferovala teoretické znalosti před praktickými dovednostmi	Počet %	74 21,0%	136 38,6%	120 34,1%	22 6,3%	2,40 2,16	2,49**
Obsahovala příliš mnoho hodin výuky a poskytovala malý prostor pro sebevzdělávání	Počet %	15 4,3%	55 15,8%	216 61,9%	63 18,1%	2,79 3,06	2,63
Celkově poskytla kvalitní přípravu pro vstup do praxe	Počet %	71 19,9%	208 58,3%	64 17,9%	14 3,9%	2,10 2,02	2,02***

Dvě nejčtenější odpovědi v každém řádku jsou žlutě zvýrazněny. V dotazníku z r. 1997 byly některé výroky jinak formulovány:

\* Dala dobré možnosti specializace.

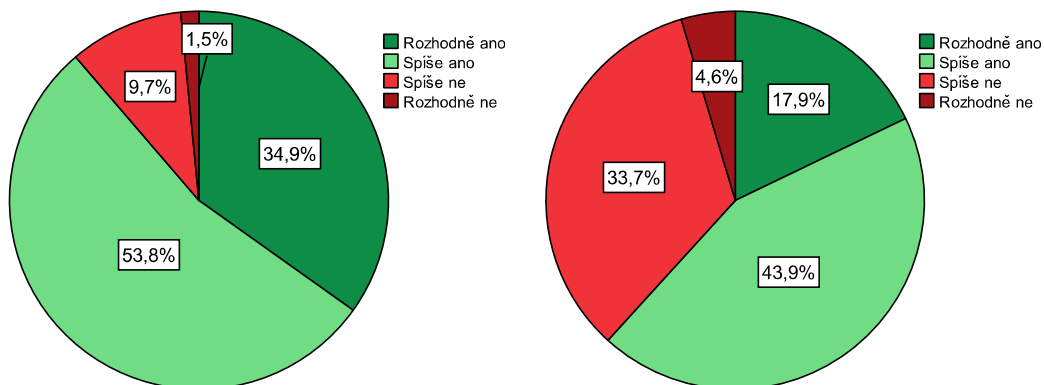
\*\* Byla příliš teoretická, pro praxi málo využitelná.

\*\*\* Myslíte, že Váš škola připravila ke vstupu do praxe?

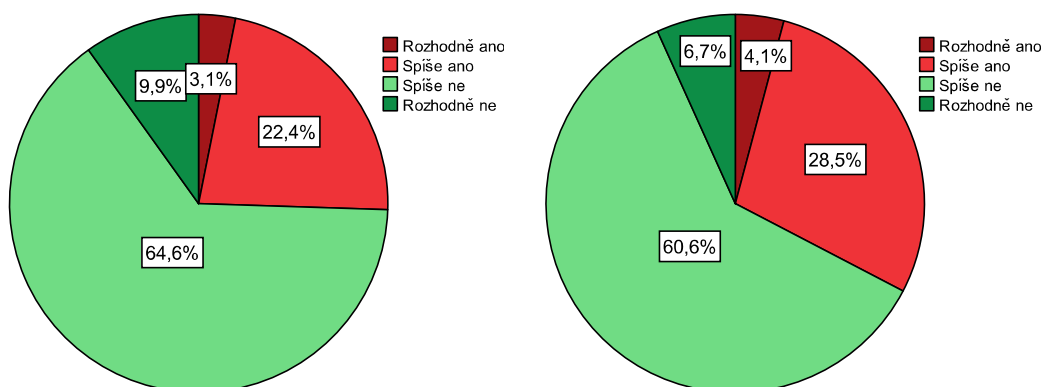
Odpovědi absolventů z let 1998–2010 uvádíme zvlášť v grafech na následující straně. **79,7 %** respondentů z této časové skupiny uvádí, že výuka na ÚTRL celkově poskytla kvalitní přípravu pro vstup do praxe. Rovněž u ostatních kritérií v této časové skupině převažují pozitivně hodnotící odpovědi, s výjimkou tvrzení „Preferovala teoretické znalosti před praktickými dovednostmi“, kde je nejčastější odpověď „spíše ano“, což nelze považovat za jednoznačně pozitivní hodnocení. Nicméně i procento těch, kteří se spíše či rozhodně nedomnívají, že by výuka na ÚTRL preferovala teorii na úkor praxe, je poměrně vysoké (37,5 %). Na 5% hladině významnosti nebyly zjištěny statisticky významné rozdíly mezi odpověďmi absolventů z let 1998–2004 a 2005–2010.

**Graf 33: Absolventi z let 1998–2010 – hodnocení studia**  
(% respondentů) (zdroj: vlastní výpočty)

**Poskytla široké základní poznatky ( $n_R = 195$ ) Dala možnosti specializace ( $n_R = 196$ )**

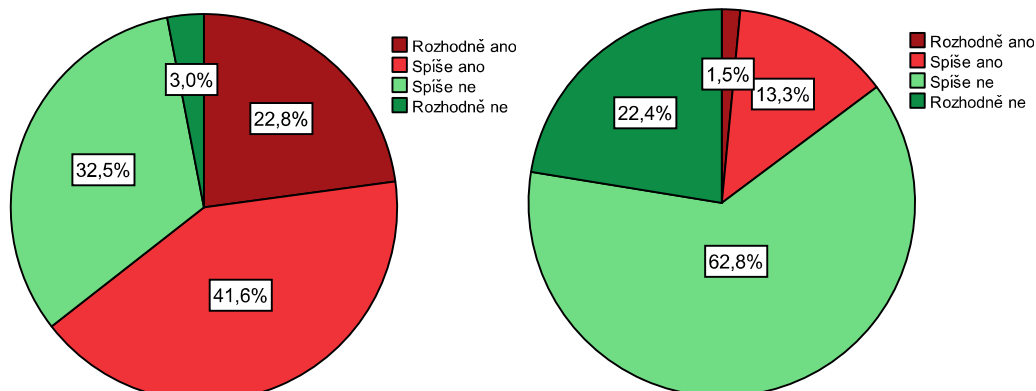


**Byla zatížena vzájemným překrýváním se poznatků ( $n_R = 192$ ) Preferovala kvantitu poznatků před hlubším a kvalitnějším poznáním ( $n_R = 193$ )**



**Preferovala teoretické znalosti před praktickými dovednostmi ( $n_R = 197$ )**

**Obsahovala příliš mnoho hodin výuky a poskytovala malý prostor pro sebevzdělávání ( $n_R = 196$ )**



Co se týče rozdílů v hodnocení studia v závislosti na roku absolvování, z naší analýzy (**Tabulky 59A–F** na následující straně) vyplývá, že respondenti v našem vzorku, kteří absolvovali v letech 1974–1989, se méně často domnívají, že výuka na KPT FF UK (resp.) USL poskytla široké základní poznatky a dala možnosti specializace. Naopak výrazně častěji souhlasí s tvrzením, že obsahovala příliš mnoho hodin a výuky a poskytovala malý prostor pro sebevzdělávání. Podobnou tendenci k méně pozitivnímu hodnocení studia u absolventů z let 1974–89 zaznamenala Čeňková a formulovala hypotézu, že tato skutečnost může být způsobena tím, že v roce 1969 a poté v roce 1974 byla z USL (resp. KPT) nucena odejít řada prakticky zaměřených pedagogů (1997). V tomto duchu se ve svém komentáři u jedné z otevřených otázek vyjádřili rovněž někteří respondenti našeho šetření:

*„Výběr vyučujících v řadě případů poplatný politickému systému.“* (R374, 1980, PTA–PTR).

*„Studovala jsem v dobách komunismu, kdy katedra byla zpolitizovaná a hledělo se hlavně na členství v KSČ + SSM. [...]“* (R347, 1984, PTA–PTŠ)

*„Studium v letech 1974–1978 (KPT) se opíralo ještě o staré učební plány University 17. listopadu, tudíž bylo více zaměřeno na praxi a jazykově poměrně vyvážené. Akorát bylo poplatné době ‚normalizace a poučení z krizového vývoje‘, jak se to oficiálně nazývalo, tudíž nás ‚krmili‘ několika hodinami marxismu-leninismu týdně, což by bylo možné nahradit určitě něčím pro život/praxi užitečnějším – např. větším počtem hodin tlumočnických cvičení, zejména kabinového a vysoké konsektivy. Tyto problémy už dnes určitě nejsou. :-)“* (R146, 1978, PTA–PTN)

U absolventů z posledních let naopak zaznamenáváme tendenci k pozitivnějšímu hodnocení studia v některých ohledech: oproti očekávaným četnostem je mezi absolventy z let 1998–2010 výrazně vyšší počet těch, kteří se domnívají, že výuka na ÚTRL FF UK poskytla široké základní poznatky a těch, kteří se nedomnívají se, že by obsahovala příliš mnoho hodin výuky a poskytovala malý prostor pro sebevzdělávání. Na druhou stranu tito absolventi častěji uvádějí, že výuka byla zatížena vzájemným překrýváním se poznatků a preferovala teoretické znalosti před praktickými dovednostmi.

**Tabulky 59A–F: Hodnocení studia x Rok ukončení studia – adjustovaná rezidua**  
(% respondentů) (zdroj: vlastní výpočty)

A		Poskytla široké základní poznatky	
		Spíše ano / Rozhodně ano	Spíše ne / Rozhodně ne
Rok ukončení studia	1967–1974	-,3	,3
	1975–1989	-3,1 ---	3,1 ++
	1990–1997	,4	-,4
	1998–2010	2,6 ++	-2,6 ---

$\chi^2 = 10,307$

df = 3

p = 0,016

B		Dala možnosti specializace	
		Spíše ano / Rozhodně ano	Spíše ne / Rozhodně ne
Rok ukončení studia	1967–1974	-,1	,1
	1975–1989	-4,0 ---	4,0 +++
	1990–1997	2,6 ++	-2,6 ---
	1998–2010	1,6	-1,6

$\chi^2 = 18,916$

df = 3

p = 0,000

C		Byla zatížena vzájemným překrýváním se poznatků	
		Spíše ano / Rozhodně ano	Spíše ne / Rozhodně ne
Rok ukončení studia	1967–1974	-2,0 -	2,0 +
	1975–1989	-,9	,9
	1990–1997	-1,5	1,5
	1998–2010	2,7 ++	-2,7 ---

$\chi^2 = 9,423$

df = 3

p = 0,024

D		Preferovala teoretické znalosti před praktickými dovednostmi	
		Spíše ano / Rozhodně ano	Spíše ne / Rozhodně ne
Rok ukončení studia	1967–1974	-3,4 ---	3,4 +++
	1975–1989	-,1	,1
	1990–1997	-1,0	1,0
	1998–2010	2,2 +	-2,2 -

$\chi^2 = 13,944$

df = 3

p = 0,003

E		Obsahovala příliš mnoho hodin výuky a poskytovala malý prostor pro sebevzdělávání	
		Spíše ano / Rozhodně ano	Spíše ne / Rozhodně ne
Rok ukončení studia	1967–1974	-,1	,1
	1975–1989	3,9 +++	-3,9 ---
	1990–1997	-1,1	1,1
	1998–2010	-2,6 ---	2,6 ++

$\chi^2 = 15,712$

df = 3

p = 0,001

F		Celkově poskytla kvalitní přípravu pro vstup do praxe	
		Spíše ano / Rozhodně ano	Spíše ne / Rozhodně ne
Rok ukončení studia	1967–1974	2,2 +	-2,2 -
	1975–1989	-2,9 ---	-2,9 + 1
	1990–1997	1,2	-1,2
	1998–2010	,7	-,7

$\chi^2 = 12,065$

df = 3

p = 0,007

### 3.3.6.2 Názory na zastoupení jednotlivých předmětů (absolventi z let 1998–2010)

Na otázku hodnotící zastoupení jednotlivých předmětů ve výuce odpovědělo 359 respondentů, přičemž některé odpovědi jsou nekompletní. Střední hodnotu „odpovídající počet hodin“ u všech skupin předmětů zvolilo pouze 9 respondentů. Zdá se tedy, že odpovědi nejsou výrazně ovlivněny centrální tendencí.

**Filtr:** Předkládáme pouze vyhodnocení odpovědí absolventů z let 1998–2010.

**Tabulka 60: Absolventi z let 1998–2010 – hodnocení zastoupení jednotlivých předmětů ve výuce (zdroj: vlastní výpočty)**

Jak, z Vašeho dnešního pohledu, hodnotíte prostor, jaký byl věnován následujícím předmětům v průběhu Vašeho studia?		Rozhodně příliš mnoho hodin	Spíše příliš mnoho hodin	Odpovídající počet hodin	Spíše příliš málo hodin	Rozhodně příliš málo hodin
Praktické překladatelské předměty	Počet	1	3	80	86	29
	%	0,5%	1,5%	40,2%	43,2%	14,6%
Praktické tlumočnické předměty	Počet	1	0	56	83	49
	%	0,5%	,0%	29,6%	43,9%	25,9%
Teorie překladu	Počet	43	92	62	1	1
	%	26,9%	57,7%	13,5%	1,9%	
Teorie tlumočení	Počet	21	40	117	11	3
	%	10,9%	20,8%	60,9%	5,7%	1,6%
Praktické jazykové kurzy	Počet	0	2	37	90	68
	%	0,0%	1,0%	18,8%	45,7%	34,5%
Kontrastivní lingvistika (gramatika, lexikologie, stylistika)	Počet	15	42	131	10	1
	%	7,5%	21,1%	65,8%	5,0%	0,5%
Literatura	Počet	16	35	120	23	5
	%	8,0%	17,6%	60,3%	11,6%	2,5%
Reálie	Počet	3	11	98	66	18
	%	1,5%	5,6%	50,0%	33,7%	9,2%
Odborné předměty (ekonomika, mezinárodní vztahy, apod.)	Počet	0	4	33	80	80
	%	,0%	2,0%	16,8%	40,6%	40,6%

Dvě nejčastější odpovědi v každém řádku jsou barevně označeny.

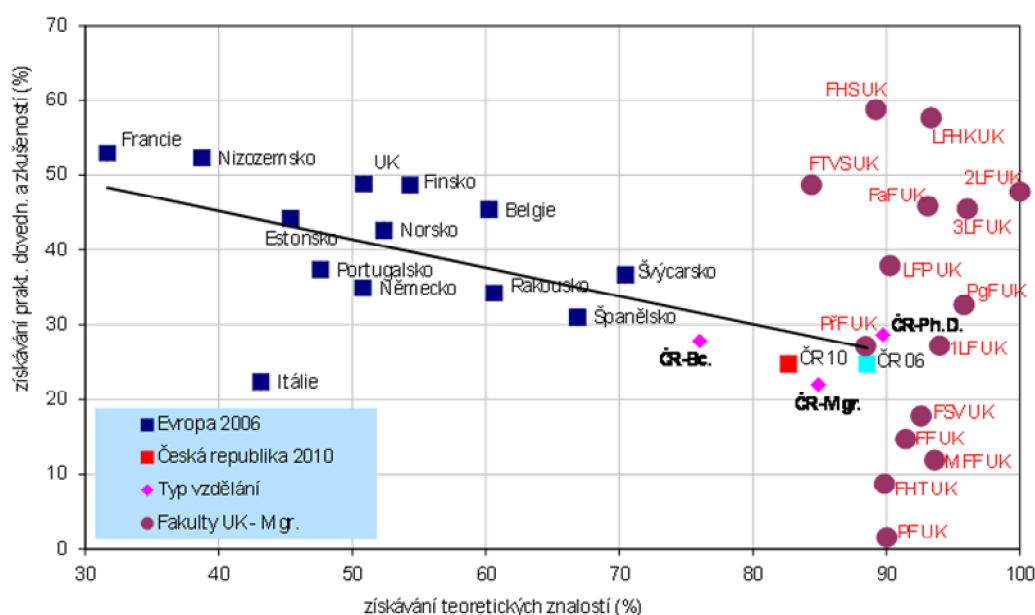
V předchozí podkapitole jsme uvedli, že respondenti, kteří promovali v letech 1998–2010, častěji než ostatní respondenti uvádějí, že výuka na ÚTRL preferovala teoretické znalosti před praktickými dovednostmi. Z odpovědí na otázku týkající se zastoupení jednotlivých předmětů vyplývá, že mají nejčastěji dojem, že výuka obsahovala spíše příliš málo hodin praktických překladatelských a tlumočnických předmětů a praktických jazykových kurzů a spíše příliš mnoho hodin teorie překladu (u teorie tlumočení převládá odpověď „odpovídající počet hodin“). Odpovědi „spíše/rozhodně příliš málo hodin“ převažují rovněž u odborných předmětů. Počet hodin kontrastivní lingvistiky, literatury a reálií respondenti nejčastěji hodnotí jako odpovídající.

To, že část absolventů považuje studium za příliš teoreticky zaměřené, není problémem pouze oboru PT. V šetření čerstvých absolventů FF UK *Sonda alumni 2011* (143 respondentů – absolventů různých studijních oborů z června 2011) většina respondentů souhlasí s tvrzením, že studium bylo příliš teoretické – odpověď „určitě ano“ nebo „spíše ano“ zvolilo přibližně 60 % respondentů (Sládek 2011: 4).

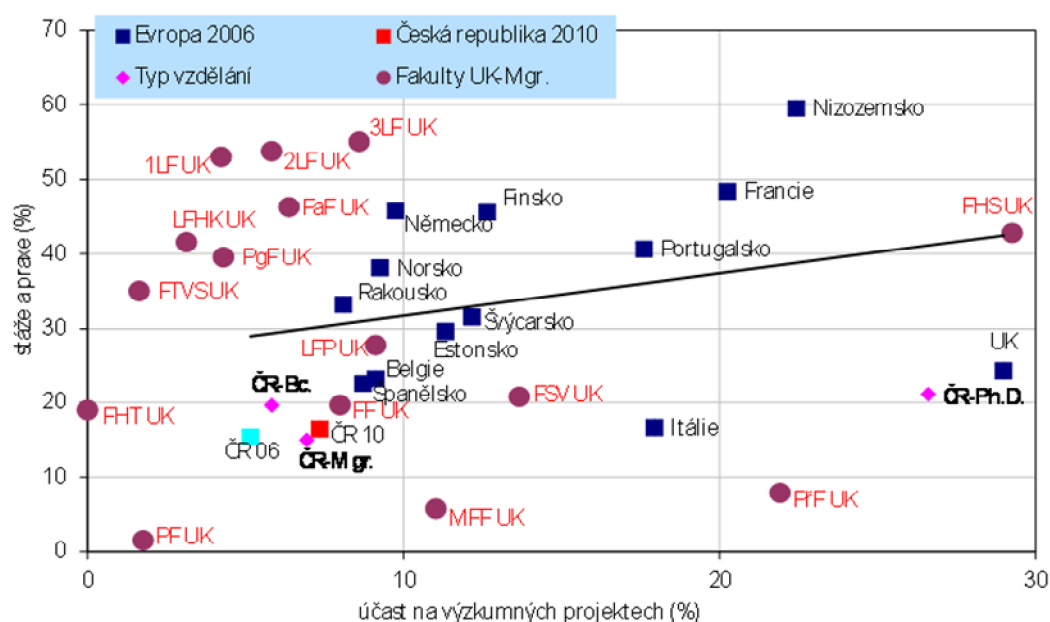
Ryška a Zelenka zdůrazňují, že české vysoké školy se vyznačují dlouhodobým příklonem ke spíše teoreticky zaměřené výuce, čímž se výrazně odlišují od vysokých škol v ostatních evropských zemích. Uvádějí rovněž, že „*Česká republika v důrazu kladeném jak na praxe a stáže, tak na účast ve výzkumných projektech za ostatními zeměmi značně zaostává a navíc za poslední roky nedošlo takřka k žádnému pozitivnímu posunu.*“ (Ryška a Zelenka 2011: 11).

Z grafů na následující straně (**Grafy 34A a 34B**) navíc vyplývá, že FF UK podle odpovědí absolventů (jednalo se o absolventy magisterského studia z let 2005–2006) patří k fakultám UK, kde je podle absolventů důraz na získávání teoretických znalostí nejvyšší (více než 90 % pozitivních odpovědí), a důraz na získávání praktických zkušeností naopak nejnižší (přibližně 15 % pozitivních odpovědí). Důraz na stáže a praxe (20 % pozitivních odpovědí) a na účast ve výzkumných projektech (méně než 10 % pozitivních odpovědí) je podle většiny absolventů na FF UK ve srovnání s ostatními fakultami UK také spíše malý.

**Graf 34A: Míra důrazu na výuku zaměřenou na získávání teoretických znalostí a výuku zaměřenou na získávání praktických dovedností a zkušeností, evropské země 2006, ČR, typy vzdělání, obory vzdělání 2010<sup>41</sup>** (zdroj: Ryška et al. 2012: 107)



**Graf 34B: Míra důrazu na účast na výzkumných projektech a na stáže a praxi, evropské země 2006, ČR, typy vzdělání, obory vzdělání 2010<sup>41</sup>** (zdroj: Ryška et al. 2012: 108)



<sup>41</sup> Základní otázka zněla „Do jaké míry byl ve Vašem studijním oboru kladen důraz na uvedené způsoby výuky“? a respondenti u 12 způsobů výuky vybírali odpověď na 5 bodové škále od 1 (vůbec ne) do 5 (ve velké míře). Grafy zobrazují relativní četnosti absolventů, kteří u bodů „získávání praktických dovedností a zkušeností“, „získávání teoretických znalostí“, „stáže a praxe“ a „účast na výzkumných projektech“ zvolili pozitivní odpověď – tzn. 4 nebo 5.)

Na otevřenou otázku „Máte nějaké připomínky k zastoupení jednotlivých předmětů či konkrétní návrhy předmětů, které by podle Vás bylo vhodné zařadit do nabídky pro obor překladatelství a tlumočnictví?“ odpovědělo 114 respondentů, nejčastěji odpovídali absolventi z posledních let. Připomínky k obsahu studia a návrhy předmětů se objevovaly také v odpovědích na otevřenou otázku v závěru dotazníku: „Chtěl(a) byste touto cestou vzkázat vedení ÚTRL nebo organizátorům tohoto průzkumu něco podstatného, co se týká Vašeho uplatnění v praxi, kvality Vašeho studia apod.? (Uvítáme konkrétní návrhy týkající se toho, co by se mělo změnit ve struktuře, délce a obsahu Vámi vystudovaného oboru PT, aby byli absolventi kvalitně připraveni pro praxi a dnešní situaci na trhu s překlady a tlumočením.)“ (Odpovědělo 116 respondentů.) Všechny odpovědi na obě tyto otázky uvádíme v příloze (elektronická příloha – Soubor 5).

Co se týče starších absolventů, řada z nich upozorňuje na skutečnost, že studovali v jiné době, a proto jsou jejich připomínky z dnešního pohledu irelevantní:

*„Nevím, co se změnilo od doby, kdy jsem ukončila studia. Dnes mají studenti úplně jiné možnosti (internet, zahraniční stipendia atd.). Doufám, že mají také výuku s ‚native speakers‘. My jsme tu možnost měli bohužel jen omezeně.“* (R107, 1976, PTA–PTN)

*„Studijní náplň za totality byla omezená, možnosti praxe mizivé, specializace při studiu byla téměř nemožná, stejně jako kontakty do zahraničí. V tomto ohledu mají současní studenti velkou výhodu.“* (R177, 1972, PTŠ–PTR)

*„Z dnešního pohledu je těžké hodnotit podmínky studia za socialismu na Universitě 17. listopadu. Odborné předměty: Příliš mnoho hodin = Povinný marxleninismus a dějiny dělnického hnutí.“* (R268, 1974, PTF–PTR)

Nicméně někteří z nich se vyjadřovali k současné podobě studia na ÚTRL:

*„U současných studentů a absolventů, budoucích kolegů, pozoruji, že je u nich kladen přílišný důraz na akademičnost na úkor praktické přípravy na povolání.“* (R291, 1974, PTF–PTR)



*„Pokud jsem hovořila s pozdějšími absolventy, tak se výuka v pozdějších letech zaměřovala daleko více teoreticky než dříve, což je myslím škoda. Škola by se měla věnovat jen překladu a tlumočení s tím, že ostatní znalosti by měly být předpokladem přijetí.“ (R297, 1976, PTA–PTF)*

Vzhledem k tomu, že formulace otázek dávala respondentům velký prostor pro vyjádření, získané odpovědi jsou velmi různé a týkají se různých aspektů studia. Některé jsou stručné, jiné obsáhlejší, některé pochvalné, jiné spíše kritické. Někteří respondenti se vyjadřují spíše obecně, jiní navrhuji konkrétní předměty.

Pokud jde o obecné hodnocení obsahu studia, respondenti nejčastěji uváděli, že by bylo dobré, kdyby studium bylo více prakticky zaměřené, obsahovalo více praktických předmětů, případně také méně teoretických předmětů. V tomto smyslu se vyjádřilo 38 respondentů. Vybrané příklady odpovědí:

*„Více jazykových předmětů, zahraniční lektory, větší kontakt s praxí, větší důraz na praktické předměty, více seminářů, větší počet hodin kurzů.“ (R6, 2009, PTF–ČJL)*

*„Klást větší důraz na praktické předměty a přednášky v cizích jazycích, jako je tomu na filologických oborech.“ (R38, 2006, PTN–EK)*

*„Jednoznačně zavést více praktických předmětů vedených pokud možno rodilým mluvčím, podporovat výuku v cizím jazyce.“ (R346, 2005, PTN–NIZ)*

*„Rozhodně více hodin praktické SYSTEMATICKÉ překl. a tlum. přípravy.“ (R198, 2010, PTN–SOC)*

*„Bývala bych uvítala méně teorie a více praxe. Na praktickou kariéru tlumočníka-překladače nás připravovalo jen málo vyučujících – ale pár jich přeci jen bylo – děkuji!“ (R160, 1994, PTA–PTŠ)*

*„Osobně bych uvítala více praktických překladatelských seminářů a vzhledem ke svému zaměření i více literatury (seminářů zaměřených na lit. překlad), ale v zásadě považuji studium na ÚTRL za adekvátní a přínosné (pro mně osobně zajímavější než studium bohemistiky). Uvítala jsem gender studies semináře.“ (R312, 2005, PTA–ČJL)*

*„V porovnání s mým studiem věnovat mnohem více prostoru praktickým překladatelským a tlumočnickým předmětům a omezit teorii, která je ovšem také nutná.“ (R39, 2003, PTA–PTN)*

*„Méně teorie, více praktických předmětů. Uznávám, že teorie překladač a tlumočení je do jisté míry nutná, ale ne vždy (hlavně v případě TP) byla podávána smysluplně a neinspirovala k většímu zájmu o předmět.“ (R18, 2009, PTA–PTN)*

*„Studenty není třeba zatěžovat přemírou teorie, byla bych ocenila spíše více prakticky zaměřených hodin, které jsem navštěvovala pouze jako nepovinně volitelné (právo, ekonomie apod.) a které překladatele více připraví na realitu. Konečně s překlady krásné literatury se typický překladatel ve svém pracovním životě příliš neseťká...“ (R79, 2002, PTA–PTN)*

*„Domnívám se, že výuka je příliš zaměřena na teorii, často násilně roubovanou na praktické dovednosti, aby byl obor jaksi ‚vědecktější‘. Jestliže zároveň tvrdím, že škola poskytla adekvátní přípravu pro vstup do praxe, pak je třeba dodat, že to do značné míry bylo díky nepovinným, výběrovým předmětům zaměřeným na praktické překládání či tlumočení. Větší důraz na praxi, méně teorie, ale především jasná koncepce, protože ta, myslím, některým vyučujícím schází, a tak volí náplň předmětu nahodile nebo v souladu s vlastními preferencemi bez ohledu na přání a potřeby studentů.“ (R196, 2010, PTA–POLT)*

*„Pokud se to už nezměnilo, tak nechat teoretické předměty v co největším množství až na navazující studium a v prvních třech letech studenty dostatečně motivovat praktickou prací (samozřejmě podloženou nutnými znalostmi kontrastivní lingvistiky a základních překladatelských postupů).“ (R61, 2007, PTA–PTN)*

*„Co takhle pojmut obor PT jako navazující magisterský a výlučně praktický? Teorii by mohlo být věnováno až doktorské studium.“ (R297, 1976, PTA–PTF)*

Konkrétní návrhy respondentů na předměty, které by se na ÚTRL měly vyučovat, jsme na základně podrobného rozboru seskupili do několika tematických skupin (s využitím funkce otevřeného kódování v programu Atlas.ti). Respondenti nečastěji uváděli, že by ve výuce uvítali:

- Více praktických předmětů (38 x) (viz výše uvedené citace);
- Předměty zaměřené na orientaci na trhu, na uplatnění a na praktické otázky překladatelské a tlumočnické profese (26 x):

*„V době mého studia zcela chyběl prakticky zaměřený přehled pro budoucí absolventy (jak získat živnostenský list, právní a ekonomické minimum pro OSVČ, jak se pohybovat na trhu atd.).“ (R39, 2003, PTA–PTN)*

*„Navrhuji pedagogům, aby věnovali více pozornosti otázce orientace na pracovním trhu, možnostem uplatnění studentů. Pomoci studentům hledat si zaměstnání během studia, nabízet různé možnosti, na které instituce, firmy a jakým způsobem se mají studenti obracet. Takzvaně know-how. Neučit jen teoretické poznatky, ale naučit studenty, jak je umět správně prodat.“ (R207, 2010, PTN–SOC)*

*„Předměty pro komerční praxi – jak postupovat na ‚volné noze‘, jak vést účetnictví, vyplňovat daňové přiznání, jak získávat zakázky atd.“ (R147, 2005, PTF–PTN)*

*„Vytvořit nějakou centralizovanou databázi kontaktů, nabídek, aby se studenti už během studia mohli lépe zorientovat a snáze pak zařadit do pracovního procesu.“ (R6, 2009, PTF–ČJL)*

- Odborné předměty (zejména ekonomie, právo, popř. i technické předměty) (22 x):

*„Domnívám se, že z hlediska jazykového jsou absolventi pro praxi připraveni velmi dobře. Rozhodně ale všem chybí důležité znalosti z jiných odborných předmětů (ekonomie, právo atd.). Z hlediska technických znalostí nemají absolventi informace téměř žádné (technika, IT atd.).“ (R180, 2000, PTA–PTR)*

*„Rozhodně chybí více ekonomiky a mezinárodních vztahů. Nevím, proč nám například nemohou být poskytovány podobné teoretické přednášky jako účastníkům kurzu Euromaster.“ (R56, 2010, PTA–2. obor neuveden)*

*„Z hlediska praxe bych uvítala méně kontrastivních lingvistik a teorií a více odborných předmětů (věcně i jazykově) z oborů jako finance, ekonomika, právo apod.“ (R238, 2004, PTA–PTŠ)*

*„Přidat základy práva, ekonomie, obchodu, pojišťovnictví, místo třeba fonetiky, lexikologie...“ (R366, 2003, PTA–EK)*

*„Bylo by vhodné zařadit předměty zaměřené na osvojení a prohloubení odborné terminologie (ekonomie, strojírenství, stavebnictví apod.).“ (R315, 1980, PTR–PTF)*

- Větší důraz na výuku jazyka či na výuku v cizím jazyce (20 x):

*„Navýšila bych počet přednášek a seminářů vedených v cizím jazyce nejlépe rodilými mluvčími, aby byla alespoň zachována dobrá znalost cizího jazyka.“ (R3, 2006, PTA–ČJL)*

*„Myslím, že v prvním cyklu (1. 3 roky) se věnovala příliš malá pozornost praktickému zvládnutí jazyka.“ (R185, 2000, PTA–PTR)*

*„Jednoznačně zavést více praktických předmětů vedených pokud možno rodilým mluvčím, podporovat výuku v cizím jazyce.“ (R346, 2005, PTN–NIZ)*

*„Doporučila bych zvýšit podíl hodin v cizím jazyce (rozvíjet jazykové dovednosti).“ (R362, 2003, PTN–DEK)*

- Výuku práce s nástroji CAT (18 x):

*„Rozhodně by pomohlo bližší seznámení s běžnými překladatelskými technologiemi, praktická ukázka programů jako Trados, práce s databázemi typu Multiterm apod., ve srovnání se zahraničím jsme byli jako studenti těmito znalostmi byli (sic) naprosto nepoznamenáni.“ (R78, 2008, PTA–2. obor neuveden)*

*„Chybí lokalizace, využití CAT a technologií.“ (R15, 2006, PTA–2. obor neuveden)*

*„Vůbec se neučí věci jako lokalizace, práce s různými CAT nástroji, počítačová lingvistika, řízení terminologie, projektový management apod. Toto je praxe a je to důležité.“ (R50, 2005, PTA–ČJL)*

- Důraz na praxi během studia a na kontakt s externími odborníky z praxe (17 x):

*„Myslím si, že chybí praxe. Konkrétní podněty pro možnost budoucího uplatnění. Uvítala bych například, kdyby škola spolupracovala s neziskovými organizacemi a umožňovala tak studentům zakusit reálnou situaci a navazovat do budoucna užitečné kontakty již v průběhu studia.“ (R56, 2010, PTA–2. obor neuveden)*

*„Pobízet studenty, aby se zaměřili na získávání praxe již během studia, aby po získání diplomu měli již alespoň dva roky praxe za sebou, aby je vůbec někdo zaměstnal. Jelikož na čerstvé absolventy bez praxe nikdo nečeká, nebo jim za jejich práci nabídne směšné částky a udělí jim místo pro středoškoláka, kterému by na ně stačila maturita z jazyka.“* (R207, 2010, PTN–SOC)

*„Maximální podpora praxe (brigády, účast na konferencích – tlumočení i organizace, nabídka překladatelských služeb a korektur soukromým subjektům).“* (R224, 2004, PTA–EK)

*„Možná by se po studentech mohlo požadovat víc praxe, aby si už během studia mohli vytvořit lepší představu o tom, co je pro ně důležité. Třeba by pak sami věnovali víc úsilí studiu nudné teorie v době, kdy k ní mají nejlepší přístup.“* (R220, 1995, PTR–2. obor neuveden)

*„Management, fungování trhu, mock conferences, živější výměna s překladatelskou a tlumočnickou obcí.“* (R26, 2006, PTA–PTN)

- Důraz na stáže v zahraničí (11 x) (Zdůrazňovali zejména absolventi, kteří ukončili studium před rokem 2000, kteří tuto možnost neměli.):

*„Zařadit povinné praxe, stáže v zahraničí, klidně v naprosto jiných průřezových oborech, např. bankovní sektor, zdravotnictví, nemovitosti, pojištění, automobily atp., nevykonávat tlumočení, ale např. jen asistenta, telefonistku. V letech 1995–2000 nebylo možné studovat v zahraničí, výjezd do GB možný jen jako au-pair. Myslím, že každý rok by studenti měli povinně strávit v zahraničí 2 měsíce, ať už tam budou dělat cokoliv. Jinak se nedá udržet znalost jazyka aktivní a mít kontakt s rodilými mluvčími.“* (R366, 2003, PTA–EK)

*„Výhodou by bylo hodně výměnných pobytů v zahraničí.“* (R376, 1998, PTN–2. obor neuveden)

*„Studenti potřebují získat praktické zkušenosti při studiu na praxi. Dále je důležitý studijní pobyt v zahraničí.“* (R292, 1979, PTR–PTN)

- Větší specializaci, podporu mezioborovosti (12 x):

*„Zavedení překladatelských seminářů ve vybraných oborech – povinná specializace, např. od 3. ročníku.“* (R73, 2008, PTA–PTN)

*„Podpora mezioborovosti: vysoce specializovaný lingvista si hůř hledá uplatnění než absolvent, který kromě tlumočení/překladu zná ještě nějaký (libovolný) obor.“ (R224, 2004, PTA–EK)*

*„Bohužel asi není možné zařadit do studia PTA specializaci na konkrétní obory. Myslím ale, že v praxi se lépe uplatní ten, kdo kromě překladu/tlumočení rozumí dobře ještě nějaké jiné oblasti, např. technice, chemii, medicíně, ekonomii atp., a na tu se může specializovat. Na kvalitě překladů je to pochopitelně znát a projeví se to i v ocenění.“ (R124, 2000, PTA–EK)*

*„Doporučovala bych aktivně nabízet kombinované oborové studium ve spolupráci s příslušnou VŠ nebo katedrou, tj. jazyk (překl./tlum.) – odborná specializace (právo, ekonomika, podnikový management, žurnalistika, sociologie atp.).“ (R352, 1992, PTF–PTR)*

*„S kvalitou studia jsem byla naprosto spokojena, nikdy jsem práci nesháněla, vždy přišla za mnou (ovšem dnešní situace je jiná). Pro dnešní dobu bych radila (již v průběhu studia) specializaci na obory (2–4) a výuku co nejvíce v cizím jazyce.“ (R294, 1975, PTF–PTR)*

- Důraz na výuku mateřského jazyka či rétoriky apod. (9 x)
- Větší důraz na neliterární překlad, více seminářů odborného překladu (9 x)

Z popisu změn ve studijních plánech ÚTRL, které přibližujeme v teoretické části práce (podkapitola 2.1.4), je patrné, že řada předmětů, které naši respondenti navrhují, je již součástí aktuálně platných studijních plánů ÚTRL. Tuto skutečnost také někteří respondenti ve svých odpovědích reflektují:

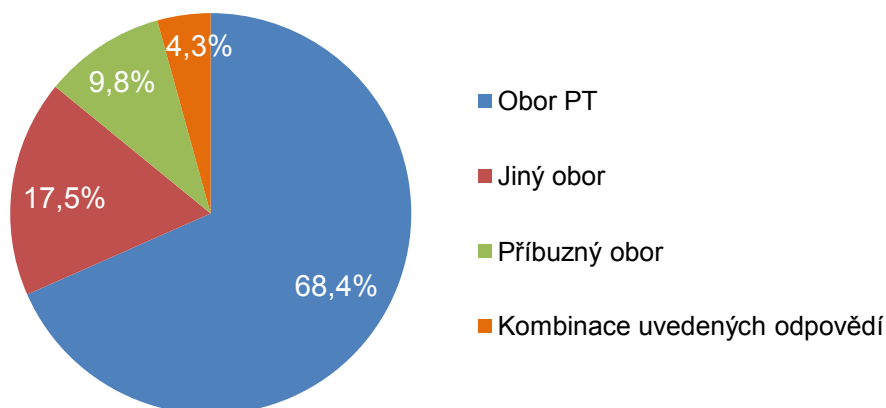
*„Všimla jsem si, že rozvrh již doznal určitých změn (např. ekonomický resp. právnický překlad, počítačem podporovaný překlad), tudíž se ÚTRL snad ubírá správným směrem a nynížším studentům můžeme závidět ;).“ (R209, 2010, PTF–ČJL)*

*„Pokud mám zprávy o aktuálním vývoji na ústavu, myslím, že se ubírá správným směrem :-).“ (R63, 2007, PTN–SOC)*

### 3.3.6.3 Hypotetická opakovaná volba vzdělávací dráhy

Otázka (polootevřená): Pokud byste mohl(a) znovu opakovat volbu své vzdělávací dráhy, zvolil(a) byste...“ Odpovědělo 326 respondentů.

**Graf 35: Opakovaná volba vzdělávací dráhy – obor**  
(% respondentů,  $n_R = 326$ ) (zdroj: vlastní výpočty)



Byla zjištěna statisticky významná závislost na roku ukončení studia (s pominutím nedostatečně obsazené kategorie „Kombinace uvedených odpovědí“) (hladina významnosti 1 %):

**Tabulka 61: Opakovaná volba vzdělávací dráhy – obor x Rok ukončení studia**  
(zdroj: vlastní výpočty)

			Rok ukončení studia			Celkem
			1967–1989	1990–1997	1998–2010	
Opakovaná volba vzdělávací dráhy – obor	Obor PT	Počet	54	33	135	222
		%	60,0%	71,7%	78,0%	71,8%
		Adjustované reziduum	-3,0 --	,0	2,7 ++	
	Jiný obor	Počet	19	9	28	56
		%	21,1%	19,6%	16,2%	18,1%
		Adjustované reziduum	,9	,3	-1,0	
	Příbuzný obor (filologie, obory zaměřené na výuku jazyků)	Počet	17	4	10	31
		%	18,9%	8,7%	5,8%	10,0%
		Adjustované reziduum	3,3 ++	-,3	-2,8 --	
Celkem		Počet	90	46	173	309
		%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$\chi^2 = 13,771$

df = 4

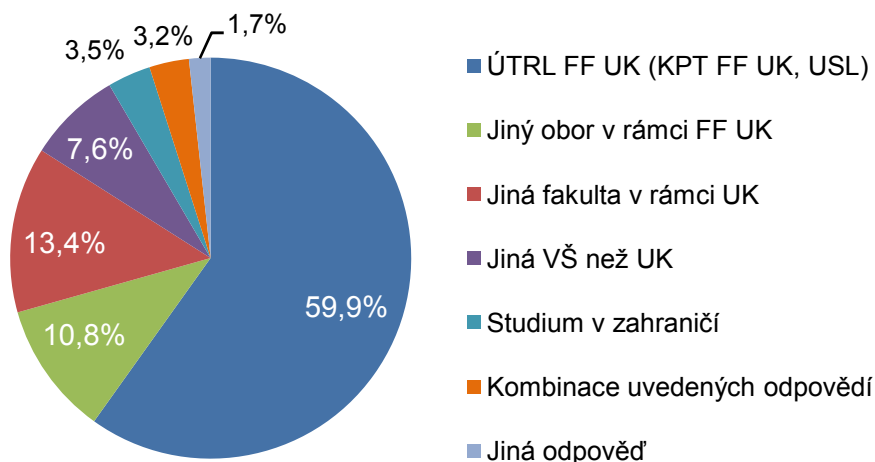
p = 0,008

Absolventi z let 1967–89 častěji uvádějí, že by si v případě možnosti opakované volby vzdělávací dráhy zvolili příbuzný obor (filologie, obory zaměřené na výuku jazyků). Domníváme se, že zde lze hledat spojitost s tím, že právě tito absolventi se nejčastěji věnují pedagogické činnosti – je možné, že někteří z nich by, vzhledem k této skutečnosti, s odstupem času volili pedagogické vzdělání. Absolventi z posledních let (1998–2010) by častěji než ostatní svou volbu vzdělávací dráhy neměnili a znovu by si vybrali obor PT.

Konstatovali jsme také statisticky významnou závislost mezi opakovanou volbou oboru a podílem PT v profesní dráze – respondenti, kteří uvádějí nejnižší podíl PT v profesní dráze zcela logicky častěji uvádějí, že by studovali jiný nebo příbuzný obor, naopak respondenti, kteří se PT věnovali po 80–100 % své kariéry, by oproti ostatním respondentům častěji opakovali stejnou volbu oboru (hladina významnosti 1 %;  $\chi^2 = 45,237$ ,  $df = 8$ ,  $p = 0,000$ ; chí-kvadrát test proveden s pominutím nedostatečně obsazené kategorie „Kombinace uvedených odpovědí“).

Otázka (polootevřená): Pokud byste mohl(a) znovu opakovat volbu své vzdělávací dráhy, zvolil(a) byste pro své studium...“ Odpovědělo 344 respondentů.

**Graf 36: Opakovaná volba vzdělávací dráhy – škola**  
(% respondentů,  $n_R = 344$ ) (zdroj: vlastní výpočty)

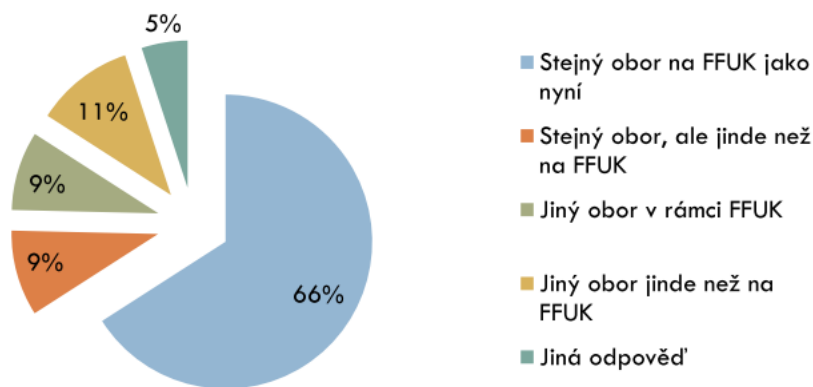




Odpovědi se do značné míry shodují z odpověďmi respondentů šetření z roku 1997 (srovnání je však pouze orientační, nabízené odpovědi nebyly stejně formulovány). Odpovědi ÚTRL FF UK (resp. KPT FF UK, USL) a „Jiný obor v rámci FF UK“ v našem šetření zvolilo dohromady 70,7 % respondentů, kteří odpověděli na tuto otázku. V dotazníku z roku 1997 71,7 % respondentů zvolilo nabízenou odpověď „Stejnou fakultu, jakou jsem studoval(a)“ (Čeňková, 1997).

Odpovědi našich respondentů jsou srovnatelné rovněž s odpověďmi čerstvých absolventů různých oborů FF UK – 60,6 % z 317 respondentů, kteří odpověděli na obě výše uvedené otázky v našem dotazníku, uvedlo, že by opět zvolili obor PT a zároveň, že by opět studovali na ÚTRL (u absolventů z let 1998–2010 je to 67,0 % respondentů). V průzkumu *Sonda alumni 2011* 66 % respondentů (absolventi různých oborů FF UK z června 2011) uvedlo, že v případě možnosti opakované volby vzdělávací dráhy by zvolili „stejný obor na FF UK jako nyní“ (Sládek 2011: 5):

**Graf 37: Opakovaná volba vzdělávací dráhy – absolventi FF UK z roku 2011**  
(% respondentů,  $n_R = 138$ ) (zdroj: Sládek 2011: 5)



Bližší se podíváme na odpovědi těch respondentů, kteří v odpovědi na náš dotazník uvedli, že by znovu zvolili obor PT, ale nezvolili by pro své studium (pouze) ÚTRL FF UK (resp. KPT FF UK, USL) (24 respondentů) – 8 z nich by studovalo v zahraničí, 3 by studovali na ÚTRL FF UK a souběžně na jiné škole, 1 respondentka uvádí odpověď „ÚTRL FF UK + praxe“, 3 respondenti by studovali jiný obor v rámci FF UK, 2 by studovali na jiné fakultě v rámci UK, 4 na jiné VŠ než UK, 2 vybrali odpověď „jiný způsob dalšího vzdělání než je VŠ (kvalifikační kurzy, VOŠ, jazyková škola)“, 1 respondentka uvedla odpověď „možná *Masters in Conf. Interpreting*“.

### 3.3.6.4 Názory respondentů na atraktivnost překladatelské a tlumočnické profese

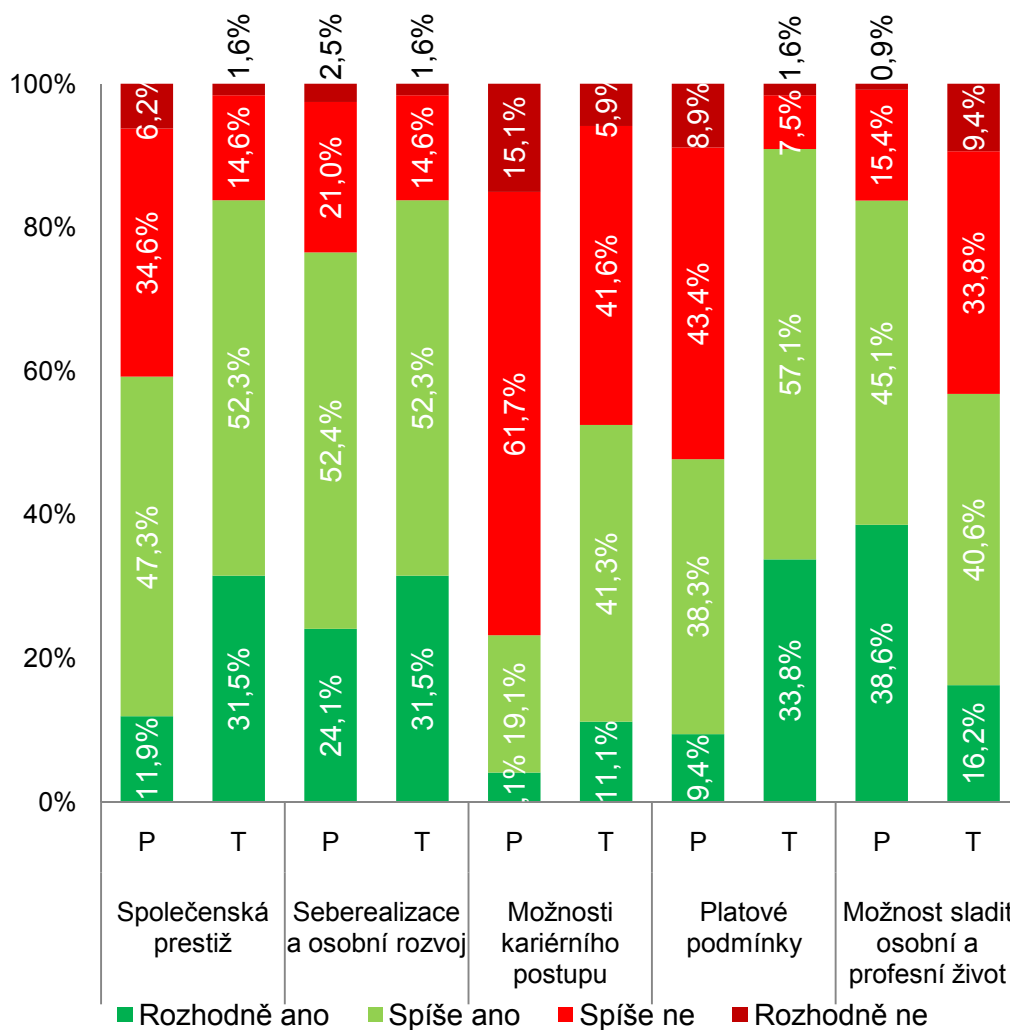
Respondenty jsme rovněž požádali, aby z různých hledisek ohodnotili atraktivitu překladatelské a tlumočnické profese. Jejich odpovědi shrnuje následující tabulka a graf.

**Tabulka 62: Názory na atraktivitu překladatelské a tlumočnické profese**  
(zdroj: vlastní výpočty)

Považujete profesi <u>překladatele</u> v současných podmínkách za atraktivní z hlediska:		Rozhodně ano (1)	Spíše ano (2)	Spíše ne (3)	Rozhodně ne (4)	Celkem (Průměr)
Společenské prestiže	Počet	42	167	122	22	353
	%	11,9%	47,3%	34,6%	6,2%	(2,35)
Možnosti seberealizace a osobního rozvoje	Počet	85	185	74	9	353
	%	24,1%	52,4%	21,0%	2,5%	(2,02)
Možnosti kariérního postupu	Počet	14	66	213	52	345
	%	4,1%	19,1%	61,7%	15,1%	(2,88)
Platových podmínek	Počet	33	134	152	31	350
	%	9,4%	38,3%	43,4%	8,9%	(2,53)
Možnosti sladit rodinný a profesní život	Počet	135	158	54	3	350
	%	38,6%	45,1%	15,4%	,9%	(1,79)
Celkem		17,6%	40,4%	35,2%	6,7%	2,31
Považujete profesi <u>tlumočnicka</u> v současných podmínkách za atraktivní z hlediska:		Rozhodně ano (1)	Spíše ano (2)	Spíše ne (3)	Rozhodně ne (4)	Celkem (Průměr)
Společenské prestiže	Počet	97	161	45	5	308
	%	31,5%	52,3%	14,6%	1,6%	(1,86)
Možnosti seberealizace a osobního rozvoje	Počet	110	160	32	6	320
	%	35,7%	51,9%	10,4%	1,9%	(1,79)
Možnosti kariérního postupu	Počet	34	126	127	18	305
	%	11,1%	41,3%	41,6%	5,9%	(2,42)
Platových podmínek	Počet	104	176	23	5	308
	%	33,8%	57,1%	7,5%	1,6%	(1,77)
Možnosti sladit rodinný a profesní život	Počet	50	125	104	29	308
	%	16,2%	40,6%	33,8%	9,4%	(2,36)
Celkem		25,7%	48,6%	21,6%	4,1%	2,04

Dvě nejčastější odpovědi v každém řádku jsou označeny žlutě.

**Graf 38: Názory na atraktivitu překladatelské a tlumočnické profese**  
(% respondentů) (zdroj: vlastní výpočty)



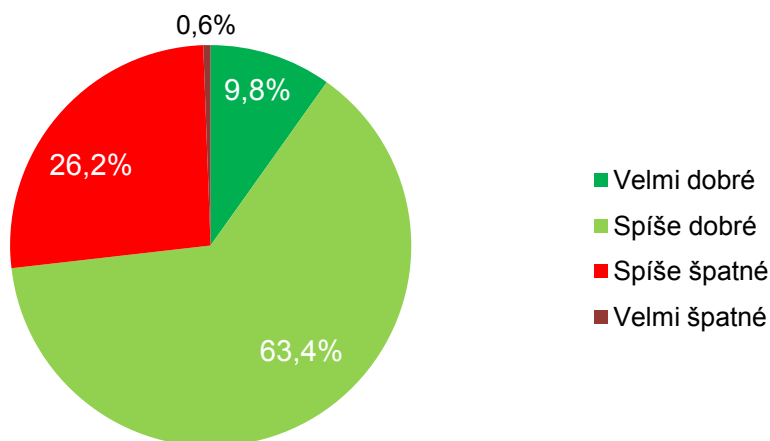
Na základě celkového průměru lze říci, že profesi překladatele považuje za rozhodně nebo spíše atraktivní **58,0 %** respondentů, profesi tlumočnicka **74,3 %** respondentů.

Respondenti celkově považují povolání tlumočnicka za atraktivnější než povolání překladatele. To platí ve všech ohledech kromě možnosti sladit osobní a pracovní život. Nicméně i u povolání překladatele převažují pozitivní odpovědi, s výjimkou dvou kritérií: „platové podmínky“ (mírná převaha negativních odpovědí – 52,3 %) a „možnosti kariérního postupu“ (více než tři čtvrtiny negativních odpovědí – 76,8 %).

### 3.3.6.5 Názory na perspektivy uplatnění současných absolventů

Otázka: Jak byste ohodnotil(a) vyhlídky letošních absolventů ÚTRL na uplatnění v oboru, který jste vystudoval(a)? Odpovědělo 336 respondentů.

**Graf 39: Perspektivy uplatnění současných absolventů**  
(% respondentů,  $n_R = 336$ ) (zdroj: vlastní výpočty)



Respondenti hodnotí vyhlídky současných absolventů ÚTRL na uplatnění převážně pozitivně – **73,2 %** respondentů je považuje za velmi dobré či spíše dobré, výrazně převažuje odpověď „spíše dobré“.

Rozložení odpovědí na obdobnou otázku („Považujete svoji profesi získanou studiem v současných podmínkách za perspektivní?“) v dotazníku z roku 1997 vyznívá pozitivněji: 51,9 % odpovědělo „určitě ano“; 35,4 % „spíše ano“; 11,1 % „spíše ne“; 1,7 % „určitě ne“ (Čeňková 1997).

Ve srovnání s obavami studentů, které konstatovala Sobolevičová (2013: v, x) (viz **Grafy 2A a 2B** v podkapitole 2.3.2) (52 % dotazovaných studentů navazujícího magisterského studia a 35 % prvního ročníku bakalářského studia na ÚTRL se obává, že nalézt práci by mohlo být problematické), naopak vyznívají názory našich respondentů na perspektivy současných absolventů pozitivněji.

Na hladině statistické významnosti 5 % nebyla chí-kvadrát testem prokázána závislost mezi názory respondentů na perspektivy současných absolventů a rokem ukončení studia ani podílem PT v profesní dráze (a to ani po sloučení odpovědí „spíše špatné“ a „velmi špatné“ do jedné kategorie, ani po redukci kategorií na dvě – pozitivní a negativní odpovědi).

Perspektivy absolventů ve srovnání s ostatními respondenty častěji méně pozitivně hodnotí respondenti, kteří uvedli, že v současné době pracují nebo v minulosti pracovali pro EU (statisticky významná souvislost, hladina významnosti 1 %). To je poněkud překvapivé zjištění, jehož příčiny by bylo zajímavé blíže zkoumat:

**Tabulka 63: Názory na vyhlídky současných absolventů ÚTRL x Práce pro EU**  
(zdroj: vlastní výpočty)

			Práce pro instituce EU		Celkem
			ano	ne	
Vyhlídky absolventů 2010	Velmi dobré / Spíše dobré	Počet	53	124	177
		%	61,6%	78,5%	72,5%
		Adjustované reziduum	-2,8 --	2,8 ++	
	Spíše špatné / Velmi špatné	Počet	56	34	90
		%	38,4%	21,5%	27,5%
		Adjustované reziduum	2,8 ++	-2,8 --	
Celkem		Počet	86	158	244
		%	100,0%	100,0%	100,0%

$\chi^2 = 7,941$        $df = 1$        $p = 0,005$



### 3.4 Hlavní závěry výzkumu

#### 3.4.1 Odpovědi na výzkumné otázky

##### 1) Aktuální postavení absolventů oboru PT na pracovním trhu

**Ve vystudovaném oboru v okamžiku, kdy odpovídali na dotazník, pracovalo 69 % respondentů. Tři čtvrtiny z nich uvedly, že překlad a/nebo tlumočení je jejich hlavním zdrojem příjmů.** U respondentů šetření z roku 1997 byl podíl těch, kteří působí v oboru, téměř stejný. **42 % respondentů uvedlo, že působí pouze v oboru PT**, 27 % v oboru PT a zároveň i v dalších oborech, 31 % pouze mimo obor. Domníváme se, že zjištěný podíl respondentů působících v oboru PT, je poměrně vysoký, zvláště vzhledem ke skutečnosti, že přibližně polovina respondentů, kteří ukončili studium v letech 1990–2010 (a tato časová skupina tvoří většinu respondentů našeho výzkumu), nevystudovala 2 obory PT, ale obor PT v kombinaci s jiným oborem na FF UK. Jako nejčastější důvod pro práci mimo obor respondenti uvádějí, že je vystudovaný obor jako možné povolání přestal zajímat (37 %).

Více než polovina pracujících respondentů soukromě podniká (41 % pouze podniká, 13 % podniká a zároveň je zaměstnáno). Mezi respondenty, kteří se věnují pouze oboru PT, je podíl podnikatelů vyšší (65 % podniká, 4 % podnikají a zároveň jsou zaměstnány, 31 % je zaměstnáno, nejčastěji v zahraničních nebo mezinárodních institucích – 16 %).

Co se týče kombinací oborů působení, respondenti nejčastěji uvádějí, že se věnují překladu i tlumočení (18 %), překladu (16 %), jinému oboru (převažují ekonomické a jim příbuzné obory) (11 %), tlumočení (7 %), výuce jazyků (7 %) popř. kombinaci výše uvedených oborů (jednotlivé kombinace oborů jsou zastoupeny nízkými procenty dohromady představují 30 % odpovědí). **Většina respondentů tedy uvádí pouze jednu profesní roli.** (Pokud bychom odpověď „překladatel-tlumočník“ chápali jako jednu profesní roli, jednu profesní roli uvádí 70 % respondentů, pokud bychom tuto odpověď považovali za dvě profesní role, pak jednu profesní roli uvádí 52 % respondentů).

**70 % respondentů, kteří žijí v ČR a nemají vedlejší pracovní činnost (tedy zhruba polovina všech pracujících respondentů), vydělává více než 25 000 Kč, 51 % více než 30 000 Kč. Nejčastěji uváděný hrubý měsíční příjem je 30–40 000 Kč (24 % respondentů).** Nebyla zjištěna statisticky významná závislost příjmu na pohlaví, místě bydliště či na tom, zda absolventi působí pouze v oboru PT či nikoli. Nebylo možné testovat závislost příjmů na skupině podle roku ukončení studia, nicméně získaná data takové závislosti ani nenasvědčují. Absolventi, kteří pracují nebo v minulosti pracovali pro EU, častěji uvádějí vyšší příjmy (více než 40 000 Kč), statisticky významnou souvislost však nebylo možné prokázat. Respondenti žijící v ČR, kteří mají hlavní i vedlejší pracovní činnost, nejčastěji uvádějí hlavní příjem nižší než 20 000 Kč a vedlejší příjem rovněž nižší než 20 000 Kč – tuto kombinaci odpovědí uvedlo 27 % z nich. Toto zjištění však nemá velkou vypovídací hodnotu, škály možných odpovědí nebyly vhodně zvoleny a neumožňovaly zjistit dostatečně přesné informace o příjmech respondentů, kteří mají hlavní i vedlejší pracovní činnost.

**Převážná většina respondentů (77 %) se domnívá, že v nejbližších 3 letech jim spíše nehrozí ztráta zaměstnání (resp. nedostatek zakázek).** Ve srovnání s ostatními respondenty se ztráty zaměstnání či nedostatku zakázek nejvíce obávají absolventi z let 1967–89, nejméně absolventi z let 1990–97 (zjištěna statisticky významná souvislost na 1% hladině významnosti).

## **2) Průběh profesní dráhy absolventů oboru PT**

**Mírná většina respondentů (52 %) se překladu a/nebo tlumočení věnovala po více než 50 % své profesní dráhy, více než jedna třetina (39 %) po více než 80 % své profesní dráhy.** Tito respondenti nejčastěji uvádějí, že po většinu své kariéry byli OSVČ (63 %).

**23 % respondentů, kteří mají pracovní zkušenosti, uvádí, že v průběhu své profesní dráhy někdy pracovalo pro instituce EU.** Podíly respondentů, kteří pro EU pracovali na překladatelských a tlumočnických pozicích, jsou zhruba vyrovnané (45 a 47 %), 8 % respondentů uvádí obojí. Většina respondentů pracuje (resp. pracovala) pro instituce EU externě (78 %), méně respondentů uvádí,



že v nich působí (resp. působili) jako zaměstnanci na základě smlouvy na dobu určitou (21 %) či na dobu neurčitou (19 %).

**Tři čtvrtiny respondentů se v průběhu své kariéry někdy věnovaly pedagogické činnosti**, jedna třetina (a u absolventů z let 1967–89 téměř polovina) se pedagogické činnosti věnovala dlouhodobě (déle než 3 roky). Procento respondentů, kteří se pedagogické činnosti věnovali dlouhodobě, je ve srovnání s průzkumem z roku 1997 vyšší a je poměrně vysoké i u respondentů, kteří uvádějí, že se po více než 80 % své profesní dráhy věnovali překladu a tlumočení – tuto odpověď uvádí jedna pětina z nich.

**Většina respondentů (59 %) po ukončení studia na ÚTRL (resp. KPT či USL) získala další vzdělání či kvalifikaci. Většina respondentů (77 %) také plánuje další zvyšování kvalifikace do budoucna, nejčastěji spíše menší.** Větší zvyšování kvalifikace ve srovnání s ostatními respondenty nejčastěji plánují absolventi z posledních let, což přisuzujeme skutečnosti, že mají většinu profesní dráhy teprve před sebou.

**Stejně jako v šetření z roku 1997 v našem průzkumu převážná většina respondentů uvádí, že jejich představy o profesní dráze se splnily.** Nejspokojenější jsou, co se týče uplatnění získaného vzdělání, seberealizace a osobního rozvoje a sladění rodinného a profesní života (součet procent odpovědí „rozhodně ano“ a „spíše ano“ vyšší než 80 %), relativně nejméně spokojeni jsou s možnostmi kariérního postupu (57 % pozitivních odpovědí). S odstupem času se domníváme, že by bylo vhodnější se dotazovat přímo, nakolik jsou absolventi spokojeni se svou profesní dráhou z různých hledisek, interpretace odpovědí na otázku, do jaké míry se absolventům splnily představy o zaměstnání, je problematická.

### 3) Přechod absolventů oboru PT na pracovní trh po ukončení studia

**Převážná většina (více než 80 %) respondentů, kteří ukončili studium po roce 1990, našla první zaměstnání (resp. získala první zakázku) ještě v průběhu studia nebo prakticky hned po jeho ukončení.** Většina respondentů uvádí,

že po ukončení studia pro ně bylo snadné najít zaměstnání v oboru odpovídající jejich představám (velmi snadné – 26 %, spíše snadné – 42 %). Ve srovnání s ostatními respondenty bylo nalezení takového zaměstnání obtížnější pro absolventy z let 1967–89, což vyplynulo rovněž z průzkumu z roku 1997. 8 % respondentů po ukončení studia nehledalo zaměstnání v oboru, u absolventů z let 1998–2010 je toto procento dvojnásobné. Domníváme se, že to může souviset s vyšším podílem kombinací překladatelských oborů s nefilologickými obory v této časové skupině.

Respondenti, kteří ukončili studium mezi lety 1990–2003, nejčastěji dostali hrubý nástupní plat nižší než 20 000 Kč. U absolventů z let 2004–2007 je nejčastější odpověď 25–30 000 Kč, u absolventů z let 2008–2010 odpověď 20–25 000 Kč.

Výsledky šetření tedy naznačují, že přechod respondentů na pracovní trh byl zejména v posledních letech prakticky bezproblémový. K této situaci bezpochyby přispívá skutečnost, že většina respondentů (84 %, u absolventů z let 1990–2010 95 %) pracovala již během studia, často v oboru PT.

#### 4) Způsob práce překladatelů a tlumočnicků na volné noze

Respondenti, kteří působí jako překladatelé a/nebo tlumočníci na volné noze, nejčastěji uvádějí, že zakázky získané prostřednictvím agentur představují 0–20 %, nebo více než 70 % jejich činnosti. Vyrovnaný poměr přímých a zprostředkovaných zakázek uvádí méně respondentů. Překladatelské portály (nejčastěji ProZ.com) využívá k získávání zakázek pouze 10 % respondentů. Co se týče přímých zakázek, nejčastějšími zadavateli překladů jsou české soukromé firmy (uvádí 77 % respondentů), soukromé osoby (46 %), české veřejné instituce (43 %) a zahraniční soukromé firmy (38 %). Ostatní zadavatelé jsou zastoupeni výrazně nižšími procenty. Tlumočníci rovněž nejčastěji pracují pro české soukromé firmy (62 % respondentů), dále pro české veřejné instituce (60 %), zahraniční soukromé firmy (42 %) a instituce EU (28 %).

Překladatelé nejčastěji uvádějí dva či tři různé obory specializace. Nejčastěji jsou to právní, právnické a soudním překlady (49 % respondentů), překlady

technických textů (47 %), překlady ekonomických a obchodních textů (33 %) a literární překlad (27 %). Zastoupení jednotlivých odpovědí zhruba koresponduje s výsledky průzkumu překladatelského trhu realizovaného v roce 2009 (Svoboda 2011). Z odpovědí tlumočnicků vyplývá, že se nejčastěji věnují simultánnímu a konsektivnímu tlumočení (včetně tlumočení obchodních jednání), ostatní druhy tlumočení (doprovodné, soudní a komunitní tlumočení) jsou výrazně méně časté.

**Převážná většina respondentů (71 %) není profesně organizovaná.** Vyšší procento členů profesních organizací je mezi absolventy z let 1967–89 a mezi respondenty, kteří se překlada a/nebo tlumočení věnují po více než 80 % své profesní dráhy, nicméně i v těchto skupinách představují členové profesních organizací menšinu (44 %, resp. 39 %).

**Nástroje CAT používá 33 % respondentů.** U respondentů, kteří uvádějí překlad a/nebo tlumočení jako hlavní zdroj příjmů, u těch, kteří se oboru PT věnovali po více než 80 % své profesní dráhy, a u absolventů z let 1998–2010 je tento podíl vyšší (přibližně 40 % ve všech uvedených skupinách).

**Respondenti, kteří zodpověděli otázku pro překladatele a/nebo tlumočnický na volné noze, se nejčastěji domnívají, že poptávka po překladech je od roku 2004 přibližně stejná (47 %) a poptávka po tlumočení spíše klesá či rozhodně klesá (dohromady 54 %).** Názory respondentů na vývoj kvality překladů (resp. tlumočení) na trhu od počátku jejich profesní dráhy se značně rozcházejí, nelze identifikovat jednoznačné tendence. Uzavřené otázky nedostatečně odrážejí komplexnost trhu s překlady a tlumočením, respondenti často odpovídali, že situaci nemohou posoudit. V odpovědích na otevřenou otázku týkající se trhu s překlady a tlumočením byly zmiňovány zejména charakteristické problémy tohoto trhu popsané v teoretické části práce: nedostatečná profesionalizace překladatelské a tlumočnické činnosti, tlak na ceny ze strany zadavatelů zakázek, problém dumpingu a nízké finanční ohodnocení literárních překladatelů. **Mírná většina dotazovaných odpovídá, že se cítí ohrožena konkurencí poskytující jazykové služby za dumpingové ceny – 55 % u otázky týkající se překladů, 53 % u otázky týkající se tlumočení.**

5) Hodnocení absolvovaného studia a vnímání překladatelské a tlumočnické profese

**Převážná většina dotazovaných (78 %) se domnívá, že studium na ÚTRL (resp. KPT či USL) jim celkově poskytlo kvalitní přípravu pro vstup do praxe.** V naší analýze jsme se podrobněji zaměřili na absolventy z posledních let (ukončení studia v letech 1998–2010) – většina z nich se domnívá, že studium poskytlo široké základní poznatky, dalo možnosti specializace, nebylo zatíženo překrýváním se poznatků, nepreferovalo kvantitu poznatků před hlubším a kvalitnějším poznáním a neobsahovalo příliš mnoho hodin výuky. Většina respondentů však také zastává názor, že studium preferovalo teoretické znalosti před praktickými dovednostmi, což je patrné i z jejich hodnocení zastoupení jednotlivých předmětů – nejčastěji se domnívají, že výuka obsahovala spíše příliš málo hodin praktických překladatelských a tlumočnických předmětů a odborných předmětů (ekonomika, mezinárodní vztahy, apod.), a naopak spíše příliš mnoho hodin teorie překladu. Počty hodin teorie tlumočení, kontrastivní lingvistiky, literatury a reálií jsou nejčastěji hodnoceny jako odpovídající. Z analýzy připomínek respondentů k obsahu studia a jejich návrhů na předměty, které by se na ÚTRL měly vyučovat, vyplývá, že respondenti často navrhnou změny, které již jsou realizovány v současných studijních plánech oborů Mezikulturní komunikace, Překladatelství a Tlumočnictví.

**68 % respondentů** (a dokonce 78 % respondentů, kteří ukončili studium v letech 1998–2010) **by v případě hypotetické opakované volby vzdělávací dráhy znovu zvolilo studium PT. 60 % respondentů** (v případě absolventů z let 1998–2010 67 %) **by znovu studovalo na ÚTRL (resp. KPT či USL).**

**Profesi překladatele považuje za rozhodně nebo spíše atraktivní 58 % respondentů, profesi tlumočnicka 74 % respondentů.** Povolání tlumočnicka považují respondenti za atraktivnější než povolání překladatele ve všech ohledech kromě možnosti sladit osobní a pracovní život. Nicméně i u povolání překladatele převažují pozitivní odpovědi, s výjimkou dvou kritérií: platové podmínky (52 % negativních odpovědí) a možnosti kariérního postupu (77 % negativních odpovědí). Tyto výsledky přibližně odpovídají

výsledkům Sobolevičové (2013) týkajícím se statusu překladatelské a tlumočnické profese – 52 % překladatelů a tlumočnicků v jejím průzkumu odpovědělo, že považují status překladatele za vysoký či spíše vysoký, status tlumočnicka považovalo za vysoký či spíše vysoký celkem 71 % z nich.

**73 % respondentů hodnotí vyhlídky současných absolventů ÚTRL na uplatnění jako velmi dobré či spíše dobré, výrazně převažuje odpověď „spíše dobré“ (63 %).** Překvapivé je zjištění, že respondenti, kteří pracují či v minulosti pracovali pro EU, jsou v hodnocení perspektiv absolventů oboru PT méně optimističtí (62 % pozitivních odpovědí).

### **3.4.2 Profil typického respondenta**

Z průměrných nebo převažujících hodnot ve zkoumaném souboru vyplývá, že typickým respondentem našeho šetření je žena, která ukončila studium PTA–PTN v roce 2000. Žije v Praze a pracuje jako překladatelka a tlumočnice na volné noze. Její hrubý měsíční příjem se pohybuje v rozmezí 30–40 000 Kč. Po většinu své profesní dráhy působila jako OSVČ a věnovala se převážně překladu a tlumočení. V minulosti rovněž krátkodobě soukromě vyučovala jazyky. Překládá a tlumočí z/do angličtiny a němčiny. Nejčastěji překládá právnické a technické texty a za měsíc přeloží více než 100 stran. Nástroje CAT nepoužívá. 1–5 dnů v měsíci tlumočí. Pracuje převážně pro přímé zadavatele, nejčastěji pro české soukromé firmy (co se týče překladatelských i tlumočnických zakázek). Není členkou žádné profesní organizace.

## 4 Závěr

Cílem předkládané magisterské diplomové práce bylo metodou jednorázového průřezového šetření zmapovat uplatnění absolventů magisterských oborů překladatelství a tlumočnictví na Ústavu translatologie FF UK (resp. na Katedře překladatelství a tlumočnictví FF UK a na Universitě 17. listopadu) z let 1967–2010, v návaznosti na obdobné šetření realizované v roce 1997 (Čeňková).

Práci jsme rozdělili na část teoretickou a část empirickou. V první kapitole teoretické části jsme stručně zařadili problematiku zkoumání uplatnění absolventů do kontextu vzdělávací politiky a současné translatologie. Nastínili jsme rovněž, jakým způsobem se důraz na profesní uplatnění projevuje v současných studijních plánech a různých projektech Ústavu translatologie. Dále jsme se v této části práce obsáhleji věnovali problémům trhu s překlady a tlumočením, na němž se absolventi oboru překladatelství a tlumočnictví primárně uplatňují – ve druhé kapitole jsme se zaměřili na globální trendy a problémy odvětví jazykových služeb a třetí kapitolu jsme věnovali specifikům českého trhu s překlady a tlumočením. V empirické části jsme představili metodiku a výsledky realizovaného dotazníkového šetření (378 respondentů), jehož prostřednictvím jsme hledali odpovědi na výzkumné otázky seskupené do pěti tematických okruhů. Odpovědi na tyto otázky jsme podrobně diskutovali v závěrečné kapitole empirické části, ve které jsme předložili rovněž profil typického respondenta.

Z dotazníkového šetření vyplývá, že absolventi magisterských studijních programů překladatelství a tlumočnictví na ÚTRL (resp. KPT či USL) vesměs neměli problémy s přechodem na pracovní trh. Nejčastěji se uplatňují ve vystudovaném oboru, část z nich v kombinaci s dalšími obory, přičemž pro většinu z nich je překlad a/nebo tlumočení hlavním zdrojem příjmů. Respondenti, kteří pracují v oboru, nejčastěji působí jako OSVČ. Přibližně 40 % respondentů uvedlo, že v současné době působí pouze v oboru překladatelství a tlumočnictví a téměř stejné procento respondentů uvádí, že se vystudovanému oboru věnovalo po 80–100 % celé své profesní dráhy. Podíly respondentů působících v oboru a mimo obor se příliš neliší v jednotlivých skupinách respondentů utvořených podle roku ukončení studia. Přibližně korespondují rovněž s výsledky průzkumu

z roku 1997. Více než jedna pětina respondentů (23 %) v průběhu své profesní dráhy někdy pracovala pro instituce EU. Jedna třetina respondentů (u absolventů z let 1967–89 pak téměř polovina) se dlouhodobě (déle než tři roky) věnovala pedagogické činnosti. Většina respondentů uvádí, že jejich představy o zaměstnání se splnily, nejspokojenější jsou, co se týče uplatnění získaného vzdělání, seberealizace a sladění rodinného a profesního života. Většina respondentů po ukončení studia získala další vzdělání či kvalifikaci, více než tři čtvrtiny plánují zvyšování kvalifikace do budoucna. Více než tři čtvrtiny respondentů se domnívají, že jim v nejbližších letech nehrozí ztráta zaměstnání či nedostatek zakázek.

Respondenti nejčastěji uvádějí, že studium je dobře připravilo pro vstup do praxe. Překladatelskou a tlumočnickou profesi nejčastěji považují za atraktivní a perspektivy současných absolventů ÚTRL hodnotí jako spíše dobré. V případě hypotetické opětovné volby vzdělávací dráhy by většina z nich volila stejné studium, přestože řada z nich má k absolvovanému studiu kritické připomínky. Nutno podotknout, že jejich návrhy týkající se skladby předmětů často korespondují s aktuálně již zavedenými změnami ve studijních plánech ÚTRL, jejichž základním rysem je větší přiblížení studijních programů překladatelské a tlumočnické praxi.

Na závěr tedy můžeme jediné doporučit pokračování v tomto směřování. Doporučili bychom rovněž soustavné monitorování uplatnění absolventů a požadavků trhu s překlady a tlumočením. Domníváme se, že by bylo přínosné se v případných dalších výzkumech uplatnění absolventů oboru překladatelství a tlumočnictví či mezikulturní komunikace podrobněji zaměřit na otázku, ve kterých segmentech trhu s překlady a tlumočením se tito absolventi v průběhu profesní dráhy pohybují.



## Bibliografie

- ADAMOVSÁ, L. *Postavení konferenčního tlumočníka ve společnosti: (teoreticko-empirická studie na příkladu České republiky a Rakouska)*. Praha, 2005. Dipl. práce. ÚTRL FF UK. Vedoucí práce I. Čenková.
- BADLÍKOVÁ, M. *Ways to Improve the Quality of Specialised Translations*. Brno, 2008. Dipl. práce. KAA FF MU. Vedoucí práce J. Fictumová.
- BAER, B. J.; KOPY, G. S. Introduction. In: Baer, B.; Kopy, G.S. (eds.) *Beyond the Ivory Tower. Rethinking translation pedagogy*. [online] Philadelphia: John Benjamins Pub. Co., 2003, s. vii–xv. [cit. 16. 2. 2013] Dostupné z: <http://site.ebrary.com/lib/cuni/Doc?id=10046368&ppg=9>
- BIELSA, E. Globalisation as Translation: An Approximation to the Key but Invisible Role of Translation in Globalisation. In: *CSGR Working Paper No 163/05* [online] 2005 [cit. 16. 2. 2013]. Dostupné z: <http://www2.warwick.ac.uk/fac/soc/csgr/research/workingpapers/2005/wp16305.pdf>
- BUDIN, G. et al. The TransCert Project: Ensuring That Transnational Translator Certification Meets Stakeholder Needs. *The International Journal for Translation & Interpreting Research*. [online] 2013, roč. 5, č. 1, s. 143–155. [cit. 6. 6. 2013] Dostupné z: <http://www.trans-int.org/index.php/transint/article/view/237>
- CRONIN, M. Globalization and Translation. In: Gambier, Y., van Doorslaer, L. (eds.) *Handbook of translation studies. Vol. 1*. Amsterdam: John Benjamins Pub. Co., 2010, s. 134–140.
- CSA (Common Sense Advisory). New Research Report Reveals Global Translation Market Size Estimates and Rankings of the Largest Language Service Providers in Eight Major Regions of the World. In: *Common Sense Advisory* [online] 2011 [cit. 16. 2. 2013] Dostupné z: <http://www.commonseadvisory.com/Default.aspx?Contenttype=ArticleDet&tabID=64&moduleId=392&Aid=1062&PR=PR>
- ČENKOVÁ, I. Jací jsou absolventi oboru překladatelství a tlumočnictví Ústavu translologie FF UK Praha? *ToP: (Tlumočení – překlad)*. 1999, č. 45, s. 5–7.
- ČENKOVÁ, I. Úloha tlumočení v globalizovaném světě 21. století. In: Gromová, E.; Muglová, D. (eds.) *Překlad a kultura 2*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Filozofická fakulta, 2007. s. 23–36.
- ČTVRTEČKOVÁ, I. *Translator Sociology: Who Works for Czech Translation Agencies?* Brno, 2013. Dipl. práce. KAA FF MU. Vedoucí práce R. Kamenická.
- DAM, H. V.; ZETHSEN, K. K. The Status of Professional Business Translators on the Danish Market: A Comparative Study of Company, Agency and Freelance Translators. *Meta: Journal des traducteurs*. [online] 2011, roč. 56, č. 4, s. 976–997 [cit. 30. 11. 2012] Dostupné z: <http://id.erudit.org/iderudit/1011263ar>
- DAM, H. V.; ZETHSEN, K. K. Translator status – a study of Danish company translators. *The Translator*. 2008, roč. 14 č. 1, s. 71–96.

- DAM, H. V.; ZETHSEN, K. K. On factors affecting the perception of translator status. *The Journal of Specialised Translation*. [online] č. 12, 2009 s. 2–36. [cit. 30. 11. 2012]  
Dostupné z: [http://www.jostrans.org/issue12/art\\_dam\\_zethsen.pdf](http://www.jostrans.org/issue12/art_dam_zethsen.pdf)
- DAM, H.; ZETHSEN, K. K. Translator Status: A Study of Danish Company Translators. *The Translator*. 2008, roč. 14, č. 1, s. 71–96.
- DIABOVÁ, A. Tendry EU aneb Jak se nespálit dvakrát. *Hospodářské noviny*. [online] 12. 4. 2007. [cit. 10. 4. 2013]  
Dostupné z: <http://hn.ihned.cz/c1-20877960-jak-se-nespalit-dvakrat>
- DIRIKER, E. *De-/Re-Contextualizing Conference Interpreting. Interpreters in the Ivory Tower?* [online] Philadelphia: John Benjamins Pub. Co., 2004. [cit. 16. 2. 2013] Dostupné z ebrary collections:  
<http://site.ebrary.com/lib/cuni/Doc?id=10064642>
- DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum, 2000.
- DONOVAN, C. Where is interpreting heading and how can training courses keep up? In: *EMCI Conference – The Future of the Profession, London 2006* [online] 2006 [cit. 16. 2. 2013]  
Dostupné z: <http://www.emcinterpreting.org/resources/conferences.php>
- DUNNE, K. The industrialization of translation. Causes, consequences and challenges. *Translation Spaces*. [online] 2012, č. 1, s. [cit. 16. 2. 2013]  
Dostupné z: <http://benjamins.com/series/ts/1/art/07dun.pdf>
- DVOŘÁK, M. Inovativní aspekty outsourcingu a jejich řízení. *Systémová integrace*. [online] 2011, č. 3 [cit. 16. 2. 2013] Dostupné z: [www.cssi.cz/cssi/system/files/all/si-2011-03-09-Dvorak.pdf](http://www.cssi.cz/cssi/system/files/all/si-2011-03-09-Dvorak.pdf)
- EC DGT (Pym et al.) *The status of the translation profession in the European Union*. [online] Brussels: EC, 2012 [cit. 16. 2. 2013]  
Dostupné z: [http://bookshop.europa.eu/is-bin/INTERSHOP.enfinity/WFS/EU-Bookshop-Site/en\\_GB/-/EUR/ViewPublication-Start?PublicationKey=HC3212205](http://bookshop.europa.eu/is-bin/INTERSHOP.enfinity/WFS/EU-Bookshop-Site/en_GB/-/EUR/ViewPublication-Start?PublicationKey=HC3212205)
- EC DGT. *Étude portant sur la contribution de la traduction à la société multilingue dans l'Union européenne*. [online] Brussels: EC DGT, 2010 [cit. 16. 2. 2013] Dostupné z: [http://bookshop.europa.eu/is-bin/INTERSHOP.enfinity/WFS/EU-Bookshop-Site/en\\_GB/-/EUR/ViewPublication-Start?PublicationKey=HC3110679](http://bookshop.europa.eu/is-bin/INTERSHOP.enfinity/WFS/EU-Bookshop-Site/en_GB/-/EUR/ViewPublication-Start?PublicationKey=HC3110679)
- FIŠER, D. Recent trends in the translation industry in Slovenia. *JoSTrans: The Journal of Specialised Translation*. [online] 2008, č. 10, s. 23–39 [cit. 16. 2. 2013]  
Dostupné z: [http://www.jostrans.org/issue10/issue10\\_toc.php](http://www.jostrans.org/issue10/issue10_toc.php)
- GABR, M. Toward a Model Approach to Translation Curriculum Development. *Translation Journal*. [online] 2001, roč. 5, č. 2 [cit. 16. 2. 2013]  
Dostupné z: <http://www.bokorlang.com/journal/16edu.htm>
- GIDDENS, A. *Důsledky modernity*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003.
- GOUADEC, D. Training Translators. Certainties, Uncertainties, Dilemmas. In: Maia, B.; J. Haller a M. Ulrych. (eds.) *Training the Language Services Provider for the New Millennium*. Porto: Faculdade de Letras da Universidade do Porto, 2002, s. 31–41.

- GOUADEC, D. *Translation as a profession*. Philadelphia: J. Benjamins Pub. Co., 2007.
- HENDL, J. *Přehled statistických metod zpracování dat*. Praha: Portál, 2004.
- HRŮZOVÁ, I. *Image a společenský status tlumočnicků*. Praha, 2010. Ročníková práce EMCI. ÚTRL FF UK.
- CHAN, A. L. J. *Information Economics, the Translation Profession and Translator Certification*. [online] Tarragona: 2008. Disert. práce. Universitat Rovira i Virgili. Vedoucí práce A. Pym, J. Stejskal. [cit. 19. 2. 2013]  
Dostupné z: <http://tdx.cat/bitstream/handle/10803/8772/Chan.pdf?sequence=1>
- CHAN, A. L. J. Why are most translators underpaid? A descriptive explanation using asymmetric information and a suggested solution from signaling theory. *Translation Journal* [online] 2005, roč. 9, č. 2. [cit. 19. 2. 2013]  
Dostupné z: <http://www.bokorlang.com/journal/32asymmetric.htm>
- CHESTERMAN, A. Bridge concepts in translation sociology. In: Wolf, M.; Fukari, A. (eds.) *Constructing a Sociology of Translation*. [online] Amsterdam: John Benjamins Pub. Co., 2007. s. 171–183. [cit. 16. 2. 2013] Dostupné z ebrary collections: <http://site.ebrary.com/lib/cuni/Doc?id=10408500>
- CHESTERMAN, A. The Name and Nature of Translator Studies. *Hermes: Journal of Language and Communication Studies*. [online] 2009, č. 42, s. 13–22 [cit. 16. 2. 2013] Dostupné z:  
[http://download2.hermes.asb.dk/archive/download/hermes-42-2-chesterman\\_net.pdf](http://download2.hermes.asb.dk/archive/download/hermes-42-2-chesterman_net.pdf)
- CHOUC, F.; CALVO, E. Embedding employability in the curriculum and building bridges between academia and the work-place: a critical analysis of two approaches. *La Linterna del Traductor*. [online] 2010, č. 4, s. 71–85. [cit. 16. 2. 2013].  
Dostupné z: [http://www.foros-asetrad.org/linterna/pdf/lalinterna\\_n4.pdf](http://www.foros-asetrad.org/linterna/pdf/lalinterna_n4.pdf)
- CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu. Základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2007.
- JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2007.
- JEŘÁBEK, H. *Úvod do sociologického výzkumu*. Praha: Karolinum, 1992.
- JETTMAROVÁ, Z. et al. *Přijímací zkoušky 2000. Studijní program Překladařství-tlumočnictví*. [online] Praha: FF UK, 2000. [cit. 10. 6. 2013]  
Dostupné z: [www.ff.cuni.cz/FF-6484-version1-PrijPTj2000.rtf](http://www.ff.cuni.cz/FF-6484-version1-PrijPTj2000.rtf)
- JETTMAROVÁ, Z. Ústav translatologie Filozofické fakulty UK v Praze. Ohlédnutí za nedávnou minulostí. *ToP (Tlumočení – překlad)*. 1997, roč. 8., č. 33–34., s. 26.
- JTP. Doporučené minimální tarify za tlumočení a překlad v Kč a EUR. In: *ToP 94/2009*, s. 16–17 (na rok 2010); *ToP 98/2010*, s. 18–19 (na rok 2011); *ToP 102/2011*, s. 14–15 (na rok 2012); *ToP 106/2012*, s. 14–15 (na rok 2013).
- KAPSASKIS, D. Professional identity and training of translators in the context of globalisation: The example of subtitling. *JoSTrans: The Journal of Specialised Translation*. [online] 2011, č. 16, s. 162–184 [cit. 2. 2. 2013]  
Dostupné z: [http://www.jostrans.org/issue16/issue16\\_toc.php](http://www.jostrans.org/issue16/issue16_toc.php)

- KATAN, D. Occupation or profession: A survey of the translators' world. In: Sela-Sheffy, R.; Shlesinger, M. (eds.) *Identity and status in the translational professions*. Philadelphia: John Benjamins Pub. Co., 2011. s. 65–87.
- KEARNS, J. *Curriculum Renewal in Translator Training: Vocational challenges in academic environments with reference to needs and situation analysis and skills transferability from the contemporary experience of Polish translator training culture*. [online] Dublin, 2006 [cit. 16. 2. 2013] Disert. práce. Dublin City University. Vedoucí práce H. Lechleiter. Dostupné z: [http://doras.dcu.ie/17625/1/John\\_Kearns\\_20121129165721.pdf](http://doras.dcu.ie/17625/1/John_Kearns_20121129165721.pdf)
- KELLER, J.; TVRDÝ, L. *Vzdělanostní společnost? Chrám, výtah a pojišťovna*. Praha: SZH, 2010.
- KELLY, D. Curriculum. In: Gambier, Y.; van Doorslaer, L. (eds.) *Handbook of translation studies. Vol. 1*. Amsterdam: John Benjamins Pub. Co., 2010, s. 87–93.
- KOUCKÝ, J.; ZELENKA, M. *Uplatnění absolventů vysokých škol na trhu práce*. [online] Praha: SVP Univerzita Karlova, 2009. [cit. 13. 11. 2012] Dostupné z: <http://www.strediskovzdelavacipolitiky.info/download/Absolventi%20Expertiza%20Oct09.pdf>
- KŘIVDOVÁ, H. *Trh tlumočení a překladů v České republice z pohledu tlumočnických a překladatelských agentur*. Praha, 2000. Ročníková práce EMCI. ÚTRL FF UK.
- KUCHAR, Pavel. *Trh práce: sociologická analýza*. Praha: Karolinum, 2007.
- LTC (The Language Technology Centre). (Rinsche, A.; Portera-Zanotti, N.) *Study on the size of the language industry in the EU*. [online] Brussels: EC, 2009 [cit. 16. 2. 2013] Dostupné z: [http://bookshop.europa.eu/is-bin/INTERSHOP.enfinity/WFS/EU-Bookshop-Site/en\\_GB/-/EUR/ViewPublication-Start?PublicationKey=HC8009985](http://bookshop.europa.eu/is-bin/INTERSHOP.enfinity/WFS/EU-Bookshop-Site/en_GB/-/EUR/ViewPublication-Start?PublicationKey=HC8009985)
- MACHÁČKOVÁ, M. *Uplatnění absolventů kurzu The European Masters in Conference Interpreting v praxi*. Praha, 2008. Ročníková práce EMCI. ÚTRL FF UK.
- MAIA, B. Introduction. In: Maia, B. et al. (eds.) *Training the Language Services Provider for the New Millennium*. Porto: Faculdade de Letras da Universidade do Porto, 2002, s. 9–16.
- MEZIHORÁK, F. et al., *Úvod do světa práce: soubor učebních testů*. Olomouc: Votobia Olomouc, 2006.
- NEKUDA, J.; SIROVÁTKA, T. *Uplatnění absolventů Masarykovy univerzity z let 2009–2010 v praxi*. [online] Brno: MU, 2012. [cit. 10. 4. 2013] Dostupné z: [http://www.muni.cz/media/docs/980/MU\\_uplatneni\\_absolv\\_z\\_let2009-10\\_vyzkum\\_2012.pdf](http://www.muni.cz/media/docs/980/MU_uplatneni_absolv_z_let2009-10_vyzkum_2012.pdf)
- O'HAGAN, M. *The Coming industry of teletranslation: overcoming communication barriers through telecommunication*. Clevedon: Multilingual Matters, 1996.
- O'HAGAN, M.; ASHWORTH, D. *Translation-mediated communication in a digital world: facing the challenges of globalization and localization*. [online] Buffalo: Multilingual Matters, 2002. [cit. 16. 2. 2013]

Dostupné z ebrary collections:

<http://site.ebrary.com/lib/cuni/Doc?id=10022468&ppg=1>

- OLOHAN, M. Economic Trends and Developments in the Translation Industry. What Relevance for Translator Training? *The Interpreter and Translator Trainer*. 2007, roč. 1, č. 1, s. 37–63.
- PALÁN, Z. Práce s absolventy jako součást konceptu celoživotního učení. In: Beneš et al. (eds.) *Marketing a práce s absolventy vysokých škol: obory andragogika, ekonomie, personální řízení*. Praha: Eurolex Bohemia, 2001, s. 7–8.
- PAULOVČÁKOVÁ, L. *Provázanost vzdělávání a trhu práce: s uplatněním marketingového přístupu v podmínkách vysoké školy*. Praha: UK, 2008. Disert. práce. Katedra andragogiky a personálního řízení FF UK. Vedoucí práce J. Mužik.
- PHELAN, M. *Topics in Translation, 19: Interpreter's Resource*. [online] Clevedon: Multilingual Matters, 2001. [cit. 16. 2. 2013] Dostupné z ebrary collections: <http://site.ebrary.com/lib/cuni/Doc?id=10016701>
- PLATTEEL, N. Statistical entity for the language industry. In: *Language industry web platform (LIND-Web)*. [online] 2012. [cit. 16. 2. 2013] Dostupné z: [http://ec.europa.eu/translation/LID/index.cfm?fuseaction=main.PublicationDetail&PBL\\_ID=516&theme\\_selector=normal](http://ec.europa.eu/translation/LID/index.cfm?fuseaction=main.PublicationDetail&PBL_ID=516&theme_selector=normal)
- PROKEŠOVÁ SITAŘOVÁ, K. Trnitá cesta čerstvých absolventů oboru tlumočnictví k profesionalitě aneb Jak udělat z absolventů zkušené profesionály. *ToP: (Tlumočení – překlad)*. 2011, č. 102, s. 9–10.
- PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. Praha: Portál, 2009.
- PYM, A. Globalization and Segmented Language Services. [online] 2000. Původní verze publikována v *Facköversättaren* (Göteborg) 1999, roč. 10, č. 6. [cit. 16. 2. 2013] Dostupné z: <http://usuaris.tinet.cat/apym/on-line/translation/segmentation.htm>
- PYM, A. Globalization and the Politics of Translation Studies. *Meta: Translators' Journal*. [online] 2006, roč. 51, č. 4, s. 744–757. [cit. 16. 2. 2013] Dostupné z: <http://id.erudit.org/iderudit/014339ar>
- PYM, A. On the market as a factor in the training of translators. [online] 1998. Poprvé publikováno v *Koiné*, roč. 1993, č. 3, s. 109–121. [cit. 16. 2. 2013] Dostupné z: <http://usuaris.tinet.cat/apym/on-line/translation/market.html>
- PYM, A. Training translators – ten recurrent naiveties. *Translating Today 2*. [online] 2005, č. 2, s. 3–6. [cit. 16. 2. 2013] Dostupné z: [http://usuaris.tinet.cat/apym/on-line/training/10\\_naivetes.pdf](http://usuaris.tinet.cat/apym/on-line/training/10_naivetes.pdf)
- PYM, A. Training Translators and European Unification: A Model of the Market. In: *A talk presented to the European Commission's Translation Service 'Theory Meets Practice'*. [online] 2000. [cit. 16. 2. 2013] Dostupné z: <http://usuaris.tinet.cat/apym/on-line/training/Luxembourg.pdf>
- PYM, A. Translation research terms: a tentative glossary for moments of perplexity and dispute. *Translation Research Projects 3*. [online] Tarragona: Intercultural Studies Group. URV, 2011, s. 75–108. [cit. 16. 2. 2013] Dostupné z: [http://isg.urv.es/publicity/isg/publications/trp\\_3\\_2011/index.htm](http://isg.urv.es/publicity/isg/publications/trp_3_2011/index.htm)



- RUBÁŠ, S. *Koncepce rozvoje Ústavu translatologie v letech 2013–2015*. [online] Praha: ÚTRL FF UK, 2012. [cit. 31. 5. 2013]  
Dostupné z: <http://utrl.ff.cuni.cz/UTRLFF-58-version1-Koncepce.pdf>
- RYŠKA, R. et al. *Zaměstnatelnost a uplatnění absolventů Univerzity Karlovy* [CD-ROM]. Praha: SVP PF UK, 2012.
- RYŠKA, R.; ZELENKA, M. *REFLEX 2010: Zpráva první. Absolventi hodnotí vzdělávání na vysoké škole, způsoby výuky, kvalitu učitelů*. [online] Praha: SVP Univerzita Karlova, 2011. [cit. 13. 11. 2012] Dostupné z: <http://www.strediskovzdelavacipolitiky.info/default.asp?page=svp&KID=85>
- ŘEZANKOVÁ, H. *Analýza dat z dotazníkových šetření*. Praha: Kamil Mařík – Professional Publishing, 2007.
- SALAJKOVÁ, L. *Vývoj obrazu tlumočnicka ve vybraných světových a českých médiích*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2012. Dipl. práce. ÚTRL FF UK. Vedoucí práce I. Čenková.
- SELA-SHEFFY, R., SHLESINGER, M. (eds.) *Identity and status in the translational professions*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Pub. Co., 2011.
- SERRANO, D. Mladí vpřed a staří na svá místa. [online] Otištěno v *ToP: (Tlumočení – překlad)*. 2002, č. 61. [cit. 4. 4. 2013] Dostupné z: [http://www.jtpunion.org/spip/article.php3?id\\_article=3472](http://www.jtpunion.org/spip/article.php3?id_article=3472)
- SHLESINGER, M. (Projev u příležitosti převzetí ceny Ceny D. Seleskovitchové.) [online] 2010. [cit. 10. 6. 2013]  
Dostupné z: <http://aiic.net/page/3464/danica-seleskovitch-award-miriam-shlesinger/lang/1>
- SNELL-HORNBY, M. The turns of Translation Studies. In: Gambier, Y.; van Doorslaer, L. (eds.) *Handbook of translation studies. Vol. 1*. Amsterdam: John Benjamins Pub. Co., 2010, s. 366–370.
- SOBOLEVIČOVÁ, R. *Vnímání překladatelské a tlumočnické profese v České republice (teoreticko-empirická studie)*. Praha, 2013.  
Dipl. práce. ÚTRL FF UK. Vedoucí práce I. Čenková.
- SOJÁKOVÁ, J. *Postavení soudního tlumočnicka v České republice (teoreticko-empirická studie)*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2012. 103 s.  
Dipl. práce. ÚTRL FF UK. Vedoucí práce I. Čenková.
- SOJKA, Milan. *Dějiny ekonomických teorií*. Praha: Havlíček Brain Team, 2010.
- SOUKUP, P. Nesprávná užívání statistické významnosti a jejich možná řešení. *Data a výzkum – SDA Info*. 2010, roč. 4, č. 2: s. 77–104. [online] Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., Praha 2010. [cit. 1. 4. 2013]  
Dostupné z: [http://archiv.soc.cas.cz/download/1082/DaV10\\_2\\_s77\\_104.pdf](http://archiv.soc.cas.cz/download/1082/DaV10_2_s77_104.pdf)
- SOUKUP, P. Statisticky významný neznamená důležitý. *Socioweb* 6/2007. [online] 2007. [cit. 1. 4. 2012] Dostupné z: <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=teorie&shw=298&lst=108>
- SPRUNG, R. C.; JARONIEC, S. *Translating into success: cutting-edge strategies for going multilingual in a global age*. Amsterdam: John Benjamins Pub. Co., 2000.

- STEHLÍK, M. *Výroční zpráva za období od 1. ledna 2011 do 31. prosince 2011*. [online] Praha: FF UK, 2012. [cit. 31. 5. 2013] Dostupné z: [http://www.ff.cuni.cz/FF-7307-version1-vyrocka\\_ffuk\\_2011\\_web\\_def.pdf](http://www.ff.cuni.cz/FF-7307-version1-vyrocka_ffuk_2011_web_def.pdf)
- SVOBODA, T. *Anketa – průzkum překladatelského trhu*. [online] Praha: ÚTRL FF UK, 2011. [cit. 30. 11. 2012] Dostupné z: <http://tarantula.ruk.cuni.cz/UTRLFF-75-version1-AnketaVyzkumTrhu.pdf>
- SVOBODA, T. *Kapitoly z překladatelské praxe*. [online] Praha: ÚTRL FF UK, 2012. [cit. 10. 6. 2013] Dostupné z: [http://utrl.ff.cuni.cz/UTRLFF-58-version1-kapitoly\\_z\\_preklatatelske\\_praxe.pdf](http://utrl.ff.cuni.cz/UTRLFF-58-version1-kapitoly_z_preklatatelske_praxe.pdf)
- ŠAFR, J. *Návod na statistický software PSPP část 1. – kontingenční tabulky*. [online] 2010a. [cit. 1. 4. 2012] Dostupné z: [http://metodykv.wz.cz/PSPP\\_navod\\_1\\_uvod.pdf](http://metodykv.wz.cz/PSPP_navod_1_uvod.pdf)
- ŠAFR, J. *Návod na statistický software PSPP část 2. – kontingenční tabulky*. [online] 2010b. [cit. 1. 4. 2012] Dostupné z: [http://metodykv.wz.cz/PSPP\\_navod\\_2\\_konting\\_tab.pdf](http://metodykv.wz.cz/PSPP_navod_2_konting_tab.pdf)
- WILSS, W. Curricular Planning. *Meta: Translators' Journal*. [online] 1977, roč. 22, č. 2, s. 117–124. [cit. 16. 2. 2013] Dostupné z: <http://www.erudit.org/revue/meta/1977/v22/n2/004611ar.pdf>
- WILSS, W. *Translation and Interpreting in the 20th Century*. [online] Philadelphia: John Benjamins Pub. Co., 1999. [cit. 28. 11. 2012] Dostupné z ebrary collections: <http://site.ebrary.com/lib/cuni/Doc?id=5000166>
- WOLF, M. Introduction: The emergence of a sociology of translation. In: Wolf, M.; Fukari, A. (eds.) *Constructing a Sociology of Translation*. [online] Amsterdam: John Benjamins Pub. Co., 2007, s. 1–36. [cit. 16. 2. 2013] Dostupné z ebrary collections: <http://site.ebrary.com/lib/cuni/Doc?id=10408500>

## Internetové zdroje

- Acro-cz.cz – Program *Konference o Certifikaci překladatelských služeb* <http://www.acro-cz.cz/akce.php?ID=63> [cit. 10. 6. 2013]
- ASKOT – *Seznam členů* <http://www.askot.cz/tlumocnici/> [cit. 13. 11. 2012]
- Český statistický úřad – *Struktura mezd zaměstnanců* <http://notes3.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/p/3109-11?OpenDocument&Click=> [cit. 6. 4. 2013]
- EUROPA – Přehledy právních předpisů EU. *Boloňský proces: vytvoření Evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání* [http://europa.eu/legislation\\_summaries/education\\_training\\_youth/lifelong\\_learning/c11088\\_cs.htm](http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/lifelong_learning/c11088_cs.htm) [cit. 31. 5. 2013]
- European Commission – DG Translation. *Jobs & contracts – Staff – Translator profile* [cit. 10. 6. 2013] [http://ec.europa.eu/dgs/translation/workwithus/staff/profile/index\\_en.htm](http://ec.europa.eu/dgs/translation/workwithus/staff/profile/index_en.htm)
- European Commission – SCIC. *Become an interpreter – I want to interpret for DG Interpretation*

- [http://ec.europa.eu/dgs/scic/become-an-interpreter/interpret-for-dg-interpretation/index\\_en.htm](http://ec.europa.eu/dgs/scic/become-an-interpreter/interpret-for-dg-interpretation/index_en.htm) [cit. 10. 6. 2013]
- European Masters in Conference Interpreting (EMCI)  
<http://www.emcinterpreting.org/> [cit. 31. 5. 2013]
  - European Master's in Translation (EMT)  
[http://ec.europa.eu/dgs/translation/programmes/emt/index\\_en.htm](http://ec.europa.eu/dgs/translation/programmes/emt/index_en.htm)  
[cit. 31. 5. 2013]
  - Evropská komise. Často kladené dotazy ohledně mnohojazyčnosti a výuky jazyků [http://ec.europa.eu/languages/orphans/faq\\_cs.htm](http://ec.europa.eu/languages/orphans/faq_cs.htm) [cit. 31. 5. 2013]
  - JTP <http://www.jtpunion.org/>
    - Články a zajímavosti – Členové JTP napsali...  
[http://www.jtpunion.org/spip/rubrique.php3?id\\_rubrique=46](http://www.jtpunion.org/spip/rubrique.php3?id_rubrique=46)  
[cit. 10. 6. 2013]
    - Databáze tlumočnicků a překladatelů  
[http://www.jtpunion.org/spip/rubrique.php3?id\\_rubrique=4](http://www.jtpunion.org/spip/rubrique.php3?id_rubrique=4)  
[cit. 13. 11. 2012]
  - KST ČR <http://www.kstcr.cz/>
    - Jak postupovat, chci-li se stát soudním tlumočnickem?  
<http://www.kstcr.cz/dotazy> [cit. 10. 6. 2013]
    - Vyhledávání členů KST ČR  
<http://www.kstcr.cz/clenove> [cit. 13. 11. 2012]
  - Language industry web platform (LIND-Web)  
[http://ec.europa.eu/dgs/translation/programmes/languageindustry/platform/index\\_en.htm](http://ec.europa.eu/dgs/translation/programmes/languageindustry/platform/index_en.htm) [cit. 31. 5. 2013]
  - OPTIMALE (Optimising Professional Translator Training in a Multilingual Europe) <http://www.translator-training.eu/optimale/index.php> [cit. 31. 5. 2013]
  - ProZ.com <http://www.proz.com/>
    - Požadavky na nezávislé překladatele – výňatek z normy EN 15038  
<http://ces.proz.com/pro-tag/info/about/freelancers> [cit. 10. 6. 2013]
    - Non-English forums – Czech  
<http://www.proz.com/forum/czech-127.html> [cit. 12. 6. 2013]
  - Strategie.cz – Kam lze jít pro radu? (článek ze dne 8. 11. 2007)  
<http://strategie.e15.cz/zurnal/kam-lze-jit-pro-radu> [cit. 10. 6. 2013]
  - Tlumočnické kurzy pro veřejnost. Tlumočnické kurzy ČŽV pro odbornou veřejnost se zaměřením na problematiku Evropské unie a potřeby veřejné a státní správy <http://linguaczv-public.ff.cuni.cz/> [cit. 31. 5. 2013]
  - TransCert (Trans-European Voluntary Certification for Translators)  
<http://transcert.eu/> [cit. 6. 6. 2013]
  - ÚTRL FF UK <http://utrl.ff.cuni.cz/>
    - Studijní obory  
<http://utrl.ff.cuni.cz/UTRLFF-142.html> [cit. 31. 5. 2013]
    - Koncepce rozvoje & Inovace studijního programu  
<http://utrl.ff.cuni.cz/UTRLFF-58.html> [cit. 31. 5. 2013]
    - Profily absolventů  
<http://utrl.ff.cuni.cz/UTRLFF-211.html> [cit. 31. 5. 2013]
    - Databáze absolventů  
<http://utrl.ff.cuni.cz/UTRLFF-160.html> [cit. 4. 4. 2013]



## Seznam obrázků, grafů a tabulek

### Seznam obrázků

Obrázek 1: Translator Studies.....	18
Obrázek 2: Cyklus projektování a rozvoje kurikula v oboru PT .....	19
Obrázek 3: Oblasti, v nichž překlad sehrává důležitou úlohu v evropské společnosti .....	33
Obrázek 4: Bloky otázek pro překladatele/tlumočníky na volné noze – údaje o respondentech .....	124

### Seznam grafů

Grafy 1A a 1B: Podíl jednotlivých jazyků na objemu zakázek agentur .....	48
Grafy 2A a 2B: Názory studentů ÚTRL na perspektivy uplatnění.....	51
Graf 3: Prosazování tarifů JTP v praxi .....	55
Graf 4: Kombinace studijních oborů x Rok ukončení studia.....	81
Graf 5: Jednotlivé studijní obory x Rok ukončení studia .....	81
Graf 6: Sociálně-ekonomická situace pracujících respondentů x Rok ukončení studia.....	86
Graf 7: Současné obory působení .....	90
Graf 8: Práce v oboru a mimo obor x Rok ukončení studia .....	91
Graf 9: Respondenti působící pouze v oboru PT: kombinace činností x Rok ukončení studia .....	93
Graf 10: Hrubý měsíční příjem.....	96
Graf 11: Pravděpodobnost ztráty zaměstnání (resp. nedostatku zakázek).....	99
Graf 12: Podíl PT v profesní dráze x Rok ukončení studia .....	101
Graf 13: Práce pro instituce EU .....	103
Graf 14: Způsob práce pro EU.....	105
Graf 15: Typ pedagogické činnosti x Rok ukončení studia.....	109
Graf 16: OSVČ/pracovní poměr x Podíl PT v průběhu profesní dráhy.....	111
Graf 17: Míra obtížnosti hledání prvního zaměstnání x Rok ukončení studia ....	117
Graf 18: Doba hledání prvního zaměstnání x Rok ukončení studia .....	118
Graf 19: Absolventi z let 1990–2010 – Nástupní plat x Rok ukončení studia ....	121
Graf 20: Práce při studiu – obory x Rok ukončení studia.....	122
Graf 21: Nejčastější přímí zadavatelé překladů a tlumočení .....	132
Graf 22: Druhy tlumočení.....	134
Graf 23: Směr překladu a/nebo tlumočení.....	135
Graf 24: Počet výchozích a cílových cizích jazyků.....	135
Graf 25A: Nejčastější výchozí jazyky .....	136
Graf 25B: Nejčastější cílové jazyky .....	136
Graf 26: Členství v profesních organizacích .....	137
Graf 27: Používání nástrojů CAT .....	138
Graf 28: Využívání překladatelských portálů.....	139
Graf 29: Názory na vývoj poptávky po překladu a tlumočení od roku 2004 .....	141

Graf 30A: Názory na vývoj kvality překladů od zahájení profesní dráhy respondentů .....	144
Graf 30B: Názory na vývoj kvality tlumočení od zahájení profesní dráhy respondentů .....	144
Graf 31A: Obavy z cenového dumpingu v oblasti překladu .....	147
Graf 31B: Obavy z cenového dumpingu v oblasti tlumočení.....	147
Graf 32: Myslíte si, že výuka na ÚTRL (KPT, USL) celkově poskytla kvalitní přípravu pro vstup do praxe? .....	152
Graf 33: Absolventi z let 1998–2010 – hodnocení studia .....	154
Graf 34A: Míra důrazu na výuku zaměřenou na získávání teoretických znalostí a výuku zaměřenou na získávání praktických dovedností a zkušeností, evropské země 2006, ČR, typy vzdělání, obory vzdělání 2010 .....	159
Graf 34B: Míra důrazu na účast na výzkumných projektech a na stáže a praxi, evropské země 2006, ČR, typy vzdělání, obory vzdělání 2010 .....	159
Graf 35: Opakovaná volba vzdělávací dráhy – obor .....	167
Graf 36: Opakovaná volba vzdělávací dráhy – škola .....	168
Graf 37: Opakovaná volba vzdělávací dráhy – absolventi FF UK z roku 2011 ..	169
Graf 38: Názory na atraktivitu překladatelské a tlumočnické profese.....	171
Graf 39: Perspektivy uplatnění současných absolventů .....	172

## Seznam tabulek

Tabulka 1: Odhadovaný vývoj obratu odvětví jazykových služeb v EU .....	30
Tabulka 2: Srovnání výsledků studie LTC a SBS .....	30
Tabulka 3: Údaje o sektoru překladů a tlumočení v EU 27 (2009) .....	35
Tabulka 4: Dubetova a Martuccelliho typologie pracovních pozic.....	41
Tabulka 5: SWOT analýza opatření týkajících se signalizace na trhu s překlady ..	44
Tabulka 6: Proměna role překladatele .....	47
Tabulky 7A a 7B: Doporučené tarify za překlad a tlumočení 2010–2013 .....	54
Tabulka 8: Srovnání vybraných výsledků nedávných empirických výzkumů trhu s překlady .....	57
Tabulka 9: Orientační návratnost dotazníků .....	68
Tabulky 10A a 10B: Zastoupení oborů PT v populaci a ve vzorku .....	70
Tabulky 11A a 11B: Podíl mužů a žen v populaci a ve vzorku.....	70
Tabulka 12: Absolventi z let 1999–2010 – Počet absolventů/Počet respondentů ..	71
Tabulka 13: Rok ukončení studia .....	79
Tabulka 14: Nejčastější kombinace studijních oborů .....	82
Tabulka 15: Podíl mužů a žen x Rok ukončení studia.....	83
Tabulka 16: Bydliště (počet obyvatel) x Rok ukončení studia .....	83
Tabulka 17: Pracovní zkušenosti respondentů.....	84
Tabulka 18: Sociálně-ekonomická situace pracujících respondentů x Rok ukončení studia.....	85
Tabulka 19: Sociálně-ekonomická situace pracujících respondentů .....	87
Tabulka 20: Sociálně-ekonomická situace pracujících respondentů x Rok ukončení studia.....	88
Tabulka 21: Současné obory působení x Rok ukončení studia .....	89
Tabulka 22: Současné obory působení x Rok ukončení studia .....	91
Tabulka 23: Nejčastější kombinace oborů působení .....	92

Tabulka 24: PT jako hlavní/vedlejší zdroj příjmů .....	92
Tabulka 25: Důvody pro práci mimo obor .....	94
Tabulka 26: Práce v pouze v jiném oboru – obory .....	94
Tabulka 27: Práce v rovněž v jiném oboru – obory .....	95
Tabulka 28: Hrubý měsíční příjem x Rok ukončení studia .....	97
Tabulka 29: Hrubý měsíční příjem x Práce pro EU .....	98
Tabulka 30: Pravděpodobnost ztráty zaměstnání (resp. nedostatku zakázek) .....	100
Tabulka 31: Způsob práce pro EU .....	104
Tabulka 32: Pedagogická činnost .....	106
Tabulka 33: Pedagogická činnost x Rok ukončení studia .....	106
Tabulka 34: Pedagogická činnost x Podíl PT v profesní dráze .....	107
Tabulka 35: Pedagogická činnost x Pohlaví .....	108
Tabulka 36: Druh pedagogické činnosti x Rok ukončení studia .....	108
Tabulka 37: OSVČ/pracovní poměr x Podíl PT v průběhu profesní dráhy .....	110
Tabulka 38: Další vzdělání či kvalifikace x Podíl PT v průběhu profesní dráhy .....	112
Tabulka 39: Plánované zvyšování kvalifikace x Rok ukončení studia .....	113
Tabulka 40: Splnění představ o profesní dráze .....	114
Tabulka 41: Splnění představ o profesní dráze x Podíl PT v profesní dráze .....	115
Tabulky 42A–D: Splnění představ o profesní dráze x Podíl PT v profesní dráze – adjustovaná rezidua .....	116
Tabulka 43: Doba hledání prvního zaměstnání x Rok ukončení studia .....	118
Tabulka 44A a B: Absolventi z let 2008–2010 – Současné obory působení .....	119
Tabulka 45: Nástupní plat x Rok ukončení studia .....	120
Tabulka 46: Práce při studiu x Rok ukončení studia .....	122
Tabulka 47: Práce při studiu – obory x Rok ukončení studia .....	123
Tabulka 48: Počty respondentů u bloků otázek pro překladatele/tlumočníky na volné noze .....	125
Tabulka 49: Překladatelé: počet přeložených stran za měsíc .....	127
Tabulka 50: Tlumočníci: počet dnů tlumočení v měsíci .....	128
Tabulka 51: Překladatelé a tlumočníci: počet přeložených stran za měsíc a počet dnů tlumočení v měsíci ( <i>zdroj: vlastní výpočty</i> ) .....	129
Tabulka 52: Překladatelské zakázky: míra zprostředkování práce .....	130
Tabulka 53: Tlumočnické zakázky: míra zprostředkování práce .....	131
Tabulka 54: Míra zprostředkování práce: překladatelské vs. tlumočnické zakázky .....	131
Tabulka 55: Nejčastější přímí zadavatelé překladů a tlumočení .....	132
Tabulka 56: Překlad – obory specializace .....	133
Tabulka 57: Druhy tlumočení .....	134
Tabulka 58: Hodnocení výuky na ÚTRL (KPT, USL) .....	153
Tabulky 59A–F: Hodnocení studia x Rok ukončení studia – adjustovaná rezidua .....	156
Tabulka 60: Absolventi z let 1998–2010 – hodnocení zastoupení jednotlivých předmětů ve výuce .....	157
Tabulka 61: Opakovaná volba vzdělávací dráhy – obor x Rok ukončení studia .....	167
Tabulka 62: Názory na atraktivitu překladatelské a tlumočnické profese .....	170
Tabulka 63: Názory na vyhlídky současných absolventů ÚTRL x Práce pro EU .....	173



## Seznam příloh

Příloha 1: Ukázky z datového souboru – aplikace SPSS.....	I
Obrázek i: Ukázka dat .....	I
Obrázek ii: Ukázka výstupu.....	I
Příloha 2: Doplnující tabulky.....	II
Tabulka i: Sociálně-ekonomická situace nepracujících respondentů .....	II
Tabulky ii-a–c: Příjmy respondentů, kteří mají hlavní i vedlejší pracovní činnost.....	III
Tabulky iii-a–b: Členství v profesních organizacích x Různé proměnné....	IV
Tabulky iv-a–e: Používání nástrojů CAT x Různé proměnné.....	V
Příloha 4: Podíly zaměstnanců, placený čas a hrubé měsíční mzdy podle hlavních tříd KZAM a pohlaví (2010) .....	VII
Příloha 5: Dotazník .....	VIII

### Elektronické přílohy (přiložený CD nosič)

(odpovědi respondentů na otevřené otázky)

Soubor 1: Nejdůležitější zaměstnání (ot. 6)	1_Ot6_Nejdul_zam.xls
Soubor 2: Obory překladu (ot. 16)	2_Ot16_Obory_prekl.xls
Soubor 3: Komentáře k trhu s překlady a tlumočením (ot. 23 a 32)	3_Ot23a32_Trh.xls
Soubor 4: Další vzdělání a kvalifikace (ot. 46)	4_Ot46_Dalsi_kval.xls
Soubor 5: Komentáře k výuce a další komentáře (ot. 55 a 62)	5_Ot55a62_Komentare.xls